

**Η ΑΠΟΣΤΟΛΗ ΤΟΥ ΙΕΡΕΩΣ
ΣΤΟΝ ΣΥΓΧΡΟΝΟ ΚΟΣΜΟ**

© Κλάδος Έκδόσεων τῆς Ἐπικοινωνιακῆς καὶ
Μορφωτικῆς Ὑπηρεσίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος,
Ἰασιῶν 1, 115 21 Ἀθήνα
τηλ. 210-7272 253, Fax 210-7272 251
<http://www.ecclesia.gr>
e-mail: periodika@ecclesia.gr
Ἔκδοση Α΄ 2010
ISBN 960-86870-9-8

Ἐπιμέλεια Ἐκδόσεως:
Ἀρχιμ. Βαρνάβας Θεοχάρης
Κωνσταντῖνος Χολέβας

Διόρθωση Δοκιμῶν:
Βασίλειος Δ. Τζέροπος, Δρ. Θ.

Στοιχειοθεσία - Ἐκτύπωση:
Ἀποστολική Διακονία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος

Ἐπεύθυνος Τυπογραφείου:
Νικόλαος Κάλτζιας, Πρωτομαγιάς 3, Κρουονέρι Ἀττικῆς

ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΣΥΝΟΔΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΘΕΙΑΣ ΛΑΤΡΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΟΥ ΕΡΓΟΥ

Η ΑΠΟΣΤΟΛΗ ΤΟΥ ΙΕΡΕΩΣ ΣΤΟΝ ΣΥΓΧΡΟΝΟ ΚΟΣΜΟ

ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΗΜΕΡΙΔΟΣ

Διορθόδοξον Κέντρον
Ἱερὰ Μονὴ Πεντέλης, 11 Ἰουνίου 2009

Κλάδος Ἐκδόσεων τῆς Ἐπικοινωνιακῆς καὶ Μορφωτικῆς
Ἱπηρεσίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος
ΑΘΗΝΑΙ 2010

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΕΡΓΑΣΙΩΝ

- 08.00 - 08.30 Προσέλευσις Συνέδρων.
08.30 - 08.45 Προσευχή - Ύμνος - Προσφωνήσεις.
Χαιρετισμός τῶν κ.κ. Συνέδρων τῆς Ἡμερίδος
ὑπὸ τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν
καὶ πάσης Ἑλλάδος κ.κ. ΙΕΡΩΝΥΜΟΥ.
08.50 - 09.10 Προλογικὴ εἰσήγησις τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητρο-
πολίτου Φθιώτιδος κ. Νικολάου.

Α΄ Συνεδρία

ΠΡΟΕΔΡΟΣ:

Ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Θεσσαλονίκης
κ. Ἀνθιμος

- 09.10 - 09.30 Α΄ Εἰσήγησις
Θέμα: «Ὁ ρόλος τοῦ ἱερέως στὴ σύγχρονη ἐποχή
μας».
Εἰσηγητής: Ὁ Πανιερώτατος Μητροπολίτης Ἀχε-
λώου κ. Εὐθύμιος, Δρ. Θ.
09.30 - 09.50 Β΄ Εἰσήγησις
Θέμα: «Πρότυπα ἱερατικῆς διακονίας στὴν Ἀπο-
κάλυψη τοῦ Ἰωάννου».
Εἰσηγητής: Ὁ Αἰδεσιμολογιώτατος Πρωτοπρε-
σβύτερος κ. Ἰωάννης Σκιαδαρέσης, Ἐπίκουρος
Καθηγητής τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπι-
στημίου Θεσσαλονίκης.
09.50 - 10.10 Γ΄ Εἰσήγησις
Θέμα: «Αὐτομαρτυρίες Ἱερέων γιὰ τὴν ἀποστολὴ
τους».
Εἰσηγητής: Ὁ κ. Τριαντάφυλλος Μπολιτέσος,
Γραμματεὺς τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Φθιώτιδος.
10.10 - 10.40 Συζητήσεις.
10.40 - 11.00 Διάλειμμα.

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΕΡΓΑΣΙΩΝ

Β΄ Συνεδρία

ΠΡΟΕΔΡΟΣ:

Ό Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Φθιώτιδος
κ. Νικόλαος

- 11.00 - 11.20 Α΄ Εισήγησης
Θέμα: *«Εικόνες Ποιμένων: Διαψεύσεις και έπαλη-
θεύσεις. Ένας ιεράρχης αναλογίζεται μορφές ιε-
ρέων πού χειροτόνησε».*
Εισηγητής: Ό Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Θεσ-
σαλονίκης κ. Άνθιμος.
- 11.20 - 11.40 Β΄ Εισήγησης
Θέμα: *«Η αντίληψη του κόσμου για τους Ποιμένες
του».*
Εισηγητής: Ό Έλλογιμώτατος κ. Βασίλειος Γιούλ-
τους, Όμότιμος Καθηγητής τής Θεολογικής
Σχολής του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης.
- 11.40 - 12.00 Γ΄ Εισήγησης
Θέμα: *«Πώς βλέπουμε τό μέλλον τών ιερέων, τής
ιερατικής διακονίας και τήν ύπαρξη και παρουσία
τών εκκλησιαστικών θεσμικών όργάνων (ένορία,
μητρόπολη, εκκλησιαστική διοίκηση) στή μετα-νε-
ωτερική εποχή; Άρνητικές προοπτικές - Θετικές
έπιδοφόρες προσδοκίες».*
Εισηγητής: Ό Αιδεσιμολογιώτατος Πρωτοπρε-
σβύτερος κ. Βασίλειος Θερμός, Έπίκουρος Καθη-
γητής τής Άνωτάτης Έκκλησιαστικής Άκαδημίας
Άθηνών.
- 12.00 - 12.30 Συζήτηση.
- 12.30 - 12.45 Διάλειμμα.

Γ΄ Συνεδρία

ΠΡΟΕΔΡΟΣ:

Ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Ὑδρας, Σπετιῶν
καί Αἰγίνης κ. Ἐφραίμ

12.45 - 13.05 Α΄ Εἰσήγησις

Θέμα: *«Τερέας σήμερα ... γιατί ὄχι; Περιεχόμενο
ένός μηνύματος πού ἀπευθύνεται σέ σύγχρονους
νέους ὑποψηφίους γιά τήν Ἱερωσύνη».*

(Πρβλ. *«Κλήσεως ἐπουρανίου μέτοχοι»*. Ἐγκόλπιο
ἱεροσπουδαστοῦ καί D.V.D. Βελγικό).

Εἰσηγητής: Ὁ Πανοσιολογιώτατος Ἀρχιμανδρίτης
κ. Δημήτριος Ἀργυρός, Καθηγητής τῆς Ἀνωτάτης
Ἐκκλησιαστικῆς Ἀκαδημίας Ἰωαννίνων.

13.05 - 13.25 Β΄ Εἰσήγησις

Θέμα: *«Ἡ προδοσία τῶν ποιμένων» καί «ἡ καλή
ποιμαντική». Σχόλια σέ ἕνα πρόσφατο καί σέ ἕνα
παλαιότερο κείμενο (Χρήστου Μαλεβίτση καί ἀγίου
Ἀθανασίου τοῦ Παρίου).*

Εἰσηγητής: Ὁ Ἐλλογιμώτατος κ. Ἀλέξανδρος Μ.
Σταυρόπουλος, Ὁμότιμος Καθηγητής τῆς Θεολογικῆς
Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν.

13.25 - 13.45 Συζήτησις.

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΕΡΓΑΣΙΩΝ

Καταληκτική Συνεδρία

ΠΡΟΕΔΡΕΙΟ:

Ό Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Θεσσαλονίκης
κ. Άνθιμος

Ό Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Φθιώτιδος
κ. Νικόλαος

Ό Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Ύδρας, Σπετσών
καὶ Αἰγίνης κ. Έφραίμ

Ό Έλλογιμώτατος κ. Βασίλειος Γιούλτσης

Ό Έλλογιμώτατος κ. Άλέξανδρος Μ. Σταυρόπουλος

13.45 - 14.00 Γενικά Συμπεράσματα - Προτάσεις.

14.00 - 14.30 Γεϋμα.

14.30 Λήξις τῆς Ἡμερίδος.

Μήνυμα
τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου
Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος
κ.κ. Ἱερωνύμου

Σεβασμιώτατοι,
Θεοφιλέστατοι,
Ἀδελφοί Συμπρεσβύτεροι,
Ἐλλογιμώτατοι κ.κ. Καθηγητές,
Κυρίες καὶ Κύριοι,
Χαίρετε ἐν Κυρίῳ!

Τό γενικό θέμα προβληματισμοῦ τῆς σημερινῆς Ἡμερίδας, «Ἡ ἀποστολή τοῦ Ἱερέως στόν σύγχρονο κόσμο», εἶναι θέμα ὄχι μόνο ἐπίκαιρο γιά μελέτη καὶ ἐμβάθυνση, ἀλλά θά μπορούσαμε νά ποῦμε καί θέμα μέ εὐρύτερες πνευματικές διαστάσεις.

Ἰχνηλατώντας τά δεδομένα τῆς σημερινῆς ἐποχῆς, ζώντας μέσα σ' ἕναν κόσμο πολυπολιτισμικό, ἐκτιμώντας τίς παραμέτρους τῆς ραγδαίως μεταβαλλομένης κοινωνίας, προσπαθοῦμε νά ἐνοραματιστοῦμε ὡς Ἐκκλησία τά ἀπρόβλεπτα καὶ ἀπρόοπτα συμβάντα τοῦ ἄμεσου μέλλοντος στόν κοινωνικό,

πολιτισμικό, πολιτικό καί ἐπιστημονικό στίβο τῆς ζωῆς. Ἡ Ἐκκλησία μας ἐπιθυμεῖ νά διακονήσει τόν «πεπωκότα ἄνθρωπον» καί νά τόν διασώσῃ ἀπό τήν ἀλλοτρίωση τῆς προσωπικότητάς του καί τήν διαστροφική ἀντίληψη γιά τή ζωή καί τήν παρουσία του στό οἰκουμενικό γίγνεσθαι. Μένουμε ὅμως ἐνεοί, σήμερα, καί προβληματιζόμαστε γιά τόν τρόπο τῆς ποιμαντικῆς, καί ὄχι μόνο, διακονίας μας.

Ἐνθυμούμαστε καί μᾶς προβληματίζει, ἀναλογικά, ἡ φυγή τοῦ προφήτη Ἰωῶνᾶ σέ μία ἄλλη Θαρσίς, γιατί διαπιστώνουμε τήν ἀδίστακτη συμπεριφορά καί τό ἀνεργάτιστο τῆς ζωῆς τοῦ σημερινοῦ Νεοέλληνα καί ἰδίως τῆς Νεολαίας μας. Μᾶς δημιουργεῖ κρίσεις συνειδήσεως ἡ ἔκπτωση τῶν θεσμῶν, ὅπως π.χ. τοῦ γάμου καί τῆς οἰκογενείας, καί μᾶς ἀπογοητεύει ἡ ἀνεπάρκεια καί ἡ ἔλλειψη φιλότιμου ἀπό πολλούς φορεῖς τῆς κοινωνικῆς ζωῆς.

Αἰσθανόμαστε ὅτι ψάχνουμε λύσεις σέ καταστάσεις καί τρόπους ζωῆς χωρίς διέξοδο, ὥστε νά διαπιστώνουμε ὅτι «τό βδέλυγμα τῆς ἐρημώσεως ἐν τόπῳ ἁγίῳ» ἐγκατεστάθη (Δαν. 9,27· Ματθ. 25,15). Μᾶς συνέχει τό προφητικόν ρῆμα «οὐκ ἔστιν ποιῶν χρησιότιμος, οὐκ ἔστιν μέχρις ἐνός» (Ψαλμ. 13,1.3). Ποιό εἶναι, λοιπόν, τό μέλλον τῆς ἐν Χριστῷ ἱερατικῆς διακονίας; Ποιός θά μᾶς βγάλει ἀπό τό ἀδιέξοδο; Ποιός θά μᾶς χαρίσῃ «τήν ἀποσταμένη ἐλπίδα» (Ἰ. Πολέμη, *Τό κρυφό σχολειό*);

Ποιός θά μᾶς ἀπαλλάξῃ ἀπ' τόν πειρασμό τῆς ἀπελπισίας; Πῶς θά βροῦμε πάλι τό ἱεραποστολικό θάρρος τῶν Ἀποστόλων, τῶν Μαρτύρων, τῶν μεγάλων Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας, πού ἔζησαν καί αὐτοί ἀντιστοίχους προβληματισμούς καί δοκιμασίες στήν ἐποχή τους καί σέ ἓναν κόσμον, ἃν ὄχι ἀνάλογο μέ τόν σημερινό, πάντως ὅμως δοκιμαζόμενο ἀπό τόν νόμο τῆς ἐκκοσμικεύσεως καί πνευματικῆς φθορᾶς, πού φέρνει ἡ ἐγωιστική ἀποστασία τῶν ἀνθρώπων;

Τὴν ἀπάντησιν τὴ δίδει, ἰδίως, σ' ἐμᾶς ὁ Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός: «Χωρὶς τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ δέν μπορούμε νά σωθοῦμε, γιατί ἡ συνάφεια Θεοῦ καὶ ἀνθρώπου γίνεται δυνατὴ μέ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα. Χωρὶς τὸ Ἅγιο Πνεῦμα εἴμαστε ξένοι καὶ μακριὰ ἀπὸ τὸν Θεό, μέ τὴ μετοχὴ μας ὅμως στὴ Χάριν τοῦ Πνεύματος συναπτόμαστε μέ τὴ Θεότητα. Ὡστε τὸ νά εἴμαστε στὸν Θεό Πατέρα, δέν εἶναι δικό μας κατόρθωμα, ἀλλὰ τοῦ Πνεύματός του εἶναι καὶ μένει μέσα μας» (Ἱ. Δαμασκηνοῦ, *Ἡ Θεοτόκος*, ἔκδ. Ἀποστολικῆς Διακονίας, 1970, σελ. 72).

Μόνο ὅπου ἀναπαύεται τὸ Ἅγιο Πνεῦμα ὁ ἄνθρωπος γίνεται πλήρης, τέλειος καὶ ζωντανός. Αὐτὴ τὴν ἀλήθεια τὴν γνώριζαν πολὺ καλά οἱ ὄντως ἐραστὲς τοῦ Κυρίου, καὶ οἱ χαρισματοῦχοι τῶν δωρημάτων Του, «οἱ θεηγόροι ὀπλίται τῆς παρατάξεως Κυρίου» (Δοξαστικὸ Αἰνῶν Κυριακῆς Ἁγ. Πατέρων), μιά καὶ διαπίστωναν ὅτι ἡ ἀλλοτρίωσις τῶν ἀνθρώπων ἀπὸ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιο τοὺς ἔκανε σαρκικούς, βυθισμένους στὴν αὐτονομία τους, ἀφοῦ τοὺς νεκρώνει πνευματικά, τοὺς κάνει τὴ ζωὴ κόλασις, γιατί κόλασις εἶναι κατὰ τὸν Ἅγιο Εἰρηναῖο «ἡ εἰς τὸ διηνεκές ἀπὸ τοῦ Πνεύματος ἀλλοτρίωσις» (ΒΕ-ΠΕΣ 7,5 σελ. 179).

Ἐπειδὴ ὅμως ὁ ἄνθρωπος δέν εἶναι οὔτε κλειστό, οὔτε στατικό ὄν· ἐπειδὴ ἔχει δοθεῖ στὸν καθένα βαπτισμένο ἄνθρωπο ὁ ἐθελούσιος ἀγώνας γιὰ τελειοποίησις, ἔρχεται τότε τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον νά σφραγίσαι καὶ νά κατευθύναι τὴν πορεία πρὸς τὸν Θεό, ὅλων ἐκείνων οἱ ὅποιοι ἐπιποθοῦν τὴν τελειότητα.

Τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιο μᾶς συμπαρίσταται στὸν ἀγώνα καὶ δικάϊωναι «τὸν κόπον τῆς ἀγάπης καὶ τὴν ὑπομονὴ τῆς ἐλπίδος» (Α΄ Θεοσ. 1,3) καὶ ὀλοκληρώναι τὴν ἐν Χριστῷ ἀναγέννησὴ μας. Ὁ πόθος αὐτός τῆς ὀλοκληρώσεως ἢ «πληροφορίας τῆς διακονίας μας» (Β΄ Τίτ. 4,5) μέσα στὴν Ἐκκλησία καὶ

ὁ τρόπος τῆς κατά χάριν θεώσεως τοῦ ἀνθρώπου, κατορθώνεται μέ τῆ μουσική κοινωνία τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, γεγονός πού ἔκανε τόν Ἅγιο Συμεών τόν Νέο Θεολόγο νά τό ὑμνήσει ἐγκάρδια γι' αὐτή του τήν προσφορά:

«Εὐχαριστῶ σοι ὅτι ἔν Πνεῦμα ἐγένου μετ' ἐμοῦ ἀσυγχύτως, ἀτρέπτως, ἀναλλοιώτως, ὁ ἐπί πάντων Θεός. Καί αὐτός μοι τά πάντα ἐν πᾶσι γεγένησαι· τροφή ἀνεκλάλητος καί εἰς ἅπαν ἀδάπανος, ἀνάως ὑπερχεομένη καί τοῖς τῆς ἐμῆς ψυχῆς χεῖλεσι καί ὑπερεκβλύζουσα ἐν τῇ πηγῇ τῆς καρδίας μου. Ἐνδυμα ἀπαστράπτων καί καταφλέγον τούς δαίμονας. Κάθαρος δι' ἀφάρτων καί ἁγίων δακρύων ἐκπλύνουσά με, ὧν ἡ σὴ παρουσία, πρὸς οὓς παραγίνη, χαρίζεται. Εὐχαριστῶ σοι ὅτι φῶς ἀνέσπερόν μοι γεγένησαι καί ἥλιος ἄδυτος, ποῦ κρυβῆναι τόπον οὐκ ἔχων, ὁ πληρῶν τῆς δόξης τά σύμπαντα. Οὐ σύ ποτε ἀπεκρύβης ἀπό τινος, ἀλλ' ἡμεῖς αἰεὶ κρυπτόμεθα ἀπό σέ, ἐλθεῖν πρὸς σέ μὴ βουλόμενοι» (Συμεών τοῦ Νέου Θεολόγου, *Εὐχή μουσική δι' ἧς ἐπικαλεῖται τό Πνεῦμα τό Ἅγιον ὁ αὐτό προορῶν*).

Ἐπιτρέψτε μου, λοιπόν, νά ἀπευθύνω στήν ἀγάπη σας μερικές συμβουλές καί παρατηρήσεις, πού ἔχουν σχέση μέ τῆ θέση μας καί τῆ διακονία μας μέσα στήν Ἐκκλησία καί τήν ἀναστροφή μας μεταξύ τῶν πιστῶν, «καθώς πρέπει ἁγίοις», κατά τήν προτροπή τοῦ Ἀποστόλου Παύλου (Ἐφεσ. 5,3).

Σᾶς προτείνω νά ἀξιοποιήσετε τούς σύγχρονους τρόπους ἐπικοινωνίας, χωρίς ὥστόσο νά χάνουμε τήν ἀπαραίτητη δυνατότητα κοινωνίας τῶν προσώπων μεταξύ μας. Νά προβάλουμε ὡς τρόπον κοινωνικῆς ζωῆς τῆ συνείδηση τῆς κοινοκτημοσύνης καί ὡς ἀκρότατο ἰδανικό κατόρθωμα τῆ μοναχική ἀκτημοσύνη, ἥθος ζωῆς πού σήμερα ἰδιαίτερα συγκινεῖ τούς νέους. Παράλληλα, ὁ σεβασμός τῆς φύσεως καί τῆς κτίσεως γενικότερα ὡς δημιουργίας τοῦ Θεοῦ εἶναι ἓνα ἄλλο σημεῖο προσεγγίσεως τῆς Ἐκκλησίας πρὸς τούς ἀνθρώπους. Τό

φιλόανθρωπο τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας καί «τά σπλάγχνα οἰκτιρμοῦ» (Κολ. 3,12) τῶν Ὁσίων ἐπιβάλλεται κατεξοχὴν νά υἱοθετήσουμε καί στήν καρδιά μας καί στήν ἀντιμετώπιση τοῦ ἀσώτου υἱοῦ τῆς παραβολῆς τοῦ Κυρίου (Λουκ. 15,11-32).

Ἐν τέλει, σκόπος μας πρέπει νά εἶναι τό νά ὀδηγήσουμε καί νά ὀδηγηθοῦμε στήν ἐκπλήρωση τῆς ἀποστολῆς μας, ὥστε ἀπό αὐτόν τόν κόσμο ἡ στάση ζωῆς καί ἡ λατρεία μας πρὸς τόν Θεό νά εἶναι «λογική καί εὐάρεστος» (Ρωμ. 12,1), ὥστε «ἐν πνεύματι καί ἀληθείᾳ» (Ἰωάν. 4,23.24) κοινωνοῦντες μέ τόν Κύριο τῆς δόξης νά συμβαίνει στή ζωή μας ὅ,τι ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς βίωνε ὡς πράξη σωτηρίας:

«Ἐν γάρ τῇ δόξῃ τοῦ Πατρός, ὁ Χριστός ἐλεύσεται, ἐν τῇ δόξῃ τοῦ Πατρός αὐτῶν Χριστοῦ οἱ δίκαιοι λάμπουσιν ὡς ὁ ἥλιος καί φῶς ἔσονται καί φῶς ὄψονται τό μόνος τῆς κεκαθαρμένης καρδίας ἐπίχαρι καί πανίερρον θέαμα, ὁ νῦν μέν καί τοῖς ἐναγῆ πάντα δι' ἀπαθείας καί τά καθάρᾳ διά τῆς εἰλικρινοῦς καί αὔλου διαβεβηκόσι προσευχῆς ἐν ἀρραβῶνος μέρει μετρίως προφαίνεται, τότε δέ τοὺς υἱοὺς τῆς Ἀναστάσεως ἐμφανῶς θεοποιήσει, συνδιδαιωνίζων καί συνδιδαιωνιζόμενος τῷ μεταδόντι τῇ καθ' ὑμᾶς φύσει θείας δόξης τε καί λαμπρότητας» (Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ, *Ἐπὲρ τῶν ἱερῶς ἡσυχάζοντων*, 2, 3, 66· Ματθ. 13,43).

Προλογική εισήγηση
του Σεβ. Μητροπολίτου Φθιώτιδος
κ. Νικολάου

Όπως προαναγγέλθηκε, η σημερινή Ήμερίδας, την οποία φιλοτίμως διοργάνωσε η Συνοδική Έπιτροπή Θείας Λατρείας και Ποιμαντικού Έργου, είναι αφιερωμένη σε ένα ευαίσθητο, επίκαιρο και πολυεπίπεδο θέμα, τό όποιο ιδιαίτέρως στην εποχή μας συνέχει εκείνους που έχουν την ευθύνη της μαρτυρίας της Έκκλησίας στό σύγχρονο κόσμο. Τό θέμα είναι:

**«Η άποστολή του Ίερέως
στόν σύγχρονο κόσμο»**

Πάντοτε η άποστολή του Ίερέως στόν κόσμο είχε πολλές έγγενεις και έξωγενεις δυσκολίες. Την αλήθεια υπεγράμμισε ό Κύριος στους Άποστόλους: «*Ίδού έγώ άποσιέλλω ύμās ώς πρόβατα έν μέσφ λύκων*» (Μαθ. 10, 16). Καί σε άλλο σημείο ετόνισε: «*Έν τῷ κόσμφ θλίψιν έχετε, αλλά θαρσεΐτε, έγώ νενίκκα τόν κόσμον*» (Ίω. 16,33). Στή σημερινή όμως εποχή της άλματώδους εξέλιξεως και των έπα-

ναστατικῶν ἐπιτυχιῶν σέ ὅλα τὰ ἐπίπεδα, στήν ἐποχή τῆς προσβολῆς καί τῆς ἀλλοιώσεως τῶν προτύπων, στήν ἐποχή τῶν ἀποδεσμεύσεων καί ἀνακατατάξεων, ἡ ἀποστολή τοῦ Ἱερέως καθίσταται πολύ δύσκολη, θά ἔλεγα μαρτυρική. Γιά τήν κατάσταση τοῦ σημερινοῦ κόσμου στόν τόπο μας θά ἀφήσω νά μιλήσει μέ ἓνα ὥραϊο προφητικό κείμενό του ὁ ἀφυπνιστής καί μάρτυρας τῆς Ρωμιοσύνης, Φώτης Κόντογλου:

« Ἡ ψευτιά καί ὁ πνευματικός ἐκφυλισμός ἀπλώνει μέρα μέ τή μέρα ἀπάνω στούς Ἕλληνες καί τούς παραμορφώνει. Ἐναν λαό πού ξεχωρίζει ἀνάμεσα σέ ὅλα τὰ ἔθνη καί πού εἶναι γεμάτος πνευματική ὑγεία, πᾶμε νά τόν κάνουμε ἐμεῖς σαχλόν, χωρίς χαρακτῆρα, χωρίς πνευματικό νεῦρο, χωρίς πνευματική ἀνδροπρέπεια, χωρίς χαρακτῆρα.

Οἱ διάφοροι φωσιτῆρες βαστᾶνε ἀπό μία πατέντα σιά χέρια καί μέρα - νύχτα δουλεύουνε γιά νά “συγχρονίσουν” τήν Ἑλλάδα ἐνῶ σι’ ἀληθινά σκάβουνε τόν λάκκο τῆς. Ἀμυαλα νευρόσπαστα! Ποιούς θά συγχρονίσετε; Αὐτό πού λέτε ἐσεῖς “συγχρονισμό” καί “ἐξέλιξη” εἶναι μία ἄθλια παραμόρφωση σύμφωνα μ’ ἓνα βλακῶδες μοντέλο.

Ἡ φυλή μας χάνει τὰ ἀληθινά πράγματα καί παίρνει τὰ ψεύτικα, κι ἔτσι δέν χαίρεται τὰ τόσα πνευματικά πλούτη πού κληρονόμησε καί δέν θρέφεται ἀπό τό ἀντρειωμένο καί ζωογόνο ἐλληνικό γάλα πού ἔθρεψε καί ἀγρίμια ἀκόμα καί τὰ ἔκανε ἀνθρώπους.

Λένε πῶς τὰ παραλέγω. Μακάρι νά τὰ παράλεγα κι ἄς ἔβγαينا γελασμένους. Μά βλέπω καθαρά πῶς μέρα μέ τή μέρα τό πνευματικό αἷμα φεύγει ἀπό τήν ὄψη τῆς φυλῆς μας, τό βλέπω καί πικραίνομαι ὅπως βλέπει ἡ μάνα τό παιδί τῆς νά मαραζώνει».

Ἡ ἀλλοίωση καί παραμόρφωση τοῦ Ἑλληνορθόδοξου ἥθους τοῦ λαοῦ μας εἶναι ἓνα ἀπό τὰ μεγαλύτερα προβλή-

ματα στήν αποστολή του Ἱερέως. Τό πνευματικό τοπίο ἔχει πολύ ἀλλάξει μέ τήν εἴσοδο χιλιάδων μεταναστῶν, μέ τήν επίδραση τῶν Μέσων Ἐνημερώσεως στή διαμόρφωση τῆς κοινῆς γνώμης, μέ τήν ψήφιση Εὐρωπαϊκῶν νόμων πού ἀναιροῦν τήν Εὐαγγελική ζωή, μέ τήν ἀνενόχλητη διακίνηση ἰδεῶν καί τήν προπαγάνδα ἐπικινδύνων ἰδεολογιῶν ὑπό τόν μανδύα τῆς Δημοκρατίας, μέ τή συστηματική διαβολή τῶν προτύπων καί τή μεθοδική ἰσοπέδωση τῶν πάντων, μέ τή σταδιακή ἀποχριστιανοποίηση τῆς παιδείας καί γενικῶς τήν προβολή ἑνός Εὐρωπαϊκοῦ μοντέλου ζωῆς, πού ἀποσκοπεῖ στήν παροχή γνώσεων μόνο καί στή δημιουργία ἑνός οικονομικοῦ τύπου πολίτου πού μέσα σ' αὐτό τό κλίμα ἀπολαμβάνει μία μόνιμη εὐημερία.

Ἄλλα αὐτά εἶναι ἐντεταγμένα σ' ἓνα κοινό σχέδιο πού ἔχει ἐκπονήσει μία παγκόσμια δύναμη, ἡ ὁποία ἀποσκοπεῖ στήν ἐπιβολή μιᾶς μονοδιάστατης νέας τάξεως πραγμάτων στούς λαούς. Δέν εἶναι μόνο ἡ οἰκονομική παγκοσμιοποίηση πού ἐνδιαφέρεται γιά τήν διεύρυνση τῆς ἀγοράς, εἶναι καί τό φαινόμενο τοῦ Συγκρητισμοῦ, τῆς συγκεράσεως δηλαδή θρησκευτῶν, πολιτισμῶν, παραδόσεων πού βάλλει ἐναντίον τῶν στοιχείων ἐκείνων πού προσδιορίζουν τά δομικά στοιχεῖα τῆς ἐθνικῆς συνειδήσεως.

Ὅποιος ἐμμένει στή διατήρηση τῆς πίστεως, τῆς γλώσσας, τῆς ἐθνικῆς συνειδήσεως, τοῦ πολιτισμοῦ καί τῶν ἀξιῶν εἶναι ὁ μεγαλύτερος γι' αὐτούς κίνδυνος καί ὁ ὑπ' ἀριθμόν 1 ἐχθρός τους, τόν ὁποῖο ὕπουλα, μεθοδευμένα καί ἀποτελεσματικά ἐξουδετερώνουν.

Ἄσφαλῶς ὁ κάθε εὐσυνείδητος Ἱερεὺς δέν μπορεῖ παρά νά εἶναι ἀντίπαλος καί ἀντίθετος στά κελεύσματα τῆς νέας ἐποχῆς.

Μέσα στό γενικό αὐτό πλαίσιο τῆς συγχρόνου κοινωνίας ἐντάσσονται ὅλες οἱ ἐξωγενεῖς δυσκολίες, τίς ὁποῖες κα-

λείται ὁ Ἱερεύς μέ ποιμαντική ἐπιστήμην, διάκριση, ἐγρήγορη καί ἀνεκτικότητα νά ἀντιμετωπίσει στήν Ἱερατική του ἀποστολή. Δέν θά ἦταν τά πράγματα ὁμως τόσο δύσκολα, ἐάν ἡ ἀποστολή τοῦ συγχρόνου Ἱερέως δέν εἶχε ἐνδογενεῖς δυσκολίες καί μάλιστα ἀνυπέβλητες.

Ὁ Ἱερεύς γνωρίζει καλῶς, ὅτι ὁ κόσμος διάκειται ἐχθρικά πρὸς τήν ἀποστολή του. Σημασία ἔχει ὁ δικός του ἐσωτερικός κόσμος πῶς διάκειται στήν ὑψηλή του ἀποστολή. Ὑπάρχει στήν ψυχὴ του ὁ ζῆλος τῶν πρώτων Ἱερατικῶν χρόνων ἢ μήπως μαράθθηκε ἡ ἰκμάδα τῶν πρώτων σκιρτημάτων; Μένει ἀμετακίνητος στίς ἀρχές του ἢ μήπως συσχηματίσθηκε μέ τόν κόσμο καί ἔχασε τόν προορισμό του; Δίδει τή μαρτυρία τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καί τοῦ Εὐαγγελίου ἢ ἀρκεῖται στά τυπικά καθήκοντά του ὡς ἓνας δημόσιος ὑπάλληλος χωρὶς διάθεση προσφορᾶς καί θυσίας;

Στή σύντομη αὐτὴ προλογικὴ εἰσήγηση δέν προτίθεμαι, οὔτε εἶναι δυνατόν νά συμπεριλάβω καί νά ἐκθέσω ὅλα τά προβλήματα πού ἀντιμετωπίζει ὁ Ἱερεύς στή σημερινή κοινωνία. Τοῦτο θά τό πράξουν οἱ δόκιμοι εἰσηγητές σύμφωνα μέ τό καταρτισθέν πρόγραμμα. Ἀπλῶς θά ἤθελα νά ἐπισημάνω θέματα, τά ὁποῖα θά μᾶς δοθεῖ ἡ εὐκαιρία νά σχολιάσουμε καί νά ἀναλύσουμε στήν ὥρα τῆς συζητήσεως μετὰ ἀπό κάθε εἰσήγηση, τά ὁποῖα ὀριοθετοῦν τό εὖρος τῆς κρίσεως μέσα στήν ὁποία καλεῖται ὁ Ἱερεύς νά ἐκπληρώσει τήν ἀποστολή του.

1. Πρῶτο καί βασικὸ στοιχεῖο ἐπιτυχίας τοῦ Ἱερατικοῦ ἔργου εἶναι ἡ ἐπιλογή τῶν καταλλήλων προσώπων. Εὐθύνομεθα πολὺ γιὰ τήν προχειρότητα μέ τήν ὁποία καθιστοῦμε ποιμένας καί διδασκάλους τοῦ λαοῦ μας ἀνίκανα, ἀκατάλληλα καί μερικές φορές ἐπικίνδυνα πρόσωπα.

2. Φυτώριο Ἱερατικῶν κλήσεων εἶναι ἡ ἔνορία. Τά παιδιά τοῦ Ἀναλογίου, τοῦ Ἱεροῦ Βήματος καί τῶν Κατηχητικῶν Σχολείων εἶναι τό μέλλον τῆς Ἐκκλησίας. Χρῆζουν ἰδιαίτερας μερίμνης ἐκ μέρους μας καί καταλλήλου μεταχειρίσεως.
3. Ἡ ἐπιλογή τῆς μελλοντικῆς πρεσβυτέρας εἶναι τό κρισιμώτερο σημεῖο στή ζωή τοῦ Ἱερέως. Προσοχή στήν προχειρότητα καί στή βιασύνη. Μία λανθασμένη ἐπιλογή ὁδηγεῖ σέ ναυάγιο τοῦ Ἱερέως.
4. Ὁ σημερινός Ἱερεύς καί μάλιστα τῆς ὑπαίθρου, χρειάζεται στήριξη καί προστασία γιά νά ζήσει ἀξιοπρεπῶς καί νά δημιουργήσει οικογένεια. Εἶναι καιρός ἡ διοίκηση τῆς Ἐκκλησίας νά ἀξιοποιήσει μέρος τῆς περιουσίας της γιά τήν οικονομική ἐνίσχυση τῶν Ἐφημερίων.
5. Ἡ πνευματική κόπωση τῶν περισσοτέρων Ἱερέων εἶναι φαινόμενο τῆς ἐποχῆς μας. Πῶς θά ἀντιμετωπισθεῖ ἡ ποιμαντική τῶν ἐπισκεπτῶν ἐφημερίων τῶν χωριῶν μας, οἱ ὥρες ἐργασίας τῶν ὁποίων δέν ὑπερβαίνουν τίς 10 τό μήνα (2 κάθε Κυριακή) καί κατά τίς μεγάλες ἑορτές. Οἱ ποιμένες ἔχουν ἐγκαταλείψει τό ποιμνίό τους, κατοικοῦν στά ἀστικά κέντρα καί πολλοί ἀπ' αὐτούς ἀσχολοῦνται μέ ἀλλότρια ἔργα. Πάση θυσίᾳ πρέπει νά ἐνισχυθεῖ ἡ παρουσία τῶν Ἱερέων στήν ὑπαίθρο.
6. Ἡ δημιουργία καταλλήλων ὑποδομῶν σέ κάθε ἔνορία πολύ συμβάλλει στήν ἐπιτυχία τοῦ Ἱερατικοῦ ἔργου, ὅπως πνευματικῶν κέντρων, βιβλιοθηκῶν, ἀθλητικῶν κέντρων, σχολῶν παραδοσιακῶν χορῶν, Βυζαντινῆς Μουσικῆς καί ἄλλων πολιτιστικῶν δραστηριοτήτων.
7. Ἐπιβάλλεται ἡ συνεργασία τοῦ Ἱερέως μέ τόν ἐπιστημονικό κόσμο τῆς ἔνορίας καί τοὺς πολιτιστικούς συλ-

λόγους γιά τήν προώθηση τοῦ πολιτισμοῦ καί τήν δι-
εύρυνση τοῦ κύκλου συνεργατῶν.

8. Στόχος τοῦ Ἱερέως στήν ἐνάσκηση τοῦ ἔργου του πρέπει νά εἶναι: Ἡ στήριξη καί προβολή τῶν ἐκκλησιαστικῶν προτύπων, ἡ ἐνίσχυση τῆς ἐκκλησιολογικῆς ἀντιλήψεως στό λαό, ἡ μεταφορά τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἥθους στήν καθημερινή ζωή καί στίς σχέσεις τῶν ἀνθρώπων μέ τήν Ἐκκλησία καί μεταξύ τους, τό ἀνοιγμα πρὸς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους ἀδιακρίτως καί ὁ ἐκσυγχρονισμός τῆς ἐπικοινωνίας γιά νά εἶναι ἡ Ἐκκλησία κοντά στόν ἄνθρωπο.
9. Τό καλό παράδειγμα τοῦ Ἱερέως εἶναι τό μεγαλύτερο κήρυγμα καί ἡ ἀποδοτικότερη ποιμαντική. Τό πρῶτο καί οὐσιῶδες προσόν γιά τήν ἀποστολή καί ἐπιτυχία τοῦ Ἱερατικοῦ ἔργου εἶναι ἡ ἐν Χριστῷ ζωή τοῦ Ἱερέως καί τῆς οἰκογενείας του. Ὅλα τά ἄλλα, χρήσιμα εἶναι, ἀλλά δευτερεύοντα.
10. Κάθε τί πού θεμελιώνεται σωστά ἐξελίσσεται ἀκίνδυνα καί ἀποδοτικά. Καί ἡ Ἱερωσύνη πρέπει νά ἀρχίζει μέ ἀρχές, μέ πίστη, μέ ἀγάπη, ζῆλο καί καθαρότητα. Εἶναι κριῖμα νά εὐρίσκεται κανεῖς μέσα στή δίνη τῆς μαρτυρικῆς ἱερωσύνης καί νά γίνεται δολοφόνος συνειδήσεων καί προδότης τοῦ Θεοῦ.

Ἄς γνωρίζουμε καλά, ὅτι ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία δέν ἔχει καμμιά ἔλλειψη. Ἡ μόνη ἔλλειψη πού παρουσιάζεται, εἶναι ἡ ἔλλειψη σοβαρῶν ποιμένων, μέ πατερικές ἀρχές. Οἱ ἀγωνιστές καί οἱ ἐκλεκτοί εἶναι ὀλίγοι. Αὐτό ὅμως δέν εἶναι ἀνησυχητικό. Ἡ Ἐκκλησία εἶναι Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ καί Αὐτός τήν κυβερνάει. Ἀξίζει νά ἀκούσωμε τί ἔγραφε ὁ Ὅσιος Παῖσιος ὁ Ἀγιορείτης σέ ἕναν Ἱερέα:

«Νά πλησιάζεις τόν σκορπισμένο κόσμο άπλά, ταπεινά καί μέ πραγματική αγάπη. Νά κάμης ότι δέν βλέπεις τά περισσότερα, γιά νά κάμης παρατηρήσεις μόνο στά σοβαρά, γιατί ό κόσμος εἶναι κουρασμένος καί ταραγμένος καί δέν εἶναι σέ θέση νά δέχεται συνέχεια παρατηρήσεις όσο καί καλές νά εἶναι.

Προσπάθησε όσο μπορεῖς νά γίνεσαι ἕνας καλός Ἱερεὺς κάμοντας ἐργασία στόν ἑαυτόν σου καί θά ἰδῆς ότι θά σέ μιμηθοῦν οἱ ἐνορίτες σου καί θά γίνουν καλοί ἄνθρωποι χωρίς νά κοπιάζης μέ αὐτούς».

Ὁ Θεός νά εὐλογήσει τήν προσπάθεια αὐτή ἀπό τήν όποία εἶθε νά προέλθουν χρήσιμοι προβληματισμοί καί ἀφυπνιστικές πρωτοβουλίες.

Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Ἀχελώου

κ. Εὐθυμίου

Ὁ ρόλος τοῦ ὀρθοδόξου ἱερέως σὴ σύγχρονη ἐποχή

Ἱστορική Εἰσαγωγή

Ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων, ὁ ρόλος τοῦ Ἱερέως σὶς ἀνθρώπινες κοινότητες ἦταν καθαρὰ τελετουργικός. Ὁ Ἱερεὺς τῆς κοινότητος λειτουργοῦσε, ὡς μεσίτης μεταξὺ ἀνθρώπων καὶ Θεοῦ. Ὁ τελεουργός Ἱερεὺς ἀποτελεῖ τὸ βασικὸ χαρακτηριστικὸ τοῦ θρησκευτικοῦ φαινομένου. Εἶναι μαρτυρία ὅτι ἡ Πτώση, τὸ γεγονός δηλαδή τῆς ἀπομάκρυνσης τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τὸν Θεό, ἀποτελεῖ πανανθρώπινη αὐτοσυνειδησία καὶ ἐκφράζει τὸ βαθύτατο αἶσθημα τῶν μεταπτώτικῶν ἀνθρώπων γιὰ λύτρωση καὶ ἀποκατάσταση τῶν σχέσεων μὲ τὸν Θεό.

Στὸν ἀρχαῖο Ἰσραήλ, ὁ ρόλος τοῦ Ἱερέως συνεχίζεται νὰ εἶναι τελετουργικός. Στὴν Π. Διαθήκη, ὡς γνωστόν, ὑπάρχει ὀλόκληρο Βιβλίον, τὸ Λευϊτικόν, τὸ ὁποῖο ἀναφέρεται λεπτομερῶς, ἀφ' ἑνὸς σὴ διαδικασία ἐκλογῆς καὶ ἀνάδειξης τῶν Ἱερέων (κεφ. π'), καί, ἀφ' ἑτέρου, σέ αὐτὸ καθεαυτὸ τὸ

τελετουργικό τους ἔργο, στόν τρόπο δηλαδή σφαγῆς τῶν ζώων καί προσφορᾶς τῆς θυσίας.

Στήν Καινή Διαθήκη, ὅμως, γίνεται ἡ μεγάλη ἀλλαγῆ. Ὁ Κύριος Ἰησοῦς Χριστός, γενόμενος ὁ ἴδιος «*Ἀρχιερεὺς εἰς τὸν αἰῶνα, κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ*» (Ἐβρ. στ' 20), προσέφεραν «*ἐφ' ἅπαξ*» (Ἐβρ. ζ' 27) «*μίαν ὑπὲρ ἁμαρτιῶν θυσίαν... αἰώνιαν λύτρωσιν εὐράμενος*» (Ἐβρ. ι' 12, θ' 12) καί μέ τόν τρόπον αὐτό ἔθεσε τέρμα στή Λευϊτικῆ Ἱερωσύνη.

Στήν χριστιανική, ἐπομένως, ἐποχῆ, καί εἰδικότερα στή ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας, ὁ ρόλος τοῦ Ἱερέως δέν εἶναι ἀποκλειστικά τελετουργικός. Στήν πραγματικότητα, ὁ χριστιανός Ἱερεὺς δέν τελεουργεῖ ὁ ἴδιος, ἀλλὰ ἀπλῶς προΐσταται τῆς ἐκκλησιαστικῆς κοινότητος, ὅταν ὁ Κύριος, ὡς «*Αἰώνιος Ἀρχιερεὺς*» παρίσταται ἀοράτως, «*προσφέρων καί προσφερόμενος, προσδεχόμενος καί διαδιδόμενος*» τὴν αἰώνιον θυσίαν καί λατρείαν. Ἡ χριστιανικὴ ἱερωσύνη, κατὰ ταῦτα, δέν εἶναι τελετουργικὴ μέ τὴν ἔννοια τῆς Λευϊτικῆς ἱερωσύνης, ἀλλὰ συμμετοχικὴ, μέ τὴν ἔννοια ὅτι Ἱερεῖς καί Πιστοὶ συμμετέχουν στό μυστήριον τῆς θείας Εὐχαριστίας, τό ὁποῖο τελεῖ ὁ ἴδιος ὁ Χριστός.

Ἀπὸ τό ἄλλο μέρος, ὁ Χριστός, ἐγκαίνιασε ἓνα νέο ἱερατικό ρόλο, τό ρόλο τοῦ Ποιμένου, ὁ ἴδιος, μάλιστα, ἐνεσάρκωσε τόν τύπο καί τό πρότυπο τοῦ χριστιανοῦ «*Καλοῦ Ποιμένου*» (Ἰωάν. ι' 1-16).

Τά πρῶτα 300 χρόνια τῆς χριστιανικῆς ἱστορίας, οἱ Λειτουργοὶ τῆς Ἐκκλησίας ἔκαναν εὐρύτατην χρῆσιν τοῦ νέου ποιμαντικοῦ ρόλου. Οἱ 12 Ἀπόστολοι τοῦ Χριστοῦ, ἐμμύθησαν τό πρότυπο τοῦ Καλοῦ Ποιμένου, τό ὁποῖο εἶχαν σπουδάσει, ἀκολουθώντας τόν Χριστό καί πρῶτοι αὐτοί, δέν περιορίσθηκαν καί δέν ἐγκαταστάθηκαν σέ κάποιο «*ὑπερῶ*» τῆς Ἱερουσαλήμ, ἀλλὰ ἐξῆλθαν «*εἰς τὸν κόσμον ἅπαντα*» κηρύσσοντας τό Εὐαγγέλιον καί ποιμαίνοντας τοὺς

λαούς, ὅπως ἄλλωστε τοὺς εἶχε σαφῶς ὑποδείξει ὁ Κύριος, «*πορευθέντες εἰς τὸν κόσμον ἅπαντα κηρύξατε τὸ Εὐαγγέλιον πάσῃ τῇ κτίσει*» (Μάρκ. 1οτ' 15).

Ὁ πρῶν διώκτης τῆς Ἐκκλησίας Σαῦλος, ἐκλήθη ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν Ἀναστάντα Κύριο, τὸν ὁποῖο καὶ ἀνέδειξε Ἀπόστολο τῶν ἐθνῶν, δίδοντάς του ἐπίσης ἀκριβεῖς ὁδηγίες γιὰ τὸ ποιμαντικὸ περιεχόμενον τῆς προσωπικῆς του κλήσεως· «*ἀνοῖξαι ὀφθαλμοὺς λαῶν καὶ ἐθνῶν, τοῦ ἐπιστρέψαι ἀπὸ σκοτόους εἰς φῶς καὶ τῆς ἐξουσίας τοῦ σατανᾶ ἐπὶ τὸν Θεόν, τοῦ λαβεῖν αὐτοὺς ἄφρονας ἀμαρτιῶν καὶ κληρὸν ἐν τοῖς ἡγιασμένοις πίστει τῇ εἰς ἐμέ*» (Πράξ. κοτ' 18). Δέν πρέπει δέ νά λησμονοῦμε ὅτι ἐμεῖς οἱ ἐν Ἑλλάδι κατοικοῦντες, εἴμαστε ἀπὸ τοὺς πρῶτους λαοὺς ποὺ εὐεργετηθήκαμε ἀπὸ τὴν ποιμαντικὴ ἔξοδο τῶν Ἀποστόλων στὸν «*κόσμον ἅπαντα*» καὶ ἰδιαίτερα τοῦ Παύλου, ὁ ὁποῖος ἐκήρυξε τὸ Εὐαγγέλιον στή Χώρα μας.

Ὁ Μέγας Αὐτοκράτωρ Κωνσταντῖνος, στή συνέχεια, κληθεῖς ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν Κύριο, ὡς καὶ ὁ Παῦλος, ἄσκησε καὶ αὐτὸς κατ' ἐξοχὴν ποιμαντικὸν ἔργο, καταπαύσας τοὺς Διωγμοὺς τῶν Χριστιανῶν καὶ ἀναγνωρίσας τὸν Χριστιανισμό, ὡς ἐπικρατοῦσα θρησκεία τῆς Αὐτοκρατορίας. Δι' ὃ καὶ ἡ Ἐκκλησία τὸν ἀνεκήρυξε Ἅγιο καὶ Ἰσαπόστολο.

Ἡ ἐπὶ Κωνσταντίνου τοῦ Μεγάλου Βασιλέως ἐπικρατήσασα θρησκευτικὴ, κοινωνικὴ καὶ πολιτιστικὴ ὁμοιογένεια τῶν Ὀρθοδόξων εἶχε βεβαίως πλεῖστα ὅσα θετικὰ στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα, ὅμως, δέν ἀξιοποιήθηκαν ἐπαρκῶς ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία, γιὰ μιά περαιτέρω ποιμαντικὴ καλλιέργεια τοῦ λαοῦ. Τό γεγονός, ἀφ' ἐνός, ὅτι ὅλοι οἱ ὑπῆκοοι τῆς Αὐτοκρατορίας ἦσαν πλέον χριστιανοὶ Ὀρθόδοξοι καί, ἀφ' ἑτέρου, ὅτι ἡ θρησκευτικὴ, κοινωνικὴ καὶ πολιτιστικὴ ὁμοιογένεια ἦταν πλέον δεδομένη, ὀδήγησε σέ ἓναν ποιμαντικὸ ἐφθασμό. Ἡ εἰσαγωγή, εἰδικότερα, τοῦ ὑποχρεωτικοῦ Νηπι-

βαπτισμοῦ, συνετέλεσε ὥστε, ἀφ' ἐνός, νά ἐπικρατήσῃ ἡ νοοτροπία ὅτι ὁ ρόλος τῶν λειτουργῶν τῆς Ἐκκλησίας περιορίζεται ἀποκλειστικά καί μόνο στήν τελεσιουργία τῶν Ἱερῶν Μυστηρίων καί τῶν Ἀγιαστικῶν πράξεων καί, ἀφ' ἑτέρου, ὁ ποιμαντικός ρόλος τῶν Ἱερέων νά συρρικνωθεῖ στό ἐλάχιστον. Ἀπό τήν ἐσφαλμένη αὐτή ἀντίληψη προέκυψε ὁ περιορισμός τῶν Ἱερέων στήν ἱεροποίηση τῶν βασικῶν σταθμῶν τῆς ζωῆς τῶν ἀνθρώπων, ἥτοι τοῦ Γάμου, τῆς Γεννήσεως καί τοῦ Θανάτου, τῶν λεγομένων στή θρησκευτική κοινωνιολογία Rites de Passage.

Ἡ ἀρνητική αὐτή μετεξέλιξη, χειροτέρευσε, δυστυχῶς, ἐξ αἰτίας τῆς δυσμενοῦς ἱστορικῆς συγκυρίας τῶν 500 χρόνων τοῦ Ὄθωμανικοῦ ζυγοῦ. Ὡστόσο, ἡ ὀλόψυχη καί θυσιαστική συμμετοχή τοῦ Ὁρθοδόξου Κλήρου στόν ἀγῶνα τῆς ἐθνικῆς καί θρησκευτικῆς ἀπελευθέρωσης τῆς Χώρας μας, κατά 1821, πρέπει νά θεωρεῖται ὡς ὕψιστη ποιμαντική πράξη.

Α'. Βασικά στοιχεῖα τῆς σύγχρονης ἐποχῆς

Ἡ σύγχρονη ἱστορική συγκυρία ἔχει πολλά θετικά στοιχεῖα γιά τή ζωή τῶν ἀνθρώπων, παρουσιάζει ὅμως καί ἕνα πλῆθος ἀρνητικῶν στοιχείων. Ὡστόσο, τόσο τά θετικά ὅσο καί κυρίως τά ἀρνητικά στοιχεῖα, λειτουργοῦν ὡς πρόκληση γιά τήν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία, γιά νά ἐπανεξετάσῃ τόν ρόλο τῶν Ἱερέων στή σύγχρονη κοινωνία καί, εἰδικότερα, νά ἐπαναδραστηριοποιήσῃ τόν ποιμαντικό τους ρόλο μέσα σ' αὐτή.

Μερικά ἀπό τά θετικά στοιχεῖα τοῦ συγχρόνου κόσμου:

α) *Ἡ ἀνοδος τοῦ μορφωτικοῦ ἐπιπέδου τῶν συγχρόνων ἀνθρώπων.* Οἱ ἄνθρωποι τῆς ἀγροτογεωργικῆς κοινωνίας ἦσαν σχεδόν ἀγράμματοι καί πολλοί ἀκόμη ἀναλφάβητοι. Ἀντίθετα, στή σύγχρονη ἐποχή, τό μορφωτικό καί γνωστι-

κό επίπεδο τῶν ἀνθρώπων εἶναι ἀρκετά ὑψηλό. Εἶναι ἰδι-
αίτερα χαρακτηριστική ἡ διανοητική ἀνάπτυξη τῶν μικρῶν
παιδιῶν. Ἕνας ὄριμος ἄνθρωπος μπορεῖ νά συνομιλήσει
ἄνετα μέ ἓνα παιδάκι τῶν τριῶν ἐτῶν! Οἱ νέοι πού εἶναι
ἀπόφοιτοι Πανεπιστημιακῆς ἐκπαίδευσης συνεχῶς αὐξάνο-
νται. Πολλοί νέοι ἀκόμη ἀποκτοῦν μεταπτυχιακή εἰδίκευση
τόσο στήν Ἑλλάδα ὅσο καί στό Ἐξωτερικό.

β) *Ἡ ἀνοδος τοῦ κοινωνικοῦ καί πολιτιστικοῦ ἐπιπέδου.*
Οἱ σύγχρονοι ἄνθρωποι διαβιοῦν σέ πολύ καλύτερες κοι-
νωνικές συνθῆκες ἀπό τίς προηγούμενες γενεές. Οἱ συν-
θῆκες αὐτές συμβάλλουν ὥστε νά καλλιεργοῦνται κοινωνι-
κά, νά γίνονται ἀξιοπρεπεῖς, νά μαθαίνουν νά συμπεριφέ-
ρονται πρὸς τοὺς ἄλλους μέ εὐγένεια, τό λεγόμενο *Savoir
Vivre*, νά τηροῦν μιὰ τάξη κ.λπ. Ἐπικοινωνοῦν μέ περισ-
σότερους ἀνθρώπους, στό ἐσωτερικό καί ἐξωτερικό, βλέ-
πουν καί γνωρίζουν πῶς ζοῦν καί πῶς συμπεριφέρονται οἱ
σύγχρονοι ἄνθρωποι.

γ) *Ὁ διάλογος, ὡς νέα πολιτιστική ἀξία.* Οἱ σύγχρονοι
ἄνθρωποι, λόγῳ τῆς ἀνόδου τοῦ μορφωτικοῦ, κοινωνικοῦ
καί πολιτιστικοῦ ἐπιπέδου, ἔχουν τή δυνατότητα νά διαλέγο-
νται μεταξύ τους. Παλαιότερα, ὁ συνήθης τρόπος ἐπιλύσεως
τῶν διαφορῶν καί ἀντιμετώπισης τῶν ἰδιαιτεροτήτων ἦταν ἡ
διένεξη, ἡ σύγκρουση καί ὁ πόλεμος. Σήμερα, οἱ ἄνθρωποι
ἀντιμετωπίζουν τίς διαφορές τους μέ διάλογο. Ἡ «στρογγυ-
λή τράπεζα» εἶναι μεγάλη κατάκτηση τῆς ἐποχῆς μας.

δ) *Ἡ ἀνάπτυξη τῆς Ὀρθοδόξου Θεολογίας.* Τά τελευταῖα
πενήντα χρόνια, ὁ ἀγαθός Θεός ἔκαμε ἓνα μεγάλο δῶρο
στήν Ἐκκλησία μας. Ἀναζωογόνησε καί ἀνέπτυξε τόν
πλοῦτο τῆς ὀρθοδόξου θεολογικῆς Παράδοσης καί Κληρο-
νομίας. Κατά τό διάστημα αὐτό, ἡ Ἐκκλησία μας ἔγινε πιά
θεολογική, πιά Πατερική, πιά Ἀγιοπνευματική. Σήμερα, ἡ
Ὀρθόδοξη Ἐκκλησία δέν παρουσιάζεται πιά, ὡς «ἀποστεο-

μένη» καί ἀναχρονιστική, ὅπως τήν χαρακτήριζε ὁ Harpach, ἀλλά γίνεται ἰδιαίτερα σεβαστή ἀπό τά μεγάλα χριστιανικά, πολιτιστικά καί κοινωνικά διεθνή καί παγκόσμια Fora.

ε) *Ἡ ἀνθεκτικότητα τῆς Ὁρθόδοξου Παραδόσεως.* Οἱ ἰδεολογικές, πολιτιστικές καί κοινωνικές ἀλλαγές τῆς κατακλυσμαίας ἐποχῆς μας, εἶχαν καί ἔχουν καταλυτικές ἐπιπτώσεις στίς χριστιανικές Ἐκκλησίες τῆς Εὐρώπης καί τῆς Ἀμερικῆς, μέ μόνη ἐξαίρεση τίς Ὁρθόδοξες Ἐκκλησίες ἀνά τόν κόσμον. Καί στή Χώρα μας, ἡ Ἐκκλησία μας ἀντιστέκεται καί συνεχίζει νά ἀποτελεῖ τόν βασικό παράγοντα ἀντίστασης στίς καταλυτικές ἐπιπτώσεις τῆς παγκοσμιοποίησης καί τῆς ἰσοπέδωσης τῶν πάντων.

στ) *Ὁ λειτουργικός καί ἀγιολογικός πλοῦτος τῆς Ἐκκλησίας μας.* Ἕνα οὐσιαστικό στοιχεῖο, τό ὁποῖο συμβάλλει ἀποφασιστικά στήν ἀνθεκτικότητα τῆς Ἐκκλησίας μας, στούς σύγχρονους κατακλυσμαίους καιρούς, εἶναι ὁ λειτουργικός καί ἀγιολογικός πλοῦτος τῆς. Ἡ φαντασμαγορική ὀρθόδοξη θεία Λατρεία καί ἡ χρυσή ἀλυσίδα τοῦ ἀγιολογίου τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἔτους εἶναι τά δύο μεγάλα στήριγματα τῆς πίστεως στόν εὐλογημένο καί ἀγιασμένο τόπον μας, τό πῶμα τοῦ ὁποῖου «μοσχοβολάει ἀπό τό αἷμα τῶν μαρτύρων», ὅπως ἔλεγε ὁ Παπαδιαμάντης.

Μερικά ἀπό τά ἀρνητικά στοιχεῖα τῆς σύγχρονης κοινωνίας.

α) *Ἡ κατάλυση τῆς θρησκευτικῆς, κοινωνικῆς καί πολιτιστικῆς ὁμοιογένειας:* Ἡ μεγαλύτερη ἀλλαγὴ πού εἶχε καί ἐξακολουθεῖ νά ἔχει τίς μεγαλύτερες καί πιό ριζικές ἐπιπτώσεις στή ζωὴ τῶν συγχρόνων ἀνθρώπων εἶναι ἡ κατάλυση τῆς θρησκευτικῆς, κοινωνικῆς καί πολιτιστικῆς ὁμοιογένειας. Στή Χώρα μας, ἂν καί ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία ἐξακολουθεῖ νά θεωρεῖται ὡς «ἐπικρατοῦσα Θρησκεία», ἐν

τούτοις, στή σύγχρονη ἑλληνική πραγματικότητα ἐπικρατοῦν ὀλοένα καί περισσότερο στοιχεῖα πού καταλύουν τή θρησκευτική, κοινωνική καί πολιτιστική ὁμοιογένεια τοῦ λαοῦ μας. Ἡ Ἐκκλησία μας εἰδικότερα βρέθηκε ἀνέτοιμη νά ἀντιμετωπίσει τή ραγδαία καί καταλυτική αὐτή ἀλλαγὴ τῆς ἐποχῆς μας καί ὡς ἐκ τούτου ἀσκεῖ ἀμυντική μέχρι τώρα ἀντίσταση στό ρεῦμα αὐτό πού ἐπιδιώκει συνεχῶς νά τήν ἀπωθήσει στό κοινωνικό περιθώριο. Ὑπό τήν πίεση, μάλιστα, αὐτή ἡ ἐκκλησιαστική ζωὴ περιορίζεται ὀλοένα καί περισσότερο ἐντὸς τῶν τειχῶν τοῦ Ναοῦ, τοῦ παραδοσιακοῦ αὐτοῦ φρουρίου τῆς θρησκευτικῆς ζωῆς τῶν ἀνθρώπων.

β) *Ἡ ἐκκοσμίκευση τῶν συγχρόνων ἀνθρώπων.* Στή σύγχρονη ἐποχὴ ἔχει μειωθεῖ τό ἐνδιαφέρον τῶν ἀνθρώπων γιά τήν κἀθετη σχέση καί ἐπικοινωνία μέ τόν Θεό. Τά ἐνδιαφέροντα τῶν συγχρόνων ἀνθρώπων ἔχουν στραφεῖ στήν ὀριζόντια διάσταση τῆς ζωῆς, στήν ἀναζήτηση καί ἱκανοποίηση τοῦ ἐπιφανειακοῦ, τοῦ ἐφήμερου, τοῦ σωματικοῦ καί ὕλικοῦ.

γ) *Ἡ ἀποϊεροποίηση καί ἔξαρση τοῦ πρωτογόνου θρησκευτικοῦ φαινομένου.* Ἡ ἀνάπτυξη τῆς ἐπιστήμης καί τῆς τεχνολογίας, σέ συνδυασμό μέ τήν ἐπικράτηση διαφόρων ἰδεολογιῶν καί κοινοπολιτικῶν συστημάτων συνετέλεσε ὥστε ὁ σύγχρονος κόσμος νά χαρακτηρίζεται ἀπό δύο διαφοροποιημένες καί ἀντιθετικές τάσεις: ἡ μία εἶναι ἡ ἐκκοσμίκευση καί ἡ ἀποϊεροποίηση τῶν συγχρόνων ἀνθρώπων καί ἡ ἄλλη εἶναι ἡ ἔξαρση τοῦ πρωτογόνου θρησκευτικοῦ φαινομένου.

Ἡ ἀποϊεροποίηση ἐκδηλώνεται ὡς τάση ἀποκοπῆς ὄλων τῶν τομέων καί τῶν ἀξιῶν τοῦ συγχρόνου κόσμου ἀπό τόν Θεό καί τήν ταυτόχρονη ἐωσφορική ἐκτίναξη τοῦ ἀνθρώπου σέ θεϊκό θρόνο.

Ἀπό τό ἄλλο μέρος, ἡ ἔξαρση τοῦ πρωτογόνου θρησκευτικοῦ φαινομένου ἐκδηλώνεται τόσο στίς Χῶρες τοῦ Τρίτου λεγομένου Κόσμου ὅσο καί στίς χριστιανικές Χῶρες τοῦ Δυτικοῦ κόσμου. Ἡ ζωή τῆς ἀφθονίας καί τῆς κατανάλωσης ὑλικῶν ἀγαθῶν ἀφ' ἑνός, καί ἡ ἀπουσία τοῦ πνευματικοῦ καί μυστηριακοῦ στοιχείου ἀπό τόν Δυτικό Χριστιανισμό ἀφ' ἑτέρου, ἔχει προκαλέσει στούς Δυτικούς Χριστιανούς, καί ἰδιαίτερα στούς νέους, ἕναν κορεσμό καί μιά βαθιά νοσταλγία γιά τό πνευματικό καί μυστικό στοιχεῖο. Αὐτό σημαίνει ὅτι ὁ σύγχρονος ὑλιστικός καί καταναλωτικός κόσμος διψάει γιά πνευματική ζωή καί μυστηριακή χάρη.

δ) *Ἡ Παγκοσμιοποίηση*. Πρόκειται γιά τήν προσπάθεια πού καταβάλλεται γιά τήν ἐνοποίηση τῆς ἀνθρωπότητας μέ καθαρά κοσμικά καί ὄχι χριστιανικά κριτήρια. Πρόκειται δηλαδή γιά ἀντι-εὐαγγέλιο, ἀντιπρόταση τοῦ διαβόλου στό σχέδιο τοῦ Θεοῦ γιά τήν «μία ποίμνη καί ἕνα ποιμένα». Ἡ προσπάθεια αὐτή ἐκδηλώνεται μέ δύο τρόπους, μέ τήν πολιτιστική ὁμοιογένεια καί τή θρησκευτική ὁμοιογένεια.

Ἡ πολιτιστική ὁμοιογένεια ἐπιδιώκεται ἀφ' ἑνός μέ τήν ἐξαφάνιση τῶν πολιτιστικῶν καί ἐθνικῶν ἰδιαιτεροτήτων τῶν διαφόρων λαῶν καί Χωρῶν καί ἀφ' ἑτέρου μέ τήν ἐπιβολή ἐνιαίου πολιτιστικοῦ τρόπου σκέψης καί ζωῆς ὅλων τῶν συγχρόνων ἀνθρώπων.

Ἡ θρησκευτική ὁμοιογένεια ἐπιδιώκεται ἀφ' ἑνός μέ τή διαφθορά καί τήν ἐκ τῶν ἔσω κατάρρευση τῶν ἐπί μέρους θρησκειῶν καί ἀφ' ἑτέρου μέ τήν καθιέρωση μιᾶς πανθρησκείας, συγκρητιστικοῦ τύπου. Ὡς πρὸς τόν Χριστιανισμό ἐπιδιώκεται ἡ ἰσοπέδωσή του στό ἐπίπεδο τῶν ἀνθρωπίνων θρησκευμάτων, μέ ἄλλα λόγια ἡ σχετικοποίηση τῆς Μιᾶς ἀποκαλυμμένης Ἀλήθειας.

ε) *Ἡ ἀποπροσωποποίηση καί μαζοποίηση τῶν συγχρόνων ἀνθρώπων*. Στήν ἐποχή μας ἡ κερδοσκοπική καί κα-

ταναλωτική βιομηχανία διευκολύνει τήν μαζική παραγωγή προϊόντων καί ἀγαθῶν. Ἡ τάση ὅμως αὐτή συνεπάγεται ταυτόχρονα τήν μαζοποίηση τῶν ἀνθρώπων, τήν ἀποπροσωποίηση δηλαδή τῶν ἀνθρώπων μέ τήν κατάργηση τῆς προσωπικῆς ἐλεύθερης ἐπιλογῆς καί τήν τυποποίηση ὄλων σέ ἓνα μαζικό πρόσωπο. Οἱ σύγχρονοι ἄνθρωποι τρέφονται μέ τά ἴδια τρόφιμα καί ντύνονται μέ τά ἴδια ἐνδύματα, ὅπως ἀκριβῶς καί οἱ κατάδικοι τῶν φυλακῶν πού τρῶνε τό ἴδιο φαγητό καί ντύνονται μέ τίς ἴδιες, ὁμοιόμορφες στολές τῶν καταδίκων!

στ) *Ἡ διάλυση τοῦ Κοινοτικοῦ τρόπου ζωῆς.* Ὁ ἀτομικός προσανατολισμός τοῦ συγχρόνου Δυτικοῦ πολιτισμοῦ ἔχει ὡς ἀποτέλεσμα τήν ἀπαξίωση τῆς κοινοτικῆς διάστασης τῆς ζωῆς. Ὁ κοινοτικός τρόπος ζωῆς στήν ἐποχή μας ἔχει συρρικνωθεῖ μέχρις ἐξαλείψεως. Χωρίς κοινοτική ζωή, οἱ σύγχρονοι ἄνθρωποι ζοῦν ὡς μεμονωμένα ἄτομα, ὡς καταναλωτικές μονάδες. Ἡ οἰκογένεια δέν λειτουργεῖ ὡς μία μικρή κοινότητα ζωῆς. Τά παιδιά, ἀγόρια καί κορίτσια, πέφτουν συχνά στά χέρια τῶν ἐμπόρων ναρκωτικῶν καί τῶν διαφόρων προαγωγῶν. Στά περισσότερα διαμερίσματα τῶν μεγάλων πόλεων κατοικοῦν μοναχικά ἄτομα.

Β'. Ἡ σύγχρονη ἐποχή ὡς πρόκληση γιά μιᾶ ἀνασύνταξη τοῦ ποιμαντικοῦ ρόλου τοῦ ἱερέως

Τόσο τά θετικά ὅσο καί ἰδιαίτερα τά ἀρνητικά χαρακτηριστικά τῆς σύγχρονης ἐποχῆς λειτουργοῦν ὡς πρόκληση γιά τήν ἀνασύνταξη τοῦ ρόλου τοῦ Ὁρθοδόξου Ἱερέως. Ὑστερα, λοιπόν, ἀπό ὅσα ἀναφέρθηκαν προηγουμένως, βασικά στοιχεῖα γιά μιᾶ ἀνασύνταξη τοῦ ρόλου τοῦ συγχρόνου Ὁρθοδόξου Ἱερέως θά πρέπει νά εἶναι τά ἑξῆς:

Ὡς πρὸς τήν προσωπικότητα τοῦ Ἱερέως:

α) *Ἡ μορφωτική καί πνευματική καλλιέργεια.* Ὁ Ὀρθόδοξος Ἱερεὺς, στή σύγχρονη ἐποχή καλεῖται νά εἶναι πνευματικός καί μορφωμένος ἄνθρωπος, ὄχι μέ τήν ἔννοια τοῦ «ἀγίου» ἢ τοῦ «παντογνώστη», ἀλλά μέ τήν ἔννοια τοῦ ἀνθρώπου πού ἔχει πνευματικές ἐμπειρίες καί πνευματικά βιώματα, πού μπορεῖ νά διατυπώσει τίς σκέψεις του καί πού μπορεῖ νά λάβει μέρος σέ μιᾶ συζήτηση μέ τοὺς ἄλλους. Ἐπίσης, ὁ Ὀρθόδοξος Ἱερεὺς πρέπει νά συνηθίσει νά διαλέγεται μέ τὰ μέλη τῆς Ἐνορίας του, πρόσωπο μέ πρόσωπο, ὅπως ἔπραττε ὁ Κύριός μας.

β) *Ἡ κοινωνική καλλιέργεια.* Οἱ πιστοί παραπονοῦνται, καί ἔχουν νομίζω δίκιο, ὅτι οἱ Ἱερεῖς δέν τοὺς φέρονται μέ καλό τρόπο. Ἐνῶ στίς ἱερές Ἀκολουθίες, «*ἐνδεδυμένοι τῆν τῆς ἱερωσύνης χάριν*», λειτουργοῦν ὡς ἄγγελοι, σέ ἄλλους χώρους, ἐκτός τοῦ Θυσιαστηρίου, ὅπως λ.χ. στό Γραφεῖο τοῦ Ναοῦ, ἡ συμπεριφορά τους πρός τοὺς πιστοὺς δέν διαφέρει ἀπό ἐκείνη τῶν κοινῶν δημοσίων υπαλλήλων. Πρέπει, ἀδελφοί, νά προσέξουμε τήν ἐκτός τοῦ Θυσιαστηρίου συμπεριφορά μας. Στό Γραφεῖο, στό δρόμο, στίς ἐπισκέψεις κατ' οἶκον, ἐκεῖ δίδουμε ἐξετάσεις ἂν ἐφαρμόζουμε αὐτά πού πιστεύουμε καί ἐκεῖ συνήθως ἀποτυγχάνουμε καί γινόμαστε ἀφορμή σκανδαλισμοῦ πιστῶν καί ἀπίστων.

γ) *Ἡ ἐξειδίκευση.* Ἡ ἐξειδίκευση τῶν λειτουργιῶν καί ὑπηρεσιῶν εἶναι τό χαρακτηριστικό τῆς σύγχρονης ἀστικῆς ἐποχῆς. Οἱ λειτουργοί ὅλων τῶν κοινωνικῶν θεσμῶν ἐξειδικεύονται, ὥστε νά παρέχουν συγκεκριμένες ὑπηρεσίες σιούς πολίτες. Γιατί νά μὴν τό ἐπιχειρήσουν καί οἱ σύγχρονοι Ἱερεῖς, ἰδίως ὅσοι ὑπηρετοῦν στίς ἀστικές ἐνορίες; Ἡ ἐξειδίκευση τῶν Ἱερέων εἶναι βασική καί οὐσιαστική προϋπόθεση, προκειμένου ἡ Ἐκκλησία νά ἀσκήσει σοβαρό ποιμαντικό ἔργο στή σύγχρονη ἐκκοσμικευμένη κοινωνία.

δ) *Ἡ ἐξωτερική του ἐμφάνιση.* Ὁ Ἱερεύς ἔχει μιὰ ἰδιαιτερότητα στήν ἐμφάνισή του. Εἶναι ἔνστολος, φοράει μαῦρα ράσα καί μαῦρο καπέλλο (τό Καλυμμαύχιο), τρέφει μαλλιά καί γενειάδα. Χωρίς ἀμφιβολία ἡ ἐμφάνιση αὐτή εἶναι μὲν παραδοσιακή, ἀλλά ὅπωςδήποτε δέν εἶναι τῆς παρουσίας ἐποχῆς. Ὁ Ἱερεύς, ἐπομένως, πρέπει νά προσέχει ἰδιαίτερα τήν ἐξωτερική του ἐμφάνιση. Ἱερεύς πού κυκλοφορεῖ χωρίς τό ἐξωτερικό Ράσο, χωρίς Καλυμμαύχι, μέ ξέπλεγα μαλλιά, ἢ μέ ἀνεμίζουσα ἀλογοουρά καί μέ ἀπεριποίητα γένεια, προκαλεῖ ἢ καί περιφρονεῖ τό δημόσιο αἶσθημα ἢ ἀκόμη καί σκανδαλίζει τούς πιστούς.

Ὡς πρὸς τό ἔργο τοῦ Ἱερέως:

α) *Ἡ προσωπική γνώση καί σχέση τοῦ Ἱερέως μέ τούς πιστούς.* Ὁ Χριστός εἶπε: ὁ Καλὸς Ποιμὴν «*τά ἴδια πρόβατα καλεῖ κατ' ὄνομα*» (στίχ. 3). Μέ ἄλλα λόγια, ὁ Ἱερεύς ὡς ποιμὴν ὀφείλει νά γνωρίζει τίς συνθῆκες καί τίς καταστάσεις ὑπὸ τίς ὁποῖες υπάρχουν καί ζοῦν τά μέλη τῆς ἐκκλησιαστικῆς του κοινότητος, καθὼς καί τά προβλήματα, τά ὁποῖα ἀντιμετωπίζουν.

β) *Ἡ τροφοδοσία τοῦ ποιμνίου.* Ὁ Χριστός εἶπε ὅτι Καλὸς Ποιμὴν «*ἐξάγει*» τά πρόβατα «*εἰς τόπον χλόης*» (Ψαλμ. 22). Ἡ πνευματικὴ τροφοδοσία, διὰ τοῦ ἄρτου τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ, ἦταν τό πρῶτο καί κύριο ἔργο τοῦ Ποιμένου Χριστοῦ.

γ) *Ἡ μέριμνα ὑπὲρ τῶν προβάτων.* «*Ὁ Ποιμὴν ὁ καλὸς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ τίθησιν ὑπὲρ τῶν προβάτων*», λέγει ὁ Χριστός (συχ. 11). Αὐτὸ σημαίνει ὅτι ὁ Ἱερεύς, ὡς ποιμένης, καλεῖται νά ἐνδιαφέρεται καί νά μεριμνᾷ γιὰ τὴν πνευματικὴν κατάστασιν τῶν λογικῶν προβάτων τῆς ποιμένης του, τῆς ἐνοριακῆς κοινότητος, μέχρις αὐτοθυσίας.

δ) *Ἡ ἐξοδος σὺν ὁδοῦ καί φραγμούς τῆς σύγχρονης ζωῆς τῶν ἀνθρώπων.* Οἱ θρησκευτικοὶ διδάσκαλοι ὄλων

τῶν ἐποχῶν περιορίζονται ἀπλῶς στή θρησκευτική διδαχή καί, ὅπως εἶπε ὁ Χριστός, γιά τούς τύπους αὐτούς, «*δεσμεύουσι φορτία βαρέα καί δυσβάστακτα καί ἐπιτιθέασιν ἐπί τούς ὤμους τῶν ἀνθρώπων, τῷ δέ δακτύλῳ αὐτῶν οὐ θέλουσι κινῆσαι αὐτά*» (Ματθ. κγ' 4). Ἡ προσφιλῆς ἀναπαράσταση τοῦ ἰδρυτοῦ τοῦ Βουδισμού εἶναι τό ὁμοίωμα τοῦ κοιμωμένου Βούδδα. Ὁ Χριστός δέν ἔδειξε τόν καθιερωμένον αὐτόν τύπον τοῦ θρησκευτικοῦ διδασκάλου, ἀλλά ἐξήρχετο «*εἰς τό ζητῆσαι καί σῶσαι τό ἀπολωλός*» (Λουκ. ιθ' 10). Στήν παραβολή τοῦ ἀπολωλότης προβάτου ἀναφέρει ὅτι ὁ καλός ποιμένας, ἄν καί ἔχει 100 πρόβατα, ὅταν χάσει τό ἓνα, δέν ἡσυχάζει, ἀλλά τρέχει, τό ἀναζητεῖ καί ὅταν τό βρεῖ τό ἐπιστρέφει στήν ποίμνη, «*χαίρων ἐπ' αὐτῷ μᾶλλον ἢ ἐπί τοῖς ἐνενήκοντα ἐννέα τοῖς μὴ πεπλανημένοις*» (Ματθ. ιν' 11-14). Καί στήν παραβολή τοῦ Δεῖπνου ὁ Κύριος δίδει ἐντολή στόν Ἰερέα νά ἐξέρχεται σέ «ὁδοῦς καί φραγμοῦς» (Λουκ. ιδ' 33) γιά νά καλεῖ καί ὄσους γιά διάφορους λόγους μένουν μακριά ἀπό τό Δεῖπνο τῆς Βασιλείας του.

Ὁ σύγχρονος ἐκκοσμηκευμένος τρόπος ζωῆς ἔχει ἀρνητικές συνέπειες κυρίως στόν ἐκκλησιασμό τῶν ἀνθρώπων. Ὁ Ναός, τό βασικό αὐτό «κάστρο» τῆς Ὁρθοδόξου ζωῆς, παρακάμπεται. Ὁ σύγχρονος ἄνθρωπος, ἀκόμη καί ὁ Ὁρθόδοξος, ἐθίζεται νά συχνάζει σέ πολλά ἄλλα «κέντρα», ὄχι ὁμῶς στό Ναό. Πῶς θά ἀντιδράσει ὁ Ὁρθόδοξος Ἰερεὺς στό φαινόμενο αὐτό; Μέ τό νά ἀλλάξει τακτική. Μέ τή δική του ἔξοδο πρὸς τούς ἀνθρώπους, μιμούμενος τόν Χριστό καί τούς ἁγίους Ἀποστόλους, οἱ ὁποῖοι ἔδωσαν νέο πρότυπο καί νέο περιεχόμενο στή χριστιανική Ἰερωσύνη, ἡ ὁποία δέν περιορίζεται ἀσφυκτικά ἐντός τῶν τοιχῶν τῶν ἱερῶν Ναῶν, ἀλλά ἐκτείνεται καί ἐκτός τῶν τοιχῶν, «*εἰς ἀναζητήσιν τοῦ ἀπολωλότης προβάτου*» (Ματθ. ιν' 11)².

ε) *Ἡ επέκταση τοῦ θεσμοῦ τῶν ἐξειδικευμένων Ἱερέων στή σύγχρονα κοινωνικοπολιτιστικά περιβάλλοντα.* Εἶναι χαρακτηριστικό τό γεγονός ὅτι ἤδη, ἄν καί ὁ ρόλος τῶν Ὀρθοδόξων Ἱερέων εἶναι ἀποκλειστικά τελετουργικός, ἐν τούτοις ἡ Ἐκκλησία ἔχει καθιερώσει τόν θεσμό τῶν Στρατιωτικῶν Ἱερέων, τόν θεσμό τῶν Ἱερέων τῶν Νοσηλευτικῶν Ἰδρυμάτων καί τόν θεσμό τῶν Ἱερέων τῶν Κοιμητηρίων. Παραπλήσιος θά ἔλεγα εἶναι καί ὁ θεσμός τῶν Θεολόγων Καθηγητῶν στή Σχολεῖα τῆς Μέσης Ἐκπαίδευσης. Εἶναι ὁμως καιρός νά ἐπεκτείνουμε τόν ποιμαντικό ρόλο τῶν Ἱερέων καί σέ ἄλλα περιβάλλοντα. Δέν εἶναι μόνο οἱ πάσχοντες καί οἱ νεκροί πού ἔχουν ἀνάγκη τῆς Ἐκκλησίας, μεγαλύτερη ἀνάγκη ἔχουν οἱ περιλειπόμενοι καθημερινοί ἄνθρωποι, τά παιδιά, οἱ γονεῖς, οἱ λόγιοι, ὁ γυναικεῖος κόσμος, ὁ ὁποῖος καταδυναστεύεται ἀπό τοὺς διαφόρους σύγχρονους διαβόλους, οἱ ἐργάτες, οἱ ἐπαγγελματίες κ.λπ.

Σύμφωνα, λοιπόν, μέ ὅσα εἶπαμε προηγουμένως γιά τήν ἐξειδίκευση τῶν συγχρόνων Ἱερέων, θά μπορούσε ἀνετα ἡ Διοίκηση τῆς Ἐκκλησίας νά διευρύνει τόν κύκλο τῶν Ἱερέων πού θά ὑπηρετοῦν καί σέ ἄλλα μεγάλα κοινωνικά σύνολα, ὅπως λ.χ. εἶναι τά Ἐκπαιδευτήρα ὄλων τῶν Βαθμίδων, τά Νοσοκομεῖα, τά μεγάλα Ἐργοστάσια, τά ΜΜΕ, οἱ Μετανάστες, οἱ Ἀλλοδαποί (Τουρίστες), οἱ Οὐσιοεξαρτημένοι, ὁ Ἀθλητισμός κ.λπ.

στ) *Ἡ πνευματική τροφοδοσία τοῦ λαοῦ.* Στή σύγχρονη ἐποχή ἔχει μειωθεῖ τό ἐνδιαφέρον τῶν ἀνθρώπων γιά τήν κάθετη ἐπικοινωνία καί σχέση μέ τόν Θεό (λατρευτική καί τελετουργική ζωή). Τά ἐνδιαφέροντα τῶν συγχρόνων ἀνθρώπων ἔχουν στραφεῖ στήν ὀριζόντια διάσταση τῆς ζωῆς, στήν ἀναζήτηση καί ἱκανοποίηση τοῦ ἐπιφανειακοῦ, τοῦ ἐφήμερου, τοῦ σωματικοῦ καί ὑλικοῦ. Ὡς ἐκ τούτου, σήμερα ὑπάρχει ἕνας λιμός «οὐ λιμός ἄρτων οὐδέ δίψα

ὑδατος, ἀλλά λιμός τοῦ ἀκοῦσαι λόγον Κυρίου» (Ἀμώς π' 11).

Ὁ Ἱερεὺς, ἐπομένως, καλεῖται νά πείθει τοὺς συγχρόνους ἀνθρώπους ἀφ' ἐνός γιά τό λάθος τῆς ἀποκλειστικῆς στροφῆς στόν ἐπίπεδο καί ἐπιφανειακό τρόπο ζωῆς, καί, ἀφ' ἐτέρου γιά τήν ἀναγκαιότητα ἀποκατάστασης τῆς κάθετης σχέσης μέ τόν Θεό. Ὅτι «οὐκ ἐπ' ἄριτῳ μόνῳ ζῆσεται ἀνθρώπος, ἀλλ' ἐπί παντί ρήματι ἐκπορευομένου διά στόματος Θεοῦ» (Μαθ. δ' 4).

ζ) *Ἡ Κατήχηση.* Ὁ Ἱερεὺς ὡς ἱεουργός τελεῖ τά Ἱερά Μυστήρια καί τίς Ἱερές Ἀκολουθίες τῆς Ἐκκλησίας μας. Λόγῳ ὅμως τοῦ Νηπιοβαπτισμοῦ, οἱ περισσότεροι Ὁρθόδοξοι Χριστιανοί ὄχι μόνο δέν γνωρίζουν τό περιεχόμενο τῆς πίστεως, ἀλλά ἀγνοοῦν καί τίς συνέπειες πού συνεπάγεται ἡ εἰς Χριστόν πίστη καί ἡ ἐνσωμάτωσή τους στό Σῶμα τῆς Ἐκκλησίας. Ὡς ἐκ τούτου, ἡ Κατήχηση εἶναι οὐσιαστικό ἔργο τοῦ Ἱερέως.

η) *Ἡ κοινοική διάσπαση τῆς Ἐνορίας.* Οἱ Ὁρθόδοξοι χριστιανοί, ἐξ αἰτίας τῶν ἱστορικῶν περιπετειῶν τοῦ Ἔθνους καί τῆς Ἐκκλησίας μας, ὡς μόνη ἐκφραση τῆς πίστεως ἔχουν ἐξοικειωθεῖ νά θεωροῦν τόν ἐκκλησιασμό τους, τίς Κυριακές καί Ἑορτές καί τίποτε ἄλλο. Πηγαίνουν στό Ναό καί φεύγουν ἀπό τό Ναό μετά τό πέρας τῶν Ἱερῶν Ἀκολουθιῶν. Μέ τόν τρόπον αὐτό βιώνεται μέν ἡ κάθετη σχέση καί κοινωνία μέ τόν Θεό, δέν παρέχεται, ὅμως, ἡ δυνατότητα στοὺς πιστοὺς νά βιώσουν καί τήν ὀριζόντια διάσπαση, τήν μεταξύ τους, δηλαδή, κοινωνία ὡς μελῶν τῆς ἐνοριακῆς κοινότητος. Δέν πρέπει νά λησμονοῦμε ὅτι στοὺς παραδοσιακοὺς Ναοὺς, ὁ Ἱερός Περίβολος, ἔξω ἀπό τόν Ναό, λειτουργοῦσε ὡς χῶρος κοινωνίας τῶν χριστιανῶν μεταξύ τους, ὡς μελῶν τῆς ἐνοριακῆς κοινότητος. Στίς ἀστικές Ἐνορίες καί στοὺς ἀνεγειρόμενους Ναοὺς προ-

βλέπεται ἤδη ἡ δημιουργία καί ἄλλων χώρων, ἰδίως στό ὑπόγειο τῶν Ναῶν, ὅπου γίνονται διάφορες ἐκδηλώσεις γιά τήν κοινωνία τῶν ἐνοριτῶν μεταξύ τους.

θ) *Ὁχι μόνο λόγο, ἀλλά καί ἔργα.* Ὁ Χριστός δέν ἐκήρυττε μόνο τόν θεϊκό λόγο, ἀλλά καί τελοῦσε θαυμαστά ἔργα πού ἀφοροῦσαν στήν καθημερινή ζωή καί τά προβλήματα τῶν ἀνθρώπων. Θεράπευε ἀσθενεῖς, ἀνάσταινε νεκρούς, πολλαπλασίαζε τό ψωμί καί τό κρασί κ.λπ. Ὁ χριστιανός Ἱερεύς, ἐπομένως, καλεῖται νά συνδυάζει τόν λόγο μέ τά καλά ἔργα. Χρειάζεται ὅμως προσοχή, ὥστε νά ὑπάρχει ἰσορροπία μεταξύ τῶν δύο λειτουργιῶν: ὄχι μόνο λόγο, ἀλλά καί ὄχι μόνο ἔργα.

* * *

Ὁ ρόλος τῶν Ὁρθοδόξων Ἱερέων στή σύγχρονη ἑλληνική πραγματικότητα εἶναι οὐσιαστικός, σημαντικός καί ἀποφασιστικός. Ἄν δέν ὑπῆρχαν οἱ Ἱερεῖς θά ἔπρεπε νά τοὺς ἀνακαλύπταμε. Ἄλλά καί ἂν ἐκλείψουν οἱ Ἱερεῖς ἀπό τή σύγχρονη ἑλληνική κοινωνία, ἡ ζωή στή Χώρα μας θά χάσει τήν ἰδιαιτερότητά της, τήν ὁμορφιά της καί ἰδίως τήν ἀντοχή της στίς ἔξωθεν καταλυτικές ἐπιδράσεις καί ἀλλοιώσεις.

Ὡς ἐκ τούτου, ὅσοι νέοι ἐπιλέγουν τήν ἱερατική σταδιοδρομία, αὐτό τό ὄραμα καλοῦνται νά ὑπηρετήσουν. Πρόκειται νά συνεχίσουν μιά σταδιοδρομία φορτωμένη μέ ἱστορικό μεγαλεῖο καί δόξα καί νά διαδραματίσουν ἕνα ρόλο μέ οὐσιαστική καί ζωτική σημασία, γιά τό παρόν καί τό μέλλον τῆς Πατρίδος μας.

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

βλ. Ἔκδοση Ἱ. Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, «ΤΟ ΕΝΟΡΙΑΚΟ ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΟ ΕΡΓΟ ΣΤΗ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ», σελ. 109.

Πρωτοπρ. Ἰωάννου Σκιαδαρέση,
Ἐπικούρου Καθηγητοῦ, Α.Π.Θ.

Πρότυπα ἱερατικῆς
διακονίας
σὴν Ἀποκάλυψη τοῦ Ἰωάννη

Παναγιώτατε πρόεδρε,
Σεβασμιώτατε πρόεδρε τῆς Συνοδικῆς Ἐπιτροπῆς Θείας
Λατρείας καὶ Ποιμαντικοῦ Ἔργου,
Σεβασμιώτατοι, Θεοφιλέστατε,
Ἄδελφοί συμπρεσβύτεροι,
Ἄξιότιμοι κ. Καθηγητές,
Ἄξιότιμε κ. Καθηγητά, Διευθυντά τοῦ Διορθοδόξου Κέν-
τρου,
Κυρίες καὶ κύριοι,

Εὐχαριστῶ τόν Μακαριώτατο Πρόεδρο καθὼς καὶ τὰ μέλη
τῆς Συνοδικῆς Ἐπιτροπῆς Θείας Λατρείας καὶ Ποιμαντικοῦ
Ἔργου, διότι μοῦ ἐμπιστεύθηκαν αὐτή τὴν εἰσήγησιν.

Καὶ προχωρῶ σὴν ἀνάπτυξιν τοῦ θέματός μου, πού θά μᾶς
πάει 19 αἰῶνες πίσω καὶ τό ὅποιο εἶναι: «Πρότυπα ἱερατικῆς
διακονίας σὴν Ἀποκάλυψη τοῦ Ἰωάννη», διευκρινίζοντας

ὅτι γιά ὅσα πολύ σύντομα θά πῶ θά στηριχθῶ κατ' ἀρχάς στίς ἐπτά ἐπιστολές¹ πού ὁ ἀποκαλυφθεὶς Ἰησοῦς ἀποστέλλει μέ τή γραφίδα τοῦ Ἰωάννη πρὸς τίς ἐπτά ἐκκλησιαστικές κοινότητες τῆς Δ. Μ. Ἀσίας. Ἐπειτα θά ἀντλήσω στοιχεῖα ἀπό τίς ἐμφανιζόμενες, σέ στρατηγικά σημεῖα μέσα στό ἔργο, ἱερές μορφές τῶν 24 πρεσβυτέρων. Καί τέλος θά σκιαγραφήσω τό πρότυπο ἱερατικῆς διακονίας πού ὁ ἴδιος ὁ συγγραφέας Ἰωάννης ἐνσαρκώνει, ὅπως αὐτό ἀναδύεται μέσα ἀπό τίς πολλαπλές καί ἀλλεπάλληλες ὁράσεις, πού συνιστοῦν τό ἔργο του. Ὅλα αὐτά θά ἐκτεθοῦν σχεδόν τηλεγραφικά.

Α. Πρότυπα ἱερατικῆς διακονίας ποῦ ἀντιπροσωπεύουν οἱ ἐπτά ἐκκλησιαστικές κοινότητες

Στά κεφ. 2 καί 3 τῆς Ἀποκάλυψης περιέχονται ἐπτά ἐπιστολές πρὸς ἐπτά ἐκκλησιαστικές κοινότητες τῆς Δ. Μ. Ἀσίας. Στίς ἐπιστολές αὐτές ἀντικατοπιρίζονται ἐπτά μοντέλα - τρόποι ἐκκλησιαστικῆς-ἐνοριακῆς ζωῆς καί διακονίας, μέ περισσότερες τῆς μίας πτυχές ὁ καθένας. Ἐξ αὐτῶν δύο μόνο εἶναι

1. Καί οἱ ἐπτά ἐπιστολές ἔχουν τήν ἴδια φιλολογική καί θεματική δομή. Γιά τή λειτουργία τους μέσα στό βιβλίον τῆς Ἀποκάλυψης καί τή γενικότερη ἀνάλυσή τους βλ: Ἰ. Καραβιδόπουλος, “Ἐπίσχεση καί ἐκπλήρωση στήν Ἀποκάλυψη τοῦ Ἰωάννη”, στό τοῦ ἰδίου *Βιβλικές Μελέτες Θεσσαλονίκη* 1995, σ. 164-185. Δ. Τρακατέλης, (Νῦν Ἀρχιεπ. Ἀμερικῆς), “Ὁ Νικῶν: Θέμα καί παραλλαγές στά Ἀποκαλύψεως 2 καί 3”, στό *1900ετηρίς τῆς Ἀποκαλύψεως Ἰωάννου. Πρακτικά Διεθνούς Διεπιστημονικοῦ Συμποσίου (Ἀθῆναι-Πάτιμος, 17 Σεπτεμβρίου 1995)*, Ἀθῆναι 1999, σ. 131-140. W. Popkes, “Die Funktion der Sendschreiben in der Johannes Apokalypse. Zugleich ein Beitrag zur Spätgeschichte der neutestamentliche Gleichnisse”, *ZNW* 71 (1983), 90-107. Π. Ἰ. Μπούμν, *Ὁ Ἐπίλογος μιᾶς πορείας (Ἐκκλησιολογική ἐρμηνεῖα τῶν ἐπτά ἐπιστολῶν τῆς Ἀποκαλύψεως)*, Ἀθῆναι 1993.

ἀπόλυτα ἀποδεκτοί ἀπό τόν συγγραφέα τῆς Ἀποκάλυψης καί ἐπαινοῦνται², οἱ ὑπόλοιποι πέντε περιέχουν ἔπαινο ἀνάμεικτο μέ περισσότερο ἢ λιγότερο ψόγο³ ἢ μόνο ψόγο⁴. Ὡστόσο ἐμεῖς καί αὐτούς θά τοὺς ἀντιστρέφουμε. Μέσα δηλ. ἀπό τήν ἀρνητική τους εἰκόνα θά συγκροτοῦμε θετικά πρότυπα.

Θά πρέπει ἐξ ἀρχῆς νά διευκρινίσουμε ὅτι μιλώντας, στήν προκειμένη περίπτωση, γιά ἱερατική διακονία δέν τήν περιορίζουμε σέ ἓνα ἢ περισσότερα πρόσωπα πού εἶναι φορεῖς ἀξιωμάτων μέσα στήν κοινότητα. Μᾶλλον θά πρέπει νά ἐννοοῦμε τό σύνολο τῆς κοινότητας, ἡ ὁποία διαμορφώνει καί υἰοθετεῖ ἓνα τρόπο θεολογικῆς σκέψης καί ἐκκλησιαστικῆς-κοινοτικῆς ζωῆς, γενικά ἀποδεκτό. Τό προηγούμενο δέν σημαίνει ὅτι ἀρνοῦμαι τήν ὑπαρξη προϊσταμένων στίς ἐκκλησιαστικές κοινότητες, κάθε ἄλλο, ἀλλά ὅτι στίς ἐπτά αὐτές ἐπιστολές προϊστάμενοι καί μέλη τῶν κοινοτήτων ἀντιμετωπίζονται ὡς μία ἄρρηκτη ἐνότητα. Ὅ,τι λέγεται πρὸς αὐτές λέγεται πρὸς τό πλήρωμα τῆς κοινότητας καί κατ' ἐπέκταση πρὸς φορεῖς ἐκκλησιαστικῶν ἀξιωμάτων μέσα σ' αὐτές. Ἄλλωστε, εἶναι χαρακτηριστικό ὅτι ὁ συγγραφέας μιλάει ἄλλοτε σέ β' ἐνικό καί ἄλλοτε σέ β' πληθυντικό πρόσωπο.

Ἡ βασική θεολογική καί ἐκκλησιολογική ἀλήθεια πού ἀποτελεῖ τήν προϋπόθεση τῶν παραπάνω, ὅτι δηλ. ἡ ἱερατική διακονία στίς ἐπτά ἐπιστολές δέν ἀναφέρεται μόνο σιούς φορεῖς ἐκκλησιαστικῶν θεσμῶν, ἀλλά πρὸς ὅλη τήν κοινότητα,

2. Πρόκειται γιά τίς κοινότητες τῆς Σμύρνης (Ἀποκ. 2,8-11) καί τῆς Φιλαδελφείας (Ἀποκ. 3,7-13).

3. Ψόγο ἀνάμεικτο μέ περισσότερο ἢ λιγότερο ἔπαινο δέχονται οἱ κοινότητες τῆς Ἐφέσου (Ἀποκ. 2,1-7), τῆς Περγάμου (Ἀποκ. 2,12-17), τῶν Θυατείρων (Ἀποκ. 2,18-29) καί τῶν Σάρδεων (23,1-6).

4. Μόνο ψόγο χωρίς κανένα ἔπαινο δέχεται ἡ κοινότητα τῆς Λαοδικείας (Ἀποκ. 3,14-21).

εἶναι ἡ ἐκπεφρασμένη στους βαπτισματικούς κυρίως ὕμνους ἢ τίς βαπτισματικές ὁμολογίες τῆς Ἀποκάλυψης⁵ θέσπ ὅτι ὅλοι οἱ πιστοί, δυνάμει τῆς θυσίας τοῦ Χριστοῦ, διά τοῦ βαπτίσματος, καθίστανται βασιλεῖς καί ἱερεῖς «*τῶ θεῶ*»· βασιλεῖς μέσα στόν κόσμο τοῦ Θεοῦ καί ἱερεῖς μέσα στό σῶμα τῆς ἐκκλησίας. Αὐτή ἡ ἀλήθεια, ὅπως γνωρίζουμε, ἀνατρέχει στήν Π.Δ. καί κυρίως στό βιβλίο τῆς Ἐξόδου (Ἐξ 19,6. 23,22. Ἦσ 61,6) καί ἐκτός τῆς Ἀποκάλυψης διατυπώνεται καί στήν Α΄ Πέτρου (2,5.9)⁶.

Ὅταν ψάχνουμε γιά πρότυπα ἱερατικῆς διακονίας νά μή ξεχνοῦμε, χειροτονημένοι καί λαϊκοί, α) τήν παραπάνω ἀλήθεια, ἡ ὁποία συνεπάγεται γιά ὅλους τους πιστούς δικαιώματα καί καθήκοντα, καί β) ὅτι ἡ ἱερωσύνη –εἴτε στήν εἰδική εἴτε στή γενική, ὅπως λέμε, μορφή τῆς– ὑπάρχει γιά χάρη τοῦ Θεοῦ (βλ. τή δοτική «*τῶ θεῶ*»⁷, πού εἶναι χαριστική) καί χάρη τοῦ Θεοῦ.

Μετά ἀπό αὐτά τά γενικά νά ἐξειδικεύσουμε λίγο τό λόγο μας γιά τά ἱερατικά πρότυπα διακονίας καί ζωῆς πού ἀντικατοπτρίζονται στίς ἐπίτᾳ κοινότητες:

5. Βλ. Ἀποκ. 1,5. 5,9.

6. Γιά περισσότερα βλ. Π. Βασιλειάδης-Paul Meyendorf, “Ἰησοῦς Χριστός, ὁ Μέγας Ἀρχιερεὺς” στό «*Τό μυστήριον τῆς ἱερωσύνης, Πρακτικά Ζ΄ Πανελληνίου Λειτουργικοῦ Συμποσίου Στελεχῶν Ἱερῶν Μητροπόλεων, Ν. Προκόπιον Εὐβοίας 19-20 Σεπτεμβρίου 2005, Ἀθήναι 2006, σ. 33-53 καί στή μελέτη μας «Λειτουργικές σκηνές καί ὕμνοι στήν Ἀποκάλυψη τοῦ Ἰωάννη*». Ἔκδοση β΄, Θεσσαλονίκη 2006 σ. 169.170.

7. Ἀποκ. 1,5. 5,10.

1. Τό μοντέλο τῆς κοινότητας τῆς Ἐφέσου. Ἄπ. 2,1-7.

Τό μοντέλο αὐτό ἔχει πολλά θετικά: Ἡ κοινότητα τῆς Ἐφέσου διακρίνεται γιά τήν πίστη τῆς ἐν μέσῳ ἀμφισβητήσεων. Ἐργάζεται ἱεραποστολικά, διωκόμενην ὑπομένει, κατέχει καί ἐφαρμόζει ὀρθά κριτήρια σέ σχέση μέ τό τί εἶναι γνήσιο καί τί κάλπικο (κάτι πού δέν γίνεται εὐκολά). Μέ βάση αὐτά τά κριτήρια ἀπορρίπτει ψευδαπόστολους (πιθανῶς ἐλευθεριάζοντες Γνωστικούς πού ἀμφισβητοῦσαν τή σάρκωση τοῦ Χριστοῦ ἢ ψευδοπροφήτες πού διεκδικοῦσαν ὀφέλη ἀπό τήν κοινότητα). Ὅλο αὐτό τό εὖρος θετικῶν ἐπιδόσεων εἶναι ἐπαινετό. Κάτι ὅμως ἔχασε ἡ κοινότητα τῆς Ἐφέσου. Δέν ἔχει πιά καρδιά ἀγαπῶσα στό βαθμό πού εἶχε, ὅταν πρωτάρχισε τή χριστιανική τῆς ζωῆ. Καλά τά κάνεις ὅλα, τῆς γράφει λοιπόν ὁ Ἰωάννης, *ἀλλά ἔχω κατά σου ὅτι τήν ἀγάπην σου τήν πρώτην ἀφῆκες*⁸. Γιά ποιά ὅμως ἀγάπη πρόκειται ἐδῶ, τήν ὁποία ἡ ἐκκλησία τῆς Ἐφέσου ἐγκατέλειψε;

i) Ἴσως νά πρόκειται γιά τήν ἀπώλεια τοῦ πρώτου ἐνθουσιασμοῦ καί τῆς πρώτης ἐκπληξης ἢ τῆς πρώτης μέθης γιά τό πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ, ἡ ὁποία ἐξανεμίσηκε καθώς ἡ κοινότητα «προόδευε» στή συγκρότηση προγραμμάτων καί μεθόδων πού κάποτε σχετικοποιοῦν τήν ἀπόλυτη ἀξία τῶν ζωτανῶν σχέσεων ἀνθρώπου καί θεοῦ. Ἴσως σ' αὐτήν τήν πρόοδο νά μή ἦταν τελικά ὁ Χριστός ἢ ἀκόμη καί ὁ ἄλλος ἄνθρωπος ὄντως τό ἀληθινό κέντρο. Ἴσως αὐτή ἡ πρόοδος νά ἦταν ἀπλά αὐτοσκοπός καί αὐτοδικαίωση.

ii) Ἴσως ἡ κοινότητα τῆς Ἐφέσου νά ἔχασε τήν ἀγάπην πρός τόν ἄλλο, τόν διαφορετικό, στήν προσπάθειά τῆς νά βγεῖ νικήτρια στό διάλογο μέ τούς πλανεμένους. Σ' αὐτή τή διαδι-

8. Ἄποκ. 2,4.

κασία ἀκόνισε τὰ ξίφη σέ διαλεκτικό επίπεδο καί ξέχασε τό μεῖζον, τήν ἀγάπη. Ἡ προσπάθεια καταδίωξης ὄσων ἀπέκλιναν τήν κατέπνιξε. Ἡ ἐκκλησιαστική της, ἡ ἐν Χριστῷ ζωή της ἐκφυλίστηκε σέ μία μὴ ἀγαπῶσα ὀρθοδοξία. Ὅμως, δόγμα καί ἀγάπη πρέπει, ὅπως λένε καί οἱ πατέρες τῆς ἐκκλησίας⁹, νά πηγαίνουν μαζί.

Τό πρότυπο, λοιπόν, μίας ἱερατικῆς διακονίας πού ὑποδεικνύει ἡ πρὸς Ἐφεσίους ἐπιστολή εἶναι: τό νά ἀληθεύουμε ἐν ἀγάπῃ. Δέν ἀρκοῦν ἡ κατοχή καί ἐφαρμογή ὀρθῶν κριτηρίων πίστεως καί οἱ λαμπρές ἐπιδόσεις στή θεωρία. Δέν ἀρκεῖ οὔτε κἂν τό βασιάζειν «*διὰ τό ὄνομα*»¹⁰ τοῦ Χριστοῦ, κάτι πού γιά τήν Ἀποκάλυψη ἔχει ἰδιαίτερη βαρύτητα. Δέν ἐπαρκεῖ μία ὀρθοδοξία μόνο στά δόγματα, ἡ ὁποία μπορεῖ καί νά ὑποβάλλει μία μὴ ἐλέγξιμη συμπεριφορά. Ἀπαιτεῖται καί διατήρηση τοῦ πρώτου ἐνθουσιασμοῦ καί τῆς πρώτης ἐκπληξης ἔναντι τοῦ Χριστοῦ, ἡ ὁποία ἀποδεικνύεται στήν ἐν ἀγάπῃ ἀποδοχή τοῦ ἄλλου ἀνθρώπου, ἀκόμη καί τοῦ διαφορετικοῦ. Αὐτή τήν ἀλήθεια συχνά δέν τήν ἐνσωματώνουμε εὐκολα στήν πνευματική μας ζωή, γιατί αὐτή ἡ ἀποδοχή εἶναι ἔμπονη, σταυρός καί ἄσκηση μέ κόστος. Ὅμως, ὡς ἐπὶ τό πλεῖστον, ἀποτελεῖ ἔξοδο ἀπό τήν αὐταπάτη τῶν θεωρητικῶν μας ἐπιδόσεων.

Πρόταση

- Ἡ ἱερατική διακονία καί ἡ ἐκκλησιαστική ζωή εἶναι ἀποδεκτὴ μόνο ὡς γεγονός σαρκωμένης-χειροπιαστῆς ἀγάπης. Ἀλλιῶς ἡ ὀρθοδοξία μας εἶναι ἄκαρπη καί αὐταπάτη.
- Τό ζητούμενο εἶναι νά ἀληθεύουμε «ἐν ἀγάπῃ».

9. Βλ. τὴ γνωστὴ διατύπωση «νεκρός ὁ τῶν ἀρετῶν χορός μὴ ὀρθοῦ καθηγουμένου δόγματος» καί τὸ ἀντίστροφο.

10. Ἀποκ. 2,9.

2. Τό πρότυπο τῆς ἐκκλησίας τῆς Σμύρνης.

Ἄποκ. 2, 8-11.

Ἡ εἰκόνα πού παρέχει ἡ ἐκκλησιαστική ζωὴ αὐτῆς τῆς κοινότητας εἶναι θετικότερη. Μόνο αὐτὴ καὶ ἡ κοινότητα τῆς Φιλαδελφείας δέν ἐλέγχονται γιὰ κάτι. Ἐὰν καὶ ζεῖ μέσα σέ μία πλοῦσια πόλη, παραμένει πτωχὴ. Ἐὰν καὶ περνᾷ θλίψη καὶ διώκεται καὶ στερεῖται ἀγαθῶν καὶ κάποια ἀπὸ τὰ μέλη της ἔχουν ἤδη ἢ καὶ θά ἔχουν προσεχῶς τὴν ἐμπειρία τῆς φυλακῆς, προσδιορίζει τὴ ζωὴ της μέ βάση τὴν ὑπερέχουσα ὄλων δύναμη τῆς πίστεως· ἐκείνης ὅμως τῆς πίστεως, ἡ ὁποία ἔχει ἐναγγαλισθεῖ τὸ σταυρὸ καὶ δέν καταφεύγει σέ μηχανισμούς καὶ τερτίπια γιὰ νὰ τὸν ἀποφύγει.

Θά πρέπει ἐδῶ, μέ ἀφορμὴ τὰ παραπάνω, νὰ ὑπογραμμίσουμε πὼς δέν ὑπάρχει ἄλλο βιβλίον στὴν Κ. Διαθήκη πού νὰ συνδέει τόσο πολὺ τοὺς πιστοὺς μέ τὴ θλίψη καὶ τὸν Σταυρὸ, ὅσο ἡ Ἀποκάλυψη. Οἱ πιστοὶ εἶναι ἀκόλουθοι τοῦ ἀρνίου, πού εἶναι ἐσφαγμένο καὶ μάλιστα «ἀπὸ καταβολῆς κόσμου»¹¹. Καὶ ὅπως ἐκείνου ὁ σταυρὸς ἀνήκει στὴ φύση του καὶ δέν ἀποτελεῖ τυχαῖο ἀποτέλεσμα μίας πώσης καὶ μίας προδοσίας, ἔτσι καὶ τῶν πιστῶν πού ἀκολουθοῦν τὸ ἀρνίον ὅπου «ἐάν ὑπάγη»¹² ὁ Σταυρὸς, ἡ θλίψη καὶ οἱ δοκιμασίες «ἄχρι θανάτου»¹³ ἀνήκουν στὴ φύση τους.

Πρόταση

- Τό ἰδανικὸ πρότυπο διακονίας καὶ ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς δέν εἶναι εὐκόλο ἀλλὰ οὔτε καὶ οὐτοπία. Προϋπόθεση ἀπο-

11. Ἄποκ. 13,8.

12. Ἄποκ. 14,4.

13. Ἄποκ. 12,11.

τελεῖ ἢ ἀποδοχή τοῦ σταυροῦ, τόν ὁποῖον, ὡς χριστιανοί, ἐνσωματώσαμε διά τοῦ βαπτίσματος στή φύση μας.

3. Τό μοντέλο τῆς ἐκκλησίας τῆς Περγάμου.

Ἐποκ. 2,12-17.

Ἡ πόλη τῆς Περγάμου ἦταν φιλικότατη πρός τή Ρώμη, ἀποτελοῦσε δέ κέντρο τῆς αὐτοκρατορικῆς λατρείας. Πέραν αὐτοῦ, γενικότερα ἢ ἀτμόσφαιρά της ἦταν ἔντονα εἰδωλολατρική καί ταυτόχρονα μυστικιστική ἀπό κάθε ἄποψη. Σ' αὐτήν τήν πόλη ζεῖ μία κοινότητα μέ πολλά ἐσωτερικά προβλήματα παράλληλα μέ ἐκεῖνα πού τῆς δημιουργοῦνταν ἔξωθεν. Αὐτά τά ἔξωθεν προέρχονταν ἀπό τή θρησκευτικοποιημένη πολιτική ἐξουσία καί τοὺς ποικίλους μηχανισμούς ὀργάνωσης καί ἐπιβολῆς τῆς λατρείας τοῦ αὐτοκράτορα. Τά ἐσωτερικά ὁμως προβλήματα τῆς κοινότητας, στήν ὁποία ἔχουμε καί τόν μοναδικό ἐπώνυμο μάρτυρα στήν Ἐποκάλυψη, τόν Ἀντίπα, δημιουργοῦνταν ἀπό μία ἔνοχη ἀνοχή της πρός τήν ψευδοπροφητεία (βλ. τά περί Βαλαάμ καί Βαλάκ¹⁴), τήν ψευδοπνευματοκρατία καί τό ἀνακάτωμα μυστικιστικῶν θεωριῶν καί πρακτικῶν. Καί ἐνῶ ἡ κοινότητα ἀντιστεκόταν σέ μία βία πού ἀσκοῦνταν πάνω της ἀπό τό καθεστῶς καί πού ἀποσκοποῦσε στήν ἄρνηση τοῦ Χριστοῦ, δέν εἶχε τή θέληση νά ἀντισταθεῖ σέ συγκρητιστικούς μηχανισμούς. Οἱ μηχανισμοί αὐτοί γεννοῦσαν ἕνα κακέκτυπο τῆς πνευματικῆς ζωῆς ὅπου δικαιολογοῦνταν ὅλα: μία ψευτομυστικιστική θρησκευτικότητα, μέ κύριο γνώρισμα τήν ψευδοπροφητεία, καταστάσεις στίς ὁποῖες μιλάνε πολλά θολά πνεύματα, ὄχι ὁμως τό πνεῦμα τῆς ἀληθείας, τοῦ Θεοῦ καί τῶν προφητῶν. Σέ ἕνα τέτοιο τρόπο «ἐκκλησιαστικῆς» ζωῆς, τό πνεῦμα τῆς ἀληθείας εἶναι ὄντως

14. Ἐποκ. 2,14.

περιπτώ. Μέσα σέ τόσους ἐνδιάμεσους καί τόσο «γεροντισμό», σάν τοῦ Βαλαάμ καί τῶν Νικολαϊτῶν¹⁵ ἢ τῆς Ἰεζάβελ¹⁶, τί ἔχει νά πεῖ τό Ἅγιο Πνεῦμα;

Αὐτή ἡ θολή κατάσταση καί ἡ ἀνοχή προφανῶς βόλευσε πολλούς. Δέν ζημίωνε οἰκονομικά κανέναν, δέν ἀπέκλειε κανέναν ἀπό συντεχνιακές καί ἄλλες οἰκονομικές καί κοινωνικές δραστηριότητες μέ τή δικαιολογία ὅτι ἡ συμμετοχή τους σ' αὐτές δέν ἔθιγε τήν πίστιν στόν Χριστό.

Ὁ Ἰωάννης στή μπερδεμένη αὐτή κοινότητα συνιστᾷ μετάνοια, ὅχι ξεκαθάρισμα λογαριασμῶν σέ ἐπίπεδο πάλης καί διαλεκτικῆς. Ἡ μετάνοια ἔχει σχέση ὅχι μέ τό τί ἡ κοινότητα θά κάνει ἔναντι τοῦ συγκρητισμοῦ, ἀλλά μέ τό τί θά κάνει ἔναντι τῆς ἀπουσίας σθένους ἀπό τόν ἴδιο τόν ἑαυτό της. Συνιστᾷ ἐπίσης ὑπακοή στό γνήσιο πνεῦμα, πού φαίνεται ὅτι εἶναι ὁ καρμός τοῦ Ἰωάννη.

Πρόταση

- Ὁ ψευτομυστικισμός, συνδεδεμένος συχνά μέ ἕναν θολό «γεροντισμό» ἢ μία θολή προφητολογία, κι ἂν ἀκόμη μπορεῖ νά ἐξασφαλίσαι ἐνότητα, δέν δημιουργεῖ γνήσια πνευματική ζωή.

4. Τό μοντέλο τῆς ἐκκλησίας τῶν Θυατείρων.

Ἄποκ. 2, 18-29.

Στήν μικρή ἐκκλησία τῶν Θυατείρων, τά ὁποῖα ἀργότερα ἔγιναν τό κέντρο τοῦ Μοντιανισμοῦ, γράφτηκε ἡ μεγαλύτερη ἐπιστολή. Τό μοντέλο διακονίας καί ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς τῆς

15. Ἄποκ. 2,15.

16. Ἄποκ. 2,20 ἐξ.

κοινότητας αὐτῆς ἔχει πολλά κοινά μέ τῆς προηγούμενης. Ἐπαινεῖται σέ πολλά επίπεδα τῆς ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς. Ἡ κοινότητα ὡστόσο ἐλέγχεται, γιατί παρά τήν πρόοδό της ἀνέχεται, ὅπως καί ἡ προηγούμενη, μία θολή μυστικιστική ψευτοθρησκευτικότητα πού κινεῖται ἀνεμπόδιση στους κόλπους της καί θεωρεῖ ὅτι προάγει τούς μυημένους στή γνώση τῶν βαθέων τοῦ Θεοῦ, ἐνῶ στήν πραγματικότητα ὀδηγεῖ στή γνώση τῶν βαθέων «*τοῦ σατανᾶ*»¹⁷. Ἡ κίνηση αὐτή δέν ἔμενε μόνο σέ ἐπίπεδο ἰδεολογίας. Ἔφερε καί χαλαρότητα ἡθῶν, καθῶς ἐκινεῖτο μέσα στους κόλπους τῆς κοινότητας καί γιά κάποιους δέν ἦταν ἐξώφθαλμα ἐπικίνδυνη. Συνηγοροῦσε σέ συμβιβασμούς πού σχετικοποιοῦσαν τήν ἀπόλυτη ἀξία τοῦ προσώπου τοῦ Χριστοῦ καί τοῦ εὐαγγελίου, πού τό καταστοῦσε ἀνώδυνο. Ἀρνιόταν μέ πείσμα (βλ. «*οὐ θέλει*»¹⁸) κάθε κλήση σέ μετάνοια. Δέν ἀποκλείεται, στό συγκρητιστικό ψευδοπροφητισμό τῆς περιοχῆς μαζί μέ τά γνωστικά στοιχεῖα του, πού ἀποτελοῦσαν καί τό ἐπίκεντρό του, νά συνυπῆρχε μαγεία καί κάποια μορφή σατανιστικῆς λατρείας¹⁹.

Ὁ Ἰωάννης ἔναντι ὄλων τῶν ἐκτροπῶν πού συνιστοῦσε αὐτή ἡ κίνηση ἐπιμένει ὅτι ἡ κοινότητα δέν ἔχει ἀνάγκη καινούργιων, πνευματικότερων ἐμπειριῶν καί βαθύτερης γνώ-

17. Ἀποκ. 2,24.

18. Ἀποκ. 2,21.

19. Γιά τή σχέση τῶν Γνωστικῶν μέ σατανιστικές πρακτικές καί μαγείες εἶναι ἐνδιαφέρουσες οἱ πληροφορίες τοῦ Ἁγίου Ἐπιφανίου ὅτι «καί παρέδρους δαίμονας ἑαυτοῖς ἐπισπῶνται εἰς τό διά πολλῆς μαγανείας ἐν ἐξουσίᾳ μεγάλῃ πάντων, φασί, κυριεύειν, ὧν τε ἂν ἐθέλοι ἕκαστος» (PG 41,365). Παραπλήσια καταθέτει ὁ Ἰππόλυτος λέγοντας ὅτι «μαγείας ἐπιτελοῦσιν καί ἐπαιδιάς φίτρα τε καί ἀγώγιμα καί τούς λεγομένους ὄνειροπόμους δαίμονας ἐπιπέμπουσι πρός τά ταρασσεῖν οὓς βούλονται». *Ἐλεγχος κατά πασῶν αἰρέσεων*, (ΒΕΠΕΣ τ. 5 στ. 20).

ους πέραν αὐτῶν πού τό πνεῦμα λαλεῖ στήν ἐκκλησία καί ἔχουν γίνει πιά παράδοσή της. Δέν ἀπαιτεῖται ἄλλο βάρος, καμιά ἄλλη «ἐντολή», καμιά ἄλλη διδασκαλία. Ἔνα μόνο χρειάζονται: νά ζοῦν μέσα σέ ὅσα διδάχθηκαν ἀπό τό πνεῦμα πού λαλεῖ στήν ἐκκλησία²⁰ καί μέ ἐμπιστοσύνη σ' αὐτά νά προσμένουν τόν Χριστό. Ὡς τότε, σ' αὐτό τό μεταξύ πού παρεμβάλλεται, νά ἐπιδεικνύουν ὑπομονή.

Πρόταση

- Ἡ καλλιέργεια ἢ ἐπίδιωξη ἐλιτίστικης θρησκευτικότητας, πού διεκδικεῖ προωθημένη τάχα γνώση τοῦ Θεοῦ καί πνευματικότερες ἐμπειρίες, εἶναι ἐπικίνδυνη ἀκροβασία. Ἐκτός τοῦ ὅτι τροφοδοτεῖ συχνά τήν ἐγωπάθεια, μπορεῖ τελικά νά ἐξασφαλίσει μόνο γνώση τῶν βαθέων τοῦ σατανᾶ κι ὄχι τοῦ ζωοδότη Θεοῦ.
- Χρέος μας: νά ἀρκούμεστε μόνο σέ ὅσα διδάχθηκαν καί διδάσκονται ἀπό τό Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ, πού λαλεῖ ἀνοιχτά καί καθαρά μέσα στό σύνολο τῶν μελῶν τῆς Ἐκκλησίας.

5. Τό μοντέλο τῆς ἐκκλησίας τῶν Σάρδεων.

Ἄποκ. 3,1-6.

Τό μοντέλο τῆς ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς τῆς κοινότητας τῶν Σάρδεων θέτει τό πρόβλημα τοῦ «εἶναι» καί τοῦ «φαίνεσθαι», τοῦ «ὄντως εἶναι» καί τοῦ «δῆθεν εἶναι». Ἡ ἐπιστολή παραπονεῖται ὅτι τό ὄνομα τῆς κοινότητας, ἡ καλή φήμη της δέν συμπορεύεται μέ τήν πραγματικότητα. Ἡ βιτρίνα της εἶναι κάλπικη. Ἡ κοινότητα δέν ζωογονεῖται ἀπό τήν πίστη καί τήν ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ, πρᾶγμα πού ἔχει νά κάνει ὄχι μέ τό φαί-

20. Ἄποκ. 2,29.

νεοθαι ἀλλά μέ τήν ὄλην ἐν Χριστῷ ὕπαρξην, ἡ ὁποία δυναμικά πορεύεται πρὸς τήν ἐσχατολογική χαρά («λευκά ἱμάτια»²¹).

Πρόταση.

- Ἡ ἱερατική διακονία καί ἡ ἐκκλησιαστική ζωή, στήν ὁποία τό «φαίνεσθαι» δέν συμπίπτει μέ τό «ὄντως εἶναι» ἀλλά τό δῆθεν «εἶναι», ἰσοδυναμεῖ μέ σχιζοφρένεια καί πνευματικό θάνατο.

6. Τό πρότυπο τῆς ἐκκλησίας τῆς Φιλαδελφείας.

Ἄποκ. 3,7-13.

Στήν πόλη τῆς Φιλαδελφείας, σέ μία ἠφαιστειογενή ἀνασφαλή καί ἀσταθῆ περιοχή πού τήν ἐπιλητταν συχνά ἰσχυροί σεισμοί καί οἱ ἄνθρωποι ἔμεναν ἄστεγοι, μέ μεγάλη, ὅπως φαίνεται, πολεμική ἐκ μέρους τῶν Ἰουδαίων, κατοικοῦσε μία ἐκκλησιαστική κοινότητα ὅπως καί αὐτή τῆς Σμύρνης, ἀψεγάδιαστῆ. (Ἀργότερα ἔστειλε στήν ἐκκλησία αὐτή ἐπιστολή καί ὁ ἅγιος Ἰγνάτιος, καθὼς πορευόταν πρὸς τή Ρώμη γιά τό μαρτύριό του, στήν ὁποία ἐπίσης δέν περιέχεται ψόγος).

Μία μικρή καί ὀλιγάριθμη κοινότητα, μέ ἔλλειψη οἰκονομικῶν μέσων, παρουσιάζει ἕνα λαμπρό πρότυπο διακονίας καί ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς: Ἔχει, παρόλο τό ὀλιγάριθμο τῶν μελῶν της καί τήν ἀπουσία σιγουριᾶς ἀπό τά ἀνθρώπινα, μία ἀφοβία στά ἀνοίγματα, ἕνα πλούσιο ἱεραποστολικό ἔργο –ἀνταπόκριση στήν κλήση τοῦ Χριστοῦ– καί μάλιστα πρὸς τοὺς Ἰουδαίους, τήν ὥρα πού αὐτοί τήν πολεμοῦν· γι' αὐτό καί ὁ Ἰωάννης τοὺς ἀποκαλεῖ «*συναγωγή τοῦ σατανᾶ*²²». Καί ἡ καρποφορία τῆς ἱεραποστολῆς της ἐρμηνεύεται ταπεινά ὡς συνέπεια ὄχι τό-

21. Ἄποκ. 3,4.

22. Ἄποκ. 3,9. Μέ τοὺς ἴδιους ὅρους χαρακτηρίζει ὁ Ἰωάννης τοὺς Ἰουδαίους τῆς Σμύρνης.

σο τῆς δικῆς της δραστηριότητας ὅσο ὡς ἀποτέλεσμα τῆς ἐπίγνωσης τῶν ἴδιων τῶν Ἰουδαίων τῆς μέχρι σταυροῦ καί θανάτου ἀγάπης καί θυσίας τοῦ Χριστοῦ καί ὑπέρ αὐτῶν. Ἡ κοινότητα διακρίνεται γιά σιγουριά γιά τή δική της σωτηρία, γιά σταθερή στάση ἔναντι τοῦ Χριστοῦ, πάντα μά κυρίως σέ περιόδους θλίψης καί δοκιμασιῶν. Εἶναι ἐσχατολογικά προσανατολισμένη καί βρίσκεται σέ συνεχῆ σχέση κοινωνίας μέ τόν Χριστό, μέσα στήν ὁποία νιώθει ἐν ταπεινώσει ἀσφαλῆς.

Πρόταση

- Ἡ «ἐν ταπεινώσει» σιγουριά στή διακονία μας καί στήν ἐκκλησιαστική μας ζωή ἐξασφαλίζεται, ὅταν στηρίζεται στήν ἀδυναμία τοῦ σταυροῦ καί ὄχι στό κοσμικό «ἔχειν».
- Ἡ ἐν Χριστῷ βεβαιότητα γιά τή δική μας σωτηρία ὀδηγεῖ στή συνεχή καί ἀνυπόκριτη ἱεραποστολή (=μαρτυρία-ὁμολογία τῆς θυσιαστικῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ πρὸς ὅλο τόν κόσμο). Κριτήριο τοῦ ἀληθινοῦ μαθητῆ εἶναι νά ὀδηγήσει καί ἄλλους στόν διδάσκαλο Χριστό.

7. Τό μοντέλο τῆς Ἐκκλησίας τῆς Λαοδίκειας.

Ἄποκ. 3,14-22.

Ἀπό τήν ἐπιστολή πρὸς τήν ἐκκλησία τῆς Λαοδίκειας (κέντρο χρημάτων καί παραγωγῆς φαρμάκων, μέ ὀνομαστή ἰατρική σχολή καί δὴ ὀφθαλμολογίας, μέ ἐργαστήρια περίφημων λινῶν) γνωρίζουμε ἓνα ἀκόμη ἀρνητικό μοντέλο ἱερατικῆς διακονίας καί ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς: μία κοινότητα ψυχρὴ καί χλιαρὴ. Πρόκειται γιά κοινότητα πού δέν ἦταν πνευματικά πυρακτωμένη ὡς ὄφειλε²³ ἀλλά στερημένη ἀπό

23. Βλ. Ρωμ. 12,11. Πράξ. 18,25.

θυσιασική ἀγάπη καί διάθεση μαρτυρίου καί ὑπαρξιακά διαχασμένη. Ἡ στάση της δέν ἦταν ἕνα σαφές ναι οὔτε ἕνα σαφές ὄχι ἔναντί τοῦ Χριστοῦ. Σέ θεωρητικό-θεολογικό επίπεδο ἡ κοινότητα δέν κατηγορεῖται μὲν γιά γνωστικές ἐπιρροές, οὔτε γιά ἀνοχή μίας ψευδοπνευματοκρατίας, ζεῖ ὁμως μέσα στήν αὐτοϊκανοποίηση, αὐτοεκδούλευση, αὐτοειδωλοποίηση καί ἐκεῖ ἀναπαύεται. Μέσα στό οἰκονομικό «ἔχειν» της μπερδεύει καί ἐξισώνει τά παρόντα μέ τά αἰώνια. Εἶναι ἀσφαλισμένη κοσμικά καί πιστεύει ὅτι κατ' ἐπέκταση εἶναι διευθετημένη καί πνευματικά γι' αὐτό καί διακατέχεται ἀπό αἴσθημα ἐπάρκειας. Χωρίς ἐσχατολογικό φρόνημα καί ἐσχατολογικό προσανατολισμό, ἐγκλωβισμένη στό παρόν, οὐσιαστικά εἶναι, ὅπως θά πεῖ τό κείμενο, ταλαίπωρη, ἐλεεινή, πτωχή, τυφλή καί γυμνή.

Πρόταση

- Ἱερατική διακονία καί ἐκκλησιαστική ζωὴ πού στό βάθος χαρακτηρίζεται ἀπό αὐτοϊκανοποίηση, αὐτοεκδούλευση καί αὐτοειδωλοποίηση, δέν ἐξασφαλίζει τό «ἐν Χριστῶ» «εἶναι» μας. Μᾶς διευθετεῖ μόνο κοσμικά καί ἐνθαδικά.
- Τό παρόν, χωρίς ἐσχατολογικό προσανατολισμό, εἶναι ἀπελπιστικά πτωχό.

Γενική ἐκτίμηση τῶν μοντέλων διακονίας καί ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς στίς ἐπτά κοινότητες

Θεωρώντας συνολικά καί ὄχι πιά ἐπί μέρους τίς ἐπτά ἐπιστολές πρὸς τοὺς ἐπτά ἀγγέλους καί τίς ἐπτά ἐκκλησιαστικές κοινότητες τῆς Δ. Μ. Ἀσίας θά μπορούσαμε, σέ σχέση μέ τό θέμα πού μᾶς ἀπασχολεῖ, νά διατυπώσουμε δύο ἀκόμη βασικές παρατηρήσεις:

- 1) Τά δεδομένα τῆς Ἀποκάλυψης καί μάλιστα τῶν κεφ. 2

καί 3 ὡς πρὸς τὴν ἱερατικὴ προσωπικότητα, τὴν ἱερατικὴ διακονία καί τὴ ζωὴ τῶν ἐκκλησιαστικῶν κοινοτήτων, ἐκφράζουν μὲ προφητικὴ ἐνάργεια τὴν ἱστορικὴ πραγματικότητα τῆς ἐκκλησίας εἴτε τῆς ἐποχῆς πού γράφεται ἢ Ἀποκάλυψη εἴτε διαχρονικά. Ὅπως δείχνει ἡ κατάσταση τῶν κοινοτήτων τῆς Δ. Μ. Ἀσίας, συχνά τὰ τρία αὐτά δὲν λειτουργοῦν σὲ ἀπόλυτα ἰδεώδη μορφή, ἀλλὰ καί σπάνια εἶναι ἀπολύτως ἀρειωμένα. Στὴν ἱστορία τῆς ἐκκλησίας συνυπάρχει συνήθως μαζί μὲ τὴν ἐπιτυχία καί ἡ ἁμαρτία ὡς ἀστοχία, ὅπως στίς περισσότερες ἀπὸ τίς ἐπτὰ κοινότητες τῆς Δ. Μ. Ἀσίας, ὅπου ὁ ἔπαινος συνυπάρχει μὲ τὸ ψόγο. Τὰ ἰδανικά πρότυπα διακονίας καί ἡ ἰδεώδης ἐκκλησιαστικὴ ζωὴ εἶναι αὐτὸ πού ὀραματιζόμεστε, ἀλλὰ πού πετυχαίνουμε δύσκολα καί ὄχι πάντα. Τὸ ἰδεώδες τῆς ἱερατικῆς διακονίας καί τῆς ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς συμπίπτει μόνο μὲ τὰ ἔσχατα. Αὐτὸ τὸ ἰδεώδες ἔρχεται ἐντὸς τῆς ἱστορίας καί ὑπάρχει μέσα σ' αὐτὴν στὸ βαθμὸ πού ἡ ἱστορία μας καί ἡ ἐκκλησιαστικὴ μας ζωὴ ἔχει σφραγιστεῖ ἀπὸ τὴν ἔσχατολογικὴ πραγματικότητα, τὰ ἔσχατα νοούμενα ἐδῶ ὄχι ὡς χρόνος ἀλλὰ ὡς στάση ζωῆς καί συμπεριφορᾶς πολιτῶν ὄχι τοῦ παρόντος αἰῶνος ἀλλὰ πολιτῶν τῆς βασιλείας τοῦ Χριστοῦ. Βασικὸ μῆνυμα τῆς Ἀποκάλυψης εἶναι ἡ ἀνάγκη μετάνοιας καί ἀγώνα γιὰ διόρθωση καί βελτίωση αὐτοῦ πού ὑπάρχει ἐδῶ καί τώρα. Αὐτὰ τὰ δύο στοιχεῖα, ἡ μετάνοια καί ὁ ἀγώνας, εἶναι λοιπὸν τὸ ζητούμενο· καί ἀποδεικνύονται ἰσχυρότερα τῆς ὅποιος πώσης μας ἢ τῆς ἁμαρτίας μας.

2) Τὸ μεγάλο καί ἐπικίνδuno πρόβλημα τῶν κοινοτήτων τῆς Ἀποκάλυψης καί ἡ ἀγωνία τοῦ προφήτη Ἰωάννη φαίνεται ὅτι σχετίζεται μὲ τὸ σφετερισμὸ τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀληθινοῦ ἐκ μέρους τοῦ κάλπικου καί κακέκτυπου, πού συνέβαινε τότε καί συμβαίνει συχνά στὴν ἱστορία τοῦ ἀνθρώπου καί φυσικά τῆς ἐκκλησίας. Ἐννοῶ:

i) Σφετερισμό τῶν δικαιωμάτων τοῦ Χριστοῦ ἐκ μέρους τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας. Στή θρησκευτικοποιημένη τῆς μορφῆ ἢ Ρωμαϊκῆ πολιτικῆ ἐξουσία ἐνεργοῦσε, κατά τὰ χρόνια συγγραφῆς τῆς Ἀποκάλυψης –καί δέν παύει νά συμπεριφέρεται ἔτσι συχνά ὡς σήμερα– ὡς σωσίας τοῦ Θεοῦ καί μάλιστα τοῦ Χριστοῦ, σφετεριζόμενη τὰ ἀποκλειστικά του δικαιώματα πάνω στόν ἄνθρωπο. Αυτό θά πεί ὅτι ἀπαιτοῦσε καί ἀπαιτεῖ ἀπό τόν ἄνθρωπο ὅ,τι ἀπαιτεῖ ἀπό αὐτόν, δικαιολογημένα ὁμως, ὁ Χριστός, αὐτός πού σταυρώθηκε γιά τόν κόσμο. Πιο συγκεκριμένα, ἡ πολιτικῆ ἐξουσία ἀπαιτοῦσε λατρεία, ὑπακοή ἄνευ ὄρων, ἔλεγχο ἐν παντί, πλήρη ἐξάρτηση τῶν ὑπκόων τῆς. Ὅλα αὐτά τὰ ἀπαιτοῦσε ὡς Χριστός, ξένος ὁμως καί ἀμέτοχος σταυροῦ καί θυσίας. Πρόκειται συνεπῶς γιά ἕναν ἀντεστραμμένο Χριστό, Χριστό ξένο σταυροῦ, δηλ. ἀντίχριστο πού μάχεται τήν ἀλήθεια καί σφετερίζεται τὰ δικαιώματα τοῦ Χριστοῦ μέ ἀποτέλεσμα νά ἀρνεῖται στή συνέχεια καί τὰ δικαιώματα τοῦ ἀνθρώπου. Ἄν ὁ ἀναγνώστης τῆς Ἀποκάλυψης προσέξει, θά διαπιστώσει ὅτι ὁ Ἰωάννης στό ἔργο του πολεμáει μέ ἔξυπνο ἀλλά δυναμικό τρόπο καί τήν προπαγανδιζόμενη ἀπό τό κρατικό ἱερατεῖο αὐτοκρατορικῆ λατρεία καί τή ψευδοπροφητεία, ὡς κακέκτυπα τῆς γνήσιας λατρείας τοῦ ἐσφαγμένου ἀρνίου - Χριστοῦ καί τῆς λατρείας του. Γιά νά διαπιστώσει κανεῖς τὰ παραπάνω ἀρκεῖ νά ἀντιπαραβάλλει τό κεφ. 5, ὅπου προβάλλεται τό ἀρνίον - Χριστός καί ἡ λατρεία του, μέ τό κεφ. 13, στό ὁποῖο, μέ τρόπο ἄκρως εἰκονικό, ὁ συγγραφέας ἐμφανίζει τή λατρεία τοῦ δράκοντα καί τῶν δύο θηρίων, τή λατρεία δηλ. τῆς ἀντίθενης τριάδας, ὡς χλεύη, ἀντίποδα καί κακέκτυπο τῆς λατρείας τοῦ Χριστοῦ.

ii) Πιο ἐπικίνδυνος καί δυσδιάκριτος βεβαίως εἶναι ὁ σφετερισμός τῆς ἀπόλυτης ἐξουσίας καί κυριαρχίας τοῦ Χριστοῦ μέσα στίς ἐκκλησιαστικές κοινότητες. Στόν ἐκκλησιαστικό κῶρο ὁ σφετερισμός τῶν δικαιωμάτων τοῦ Χριστοῦ στά χρό-

για τῆς Ἀποκάλυψης φαίνεται ὅτι ἐκδηλωνόταν μέ δύο μορφές: πρῶτον, ὡς σφετερισμός τοῦ γνήσιου προφητικοῦ πνεύματος ἐκ μέρους κάποιων ψευδοπνευματοκρατῶν καί ψευδοπροφητῶν, καί δεύτερον, ὡς σφετερισμός τῆς μοναδικότητας τοῦ Χριστοῦ ἐκ μέρους κάποιων πού ὑπερεκτιμοῦσαν πρόσωπα ἢ ἄλλα μεγέθη περισσότερο ἀπό ὅσο τόν ἴδιο τόν Χριστό.

Ὡς πρὸς τήν πρώτη μορφή, τό σφετερισμό τοῦ γνήσιου προφητικοῦ πνεύματος ἐκ μέρους ψευδοπροφητῶν, νά διευκρινίσουμε ὅτι, ὡς φαίνεται, δίπλα στή γνήσια προφητεία δρᾶ στά χρόνια συγγραφῆς τῆς Ἀποκάλυψης ἡ κάλπικη, ἡ ψευδεπίγραφη, ἡ θολή ψευδοπροφητεία, πού θαμπώνει καί πλανᾷ. Ἔτσι ἐξηγεῖται ἡ πολεμική πού ὁ γνήσιος προφήτης Ἰωάννης ἀσκεῖ ἐναντίον δύο ἀρχέτυπων τῆς ψευδοπροφητείας, τοῦ Βαλαάμ καί τῆς Ἰεζάβελ, καί ἡ συχνή (ἐπί τρεῖς φορές) καί μέ ἐπίταση πρόσκλησή του πρὸς τίς κοινότητες νά ἀκοῦνε καί νά προσέχουν τό Πνεῦμα πού λαλεῖ στίς ἐκκλησίες καί ὄχι τήν κάθε λογῆς θολή ψευδοπροφητεία. Μόνο μία ἱερωσύνη μέ χαρισματική - προφητική διάσταση ἀνήκει στήν ἀλήθεια καί στή φύση τῆς ἐκκλησίας

Ὡς πρὸς τή δεύτερη μορφή, τόν σφετερισμό τῆς μοναδικότητας τοῦ προσώπου τοῦ Χριστοῦ, νά διευκρινίσουμε τό ἐξῆς: Ὁ Ἰωάννης τή μορφή αὐτοῦ τοῦ σφετερισμοῦ τή βλέπει νά συμβαίνει ἀκόμη καί σέ σχέση μέ τά πιό πνευματικά κτιστά μεγέθη, τοὺς ἀγγέλους. Γιά νά τό κατανοήσουμε αὐτό θά πρέπει νά λάβουμε ὑπόψη μας ὅτι πέντε ἀπό τοὺς ἀγγέλους τῶν κοινοτήτων, παραλήπτες τῶν ἐπί τρεῖς ἐπιστολῶν, ψέγονται καί μάλιστα μέ δριμύτητα. Ἀναρωτιέται κανεῖς: πῶς νοεῖται αὐτός ὁ ψόγος πρὸς τοὺς ἀγγέλους; Εἶναι δυνατόν νά σφάλλουν οἱ ἄγγελοι; Ἡ ἀπάντηση –ἔτσι ἀπλά– εἶναι: Δέν σφάλλουν οἱ ἄγγελοι. Ἄλλωστε, ὁ Ἰωάννης δέν θά μπορούσε νά στείλει ἐπιστολές σέ ἀγγέλους. Αὐτοῖ πού προφανῶς

σφάλλουν εἶναι κάποιοι πιστοὶ μέσα στίς κοινότητες, οἱ ὁποῖοι ὑπερεκτιμοῦσαν τοὺς ἀγγέλους καί τοὺς θεωροῦσαν ὑπέρτερους ἀκόμη καί τοῦ Χριστοῦ. Αὐτή ἡ ὑπερεκτίμηση τῶν ἀγγέλων στήν περιοχὴ τῆς Δ. Μ. Ἀσίας γινόταν ἀπό παλιά καί σέ μεγάλη ἔκταση. Ὡς θυμηθοῦμε τὴν κριτικὴ πού ἀσκεῖ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος στήν ὑπερεκτίμηση αὐτὴ στήν πρὸς Κολοσσαεῖς ἐπιστολή του²⁴. Τὴν ἴδια ὑπερεκτίμηση συναντᾶμε καί στό φιλοσοφικοθεολογικὸ σύστημα τῶν Γνωστικῶν²⁵, οἱ ὁποῖοι θεωροῦσαν τοὺς ἀγγέλους «*κοσμοποιούς*», κατέχοντες στήν πνευματικὴ ἱεραρχία ἀνώτερη θέση ἀπὸ αὐτὴ τοῦ Χριστοῦ. Καί ὅτι στήν περιοχὴ ἄκμαζε ἡ ἀγγελολατρία καί πολὺ ἀργότερα, τὸ πληροφοροῦμεθα καί ἀπὸ μεταγενέστερες πηγές, ὅπως λ.χ. ἀποφάσεις συνόδων²⁶. Ἀπὸ ὑπερεκτίμηση λοιπὸν τῶν ἀγγέλων ἐκ μέρους τῶν πιστῶν σχετικοποιοῦνταν τὸ ἀπόλυτο πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ. Ἀποδίδοντας συνεπῶς ὁ Παῦλος σφάλματα στοὺς ἀγγέλους οὐσιαστικὰ κατηγορεῖ τὴν τάση κάποιων μελῶν νὰ ὑπερεκτιμοῦν τοὺς ἀγγέλους εἰς βάρος τῆς μοναδικότητας τοῦ Χρι-

24. Κολ. 2,18. Γιά περισσότερα βλ. Ἰ. Καραβιδόπουλος, *Οἱ ἐπιστολές πρὸς Ἐφεσίους, Φιλιππισίους, Κολοσσαεῖς, Φιλήμονα*, Θεσσαλονίκη 1992, σ. 485-487.

25. Βλ. τὴ μελέτη μας «ὁ ἀντιγνωστικὸς χαρακτήρας τῆς Ἀποκάλυψης» στὴ συλλογὴ ἄρθρων μας μέ τίτλο: *Ἡ Ἀποκάλυψη τοῦ Ἰωάννη. Ἑρμηνευτικά καί θεολογικά μελετήματα Α΄*, Θεσσαλονίκη 2005, σ. 123-158.

26. Στόν λε΄ κανόνα τῆς ἡ Σύνοδος τῆς Λαοδικείας (360 μ.Χ.) καταδικάζει τὴ λατρεία τῶν ἀγγέλων. Στά ὑπομνήματα στήν Ἀποκάλυψη μπορεῖ νὰ βρεῖ κανεὶς ἀρχαιολογικὰ στοιχεῖα (π.χ. παλιές ἐπιγραφές ἀπὸ τὸ ἐσωτερικὸ τῆς Μ. Ἀσίας) πού ἀποτελοῦν ἐνδείξεις γιὰ λατρεία θεῶν ἀγγέλων κατὰ τοὺς αὐτοκρατορικοὺς χρόνους. Βλ. λ.χ. τὸ ὑπόμνημα τοῦ J. Roloff, *Die Offenbarung des Johannes*, Zürich 1984, σ. 46.

στοῦ. Καταλαβαίνει κανείς ὅτι ψέγοντας ὁ Ἰωάννης στήν Ἀποκάλυψη τοὺς ἀγγέλους μᾶς λέει σέ ὅλους τοὺς τόνους: στήν ἐκκλησία δέν χωροῦν αὐθεντίες καί ἐξουσίες πέραν τοῦ Χριστοῦ. Πολύ περισσότερο δέν χωροῦν σωσίες ἢ σφετεριστές. Ὁ Χριστός εἶναι τό ἀπόλυτο πρόσωπο. Καί οἱ «πνευματικότερες» μορφές, τὰ ἀγγελικά ὄντα, ὅταν λειτουργοῦν, ἐξαιτίας λαθῶν τῶν μελῶν τῆς ἐκκλησίας, σέ βάρος τοῦ μοναδικοῦ κυρίου τῆς ἐκκλησίας, τοῦ Χριστοῦ, ἐλέγχονται. Δέν εἶναι τυχαῖο τό γεγονός ὅτι δύο φορές²⁷ ἀποτρέπεται (βλ. «ὄρα μή» = μή πρός Θεοῦ) μέ ἀπόλυτο τρόπο καί ὁ ἴδιος ὁ Ἰωάννης ἀπό προσκύνηση ἀγγέλου. Τέλος, δέν εἶναι τυχαῖο ὅτι ὁ Χριστός στό 1,16 καί 20, κρατεῖ στά χέρια του, ἄρα ὑπό τήν ἐξουσία του, ὅ,τι μπορεῖ νά τόν ὑποκαταστήσει στίς συνειδήσεις τῶν πιστῶν: ἀστέρια καί ἀγγέλους. Στήν εἰκόνα ἐξισώνονται καί τίθενται ὑπό τήν ἐξουσία τοῦ Χριστοῦ ἄγγελοι καί ἀστέρες, δύο μεγέθη πού στόν ἑλληνικό²⁸ ἀλλά καί ἰουδαϊκό κόσμο²⁹ συχνά κατανοήθηκαν ὡς προσωποποιήσεις τῶν δυνάμεων πού κυριαρχοῦν στόν κόσμο ἢ γενικά ὡς θεϊκά ὄντα πού διεκδικοῦν λατρεία. Τό μήνυμα τῆς εἰκόνας εἶναι ἰσχυρό: Ὁ Χριστός κρατάει ὅλη τήν κτίση καί πολύ περισσότερο τήν ἐκκλησία στά χέρια του. Κανείς δέν μπορεῖ νά τοῦ τήν ἀφαιρέσει («καί οὐχ ἀρπάσει τις αὐτά ἐκ τῆς χειρός μου³⁰»), ἀλλά καί κανείς δέν τήν ἐξουσιάζει πέραν αὐτοῦ.

Πιο πάνω, ὅπως ἔγινε φανερό, ταυτίσαμε τοὺς ἀγγέλους τῶν ἐπά κοινοτήτων μέ τοὺς πραγματικούς ἀγγέλους καί εἶπαμε ὅτι, κατηγορώντας τοὺς συμβατικά, ὁ Ἰωάννης θέλει

27. Ἀποκ. 19,10. 22,8. 9.

28. Κολ. 2,18.

29. Αἰθ. Ἐνώχ 21,3. 4. 5. 14,18.

30. Ἰω. 10,28.

νά διαφυλάξει τόν ἀπόλυτο καί μοναδικό ρόλο τοῦ Χριστοῦ μέσα στήν ἐκκλησία. Τό ἴδιο θά λέγαμε κι ἄν ὑπό τοὺς ἀγγέλους δοῦμε –κάτι γιά τό ὁποῖο βεβαίως διαφωνῶ– εἴτε τοὺς ἐπισκόπους εἴτε κάποιο ἐκκλησιαστικό ἀξίωμα. Καί διαφωνῶ, γιατί σέ μία τέτοια ἐρμηνεία, ἐκτός του ὅτι δέν δικαιώνεται γλωσσικά³¹, παραμένουν ἀναπάντητα πολλά ἐρωτήματα: λ.χ. ἄν λάβει κανεῖς ὑπόψη του ὅτι πέντε ἀπό τοὺς ἐπί τῶν ἀγγέλων ψέγονται καί μάλιστα δριμύτητα, ἀναρωτιέται κανεῖς: πότε πρόλαβε τό 70% τῶν ἐπισκόπων καί ἀλλοιώθηκε σέ τόσο βαθμό μέσα σέ δύο-τρεις δεκαετίες! Κάποια βέβαια λύση τῆς ἀπορίας αὐτῆς θά μπορούσε νά ἀποτελέσει ἡ σκέψη ὅτι μέσα σέ ἓνα κλίμα ἐντονῆς καί πολυμέτῳπης πολεμικῆς κατά τῶν ἐκκλησιαστικῶν κοινοτήτων³² εἶναι ἴσως δυνατή ἡ ἀλλοίωση τοῦ φρονήματος ἢ ἡ χαλάρωση ἢ ἡ ἐκπίωση ἀπό τήν ὀρθή πίστη καί πράξη. Κάποια ἄλλη σκέψη πού ἱκανοποιεῖ ἴσως τήν ἀπορία μας εἶναι ὅτι τὰ ἀπαισιόδοξα αὐτά στατιστικά ἀντανακλοῦν ὄχι τό παρόν τῆς ἐκκλησίας, ὅταν γραφόταν δηλ. ἡ Ἀποκάλυψη, ἀλλά ὅλη τή μελλοντική πορεία της ἐντός τῆς ιστορίας. Ὅμως, κάποια ἄλλα ἐρωτήματα βρίσκουν ἀκόμα πιό δύσκολα ἱκανοποιητική ἀπάντηση

31. Στίς πηγές ὁ ὄρος «ἄγγελος» δέν χρησιμοποιεῖται ὡς τίτλος ἐκκλησιαστικοῦ ἀξιώματος.

32. Ἡ πολεμική αὐτή προερχόταν: α) ἀπό τή Ρωμαϊκή πολιτική ἐξουσία μέ τοὺς ποικίλους κατασταλτικούς μηχανισμούς της καί κυρίως μέ τήν προπαγανδιζόμενη αὐτοκρατορική λατρεία-ὑποκατάστατο καί χλεύη τῆς λατρείας τοῦ ἀρνίου Χριστοῦ· β) ἀπό τίς Ἰουδαϊκές κοινότητες μέ τή συκοφαντική πολιτική κατά τῶν Χριστιανῶν, γι' αὐτό καί ὁ Ἰωάννης τοὺς ἀποκαλεῖ «συναγωγὴ τοῦ σατανᾶ»· γ) ἀπό τόν ἀκμάζοντα στήν Δ. Μ. Ἀσία Γνωστικισμό μέ τήν πολυκέφαλη ἰδεολογία του· δ) ἀπό τήν ἔρπουσα ψευδοπροφητική κρίση στό ἐσωτερικό τῶν ἰδίων τῶν κοινοτήτων καί ε) ἀπό ἄλλα πολλά μέτωπα, ὅπως λ.χ. τή μαγεία.

ὅπως, λ.χ.: γιατί νά ψέγεται ὁ ἐπίσκοπος γιά παραπτώματα γιά τὰ ὁποῖα βαρύνονται μέλη τῶν κοινοτήτων ἢ νά ἐπαινεῖται γιά ἐπιτεύγματα μελῶν τῆς ἐκκλησίας; Δύσκολα ἀπαντᾶται καί τό ἐρώτημα: πῶς ὁ Χριστός θά συνιστοῦσε μετάνοια, ἐγρήγορη καί ἄλλες πνευματικές ἐπιδόσεις μόνο σέ ἓνα πρόσωπο καί ὄχι στό σύνολο τῆς ἐκκλησίας ἢ πῶς ἐξηγεῖται ἡ ἐναλλαγή τῶν προσώπων, καθὼς ὁ Ἰωάννης ἄλλοτε ἀπευθύνεται πρὸς τόν ἄγγελο σέ δεύτερο ἐνικό πρόσωπο καί ἄλλοτε πρὸς τὰ μέλη τῆς κοινότητας σέ δεύτερο πληθυντικό; Σέ κάθε περίπτωση κι ἂν ὑπὸ τοὺς ἀγγέλους νοοῦνται ἐπίσκοποι ἢ ἄλλοι φορεῖς ἐκκλησιαστικῶν ἀξιωμάτων πάλι ὁ Ἰωάννης, μέ τόν ψόγο πού τοὺς ἀπευθύνει, μία ἀλήθεια υπογραμμίζει: ὅπως καί οἱ πνευματικότερες μορφές, οἱ ἄγγελοι, ἔτσι καί οἱ ἐκκλησιαστικότεροι θεσμοὶ μπορεῖ νά χρησιμοποιοῦνται σφετεριστικά σέ βάρος τοῦ μοναδικοῦ κυρίου τῆς ἐκκλησίας, τοῦ Χριστοῦ. Καί τὰ δύο αὐτὰ μεγέθη, ὅταν φανερά ἢ καμουφλαρισμένα παρεμβαίνουν μεταξύ τοῦ Χριστοῦ καί τῶν πιστῶν τόσο καί ἔτσι ὥστε νά σκιάζεται ἢ νά κρύβεται τό ἀπόλυτο πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ, στήν πραγματικότητα τελοῦμε ὄλοι σέ θανατηφόρα πλάνη. Ὁ Ἰωάννης μέ προφητικό πέλεκυ τέμνει τέτοιες ἀξιώσεις καί μέ προφητικό νηπέρι καθαρίζει τίς σάπιες αὐτές συμπεριφορές καί στάσεις. Κανεῖς καί μέ τίποτα δέν πρέπει νά σχετικοποιεῖ στή θεωρία (κάτι πού σπάνια μπορεῖ νά γίνει) ἢ στήν πράξη (κάτι πού γίνεται συχνά ἀλλά ἀνομολόγητα) τό ἀπόλυτο πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ.

Ἀπό ὅσα περί σφετερισμοῦ εἶπαμε, προκύπτουν δύο βασικά μηνύματα γιά τήν ἱερατική διακονία, ὅπως τήν ὁραματίζεται ἡ Ἀποκάλυψη: α) ὅτι τῆ σωτηρία ἐγγυᾶται ἡ πίστη στό Χριστό, ὄχι ὁποιαδήποτε θεοποιημένα κτιστά στοιχεῖα τοῦ κόσμου, καί β) ὅτι μέσα στίς κοινότητες πρέπει νά ἀκούγεται μόνο ὁ προφητικός λόγος, ὁ ὁποῖος καθοδηγεῖται ἀπό τό

Πνεῦμα καί ὀδηγεῖ ὅλους καί ὅλα στό ἀπόλυτο καί μοναδικό πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ, ὁ ὁποῖος κυριαρχεῖ ἐφ' ὅλων.

Περναίμε τώρα στό Β' μέρος τῆς εἰσήγησης: Νά παρακολουθήσουμε, κάπως ἀπό κοντά, τίς μορφές τῶν 24 πρεσβυτέρων.

Β. Οἱ 24 πρεσβύτεροι ὡς πρότυπα ἱερατικῆς διακονίας

1. Οἱ μορφές τους, μορφές ἱερατικές

Ἡ μελέτη τῶν μορφῶν καί τοῦ ρόλου τῶν 24 πρεσβυτέρων μέσα στήν Ἀποκάλυψη μπορεῖ νά συμπληρώσει κι ἄλλες ψηφίδες στό πλούσιο ψηφιδωτό τῆς ἱερατικῆς διακονίας πού παρακολουθήσαμε, περιδιαβάζοντας τίς ἐπιστολές τῶν κεφ. 2 καί 3 τῆς Ἀποκάλυψης, ἀποδέκτες τῶν ὁποίων εἶναι, ὅπως εἶπαμε, οἱ ἐκκλησιαστικές κοινότητες καί φυσικά οἱ φορεῖς ἐκκλησιαστικῶν ἀξιωμάτων μέσα σ' αὐτές. Εἶμαι πεπεισμένος, σέ ἀντίθεση μέ κάποιους ἐρμηνευτές, ὅτι οἱ πρεσβύτεροι ἔχουν κάτι τό ἀποκλειστικά ἱερατικό, πού τοὺς σφραγίζει. Ὁ ρόλος τους μέσα στήν Ἀποκάλυψη εἶναι δηλωτικός τῆς σημαντικότερης πτυχῆς τῆς ἱερατικῆς προσωπικότητας καί τῆς ἱερατικῆς διακονίας. Μαζί μέ τὰ τέσσερα ζῶα, πού εἶναι προφανῶς οἱ φέροντες τόν θεϊκό θρόνο ἄγγελοι, οἱ εἰκοσιτέσσερις πρεσβύτεροι κατέχουν σπουδαία θέση καί παίζουν συχνά κορυφαίους ρόλους μέσα στήν Ἀποκάλυψη καί μάλιστα στίς ἀλλεπάλληλες λειτουργικές τῆς σκηνές:

Πῶς ὅμως συνδέουμε τοὺς 24 πρεσβυτέρους μέ τήν ἱερατική διακονία; Νομίζουμε ὅτι τίς 24 αὐτές μορφές, ἔργο τῶν ὁποίων στήν Ἀποκάλυψη εἶναι ἡ δοξολόγηση καί ἡ προσκύνηση τοῦ Θεοῦ, ὁ συγγραφέας παραλληλίζει μέ τίς 24 πατριές στίς ὁποῖες ὁ Δαυίδ διαίρεσε ὅλους τοὺς ἱερεῖς καί

Λευῖτες τοῦ Ναοῦ, προκειμένου νά ἐξασφαλίσει μία ἀπρόσκοπτη διακονία καί κυρίως μία ἀσίγητη λατρεία καί δοξολογία τοῦ Θεοῦ στό ναό³³. Ἡ τάξη αὐτή, ὅπως μᾶς πληροφορεῖ ὁ Ἰώσηπος³⁴, τηρήθηκε μέχρι τήν καταστροφή τῆς Ἱερουσαλήμ καί τοῦ ναοῦ ἀπό τοὺς Ρωμαίους. Μέ αὐτές μᾶλλον τίς 24 πατριές θά πρέπει νά παραλληλήσει κανεῖς τοὺς 24 πρεσβυτέρους κι ὄχι μέ ἄλλες μυθολογικές, ἀστρικές, βαβυλωνιακῆς ἔμπνευσης, μορφές ἢ ζῶδια, ὅπως θέλουν ὅσοι ἐρμηνευτές βρίσκουν στήν περίπτωσή μας θρησκευολογικές ἐπιδράσεις. Μά καί νά τοὺς ἀντιστοιχίσει κανεῖς, ὅπως ἐπιχειροῦν κάποιοι ἄλλοι ἐρμηνευτές, μέ οὐράνιο δικαστικό ἢ συμβουλευτικό σῶμα, κατά τό πρότυπο τέτοιων συμβουλευτικῶν σωμάτων σέ αὐτοκρατορικές αὐλές, εἶναι ἄτοπο. Πουθενά στήν Ἀποκάλυψη οἱ 24 πρεσβύτεροι δέν ἀσκοῦν οἱ ἴδιοι διοικητικό-ἐξουσιαστικό ἔργο ἢ δικάζουν τοὺς ἀνθρώπους ἢ συμβουλεύουν τόν Θεό³⁵. Δέν εἶναι ὁμως καί διακοσμικά στοιχεῖα μέσα σέ ἓνα ἔργο μέ τόσο πόνο, θλίψη καί πυκνότητα νοημάτων.

2. Οἱ 24 πρεσβύτεροι: κάτοπτρα τοῦ Θεοῦ

Εἶναι κι αὐτοί, ὅπως καί ὁ Θεός, ὅπως διαβάζουμε στίς ὁράσεις τῶν κεφ. 4 καί 5, ὅπου περιγράφεται ἡ κοσμική-συμπαντική λειτουργία, ἔνθρονοι σέ 24 θρόνους «*κυκλόθεν τοῦ θρόνου τοῦ Θεοῦ*», περιβεβλημένοι «*ἐν ἱματίοις λευκοῖς*» καί

33. Βλ. Α΄ Παρ. 24,5 ἐξ καί 25,9-31.

34. Ἰωσήπου, *Ἰουδαϊκὴ Ἀρχαιολογία* VII, 147.

35. Γιά τίς σπουδαιότερες ἀπόψεις πού διατυπώθηκαν ὡς πρὸς τὴν ταυτότητα τῶν 24 πρεσβυτέρων στήν Ἀποκάλυψη βλ. τὴν ἐργασία μας *Λειτουργικὲς σκηνὲς καί ὕμνοι στήν Ἀποκάλυψη τοῦ Ἰωάννη*, β΄ ἔκδοσις, Θεσσαλονίκη 2006, σ. 128-135.

φέροντες «*ἐπί τὰς κεφαλὰς αὐτῶν στεφάνους χρυσοῦς*»³⁶, ἀληθινὰ κάτοπτρα τοῦ Θεοῦ. Ἐνσωματωμένοι στή μία ἐκκλησία κεκοιμημένων καί ζώντων, συγκροτοῦν τό δεύτερο χορό πού περιβάλλει «κύκλω» τόν καθήμενον, μέ πρῶτο τό χορό τῶν 4 ζῶων. Ὅσο, ὅμως, κι ἄν εἶναι ἐγγύς του Θεοῦ καί τελοῦν σέ μία ζῶσα καί διαρκῆ κοινωνία μαζί του καί μετέχουν στή δόξα του καί εἶναι λελαμπρισμένοι, καί ὅπως εἶπαμε κάτοπτρά του, μένουν κτίσματα καί ἐντολοδόχοι του. Δέν υπάρχουν γιά τό ἐγώ τους καί τόν ἑαυτό τους. Διακονοῦν σέ ἕνα ἔργο, πού ὁ Θεός εἶναι τό «*ἄλφα καί τό ὠμέγα*»³⁷ καί ὄχι αὐτοί. Παίζουν βασικό ρόλο ἀλλά σέ μία λειτουργία, ὅπου πάλι ὁ Θεός εἶναι «*ὁ πρῶτος καί ὁ ἔσχατος*»³⁸ καί ὄχι αὐτοί.

3. Τό ἔργο τῶν πρεσβυτέρων

α) Ἡ δοξολόγηση καί ἡ προσκύνηση τοῦ Θεοῦ

Παρακολουθώντας τίς μορφές τῶν 24 πρεσβυτέρων μέσα στήν Ἀποκάλυψη, τό πρῶτο γιά τό ὁποῖο βεβαιωνόμαστε εἶναι ὅτι τό κύριο ἔργο τους εἶναι ἡ δοξολόγηση καί ἡ προσκύνηση τοῦ Θεοῦ. (Ἐσ δεῖ κανεῖς τό Ἀποκ. 4, 10.11. 5,11.14. 7,11.11,16. 14,3. 19,4 γιά νά τό διαπιστώσει). Τό προηγούμενο, κάπως ἀναλυτικότερα, σημαίνει ὅτι ἔργο τῶν πρεσβυτέρων εἶναι πρῶτον ἡ ἔκφραση καί ἡ ὁμολογία δόξας (=γνώμης-πίστης) γιά τό εἶναι τοῦ Θεοῦ καί τῆ δράση του μέσα στήν ἱστορία καί δεύτερον ἡ ἐκδήλωση ὁρατῆς τιμῆς στό Θεό καί ἀναγνώριση τῆς κυριότητάς του. Τό πρῶτο δέν εἶναι ἀπλά μία προφορά κάποιων φθόγγων ἢ λέξεων ἢ ἀπαγγελία ἑνός πιστεύω, ἀλλά κατάθεση ἀκλόνητης βεβαιότητας

36. Ἀποκ. 4,4.

37. Ἀποκ. 1,8.

38. Ἀποκ. 1,17.

ἐξ ἐμπειρίας, λόγω ἐγγύτητας καί μετοχῆς στή δόξα τοῦ Θεοῦ. Τό δεύτερο πάλι δέν εἶναι ἀπλά κάποια σωματική κάμψη ἢ κίνηση (μετάνοια, γονάτισμα ἢ σταυροκόπημα) μπροστά στήν ὑπαρξη τοῦ Θεοῦ ἢ στήν εἰκόνα του, ἀλλά στάση ζωῆς καί μόνιμη συμπεριφορά ἀναγνώρισης τῆς πατρότητάς του καί τῶν δωρεῶν του. Μόλις καί πρέπει νά ποῦμε ὅτι ἡ ἀπόδοση δόξας καί τιμῆς στόν Θεό δέν σημαίνει ὅτι αὐτά τοῦ λείπουν, ἀλλά ἀποτελοῦν ἔκφραση χρέους καί ἀπόδειξη πνευματικῆς ὑγείας τῶν 24 πρεσβυτέρων καί κατ' ἐπέκταση ἡμῶν. Εἶναι εὐγνώμων ἐπιστροφή στόν δωρεοδότη Θεό αὐτῶν πού πλουσιοπάροχα ἐκεῖνος δίδει στόν ἄνθρωπο καί, ἐν προκειμένῳ, στόν ἱερατικό διάκονο.

Ἡ προηγούμενη ἀλήθεια περίτρανα ἀποδεικνύεται σέ πολλά σημεῖα τῆς Ἀποκάλυψης. Ἐπιλέγουμε ὅμως μία σκηνή πού περιγράφεται στό Ἀποκ. 4,10, πάλι στό πλαίσιο τῆς συμπαντικῆς-κοσμικῆς, ὅπως τήν ἀποκαλέσαμε, λειτουργίας. Ὁ Ἰωάννης σημειώνει: *«καί ὅταν δώσουσι (κάθε φορά) τὰ ζῶα (οἱ φέροντες τόν θρόνο τοῦ Θεοῦ ἄγγελοι) δόξαν καί τιμήν καί εὐχαριστίαν τῷ καθημένῳ ἐπί τοῦ θρόνου, τῷ ζῶντι εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, πεσοῦνται οἱ εἴκοσι τέσσαρες πρεσβύτεροι ἐνώπιον τοῦ καθημένου ἐπί τοῦ θρόνου, καί προσκυνήσουσι τῷ ζῶντι εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, καί βαλοῦσι τοὺς στεφάνους αὐτῶν ἐνώπιον τοῦ θρόνου»* καί ταυτόχρονα μέ τήν πράξη αὐτή ἀναπέμπουν στόν Θεό καί ἓνα θαυμάσιο ὕμνο πού ὡς ἀποδέκτη ἔχει τόν Θεό ὡς περιεχόμενο τό δημιουργικό του ἔργο. Νομίζω ὅτι ὁ πιό καλός σχολιασμός τῆς ἐνέργειας αὐτῆς τῶν πρεσβυτέρων νά ἀποθέτουν μπροστά στό Θεό τοὺς στεφάνους των, θά ἦταν ὁ εὐχαριστιακός μας λόγος *«τὰ σά ἐκ τῶν σῶν, σοί προσφέρομεν κατά πάντα καί διά πάντα»*. Αὐτή ἡ πράξη δέν εἶναι παρά εὐγνώμων ἐπιστροφή τῶν δωρεῶν σέ ἐκεῖνον πού μᾶς τίς ἔδωσε, στήν πηγή τους.

Οἱ πῖο πάνω διαπιστώσεις σημαίνουν πὼς ὄ,τι ἀποτελεῖ τὴν πεμπουσία τῆς ἱερατικῆς διακονίας μας καὶ ταυτόχρονα ὄ,τι τὴν δικαιώνει δέν εἶναι παρά ἡ εὐγνώμων ἐπιστροφή, λόγῳ καὶ ἔργῳ στοῦ Θεοῦ ὅσων λαμβάνουμε ἐξ αὐτοῦ: δηλ. τῆς δόξας καὶ τῆς τιμῆς πού ἐκεῖνος μᾶς παρέχει μέ τό νά εἶναι γιά τὴν κτίση ὅλη, μέ κορυφαῖο τόν ἱερέα τῆς ἀνθρώπου, ἀε-νάως «*μεθεκτόν δώρημα*», Θεός ὄχι ἀπρόσιτος, ξέμακρος, κολλη-μένος στά ἀστέρια, ἐκτός τῆς ἱστορίας, ἀλλά Θεός με-θεκτός καὶ προσίτος, μεθ' ἡμῶν.

Ἡ δοξολόγηση τοῦ Θεοῦ λοιπόν σημαίνει ὀρθή ἐρμηνεία τῆς σχέσης Θεοῦ - κόσμου καὶ ἀντίστροφα. Γιά νά τό κατα-νοήσουμε αὐτό, ἀδιάσπαστο καθὼς εἶναι μέ τὴν ἀπονομή τιμῆς στόν Θεό, νά μείνουμε στήν ἴδια συνάφεια, τὴν προη-γούμενη. Ὅς ἀκούσουμε τόν ὕμνο πού οἱ 24 πρεσβύτεροι ᾄδουν, σέ συνδυασμό μέ τὴν προσκύνηση καὶ τὴν ἀπόθεση τῶν στεφάνων τους, ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ:

«ἄξιός εἶ, (λένε)

ὁ κύριος καὶ θεός ἡμῶν,

λαβεῖν τὴν δόξαν καὶ τὴν τιμὴν καὶ τὴν δύναμιν,

ὅτι σύ ἔκτισας τὰ πάντα,

καὶ διὰ τό θέλημά σου ἦσαν καὶ ἐκτίσθησαν»³⁹.

Ὅπως διαπιστώνει κανεῖς, οἱ 24 πρεσβύτεροι, ἔχοντας ἱε-ρατική συνείδηση καὶ ἀποστολή, δέν ἐπιστρέφουν, ὅπως εἶπαμε πῖο πάνω, μόνο «τά ἑαυτῶν» στοῦ δωρεοδότη Θεοῦ, ἀλλά ἐπιπλέον ἐρμηνεύουν καὶ κατανοοῦν τόν κόσμο ὡς καρ-πό τῆς δημιουργικῆς του θέλησης καὶ ἐνέργειας καὶ ὄχι κά-ποιας ἀπρόσωπης ἀνάγκης. Συνεπῶς, ὁμολογοῦν ὅτι ὁ κό-σμος βρῖσκει νόημα ζωῆς, ὅταν ἀναφέρεται στόν Θεό.

Σέ ἕναν ἐπόμενο ὕμνο, ὁ ὁποῖος ᾄδεται πάλι ἀπό τοὺς 24 πρεσβυτέρους, ἀπό κοινοῦ μέ τὰ 4 ζῶα, πρὸς τό ἐσφαγμένον

39. Ἀποκ. 4,11.

ἀρνίον Χριστό, εὐθύς μετὰ τὴν ἐκ μέρους του παραλαβὴ τοῦ ἐπασφράγιστου βιβλίου ἀπὸ τὸ χέρι τοῦ καθημένου ἐπὶ τοῦ θρόνου, ἀκοῦμε τὰ ἑξῆς:

« Ἄξιός εἰ,
λαβεῖν τὸ βιβλίον καὶ ἀνοῖξαι τὰς σφραγίδας αὐτοῦ
ὅτι ἐσφάγης
καὶ ἡγόρασας τῷ θεῷ ἡμᾶς ἐν τῷ αἵματί σου
ἐκ πάσης φυλῆς καὶ γλώσσης καὶ λαοῦ καὶ ἔθνους
καὶ ἐποίησας αὐτούς τῷ θεῷ ἡμῶν
βασίλεις καὶ ἱερεῖς
καὶ βασιλεύσουσιν ἐπὶ τῆς γῆς»⁴⁰.

Ἀπὸ τὸ περιεχόμενο τοῦ ὕμνου αὐτοῦ προκύπτει ὅτι ἔργο τῶν πρεσβυτέρων εἶναι ὄχι μόνο ἡ ἐρμηνεία καὶ ἡ κατανόηση τῆς πρώτης δημιουργίας ὡς ἔργου τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ καὶ ἡ ἐρμηνεία-ἐξαγγελία τοῦ ἀναδημιουργικοῦ ἔργου, πού ἐπιτέλεσε ὁ Χριστός.

Νά τί θά πεῖ λοιπόν ὅτι ἔργο τοῦ ἱερέα, κατὰ μίμνηση τοῦ ἔργου τῶν 24 πρεσβυτέρων εἶναι ἡ δοξολογία καὶ ἡ προσκύνηση τοῦ Θεοῦ: ὀρθή πίστις καὶ γνώση τοῦ ἐν Χριστῷ ἔργου τοῦ Θεοῦ μέσα στόν κόσμον, ἐξαγγελία καὶ ὁμολογία αὐτῆς τῆς γνώσης καὶ εὐγνώμων ἀναφορά καὶ ἀναγωγή αὐτοῦ τοῦ κόσμου στήν πηγὴ του, τόν Θεό. Ὅλα αὐτά σέ ἕναν ἀπόλυτο βαθμό καὶ μάλιστα σέ μία δοξολογική καὶ εὐχαριστιακὴ μορφή λατρείας.

β) Τὸ κοσμικὸ ἐνδιαφέρον

Τὴν ἄλλην πλευρά τῆς πρώτης καὶ κύριας πτυχῆς τοῦ ἔργου τῶν 24 πρεσβυτέρων ἀποτελεῖ τὸ οὐσιαστικὸ καὶ συνεχές ἐνδιαφέρον τους γιὰ τόν κόσμον. Μέ ἄλλα λόγια, ἡ δοξολόγη-

40. Ἀποκ. 5,9. 10.

ση καί ἡ προσκύνηση τοῦ Θεοῦ ἐμπεριέχει καί τό γνήσιο ἐνδιαφέρον γιά τόν κόσμο. Αὐτό θά πεί ὅτι οἱ 24 πρεσβύτεροι δέν ζοῦν γιά τόν ἑαυτό τους οὔτε σέ μία μονοδιάστατη σχέση μέ τόν Θεό. Ἄπό τόν οὐρανό τελοῦν σέ σχέση ἀμοιβαιότητας μέ τόν κόσμο καί μετέχουν στήν ἱστορία καί τήν πορεία του. Ἡ οὐράνια λατρεία, στήν ὁποία μετέχουν μαζί μέ τοὺς ἀγγέλους καί ὅλους τοὺς δοξασμένους ἀνθρώπους, δέν εἶναι μία αἰθέρια καί ἐξαῦλωμένη μονοδιάστατη ἰδιωτική λειτουργία πού τελεῖται κάποιες ὥρες τῆς ἐβδομάδας στό περιθώριο τῆς ζωῆς, ἀλλά ἀσίγητη λειτουργία μέ τόν ὑπόλοιπο κόσμο, γιά τόν κόσμο, γιά τήν ἱστορία του. Ἔτσι ἀποδίδουν δόξα στόν Θεό ἀγκαλιάζοντας τά ἔργα του, ἐπιδεικνύοντας ἔγνοια γιά τά κτίσματά του, τά ὁποία δέν πρέπει νά στερηθοῦν τίς ζωογόνες ἐνέργειες τοῦ Θεοῦ καί παραμορφωθοῦν. Εἶναι ἐνδεικτικό πόσο ἐπιμένει ἡ Ἀποκάλυψη στήν ἀλήθεια ὅτι ἡ κτίση μακράν του Θεοῦ ἀκολουθεῖ ἀλλοιωτική πορεία καί παραμορφώνεται. Χάνει τήν ὁμορφιά της ἀλλά καί τή λειτουργικότητά της. Οἱ ἀλλεπάλληλες πληγές πού πλήττουν τήν κτίση, αὐτήν τήν παραμόρφωση ἐπιθυμοῦν νά δείξουν ὡς συνέπεια τῆς ἁμαρτίας καί νά τήν προλάβουν ἢ νά τή διορθώσουν μέ τή μετάνοια.

Ὅμως τό ἐπίκεντρον τοῦ ἐνδιαφέροντος τῶν πρεσβυτέρων τῆς Ἀποκάλυψης κατέχει ἡ θλιβόμενη, διωκόμενη καί παλαίουσα ἐντός τοῦ κόσμου ἐκκλησία, ἡ ὁποία πρέπει νά νικήσει διά σταυροῦ τόν κόσμο: Ἔτσι στό Ἄποκ. 5,8 τοὺς βλέπουμε νά φέρουν τίς προσευχές τῶν ἁγίων πρό τοῦ Θεοῦ. Ἔνας ἐξ αὐτῶν παρηγορεῖ, ὅπως εἶδαμε, τόν ὁρῶντα Ἰωάννη, ὅταν αὐτός εἶναι λυπημένος γιά τήν μή εὐρεση ἀξίου νά παραλάβει καί νά ἀνοίξει τό ἐπτασφράγιστο βιβλίο λέγοντάς του «μή κλαῖε» καί ἀνακοινώνοντάς του ὅτι αὐτός πού εἶναι τελικά ἄξιος νά τό κάνει εἶναι «ὁ λέων ἐκ φυλῆς Ἰούδα»⁴¹, τό

41. Ἄποκ. 5,5.

ἐσφαγμένον ἀρνίον. Ἔνας πάλι ἐξ αὐτῶν ἐρμηνεύει στόν ἀγωνιοῦντα καί μὴ γνωρίζοντα Ἰωάννη μία ὄραση πού ἀναφέρεται στό αἷμα καί τό μαρτύριο τῆς διωκόμενης ἐκκλησίας⁴². Τόν ξεναγεῖ, ὡς γνώστης, στά ἀπόρρητα. Τοῦτο τό τελευταῖο, ἡ χειραγωγή καί ἡ μύηση τῶν ἀδελφῶν στή σταυρική φύση τῆς ἐκκλησίας, κι ἂν δέν εἶναι πρῶτιστο ἔργο διακονίας! Προϋποθέτει ὁμως γνώση ἐξ ἐμπειρίας.

Τελειώνοντας τήν τηλεγραφική αὐτή ἀναφορά στούς πρεσβυτέρους καί στό ἔργο τους θά ἔλεγα συμπερασματικά ὅτι ἡ περίπτωση τους ἐκφράζει, κατά τήν ἐκτίμησή μου, τήν *ιερατική διακονία* στήν *ιδανική* της μορφή.

Θά μοῦ ἐπιτρέψετε ὁμως πρὶν κλείσω ὅσα γιά τοὺς 24 πρεσβυτέρους ἔκρινα ὅτι μποροῦν νά ἐνταχθοῦν στό θέμα τῆς εἰσήγησής μου, νά πῶ κάτι μέ ἀφορμή τήν ἄποψη πού συχνά ἐκφράζουν ἐρμηνευτές ὅτι οἱ 24 πρεσβύτεροι συγκροτοῦν εἶδος συμβουλευτικοῦ ὀργάνου τοῦ Θεοῦ, κατά τὰ πρότυπα τῶν ἀνατολικῶν βασιλείων καί αὐτοκρατορικῶν αὐλῶν. Ξαναλέμε ὅτι οἱ 24 πρεσβύτεροι ποτέ μέσα στήν *Ἀποκάλυψη* δέν συμβουλευοῦν τόν Θεό οὔτε κρίνουν τόν ἄνθρωπο. Συνεπῶς, ἀποτελεῖ χείριστο κακέκτυπο *ιερατικῆς διακονίας* τό νά νοιώθει ἢ νά συμπεριφέρεται ὁ *ιερέας*, στηριγμένος καμιά φορά σέ μία λάθος ἀντίληψη γιά τό ρόλο τῶν πρεσβυτέρων στήν *Ἀποκάλυψη*, ὡς κριτῆς τῶν ἀνθρώπων ἢ ὡς συμβουλάτορας τοῦ Θεοῦ πού θά τοῦ ὑποδεικνύει κάθε φορά τό δέον ἔναντι τοῦ κόσμου. Καλά θά εἶναι στή *διακονία* μας νά μᾶς ἀποτρέπουν, κατά τρόπο ἀπόλυτο, ἀπό κάτι παρόμοιο, οἱ *ιερές μορφές* τῶν 24 πρεσβυτέρων, γιά τίς ὁποῖες μιλάμε. Καί νά μᾶς ὑπενθυμίζουν, ὅπως συμβαίνει μέ αὐτές, ὅτι πρῶτιστο ἔργο μας εἶναι ἡ *δοξολόγηση* καί *προσκύνηση* τοῦ Θεοῦ

42. Ἀποκ. 7,13-16.

καί μέσα στό πλαίσιο αὐτό νά ἐντάσσουμε τό ἐνδιαφέρον μας γιά τήν κτίση ὅλη μέ κορυφαῖο τόν ἄνθρωπο.

Εἶπα ὅσα ἔκρινα σχετικά μέ τό θέμα μας, μέσα ἀπό τήν προσέγγιση τῶν ἱερῶν μορφῶν τῶν 24 πρεσβυτέρων. Περνώ τώρα στό τρίτο καί τελευταῖο μέρος τῆς εἰσήγησής μου: νά σκιαγραφήσω τόν συγγραφέα τῆς Ἀποκάλυψης ὡς διάκονο προφητικῆς, ὅπως τή χαρακτήρισα, ἱερωσύνης.

Γ. Ὁ συγγραφέας τῆς Ἀποκάλυψης: φορέας προφητικῆς ἱερωσύνης

Εἴτε εἶναι ὁ ἀπόστολος Ἰωάννης εἴτε εἶναι ὁ πρεσβύτερος Ἰωάννης αὐτός πού συγγράφει τήν Ἀποκάλυψη ἓνα εἶναι σίγουρο: μέσα σ' αὐτήν ἐκφράζεται ὡς προφήτης-ιερεὺς, ἐπιφορτισμένος μέ εὐρύτερα ποιμαντικά καθήκοντα. Δέν θά ἦταν καθόλου ὑπερβολή νά λέγαμε ὅτι τό βιβλίον του εἶναι κατάθεση τῆς προφητικῆς - ἱερατικῆς του καρδιᾶς. Μέσα ἀπό αὐτό βγάζει πρὸς τὰ ἔξω τὰ ἀποθέματα τοῦ προφητικοῦ του «εἶναι» καί τῆς ἱερατικῆς του ἀγωνίας.

Καί νά ἀρχίσουμε μέ τό σπουδαιότερο: Νά ὑπενθυμίσω καί νά ἐξάρω τό γεγονός ὅτι ὁ Ἰωάννης ἐγένετο «ἐν πνεύματι» (=τοῦ χορηγήθηκε πνευματικό χάρισμα) καί τοῦ δόθηκε τό περιεχόμενο τοῦ βιβλίου του μέρα Κυριακή⁴³. Αὐτή ἡ ἀλήθεια συνδέει τόν Ἰωάννη μέ δύο οὐσιαστικούς συντελεστές αὐτοῦ πού εἶναι ἡ ἱερωσύνη: πρῶτον τή χάρη τοῦ ἁγίου Πνεύματος, τῆς ὁποίας εἴμαστε ἔργο καί δεύτερον μέ ὃ,τι προσδιορίζει τήν ἡμέρα αὐτή καί ἐννοῶ τήν εὐχαριστία. Ὡς πρὸς τό δεύτερο, τή θεία εὐχαριστία, νά ποῦμε τό ἔξῃ: δέν ἀποκλείεται ὁ Ἰωάννης νά εἶδε τίς ὁράσεις του τήν ὥρα πού

43. Ἀποκ. 1,10.

τελοῦσε μέ συνεξορίστους του τῆ θεία εὐχαριστία ἡ, ἂν αὐτὴ ἢ ἄποψη φαίνεται ἀστήριχτη, μπορούμε νά σκεφτοῦμε ἐπίσης τὸ ἐνδεχόμενο ὅτι ὁ Ἰωάννης ἐγένετο «ἐν πνεύματι» καὶ εἶδε καὶ ἄκουσε ὅ,τι κατέγραψε στο βιβλίο του, ἀκριβῶς τὴν ὥρα πού, ἐκ τοῦ μακρόθεν, ὅπως θά ἔλεγε καὶ ὁ Παῦλος, «ἀπὼν τῷ σώματι παρὼν δέ τῷ πνεύματι»⁴⁴, ἐβίωνε τὴν εὐχαριστία πού τελοῦσαν μέρα Κυριακὴ οἱ κοινότητες στή Δ. Μ. Ἀσία. Ἔτσι, τὸ βιβλίο τῆς Ἀποκάλυψης, στο ὁποῖο κυριαρχεῖ τὸ ἐσφαγμένον ἀρνίον, εἶναι ζυμωμένο μέ τῆ λατρεία καὶ δὴ τὴν εὐχαριστία, μέ τὸν οὐράνιον ναὸ ὡς σκηνικὸ χῶρο, μέ τελούμενα, μέ ὕμνους, καὶ φυσικὰ μέ τὴν ἱερωσύνη. Ὁ λατρευτικὸς-λειτουργικὸς καὶ κυρίως εὐχαριστιακὸς του τροπισμὸς εἶναι τὸ πιό ἐμφανές καὶ χτυπητὸ γνώρισμα τῆς Ἀποκάλυψης. Λειτουργικὲς σκηνές, ὕμνοι καὶ δοξολογίες, λατρευτικὰ ἀντικείμενα, λιτανεῖες κ.λ.π. ἔρχονται καὶ ξανάρχονται στο βιβλίο καὶ συνιστοῦν τὴ ραχοκοκαλιά του. Αὐτὴ ἢ διαπίστωση ἔκανε ξένους κυρίως ἐρμηνευτές νά ὑποστηρίζουν ὅτι τῆς Ἀποκάλυψης ὑπόκειται ἡ θεία λειτουργία ὡς ἐκμαγεῖο, ἐντὸς τοῦ ὁποῖου ὁ Ἰωάννης ἔριξε τίς ὁράσεις του. Σέ ἀρμονία μέ αὐτὸ τελεῖ ὁ ρόλος τοῦ ἰδίου τοῦ Ἰωάννη ὡς φορέα προφητικοῦ κυρίως χαρίσματος, θά ἔλεγα προφητικῆς ἱερωσύνης. Αὐτὸν τὸν ὄρο, προφητικὴ ἱερωσύνη, θά ἐπιθυμοῦσα νά συγκρατήσουμε καὶ νά υἱοθεήσουμε γιὰ τὴν ἱερωσύνη μας. Μέ τὰ τελευταῖα περνᾶμε στὸν πρῶτο συντελεστή: στή χάρη τοῦ ἁγίου Πνεύματος, πού προχείρισε τὸν Ἰωάννη σέ ἀπόστολο καὶ μέ εὐρύτερη ἔννοια σέ ἱερέα. Τὸ προηγούμενο σημαίνει ὅτι ἡ ἱερωσύνη ἐντὸς τῆς Ἀποκάλυψης εἶναι θεσμὸς μὲν, ἀλλὰ θεσμὸς πού, ὅπως ἀσκεῖται ἀπὸ τὸν Ἅγιο Ἰωάννη, δέν ἐμποδίζει καὶ πολὺ περισσότερο δέν ἀπο-

44. Α΄ Κορ. 5,3.

κλείει τή δράση τοῦ Πνεύματος. Ὅποτε καταλαβαίνουμε ὅτι ἡ ὀρθή ἱερωσύνη βιώνεται καί ἀσκεῖται ὄχι ὡς διοικητικό καί μόνο ἢ κυρίως διοικητικό λειτουργήμα, ἀλλά ὡς διεύρυνση τῆς Πεντηκοστῆς καί ἐνίσχυση τῆς χαρισματικῆς ἔκχυσης τοῦ Πνεύματος ἐντός τῆς ἐκκλησίας.

Σέ ὅ,τι ἀφορᾶ πάντως στό σύνολο τοῦ βιβλίου: Μία ἀτμόσφαιρα ἱερωσύνης (περισσότερο χαρισματικῆς ἢ προφητικῆς ἢ ἂν θέλετε θυσιαστικῆς ὑφῆς παρά θεσμικῆς) ἀναδύεται ἀπό ὅλη τήν ἔκταση τοῦ βιβλίου τῆς Ἀποκάλυψης, τοῦ βιβλίου αὐτοῦ μέ τίς πολλές ἰδιαιτερότητες, τοῦ ὄντως δυσπρόσιτου, ὄχι ὅμως καί ἀπρόσιτου.

Νά μοῦ ἐπιτρέψετε νά δώσω σύντομα τό προφητικό-ἱερατικό πορτραῖτο τοῦ συγγραφέα τῆς Ἀποκάλυψης, τοῦ ἁγίου Ἰωάννη. Ὅχι βεβαίως γενικά, ἀλλά σέ σχέση μέ τό θέμα τῆς εἰσήγησός μου:

1) Τό πρῶτο πού πρέπει νά σημειώσουμε εἶναι ὅτι ὁ Ἰωάννης ἀπό τήν ἀρχή κίολας τοῦ βιβλίου του ἐντάσσει τόν ἑαυτό του στή γραμμή τῶν προφητῶν. Ξεκινάει τό βιβλίο του ἐκθέτοντας τήν κλήση του, τήν ὁποία περιγράφει μέ τόν ἴδιο τρόπο μέ τόν ὁποῖο περιγράφουν στά βιβλία τους τή δική τους κλήση οἱ προφῆτες τῆς Π. Διαθήκης. Αὐτή ἡ διαπίστωση ἔχει μεγάλη σημασία. Σημαίνει ὅτι ὁ Ἰωάννης δέν νιώθει ξεκομμένος ἀπό τοὺς πρὶν ἀπό αὐτόν θεόπτες καί διακόνους τοῦ λαοῦ, τοὺς Προφῆτες. Ἡ προφητική ἱερωσύνη του εἶναι κρίκος μίας ἀδιάκοπης διαδοχῆς. Ὁ Ἰωάννης λοιπόν ἀνήκει σέ μία ἀλυσίδα θεοπτῶν πού καλοῦνται ἀπό τόν ἕνα Θεό, θεῶνται τόν ἴδιο Θεό καί γι' αὐτό καταθέτουν στά ἔργα τους κοινή ἐμπειρία καί κοινή θεολογία.

Ἔτσι συμβαίνει γενικά μέ τήν ἱερωσύνη. Καί ἐμεῖς ὡς ἱερεῖς δέν νιώθουμε σκόρπιες μονάδες, ἀλλά μία ἀλυσίδα μέ ἀπώτατο παρελθόν καί ἀτέρμον μέλλον.

Τό νά ἐντάσσει βεβαίως ὁ Ἰωάννης τόν ἑαυτό του καί τό ἔργο του στήν ἀλυσίδα τῶν προφητῶν, σημαίνει ἀποδοχή καί πολλῶν ἄλλων πραγμάτων, στά ὁποῖα δέν μπορούμε τώρα νά ἀναφερθοῦμε. Ἔνα μόνο νά σημειώσουμε: Ἀποδοχή τῆς ἀλήθειας ὅτι ἡ γνήσια προφητεία συνεπάγεται τήν πίκρα, τό μαρτύριο καί τή θυσία. Γιά νά τό καταλάβει κανεῖς αὐτό καλό θά εἶναι νά μελετήσει τό ἐπεισόδιο τῆς βιβλιοφαγίας⁴⁵ ἐκ μέρους τοῦ προφήτη-ἱερέα Ἰωάννη (βρῶση τοῦ βιβλαριδίου πού τοῦ προτείνει ὁ ἄγγελος), τό ὁποῖο ἐκτίθεται στό Ἀποκ. 10, 8-11, ἓνα περιστατικό πού μᾶς ὑπενθυμίζει ἀνάλογο μέ τόν προφήτη Ἰεζεκιήλ (2,8-3,3). Ἄς προσέξουμε: τό βιβλαρίδιο, ἐνόσφ βρίσκεται ἀκόμη στό στόμα, εἶναι γλυκό, ὅταν ὁμως καταπίνεται καί κατέρχεται στό στομάχι, εἶναι πικρό.

2) Εἶναι ἐκτοπισμένος ὄχι ὁμως ἀποστασιοποιημένος ἀπό τίς κοινότητες, τῶν ὁποίων εἶναι πνευματικός ἡγέτης. Ἄν καί ἐξόριστος, μόνος, ἐκτοπισμένος, στερημένος τά δικαιώματά του δέν κατέχεται ἀπό αὐτισμό καί ἀρρωστημένη ἐσωστρέφεια. Δέν ἀποδρά ἀπό τό χρέος ἔναντι τῶν ἀδελφῶν. Διπλώνοντας ὅτι εἶναι μαζί τους «*συγκοινωνός ἐν τῇ θλίψει καί βασιλείᾳ καί ὑπομονῇ ἐν Ἰησοῦ Χριστῶ*»⁴⁶, οὐσιαστικά τους λέ-

45. Μιά ἐνδιαφέρουσα προσέγγιση τοῦ ἐπεισοδίου μπορεῖ νά δεῖ κανεῖς στήν εἰσήγηση τοῦ Καθ. Μιλτ. Κωνσταντίνου μέ τίτλο: «Βιβλιοφαγία στόν Ἰεζεκιήλ καί τήν Ἀποκάλυψη» στό: *1900ετηρίς τῆς Ἀποκαλύψεως Ἰωάννου, Πρακτικά Διεθνούς Διεπιστημονικοῦ Συμποσίου (Ἀθῆναι - Πάτμος, 17-26 Σεπτεμβρίου 1995)* Ἀθήνα 1999. σ. 701-709 καί στή μελέτη τοῦ καθ. Μ. Ζ. Κοπιδάκη μέ τίτλο: «Ἡ πικρία τῆς γνώσης (Ἰωάννου, Ἀποκάλυψις 10,8-11)» στό συλλογικό τόμο μέ τίτλο: *Τά ἐσόμμενα, ἡ ἀγωνία τῆς πρόγνωσης τούς πρώτους χριστιανικούς αἰῶνες*, Ἀθήνα 1990, σ. 27-41.

46. Ἀποκ. 1,9.

ει «*συμμερίζομαι μαζί σας τούς κατατρεγμούς κι ὑπομονετικά προσμένω τόν ἔρχομό τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ*». Ἐχει ἔγνοια λοιπόν γιά τούς ἀδελφούς, ὄντας ὁ ἴδιος ἐξόριστος, στερημένος καί ἐν θλίψει. Δέν κλείνεται στό προβλήματα του. Τά δικά του βάσανα στό ἀφιλόξενο ξερονῆσι τῆς Πάτιμου, μέ τή σκληρή δουλειά στό φημισμένα νιαμάρια τῆς περιοχῆς, καί τίς ἀπαράδεκτες συνθήκες στίς ὁποῖες διαβιοῦν οἱ ἐκάστοτε ἐκτοπισμένοι, δέν τόν κάνουν νά ἀδιαφορεῖ γιά τά βάσανα τῶν ἐκκλησιαστικῶν κοινοτήτων, τῶν ὁποίων εἶναι ὁ πνευματικός ἡγέτης. Ἀντίθετα, τά κουβαλάει ἐκουσίως ὅπως καί πρίν. Τώρα μάλιστα τό βάρος τους θά τοῦ εἶναι μεγαλύτερο.

Ἄξιζει νά σαῶς ὑπενθυμίσω μία λεπτομέρεια τῆς συμπεριφορᾶς τοῦ Ἰωάννη, στήν ὁποία ἀπλῶς ἀναφέρθηκα πιο πάνω καί νά τή σχολιάσω: Ὅντας στόν οὐρανό καί βλέποντας ὅτι καί ἄρχας κανεῖς δέν εἶναι ἄξιος οὔτε νά δεῖ οὔτε νά παραλάβει καί νά ἀνοίξει τό ἐσφραγισμένο βιβλίο πού κρατοῦσε στό δεξί του χέρι ὁ καθήμενος ἐπί τόν θρόνον, ὁ Ἰωάννης, ὅπως εἶδαμε, ξεσπάει σέ πολύ κλάμα. Τό κάνει αὐτό ἄραγε, ἐπειδή εἶναι ἀπλά συναισθηματικός ἢ εὐσυγκίνητος; Κι αὐτό ἂν συμβαίνει, προδίδει κάτι ἀπό τόν χαρακτήρα του. Ὅμως τό κλάμα τοῦ Ἰωάννη εἶναι μία ἀντίδραση ὄχι γιά κάτι προσωπικό. Εἶναι μία ἀντίδραση πού ἔχει νά κάνει μέ τό ἐνδεχόμενο, ἂν δέν βρεθεῖ ἄξιος, νά ματαιωθεῖ τό σχέδιο τοῦ Θεοῦ γιά ὄλο τόν κόσμο. Καί σέ κάθε περίπτωση τό κλάμα αὐτό εἶναι ἔκφραση πόνου, θλίψης καί ἀγωνίας γιά τόν ἄλλον καί ἀκόμη καλύτερα γιά τήν καθολική πορεία τοῦ κόσμου. Ἀποδεικνύει ὅτι ἡ καρδιά τοῦ Ἰωάννη δέν εἶναι ἀδιαπέραστη. Αὐτή ἡ συμπεριφορά δέν εἶναι ἀσφαλισμένη στή βολή τῆς. Δέν εἶναι σφραγισμένη στό «*φέρreiro τῆς φιλαυτίας*». Ἀγαπάει τόν ἀδελφό καί πονάει γιά τή σωτηρία τοῦ κόσμου, εἶναι εὐαίσθητος. Μόνο μία εὐαίσθητη καρδιά ἀρμόζει νά χτυπάει στόν ἱερέα.

3) Ἄν καί εἶναι ἐξοστρακισμένος δέν συνθλίβεται ὑπό τό βάρος τῶν πολλῶν ἀρνητικῶν παραμέτρων τῆς ἐξορίας, ἀλλά παραμένει ὄραματιστής. Σημαντική πτυχή τῆς προσωπικότητας τοῦ Ἰωάννη, παραπλήσια μέ τήν προηγούμενη ἀλλά μέ ιδιαίτερη δυναμική, εἶναι ἡ ἐλπίδα καί ἡ αἰσιοδοξία μέσα στίς πολλές ἀντιξοότητες. Καί αὐτή ἡ πτυχή συνιστᾷ ἐνδιαφέρον πρότυπο ἱερατικοῦ «εἶναι» καί ἱερατικῆς συμπεριφορᾶς. Ἡ ἐξορία, ὁ ἐκτοπισμός, ἡ στέρηση τῶν ἀγαπημένων του καί οἱ δυσμενεῖς συνθῆκες παραμονῆς στήν Πάτμο δέν τόν συνθλίβουν, οὔτε τόν ὀδηγοῦν στή μιζέρια ἢ τόν ἀρνητισμό. Δέν γίνεται γεωτρόπος. Δέν χάνει τήν ἀξιοπρέπειά του. Δέν ξεχνᾷ τόν οὐρανό. Βλέπει «θύρα ἠνεωγμένη ἐν τῷ οὐρανῷ»⁴⁷. Ἀνέρχεται σ' αὐτόν τροπικά. Γνωρίζει τήν ἀπεραντισμένη του. Θεᾶται τήν ἄλλη, τήν ἀθέατη ὄψη τῶν πραγμάτων καί τῆς ἱστορίας. Θεολογεῖ καί στοχάζεται ὡς πνευματικός ἄνθρωπος. Ἔχει ὄραματισμούς.

Διαβάξει κανεῖς ἐπιστολές φυλακισμένων ἢ ἐκτοπισμένων τῆς ἐποχῆς πρὸς συγγενεῖς καί φίλους καί αἰσθάνεται τήν ἀπόγνωση, τήν ἐγκεντρικότητα, τήν ἔκφραση ἔντονων παραπόνων, τήν ἀγανάκτηση, τήν ἀπελπισία, τήν αἴσθησι ἀδικίας καί πλῆθος ἄλλων ἀρνητικῶν αἰσθημάτων τῶν ἀνθρώπων αὐτῶν πού εὐλογα δημιουργεῖ ἡ φυλακή καί ἡ ἐξορία. Σ' ἀντίθεση μέ αὐτούς ὁ Ἰωάννης, ὅπως πρωτύτερα ὁ φυλακισμένος Παῦλος⁴⁸, ξεπερνᾷ τίς συνθῆκες τῆς φυλακῆς καί αἴρειται πάνω ἀπό τά συνήθη συναισθήματα πού αὐτή προ-

47. Ἀποκ 4,1.

48. Βλ. τήν ἐνδιαφέρουσα μελέτη τοῦ Καθ. Ἰω. Καραβιδόπουλου μέ τίτλο: «Ἡ πρὸς Φιλιππισίους ἐπιστολή τοῦ ἁγ. Παύλου, μία ἐπιστολή ἀπό τὰ δεσμά», στό τοῦ ἰδίου: *Βιβλικές Μελέτες Β΄*, Θεσσαλονίκη 2000, σ. 239-256.

καλεῖ. Γι' αὐτό καί ἐλπίζει. Δέν φοβᾶται. Χαίρεται. Προσεύχεται. Ἄδει. Παραινεῖ. Μέ ἓνα λόγο ὀραματίζεται. Ἔχει εὐρεῖς καί ἀνοικτούς ὀρίζοντες καί γι' αὐτόν τόν ἴδιο καί γιά τούς ἄλλους.

4) Εἶναι ὑψιπέτης Θεολόγος, ὅμως ὄχι αἰθεροβάμων. Ὅπως πρὶν στό ὁμώνυμο εὐαγγέλιό του, ἔτσι καί στήν Ἀποκάλυψη ὁ Ἰωάννης ἀποδεικνύεται θεολόγος μέ ἰδιαίτερο ὕψος καί εὖρος. Ὅμως, ἡ ὑψηλή θεολογία του καί ὁ στοχασμός του δέν εἶναι στοχαστικοί καί ἀνεδαφικοί ρεμβασμοί. Ἡ θεολογία του ἀγκαλιάζει τόν κόσμο καί τήν ἱστορία του. Ἐνῶ θεολογεῖ ὡς ὑψιπέτης ἀετός, ταυτόχρονα πατάει γερά στή γῆ. Ἄσκει μέ ὑψηλή αἴσθησι εὐθύνης διοίκηση. Ἡ πνευματικότητά του δέν τόν καθιστᾶ πλαδαρό καί ἄνευρο. Τό βιβλίό του γράφει εἶναι στό ἔπακρο ἀγωνιστικό. Ἐμπνέει ἀγωνιστικό φρόνημα ἐναντίον πολλαπλῶν μετώπων: τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας⁴⁹, τῆς ἰουδαϊκῆς πολεμικῆς καί κατασυκοφάντησης⁵⁰, τῆς γνωστικῆς - αἰρειτικῆς προπαγάνδας⁵¹, τῆς ἔρπουσας ἐσωτερικῆς σίς κοινότητες κρίσις, σέ πρακτικές μαγείας κ.λπ.

5) Εἶναι διδάσκαλος τοῦ ἀγῶνα ἀλλά καί τῆς μετάνοιας. Ὁ Ἰωάννης κι ὅταν ὑποδεικνύει ἀγωνιστικότητα κι ὅταν ἀκόμη ἀπειλεῖ καταστροφές κατά τῶν ἀσεβῶν ἢ τῶν ἐχθρῶν τῆς

49. Γιὰ τό μέτωπο κατά τῆς Ρωμαϊκῆς ἐξουσίας στήν Ἀποκάλυψη τοῦ Ἰωάννη βλ. στή μνημονευθεῖσα μελέτη μας *Λειτουργικές σκηνές...*, σ. 341-354.

50. Γιὰ τό Ἰουδαϊκό μέτωπο στήν Ἀποκάλυψη τοῦ Ἰωάννη βλ. τή μελέτη μας μέ τίτλο: «Ἡ Ἀποκάλυψη τοῦ Ἰωάννη ἐναντί του Ἰουδαισμοῦ» στόν χαριστήριο τόμο πρὸς τιμή τοῦ Παναγιωτάτου Μητροπ. Θεσσαλονίκης κ. Ἀνθίμου μέ τίτλο: *Κήρυγμα καί Εὐχαριστία*, Ἀθήνα 2009, σ. 77-92.

51. Γιὰ τό μέτωπο αὐτό βλ. τήν ἐργασία μας «Ὁ ἀντιγνωστικός χαρακτήρας...», τήν ὁποία ἤδη ἀναφέραμε.

ἐκκλησίας στόν καιρό του, μένει φιλάδελφος μέ τό νά συνιστᾶ κατ' ἐπανάληψη πρός ὅλους μετάνοια, ἱκανή νά μεταβάλλει ἢ καί νά ἀνατρέψει τό σχέδιο τοῦ Θεοῦ. Ἐκεῖνοι ὁμως τήν ἀρνοῦνται⁵². Βλασφημοῦν τό ὄνομα τοῦ Θεοῦ. Καί πάλι ὁμως ὁ Ἰωάννης χωρίς ἐκδικητικές τάσεις ἐκφράζει τή φιλάδελφη διάθεσή του μέ μία εὐδιάκριτη τακτική πού ἀκολουθεῖ τρεῖς τουλάχιστον φορές στήν ἐκθεση τῶν γεγονότων πού περιγράφει. Πρόκειται γιά τήν ἀρχή τῆς ἐπιβράδυνσης τῆς περιγραφῆς τῆς κρίσης. Μέ ἄλλα λόγια, ἐνῶ τρεῖς φορές φτάνει ὡς τά πρόθυρα τῆς κρίσης, δέν τήν ἐκθέτει. Ἄνι' αὐτῆς ἐκθέτει συνήθως λειτουργικές φωτεινές σκηνές. Ἐνῶ δηλ. εἶναι ἐσχατολογικά προσανατολισμένος, ἀπωθεῖ ὀλοένα τή διήγηση τῆς κρίσης πρός τίς ἐσχατιές τοῦ βιβλίου του, ἀκολουθώντας κατά κάποιο τρόπο τήν φιλόανθρωπη ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ ἀναβολή τῆς κρίσης. Θά ἔλεγε κανεῖς ὅτι, ὡς προφήτης, ὁ Ἰωάννης ἐνδιαφέρεται νά προβάλλει τήν ἀνάγκη γιά τήν ἐν μετανοίᾳ πορεία τοῦ ἀνθρώπου ἐντός τῆς ἱστορίας, παρά γιά τήν ἴδια τήν κρίση.

6) Ἄν καί εἶναι ἡγέτης μέ διοικητικά δικαιώματα ἡ ἱερωσύνη του ἔχει κυρίως προφητική καί χαρισματική διάσταση. Ὁ Ἰωάννης εἶναι μία πολυδύναμη ἐκκλησιαστική προσωπικότητα: Ἀπόστολος, προφήτης, πνευματικός πατέρας, ἡγέτης καί ὑπεύθυνος ὅλων τῶν κοινοτήτων. Στή σκέψη του ὁμως καί στή βιωτή του ὁ θεσμός δέν λειτουργεῖ ὡς ἐξουσία καί ἰσχύς ἀλλά ὡς λόγος ἀγάπης καί δικαιοσύνης, ὡς πράξη διακονίας καί προσφορᾶς. Ἡ προσωπικότητά του καί τό ἔργο του εἶναι ἓνα ὠραῖο καί γιά ἐμᾶς ἐλπιδοφόρο «*ὄραμα λατρείας, μάχης καί νίκης*»⁵³.

52. Ἀποκ. 9,20. 21. 16,8. 10. 11. 21.

53. Ἀνάπτυξη αὐτοῦ του τρίπτυχου (μέ τόν ἴδιο τίτλο) βλ. στό πολύ ἐν-

Ἐπίλογος

Ὁ προφήτης καί Ἀπόστολος Ἰωάννης ἔχει βάλει πολύ ψηλά τόν πήχη καί τῆς ἱερωσύνης καί τῆς χριστιανικῆς ζωῆς. Ἔχει ὀρίσει αὐστηρά κριτήρια γιά τήν ἀξιολόγησή τους. Ὁ ἱερέας στήν Ἀποκάλυψη καλεῖται νά ἀνυψωθεῖ σέ προφήτη. Μέ προφητική συνείδηση καί βιωτή. Μέ προφητική λαλιά. Μέ προφητικό ὄραμα.

Εὐχαριστῶ τόν Μακαριώτατο καί τά μέλη τῆς Συνοδικῆς Ἐπιτροπῆς γι' αὐτή τήν εὐκαιρία πού μᾶς δόθηκε νά σκεπτόμαστε γιά τήν διακονία μας, πού θά πεί γιά τό «εἶναι» μας. Πρέπει συχνά νά μᾶς ὑπενθυμίζεται ἡ ἱερωσύνη μας. Ἡ ἀφειτηρία μας, ἡ πορεία μας, ὁ στόχος μας. Γιατί δυστυχῶς, ἐνῶ ξεκινᾶμε καλά, συχνά, πολλοί ἀπό ἐμᾶς, μπαίνουμε σιγά-σιγά καί χωρίς νά τό συνειδητοποιοῦμε στήν τροχιά τῆς φθορᾶς καί καμιά φορά τελειώνουμε ἀντίθετα πρὸς τίς προδιαγραφές μας καί τίς ἀρχικές προθέσεις μας.

διαφέρον ἄρθρο τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἀμερικῆς κ. Δημητρίου Τρακατέλη στό *Τιμητικόν ἀφιέρωμα εἰς τόν Σεβασμιώτατον Μητροπολίτην Ὑδρας, Σπετιῶν καί Αἰγίνης Ἱερόθεον, ἐπί τῆ συμπληρώσει τριακονταετοῦς ποιμαντορίας (1967-1997)* Ὑδρα 1997, σ. 145-159.

Τριανταφύλλου Κ. Μπολιτέσου

Αὐτομαρτυρίες Ἱερῶν γιά τήν ἀποστολή τους

Ἡ ένασχόλησή μας μέ τήν ἔρευνα τῆς Ποιμαντικῆς Τέχνης καί Ἐπιστήμης, μᾶς ἔδωσε σήμερα, μέ τήν εὐλογία τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, τήν εὐχή τόσο τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καί πάσης Ἑλλάδος κ. Ἱερωνύμου ὅσο καί τοῦ Σεβασμιωτάτου Ποιμενάρχου μας Φθιώτιδος κ. Νικολάου, τήν εὐκαιρία νά παραθέσουμε σέ ἀνοιχτά καί εὐήκοα ὦτα πεπαιδευμένων καί ἐκλεκτῶν ἀκουόντων, τά ἀποτελέσματα ἔρευνας, πού πραγματοποιήθηκε –μετά ἀπό παρότρυνση καί ὑπό τήν καθοδήγηση τοῦ σεβαστοῦ καί ἀγαπητοῦ μας Καθηγητῆ κ. Ἀλέξανδρου Σταυρόπουλου–, ἀνάμεσα σέ δεκάδες Κληρικούς πολλῶν Ἱερῶν Μητροπόλεων τῆς Ἑλλαδικῆς μας Ἐκκλησίας, ἀλλά καί κάποιες νύξεις μέσα ἀπό σχετικά πονήματα ἱερωμένων συγγραφέων.

Τό θέμα μας, ἄν τό καλοεξετάσουμε, εἶναι ἐξαιρετικά ἐνδιαφέρον, τόσο γιά τοὺς λαϊκοὺς –γιά νά δοῦν τί σκέφτονται γιά τήν ζωή καί τήν ἀποστολή τοὺς οἱ ποιμένες τους– ὅσο καί τοὺς κληρικούς –γιά νά διασταυρώσουν τήν δική τους αὐτομαρτυρία μέ τῶν ὑπολοίπων, ὅπως καί νά πληροφορηθοῦν τίς πε-

ριρρέουσες αντιλήψεις, ώστε να διαπιστώσουν εάν πλεονάζουν οι αδελφοί και συλλειτουργοί ή απλώς οι συνάδελφοι.

Στήν περίπτωση του θεανθρώπου *Κυρίου* μας Ήσου Χριστού ή απάντηση στό έρώτημα της αυτομαρτυρίας «Ποιός είμαι;» ήταν και είναι δεδομένη. Η απόκριση «ὁ Υἱός τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος» είναι αποκαλυπτική της θεϊκῆς αυτοσυνειδησίας στόν ὑψιστο βαθμό, αλλά ταυτοχρόνως και της ἴδιας της αποστολῆς Του. Πίσω από τό ὄνομα και τήν ιδιότητά του εκπληρώνονται οἱ προφητεῖες αἰώνων.

Ἐναφορικά μέ τήν ἄποψη τῶν ἁγίων Ἐποστόλων γιά τήν ἀποστολή τῶν διαδόχων και συνεχιστών τοῦ ἔργου τοῦ Κυρίου, σέ σχέση, δηλαδή, μέ τό τί πιστεύουν ὅτι εἶναι οἱ ἴδιοι, διαβάζουμε στήν Α΄ ἐπιστολή τοῦ Ἐποστόλου Πέτρου (5,3): «Ποιμάνετε τό ἐν ὑμῖν ποιμνιον τοῦ Θεοῦ, ἐπισκοποῦντες μή ἀναγκαστικῶς ἀλλ' ἐκουσίως, μή αἰσχροκερδῶς ἀλλά προθύμως, μὴδ' ὡς κατακυριεύσαντες τοῦ κλήρου, ἀλλά τύποι γενόμενοι τοῦ ποιμνίου».

Στήν περίπτωση, τώρα, τῶν σημερινῶν *Κληρικῶν*, οἱ ἀπαντήσεις αυτομαρτυρίας, βάσει τῶν ὁποίων προσδιορίζουν τήν ἀποστολή τους, εἶναι πολλές και διάφορες, και πάντως ὄχι φλύαρες και ὁπωςδήποτε ὄχι ἀδιάφορες.

Κι ἐγώ, ποιός λέω ὅτι εἶμαι;

Προσπαθώντας να συνθέσουμε ἀπαντήσεις, ἀρκετῶν δεκάδων Ἰερῶν (περίπου 60), ἀπό πολλές Ἰερές Μητροπόλεις της Ἐκκλησίας μας, σχετικά μέ τήν ἀποστολή τους, θά μπορούσαμε ἐντέλει να στοιχειοθετήσουμε τό κείμενο μίας ... Αὐτοβιογραφίας.

Θά μπορούσαμε να ποῦμε ὅτι ἀποτυπώνονται μέ τόν τρόπο αὐτό, ὀρισμένες σκέψεις ἐνός ὑποθετικοῦ πατρός Ποιμένα, πού ἐξηγεῖ στά ἀπομνημονεύματά του:

«... Ἐγίνα Ἱερέας τοῦ Ὑψίστου πρὶν ἀπό χρόνια. Πολλές φορές μέ ρωτᾶει ἡ ψυχὴ μου:

– Ποιὰ νομίζεις πὼς εἶναι ἡ ἀποστολή σου, Πάτερ μου; Ποιὸς λές, ὅτι εἶσαι γιά τόν κόσμο καί τόν μικρόκοσμο τῆς ἐνορίας σου, γιά τόν ἑαυτό σου καί τήν οἰκογένειά σου, γιά τόν ἴδιο τόν Θεό;

Κάθομαι λοιπόν καί φαντάζομαι τόν ἑαυτό μου μπροστά στήν Ὁραία Πύλη. Ἄλλοτε μέ τό πρόσωπο πρὸς τόν λαό, τούς ἐνοριῖτες μου, τή μικρὴ καί τή μεγάλῃ μου οἰκογένεια. Ἄλλοτε, πάλι, στρέφομαι πρὸς τόν Ἐσταυρωμένο.

Ὡς Ἱερέας, λοιπόν, βλέπω τήν ἀποστολή μου νά περιστρέφεται γύρω ἀπό τό τετράπτυχο: ΚΟΙΝΩΝΙΑ - ΜΑΡΤΥΡΙΑ - ΛΑΤΡΕΙΑ - ΔΙΑΚΟΝΙΑ. Αὐτές οἱ τέσσερις λέξεις ὀρίζουν καί τίς διαστάσεις τῆς ἀποστολῆς μου, ὅπως μοῦ τήν ἔχει ἐμπιστευεῖ ὁ Κύριός μου μέ τούς ἁγίους Ἀποστόλους του...»¹

Εἶναι ὥρα, πιστεύουμε, νά παραθέσουμε πιο συγκεκριμένα, ἐκτιμήσεις καί πεποιθήσεις Κληρικῶν μας, σχετικῶς μέ τήν φύση τῆς ἀποστολῆς τους:

Ὁ ΙΕΡΕΑΣ λοιπόν:

ΕΙΝΑΙ ΗΓΕΤΗΣ καί ΕΝΕΡΓΟ ΠΡΟΣΩΠΟ (κοινωνία),

καί αὐτό σημαίνει:

- *Παρουσία* μέ δυναμισμό ἀλλά καί διάκριση *στά δρώμενα τῆς ἐνορίας.*

1. Τό σχῆμα παρουσιάζεται μέ σαφήνεια καί ἀναλυτικότητα στό βιβλίό τοῦ Καθηγητῆ Α. Μ. Σταυρόπουλου, *Ἐπιστήμη καί Τέχνη τῆς Ποιμαντικῆς*, ἐκδόσεις Ἄρμος.

- Έξοδο από τό γραφείο τοῦ Ναοῦ, ὥστε νά *συντονίσει ἀπό κοντά* ἐκείνους, πού βοηθοῦν, ἐπισκέπτονται, περιθάλπουν ἄτομα μέ ἀνάγκες, θλίψη καί πένθος.
- *Συμμετοχή* στούς συλλόγους γονέων, γνωριμία μέ τούς ἐκπαιδευτικούς.
- Ὅτι δέν εἶναι ἀπλός διεκπεραιωτής τῆς Θείας Λατρείας ἀλλά εἶναι *ἐνεργό μέλος* τῆς ἐνορίας.
- Ὅτι εἶναι μπροστάρης σέ ὅλες τίς ἐκδηλώσεις, πού ἀφοροῦν τήν ἐνορία καί τούς ἐνοριῖτες του.
- Ὅτι ἐμπνέει καί καθοδηγεῖ. Ἔχει ρόλο συντονιστικό καί ἐποπικό στά λαϊκά στελέχη, πού δραστηριοποιοῦνται στά προγράμματα διακονίας.
- Ὅτι ἀποτελεῖ τήν «κατ' ἄνθρωπο» *κινητήριον δύναμιν* τοῦ ἐνοριακοῦ ἔργου.
- Ὅτι ὁ σκοπός του εἶναι νά ὀργανώσει τόν κόσμο θεανθρώπινα καί ὄχι κοσμικά.
- Ὅτι ἔχει παρηψία καί λόγο βιωματικό.
- Ὅτι εἶναι μέλος τῆς κοινωνίας καί ὄχι ἓνα περιθωριακό πρόσωπο, βυθισμένο στόν κόσμο του.
- Καί, τέλος, ὅτι πρέπει νά γνωρίζει τά διάφορα θέματα καί προβλήματα πού ἀγγίζουν τήν κοινωνία, χωρίς ὅμως νά συσχηματίζεται μέ τόν κόσμο.

ΕΙΝΑΙ ΠΟΙΜΕΝΑΣ καί ΚΑΘΟΔΗΓΗΤΗΣ (*κοινωνία*)

- Ὅφειλε «νά γινώσκει τά ἴδια πρόβατα καί νά γινώσκεται ὑπό αὐτῶν».
- Ὅφειλε νά συλλαμβάνει τά *μνύματα* τῶν καιρῶν καί νά *προσαρμόζει* τίς ποιμαντικές μεθόδους σύμφωνα μέ τό παρόν καί τό μέλλον τῆς κοινωνίας.
- Εἶναι ἀνοικτός σέ διάλογο γιά τά σύγχρονα κοινωνικά προβλήματα.

- Δέν εἶναι ὁ «μάγος», πού λύνει τά προβλήματα τοῦ κόσμου. Ἀπλῶς πρέπει νά μπορεῖ νά κάνει τόν ἄνθρωπο μέσα ἀπό τή θλίψη καί τά προβλήματά του νά βρεῖ τόν Θεό καί νά ἀναπαυθεῖ σέ Αὐτόν.

ΕΙΝΑΙ ΚΑΙ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΡΧΗΣ (κοινωνία), καί

- Δέν ἀφήνει εὐκαιρίες γιά ἐνδυνάμωση τῶν σχέσεων του μέ τή σύζυγο καί τά φυσικά παιδιά του.
- Εἶναι κερὶ πού ξοδεύεται γιά τό ποιμνίό του ἀλλά καί δέν παραβλέπει τήν σύζυγο-πρεσβυτέρα καί τά παιδιά του.
- Συνεπῶς, *ἰσάξια* πρέπει νά εἶναι ἡ μέριμνα τοῦ Ἱερέως μεταξύ τῆς *ἐνορίας* καί τῆς *οἰκογένειάς* του.

ΕΙΝΑΙ ΠΡΟΤΥΠΟ ΑΓΩΝΙΣΤΗ ΑΝΘΡΩΠΟΥ, ΓΙΑ ΤΗΝ ΘΕΩΣΗ (μαρτυρία),

Ἔτσι ὁ Ἱερέας:

- Εἶναι τό μυστήριο καί τό ὀρατό σημεῖο τῆς παρουσίας τοῦ Χριστοῦ μέσα στόν κόσμο.
- Ὅφείλει νά εἶναι φάρος φωτεινός στήν ἐνορία του, ἀγαθός, ταπεινός, εὐλαβής, ὁ βίος τοῦ καθαρός, νά ἐμπνέει ἐμπιστοσύνη στόν κάθε ἄνθρωπο, οὕτως ὥστε νά γίνεται πόλος ἔλξης γιά τήν Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ.
- Εἶναι «*μάρτυρας*» τοῦ γεγονότος τῆς Ἐκκλησίας, τό ὁποῖο τό φανερώνει ὡς λειτουργός, πατέρας, πνευματικός, σύζυγος καί ἄνθρωπος καί τό συμβιώνει μέ τοὺς πιστοὺς, τήν οἰκογένειά του, τόν Ἐπίσκοπο.
- Ἐέρει νά σιωπᾷ καί νά ὑπομένει. Νά μιλᾷ λίγο καί νά κάνει πολλά. Ἐκ φύσεως τοῦ λειτουργήματός του εἶναι συμμετοχος τοῦ πόνου ἀλλά καί τῆς χαρᾶς τῶν ἐνοριτῶν του.
- Λειτουργεῖ ὡς *πρότυπο* *πρός μίμηση*, τόσο γιά τήν οἰκογένειά του ὅσο καί τήν ἐνορία του.

- Πρέπει να είναι το παράδειγμα τῆς αὐτοθυσίας καί τῆς μαρτυρίας τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ.
- Πρέπει να είναι τό *πρότυπο* μέσα στήν ἐνορία καί να λειτουργεῖ ὡς παράδειγμα γιά τό ποιμνιό του, «ὡς πόλη πάνω ὄρους κειμένη».
- Νά είναι πρότυπο ἀγάπης, σεμνότητας καί ἐκκλησιαστικοῦ φρονήματος.
- Νά είναι ταπεινός, προσηνής, σεμνός.
- Καί, μέ σοβαρότητα καί ἱεροπρέπεια ὀφείλει να μεταδίδει, μέσα ἀπό τίς λατρευτικές εὐκαιρίες, πνεῦμα εὐσέβειας καί πραότητας. Στήν κοινωνική του ζωῆ ὀφείλει να ἀποτελεῖ ὑπόδειγμα εὐγένειας, ἠθους καί καλλιέργειας.

ΕΙΝΑΙ ΙΕΡΟΚΥΡΗΚΑΣ καί ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΣ (μαρτυρία)

- Τό να *κατχεῖ* καί να *διδάσκει* ὁ Ἱερέας εἶναι θέμα ἱερατικῆς αὐτοσυνειδησίας
- Νά ἀποτελεῖ ἡ ἴδια ἡ ζωῆ τοῦ Ἱερέα κήρυγμα.
- Νά *κηρύττει* τόν λόγο τοῦ Θεοῦ μέ ἐπιμέλεια καί να ἐρμηνεύει τό Ἱερό Εὐαγγέλιο.
- Νά κάνει ὀριοθέτηση τῆς πίστεως ἀπέναντι στήν πλάνη καί τήν αἵρεση.

ΕΙΝΑΙ ΙΕΡΑΠΟΣΤΟΛΟΣ (μαρτυρία)

- Εἶναι *Ἱεραπόστολος* καί καλό εἶναι ὅποιος μπορεῖ καί θέλει γιά ὅσο καιρό τό ἐπιθυμεῖ να πηγαίνει ἀκόμα καί στό ἐξωτερικό.
- Δέν ἀνήκει στήν Ἐκκλησία, γιά να σωθεῖ μόνο αὐτός ἢ καί τά μέλη τῆς οἰκογένειάς του *ἀλλά καί οἱ ἐνοριῖτες του*.
- Ὁ Ἱερέας να βρίσκεται σέ διαρκῆ κατάσταση πού θά *εὐαγγελίζεται* τό ἄγγελμα τῆς ζωῆς, ἐνεργοποιώντας πάντοτε τίς δυνάμεις τῆς Ἐκκλησίας.

- Ὁ Ἱερέας καλεῖται νά κάνει τήν τομή καί νά κατορθώσει νά καταστήσει τήν Ἑνορία ἀπό μάζα καί ἄθροισμα ἀτόμων σέ κοινωνία, σύναξη προσώπων ἐν Χριστῷ.

ΕΙΝΑΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΟΣ (λατρεία)

- Πρέπει νά εἶναι φιλακόλουθος.
- Εἶναι ἀναγκαῖο νά βιώνει πρῶτος τά Ἱερά Μυστήρια καί νά μὴν εἶναι ψυχρός λειτουργός αὐτῶν.
- Νά ὀδηγεῖ τό ποιμνίό του στή *λογική λατρεία* καί ὄχι στήν τυπολατρία ἢ στήν εἰδωλολατρία.
- Καί, πρέπει νά εἶναι ὅσο τό δυνατόν ἀναπόσπαστος στήν *λειτουργική του ἀποστολή*.

ΕΙΝΑΙ ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΟΣ - ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΕΡΓΑΤΗΣ (διακονία)

- Ὁ Ἱερέας εἶναι ὁ διάκονος ὅλης τῆς ἐνορίας καί ὑπέρτης καί *διάκονος* τῶν πιστῶν (εἰς τύπον τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ)
- Δέν εἶναι ὁ διεκπεραιωτής ἀπλῶς τῶν κοινωνικῶν ἀναγκῶν ἀλλά ἀσκεῖ καί ποιμαντικό ἔργο.
- Εἶναι κοντά στίς εὐαίσθητες κοινωνικά ὁμάδες (πτωχοῦς, πρόσφυγες, φυλακισμένους, ἐξαρτημένους...)
- Δέν μένει ἀδιάφορος ἀπέναντι στόν πόνο, στά προβλήματα, στίς ἀγωνίες τῶν ἐνοριτῶν του. Δέν πρέπει νά περιμένει νά τοῦ κτυπήσουν τήν πόρτα, ἀλλά ἐκεῖνος θά πρέπει νά τρέξει καί νά ἀνακαλύψει τοὺς ἔχοντες ἀνάγκη.
- Ὅταν ἀγαπάει τό πειραχῆλι του μπορεῖ νά κάνει θαύματα στήν ἐνορία του, νά σταθεῖ στόν ἀνθρώπινο πόνο καί νά βοηθήσει καί νά γλυκάνει τόν κτυπημένο ἀπό τοὺς πειρασμούς σύγχρονο ἄνθρωπο.
- Καί τέλος, νά προσφέρει στόν ἄνθρωπο –μέ τόν νοῦ στόν Οὐρανό– ὅλο τό εἶναι του στή γῆ, γιατί ὁ σύγχρονος ἄνθρωπος διψᾷ γιά ἀγάπη, ἴσως ὅσο ποτέ ἄλλοτε.

Ἀξιόλογη προσέγγιση ἐρωτηθέντος Κληρικοῦ, μᾶς ἔδωσε μία ἀντιπροσωπευτική εἰκόνα τῆς ἀποστολῆς τοῦ Ἱερέα σέ μία πρόταση: Ὁ Ἱερέας εἶναι ἡ κεφαλὴ τῆς ἐνορίας καὶ θά πρέπει νά θέτει στόχους, νά πρωτοστατεῖ στά δρώμενα τῆς ἐνορίας του, νά εἶναι προσεκτικός καὶ ἀφοσιωμένος στήν τέλεση τῶν Ἱερῶν Μυστηρίων.

Αὐτομαρτυρίες ὁμως Ἱερέων γιά τήν ἀποστολή τους μποροῦμε νά ἀνασύρουμε συστηματικά μέσα ἀπό τά βιβλία καί τά συγγράμματά τους, σέ ὅλα τά ἔργα τους, πού πραγματεύονται τόν Ἱερέα καί τήν Ἱερωσύνη. Τελείως δειγματοληπτικά καί ἀναφορικά, ἐντοπίσαμε τέσσερα ἀπό αὐτά.

Στό βιβλίό τοῦ Ἀρχιμ. Μακάριου Γρινιεζάκν μέ τίτλο «*Ποιμένες καί Ποιμενόμενοι. Τό ἱερατικόν ἦθος καί οἱ ποιμαντικές προσδοκίες τῆς Ἐκκλησίας*»² διαβάζουμε ὅτι γιά τά ὀδυνηρά προβλήματα τοῦ σύγχρονου ἀνθρώπου «καλεῖται ὁ σημερινός ἱερεὺς νά λειτουργήσῃ ὡς *θεραπευτής* καί ὡς *μεσάζων* γιά μία βαθύτερη καί οὐσιαστικότερη σχέση τοῦ δοκιμαζομένου ἀνθρώπου μέ τό Θεό. Φυσικά ἡ μέριμνα τοῦ ἱερέως δέν εἶναι νά ὀδηγήσῃ στήν ἐξάλειψη τῶν ποικίλων προβλημάτων τοῦ σύγχρονου ἀνθρώπου, ἀφοῦ ἡ διακονία του δέν συνιστᾷ μία μαγική ἐπέμβαση μέ θεαματικά καί σύντομα ἀποτελέσματα, ἀλλά στό νά μπορέσῃ νά κάμῃ τόν ἄνθρωπο, μέσα ἀπό τή θλίψη του καί τή δοκιμασία του, νά βρεῖ τό Θεό καί νά ἐπαναπαυθεῖ σ' Αὐτόν»³.

Στό κεφάλαιο περί τῆς διακονίας τῶν ἱερέων καί στήν ἐνόητα «Ἡ ποιμαντική μας διακονία», ὁ πατέρας Μακάριος γράφει, ὅτι «τό ζήτημα πού τίθεται σχετικά μέ τή διακονία τῶν ἱερέων μας εἶναι τό πῶς θά *ποιμάνουν* τήν Ἐκκλησία καί ὄχι

2. Ἐκδόσεις Ἀκρίτας, Ἀθήνα 2006.

3. σελ. 55.

τό πῶς θά ἐντυπωσιάσουν. Γιατί σήμερα –συμπληρώνει– ἔχει γίνει τῆς μόδας νά ποιμαίνουμε ὄχι μέ προσευχή καί ἀγωνία γιά τή σωτηρία τοῦ πλησίον ἀλλά μέ διάφορα μέσα ἐντυπωσιασμοῦ καί φολκλορισμοῦ... Ὁ σκοπός, ὁμως, τῆς ποιμαντικῆς μας διακονίας δέν θά πρέπει νά ἐστιάζεται στό πῶς θά ἐντυπωσιάσουμε οὔτε στό πῶς θά κερδίσουμε τήν καλή γνώμη τῶν πολλῶν ἀνθρώπων –διότι ὁ ἱερέας δέν δουλεύει γιά τόν ἑαυτό του– ἀλλά στό πῶς θά ὀδηγήσουμε ἕναν ἀνθρωπο στή σωτηρία»⁴.

Καί ἀλλοῦ ὅτι «ἡ διακονία τοῦ ἱερέως δέν ἐπικεντρώνεται πρωταρχικά καί νομαδικά σέ κοινωνικά ἢ κοινωφελῆ ἔργα. . Πρίν ἀπό ὅλα ὁ ἱερέας καί ποιμένας τῆς Ἐκκλησίας εἶναι *προσευχόμενος ἀνθρωπος καί λειτουργός*»⁵. Καί καταληκτικά ὅτι «εἶναι πολύ σημαντικό νά συνειδητοποιήσουμε ὅτι ὁ Θεός δέν μᾶς ἔταξε πνευματικούς χωροφύλακες ἢ ἠθικούς ἐλεγκτές τῶν ἀνθρώπων, ἀλλά *φορεῖς χάριτος καί ἀγιασμοῦ, θεραπείας καί παρηγορίας, ἐπιεικείας καί συγκαταβάσεως, δωρεᾶς καί ἀγάπης*»⁶.

Ὁ Αἰδεσιμολογιώτατος Πρωτοπρεσβύτερος π. Ἰαδαμάντιος Αὐγουστίνης στό βιβλίο του «*Ποιμένας καί θεραπευτής. Ζητήματα ποιμαντικῆς ψυχολογίας καί ποιμαντικῆς πρακτικῆς*»⁷, ἐπισημαίνει ὅτι «στά βασικά χαρακτηριστικά τῆς χριστιανικῆς ἱερατικῆς ταυτότητας δέν ὑπῆρξαν οὐσιώδεις ἀλλαγές ἀπό τήν ἀρχή τῆς ζωῆς τῆς Ἐκκλησίας μέχρι καί σήμερα⁸. Ἡ τοποθέτηση τοῦ πρεσβυτέρου στή θέση τοῦ *λειτουργοῦ*

4. σελ. 57.

5. σελ. 60.

6. σελ. 63.

7. Ἐκδόσεις Ἰακρίτας, Ἀθήνα 1999

8. σελ. 35.

καί *διαχειριστοῦ τῶν μυστηρίων*, πού ἀπεργάζεται τή σωτηρία τῆς ἐκκλησιαστικῆς οἰκογένειας, δέν ἀφαιρεῖ τίποτα ἀπό τίς εὐθύνες, πού τοῦ ἀναλογοῦσαν ἤδη ἀπό τούς πρώτους αἰῶνες. Στά καθήκοντά του συμπεριλαμβάνεται ἡ *διδασκαλία* καί ἡ *κατήχηση* τοῦ ποιμνίου του, καθὼς καί ἡ διοργάνωση ὅλης ἐκείνης τῆς ὑποδομῆς πού χρειάζεται γιὰ τὴν ἀρωγή κάθε προβλήματος τῆς βιωτῆς τῶν πνευματικῶν του τέκνων⁹.

Σέ ἄλλο σημεῖο διαβάζουμε ὅτι «ὁ εὐαισθητοποιημένος ἱερέας μπορεῖ νά ἀκούσει «πίσω» ἀπό τίς λέξεις καί νά ἀνταποκριθεῖ στό ἀληθινὸ αἴτημα, τὸ ὁποῖο δέν εἶναι ἡ μαγικὴ χρῆση τοῦ ζέοντος, τῆς «ἀγίας ζέσης»(!) ὅπως λένε κάποιοι πιστοί, ἀλλὰ ἡ ἀναζήτηση τῆς *ἀγαπτικῆς ζεστασιᾶς* πού θά ἀνοίξει τὸ δρόμο σὴν ἐξομολογητικὴ διαχείριση τῶν ἐνοχῶν καί σὴν πιό συνειδητὴ ἔνταξη στοῦ σώμα τῆς Ἐκκλησίας»¹⁰.

Ὁ Μητροπολίτης Σηλυβρίας Αἰμιλιανὸς Τιμιάδης στοῦ ἐγχειρίδιό του «*Γιὰ μία ἐνορία ζῶσα*»¹¹ ἐπισημαίνει, ὅτι οἱ ἐρωτήσεις σχετικὰ μὲ τὴν ἀποστολὴ τοῦ ἱερέως συνδέονται συχνὰ μὲ τὴν ἐσφαλμένη ιδιότητα, πού θεωροῦν οἱ ἄνθρωποι ὅτι ἔχει. «Ἄδικεῖται, ὅταν οἱ πιστοὶ τὸν ἀπομονώνουν, ὥστε νά θεωρεῖται μόνον λειτουργὸς μυστηρίων, ἀγωγὸς τῆς χάριτος, οἰκονόμος καί πατήρ καί τὰ παρόμοια κλασσικά. Μόνον ὁμῶς αὐτὰ ἀρκοῦν; Οἱ περισσότερες πεπαλαιωμένες, κλασσικὲς ἀπόψεις, ὑπερτονίζουν ἀποκλειστικά καί μόνον τὸν ἱερατικὸ του χαρακτήρα. Τὸν περιορίζουν. Σάν νά εἶναι ἀπλησίαστος, αἰθέριος, οὐράνιος, ὑπεργήινος, πάντοτε καταδικασμένος νά βρίσκεται σέ ἀπόσταση ἀπὸ τὸ ποίμνιο, ἀπὸ

9. σελ. 36.

10. σελ. 58.

11. Ἐκδόσεις Ἱερᾶς Μονῆς Προφῆτου Ἡλιοῦ, Πρέβεζα.

τούς ἐνοριῖτες του, ἀφοῦ ὁ χῶρος τῆς δράσεώς του κυρίως εἶναι τό φρικτό Θυσιαστήριο, ὁ Ναός. Καί ὅμως χειροτονεῖται, καί διορίζεται ἀκριβῶς γιά νά ποιμαίνει, νά εἶναι ποιμὴν προβάτων, γιά *μία ἐνορία ἀνθρώπων*»¹².

Στό τέταρτο ἐγχειρίδιο, πού ἐπιλέξαμε, ὁ Μητροπολίτης Τυρολόης καί Σερεντίου Παντελεήμων Ροδόπουλος στά «*Μαθήματα Ποιμαντικῆς*»¹³, γράφει σχετικά μέ τήν προσωπικότητα τοῦ ποιμένα ὅτι «ὁ ποιμὴν εἶναι *πνευματικός ἡγέτης* μίας κοινότητος ἀνθρώπων, τούς ὁποίους καί καθοδηγεῖ εἰς τήν ἀλήθειαν καί τήν σωτηρίαν»¹⁴. Ὅτι ὁ ποιμένας εἶναι ἡγέτης, ὅμως δέν σημαίνει ὅτι γνωρίζει αὐτοδικαίως ὀτιδήποτε ἀναφέρεται στό ἔργο του καί στήν ἀντιμετώπιση τῶν διαφόρων προβλημάτων τῆς ποιμαντικῆς. Ἔτσι δέν πρέπει νά εἶναι προπετής ἡγέτης ἀλλά πρέπει νά ἀνανεώνει τίς γνώσεις του, νά μὴν καθοδηγεῖ ἀποκλειστικῶς ἀλλά καί νά μαθητεύει στά προβλήματα καί τίς ἀνάγκες τοῦ ποιμνίου»¹⁵. «Ὁ ποιμὴν πρέπει νά ἔχει πνευματική ζωή καί νά βιοῖ τήν ἀλήθειαν, διά νά δύναται νά μεταδώσῃ αὐτήν καί εἰς τούς ἄλλους. Ἐπίσης ὅτι ὁ ἱερέας, ἐνῶ φυσικά εἶναι ἄνθρωπος ὅπως καί οἱ ὑπόλοιποι, ἔχει ὅμως αὐξημένες εὐθύνες, λόγω τοῦ ἔργου καί τῆς θέσης του. Νά μὴν καλλιεργεῖται ἡ ψευδὴς ἐννοια ὅτι ὁ ποιμένας εἶναι ἐξωγῆνο ὄν, ἀλλόκοτο καί σύμβολο, ἀλλά ὅτι εἶναι ἄνθρωπος μέ τά ἴδια προβλήματα μέ τούς ἄλλους, μέ αὐξημένες ὅμως εὐθύνες νά καθοδηγεῖ τόν ἑαυτὸν του καί τούς ἄλλους στήν ἐν Χριστῷ σωτηρία... Ὁ ποιμένας ὀφείλει νά εἶναι δραστήριος, νά κινεῖται, νά ἐργάζεται «ἕως ἡμέρα

12. σελ. 83-84.

13. Ἐκδόσεις Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη, 1996.

14. σελ. 49.

15. σελ. 54.

έστι» καί φυσικά ἡ «ἡμέρα» εἶναι ἡ διάρκεια τῆς ἀσκήσεως τοῦ ποιμαντικοῦ ἔργου τοῦ ἱερέα¹⁶. «Ὁ ποιμένας πρέπει νά διαθέτει πνεῦμα αὐτοθυσίας καί νά εἶναι μεθοδικός στό ἔργο του»¹⁷.

Φυσικά, ὑπάρχουν πολλά ἀκόμη πονήματα Κληρικῶν συγγραφέων, τά ὁποῖα μᾶς δίνουν τήν αὐτομαρτυρία τῆς ἀποστολῆς τους, μέ τόν τρόπο πού ὁ καθένας τήν ἀντιλαμβάνεται. Ἀνάμεσα σ' αὐτούς καί ὁ Αἰδεσιμολογιώτατος Πρωτοπρεσβύτερος π. Βασίλειος Θερμός, ὁ ὁποῖος ἔχει εὐρύτατη ἀρθρογραφία ἐπί τοῦ θέματος καί θά ἀκουσεῖ στή συνέχεια μέ δική του εἰσήγηση.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Γνωρίζουμε ὅτι ὑπάρχουν οἱ λυρικοί ποιητές. Ὅμως, ἐκτός ἀπό τοὺς λυρικούς ποιητές, ἔχουμε καί τοὺς Κληρικούς ποιητές. Ἀνάμεσά τους, ὁ Ἡγούμενος τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Ἀγάθωνος τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Φθιώτιδος, ὁ ὁποῖος στήν νεότευκτη ποιητική του συλλογή, μέ τίτλο «*Ἀγαθωνίτικες μαρτυρίες*», σέ ἐπιμέλεια τοῦ καθηγητῆ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν κ. Γεωργίου Σπανοῦ, παραθέτει μέσα ἀπό ποιήματά του, μέ ἐξομολογητικό χαρακτῆρα καί ἔντονο ὕφος αὐτομαρτυρίας, τήν ἀποστολή τοῦ Ἱερέα.

Ἀνάμεσα στούς στίχους, διαβάζουμε, λοιπόν:

ΤΟ ΧΡΕΟΣ ΜΑΣ

Ἐμεῖς οἱ νιότεροι ἱερεῖς στή νέα αὐτή ζωή,
Ἐσχάσαμε τό θέλημα τ'οὐράνιου Λυτρωτῆ.

16. σελ. 52.

17. σελ. 53.

Φροντίζουμε ἴσως πió πολύ ἄπ' ὄλα τό δικό μας
Καί κάθε μέρα πió πολύ ξεχνᾶμε τό σκοπό μας.
Δέν τά τιμοῦμε ὅπως παλιά τ' ἅγια καί ἱερά μας
Ξεχάσαμε τό χρέος μας καί τά καθήκοντά μας.
Ψυχές πού εἶπε ὁ Θεός νάχουμε γιά σκοπό μας,
Δέν τίς πολυνοιαζόμαστε, ὡς θέλει ὁ Χριστός μας.

....

(Ὅρφάνεψαν καί τά χωριά, παραπονιοῦνται ὅλοι
Ἄφοῦ τοὺς ἔφυγε ὁ παπάς, πῆγε κι αὐτός στήν πόλη)
Πηγαίνει μόνο Κυριακή νά κάνει τή λατρεία,
Κι ὅταν πεθάνει ὁ ἄνθρωπος, νά ψάλει τήν κηδεία.
Καί ξαναφεύγει γρήγορα νά πάει στήν πολιτεία,
Νά ζήσει τήν καλή ζωή, αὐτό ποθεῖ ἡ καρδιά.

...

Κάνω, Θεέ μου, μίαν εὐχή: χαρίτωσε τό νοῦ μας,
Νά ξαναμποῦμε ταπεινά στά σπίτια τοῦ λαοῦ μας.

* * *

Καί στό δεύτερο ποίημα μέ τίτλο:

ΕΙΣ ΙΕΡΕΑ

διαβάζουμε, ἐπιλεκτικά κάποιες στροφές ἀκόμα:

Ἐσύ πού ἔγινες παπάς καί ντύθηκες στά μαῦρα
Σέ ἄγγιξε ἄραγε ποτέ, τοῦ πνεύματος ἡ αὔρα;

...

Ἔργο βαρύ ἐπωμίσθηκες, ἡ εὐθύνη σου μεγάλη,
Τό πió τρανό σου μέλημα, πῶς θά σωθοῦν οἱ ἄλλοι.

...

Ζυγώνει, ψάχνει ὁ λαός, δέν βρίσκει γιά νά πάρει,
Ἄλλοίμονο σ' ὅλους ἐσᾶς πού θάψατε τή χάρη

...

Θυμᾶστε τότε στήν ἀρχή πῶς ἔτρεμε ἡ ψυχὴ σας
 Ὅταν μπροστά στεκόσασταν στόν ἅγιο Λιτωτῆ σας;

...

Πάρτε φωτιά ἀπ' τή φωτιά καί ζεστασιά σκορπιᾶτε
 Στίς παγωμένες τίς καρδιές, ὅπου τίς συναντᾶτε

...

Ψάξτε τή χήρα, τ' ὄρφανό, τόν ἄρρωστο, τόν μόνο,
 Σκῦψτε κοντά τους στοργικά, σταθεῖτε τους στόν πόνο.
 Νά μὴν τοὺς περιμένετε νά ῥθουνε μοναχοί τους,
 Ἐχασαν τό κουράγιο τους καί τήν ἀπαντοχὴ τους.
 Βγάλτε τους ἀπ' τό τέλμα τους, σπρῶξτε νά ξεκολλήσουν,
 Γνωρίστε τους μέ τόν Χριστό, νέα ζωὴ ν' ἀρχίσουν.

...

Τολμῆστε τ' ἀκατόρθωτα, δέν εἶστε μοναχοί σας,
 Ἐμπιστευθεῖτε τόν Χριστό καί δώστε τήν ψυχὴ σας.

Συνεπῶς, ἀπό ὅλες τίς παραπάνω ἀναφορές –εἴτε μέσα ἀπὸ τήν μικρὴ μας ἔρευνα, τήν ἐνδεικτικὴ βιβλιογραφία, ἀλλὰ καί τίς ποιητικές ἀπόπειρες Κληρικῶν μας– ἀντιλαμβανόμαστε ὅτι ὁ σύγχρονος Ἱερέας γνωρίζει καί προβληματίζεται σχετικά μέ τήν Ἀποστολή του καί τό ἔργο του. Θέλει ὅμως καί χρειάζεται παράλληλα καί τήν ἐνημέρωση γιά τοὺς τρόπους διαποίμανσης, καθὼς καί ὑποστήριξη στό ἔργο του, πέρα φυσικά ἀπὸ τόν Οὐράνιο Παράκλητο, καί ἀπὸ τοὺς συνανθρώπους του (συνεφημερίους, ἐνορίτες, τήν οἰκογένειά του) ἀλλὰ καί τήν Θεολογία τῆς Ἐκκλησίας μας καί τήν ἐν ἐξελίξει Ἐπιστήμη καί Τέχνη τῆς Ποιμαντικῆς.

Σᾶς εὐχαριστῶ γιά τήν εὐγένεια, πού εἶχατε νά μέ ἀκούσετε, καθὼς καί γιά τήν ἀνοχή καί τήν ἐπιείκειά σας, κατὰ τήν παράθεση ὄλων αὐτῶν, πού Κληρικοί ὅπως ἐσεῖς, ἀπὸ ἱερές Μητροπόλεις τῆς πατρίδας μας, μέσα ἀπὸ ἐρωτηματολόγια καί συγγράμματα καί εἰδικότερα μέσα ἀπὸ δοκίμια καί ποιή-

ματα, μᾶς ἔχετε δώσει τήν δυνατότητα νά προσεγγίσουμε τήν στενή καί τεθλιμμένη, κάποιες φορές, ὁδό τῆς ἱερατικῆς σας διακονίας, –αὐτῆς, ὅμως, πού παράλληλα ὀδηγεῖ στή ζωή καί τή σωτηρία–, τόν προβληματισμό ἀλλά καί γενικότερα τήν ὑφή τῆς Ἱερατικῆς ψυχῆς.

Σᾶς εὐχαριστῶ πολύ καί πάλι γιά τήν προσοχή σας.

Βιβλιογραφία

- Αύγουστιδη Ἀδαμαντίου (Πρωτοπρεσβ.), *Ποιμένες καί Θεραπευτής. Ζητήματα ποιμαντικῆς ψυχολογίας καί ποιμαντικῆς πρακτικῆς*, ἐκδ. Ἀκρίτας, Ἀθήνα 1999.
- Γρινιεζάκη Μακάριου (Ἀρχιμ.), *Ποιμένες καί Ποιμενόμενοι. Τό Ἱερατικόν ἦθος καί οἱ Ποιμαντικές προσδοκίες τῆς Ἐκκλησίας*, ἐκδ. Ἀκρίτας, Ἀθήνα 2006.
- Ζαχαράκη Δαμασκηνοῦ (Ἀρχιμ.), *Ἀγαθωνίτικες μαρτυρίες*, ἐκδ. Ἱερᾶς Μονῆς Ἀγάθωνος, 2009.
- Μπολτέτσου Τριαντάφυλλου, “Παρουσίαση τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς ἔρευνας τοῦ Ἐρωτηματολογίου ποιμαντικοῦ προβληματισμοῦ. Κριτικές παρατηρήσεις καί ὑποδείξεις ἐφαρμογῆς”, σσ. 61-89 στόν συλλογικό τόμο «Ἀξιοποίηση τοῦ ἐγχειριδίου ὀργάνωσης καί δράσης: Τό Ἐνοριακό Ποιμαντικό Ἔργο στή Σύγχρονη Κοινωνία. Ἡ συμβολή τῶν ἐμπειρικῶν ἐρευνῶν, Πρακτικά Ἡμερίδος, Πεντέλη 7 Ἰουνίου 2007, Ἐκδόσεις Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, Σειρά: Ποιμαντική Βιβλιοθήκη 13Α, Ἀθήνα 2008.
- Ροδόπουλου Παντελεήμονος (Μητροπολίτη Τυρολόνης καί Σερεντίου), *Μαθήματα Ποιμαντικῆς*, ἐκδ. Ἀφῶν Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 1996.
- Σταυρόπουλου Ἀλεξάνδρου, *Ἐπιστήμη καί Τέχνη τῆς Ποιμαντικῆς*, ἐκδ. Ἀρμός, Ἀθήνα 1997.
- Τιμιάδου Αἰμιλιανοῦ (Μητροπολίτη Σηλυβρίας), *Γιά μία Ἐνορία ζῶσα*, ἐκδ. Ἱερᾶς Μονῆς Προφῆτου Ἡλιοῦ, Πρέβεζα.

Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Θεσσαλονίκης
κ. Ἀνθίμου

Εἰκόνες ποιμένων, διαψεύσεις
καί ἐπαληθεύσεις – Ἕνας Ἱεράρχης
ἀναλογίζεται μορφές ἱερέων
πού χειροτόνησε*

Σεβασμιώτατοι Ἀρχιερεῖς,
Ἐλλογιμώτατοι κύριοι καθηγητές,
Ἀγαπητοί πατέρες καί συλλειτουργοί,
Πάντες προσκεκλημένοι καί μετέχοντες
στήν παροῦσα ἡμερίδα,

Τό θέμα μου «*Εἰκόνες ποιμένων, διαψεύσεις καί ἐπαληθεύσεις, ἕνας Ἱεράρχης ἀναλογίζεται μορφές ἱερέων πού χειροτόνησε*». ἔχει ἕνα χαρακτήρα ἀφηγηματικό. Εἶναι πά-

* Σημείωση Σεβ. Μητροπολίτου: Τό ὡς ἄνω κείμενο εἶναι ἀπομαγνητοφώνηση ἀπό τήν ἄνευ χειρογράφου ὁμιλία μου. Ὅπως δέ εἶναι γνωστό, ὁ προφορικός λόγος διαφέρει ἀπό τόν γραπτό στή σύνταξη καί στό ὕφος.

ρα πολλοί βέβαια οί ἱερεῖς καί τά περιστατικά καί δέν πρόκειται νά μπῶ σέ λεπτομέρειες. Γι' αὐτό ὅ,τι πῶ τώρα - ἡ ὥρα δέν ἐπαρκεῖ γι' αὐτή τήν εἰσήγηση - ἔχει καί σέ μερικά σημεῖα ἀφηγηματικό χαρακτήρα.

Θά μπορούσαμε σ' αὐτό τό σημεῖο νά ὀμιλήσουμε θεωρητικά γιά τά θέματα τῆς Ἱερωσύνης, γιά τά ὁποῖα ὀμιλοῦμε καί γράφουμε ὅλοι οἱ κληρικοί θεολόγοι. Τά ἀπέφυγα κατά τό δυνατόν. Καί ἐδῶ, στό πρῶτο μέρος, ἔχω δύο - τρία πατερικά χωρία τά ὁποῖα νομίζω, ὅτι δέν τά ἔχουμε ἀκούσει νά λέγονται, γιατί ὑπάρχουν καθιερωμένα κείμενα πού λέγονται καί ἐπαναλαμβάνονται στίς χειροτονίες, ἰδίως τοῦ Ἁγ. Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου. Βρῆκα ἓνα χωρίο τό ὁποῖο μπορεῖ νά λειτουργήσῃ ὡς εἰσαγωγή στό ὅλο θέμα γιά τίς διαψεύσεις καί ἐπαληθεύσεις πάνω σ' αὐτή τή προσπάθεια, τόν ἀγῶνα καί τήν ἀγωνία γιά τή χειροτονία νέων κληρικῶν. Γιά ὅλους μας, λοιπόν, καί πρῶτον γιά μένα διαβάζω ἓνα κείμενο πατερικό καί θά λέω καί ἀπό ποῦ εἶναι. *«Ὅταν δέ καί τό Πνεῦμα Ἅγιον καλεῖ καί τῆ φρικωδεσιότη ἐπιτελεῖ θυσίαν καί τοῦ κοινοῦ πάντων συνεχῶς ἐράπιεται δεσπότου, ποῦ τάξομαι αὐτόν, εἶπέ μοι. Τῶδε καί Ἄγγελοι παρειστήκασιν ἰῶ ἱερεῖ καί οὐρανίων δυνάμεων ἅπαν τάγμα βοᾷ καί ὁ περί τό θυσιαστήριον πληροῦται τόπος εἰς τιμήν τοῦ κειμένου»* (Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος). Μιά σύγκριση πού δέν τήν εἶχα βρεῖ: «Μέγας ὁ τῶν μοναχῶν ἀγών καί πολὺς ὁ μόχθος ἀλλ' εἴ τις τῆ καλῶς διοικουμένη ἱερωσύνη τοὺς ἐκεῖθεν ἰδρώτας - τοῦ μοναχοῦ - παραβάλλει, τοσοῦτον εὐρήσει τό διάφορον, ὅσον ἰδιώτου καί βασιλέως τό μέσον» - τόσο ἀπέχει ἡ ὑπόθεση τοῦ μοναχοῦ ἀπό τοῦ ἱερέως ὅσον τό ἐνδιάμεσον πού δημιουργεῖται μεταξύ ἑνός ἰδιώτου καί ἑνός βασιλέως. Παρ' ὅτι ἀναγνωρίζει τό μέγεθος τῶν ἀγῶνων τῶν πνευματικῶν τῶν μοναχῶν, αὐτό δέν τό λέμε γιά κανέναν ἄλλο λόγο ἀλλά γιά νά καταλάβουμε

ἐμεῖς τό μέγεθος τῆς δικῆς μας εὐθύνης. Καί αὐτό ἀπό τόν Ἰωάννη τόν Χρυσόστομο: «*Στέφανος δέ πλήρης πίστεως καί δυνάμεως ἐποίει τέρατα καί σημεῖα ἐν τῷ λαῷ, ὅρα καί ἐν τοῖς ἐπτά τίς πρόκριτος καί τά πρωτεῖα εἶχεν*» - Πρόσεξε, λέει, καί μεταξύ τῶν ἐπτά διακόνων ὑπῆρξε κάποιος πού εἶχε τά πρωτεῖα, καί πολλές φορές ἔχουμε προβλήματα μέ τά πρωτεῖα τῆς ἱερωσύνης ἢ τῆς ἀρχιερωσύνης. Ὅταν εἴμεθα παραπάνω ἀπό ἕνας τίθεται θέμα πρωτείων καί ἐτέθη ἀπό τότε πού οἱ ἐπτά διάκονοι χειροτονήθηκαν, γιά νά εἶναι διάκονοι καί νά ὑπηρετοῦν τραπέζας καί νά μποροῦν οἱ Ἀπόστολοι νά ἀσχολοῦνται μέ τήν μεγάλην των ἀποστολή. «*Εἰ γάρ καί ἡ χειροτονία κοινή*»-κοινή ἦταν ἡ χειροτονία καί τῶν ἐπτά - «*ἀλλ' ὅμως οὕτως ἐπεσπάσατο χάριν πλείονα, πρό τούτου δέ οὐκ ἐποίει σημεῖα, ἀλλ' ὅτε δῆλος γέγονεν ἵνα δειχθῇ ὅτι οὐχ ἀρκεῖ μόνη ἡ χάρις, ἀλλά δεῖ καί τῆς χειροτονίας, ὥστε προσθήκη πνεύματος ἐγένετο. Εἰ δέ καί πρό τούτου πλήρης πνεύματος ἦσαν ἀλλά καί τοῦ ἀπό τοῦ λουτροῦ τῆς ἱερωσύνης*». Εἶναι ὁ Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος πού ἔρχεται καί ἀναλύει τό θέμα τῶν πρωτείων τοῦ Στεφάνου ἔναντι τῶν ἄλλων διακόνων καί πώς αὐτό ἔγινε μέ ξεχωριστή διαδικασία, γεγονός τό ὅποιο τόν ἔκανε μετ' ὀλίγον νά ἔχει τά μεγάλα χαρίσματα καί νά γίνει ὁ πρῶτος μάρτυς τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ. Καί αὐτό ἀπό τόν Ἰωάννη τόν Χρυσόστομο: «*Ποιμὴν εἶ*» - ποιμένας εἶσαι; «*ποιμὴν οὐδέν πλέον τῆς ἐφημέρου τροφῆς κεκτημένος, πείραν ἀνημμένος*» - ἔχεις κρεμάσει τό σακούλι ἢ τή τσάντα σου - «*καί κορύνιν φέρων*» - ἡ κορύνη εἶναι ἕνα ραβδί ξύλινο πού ἔχει σκελετό σιδερένιο καί «κορύνιν» ὠνομάζετο ἀπ' ἀρχῆς ἢ πατερίτσα, ἐπειδή εἶναι σιδερένια ἢ ἔγινε σιδερένια ἐπειδή ἡ «κορύνη» ἀπό τήν ἀρχαία γλῶσσα εἶχε σίδηρο. «*καί κορύνιν φέρων καί τά πρός ἡμέραν ἐφόδια, οὐδεμία μέριμνα περί τῆς αὔριον ἔχων, φεύγων δικαστή-*

ρια, οὐ γνωρίζων συκοφάντας, οὐ γνωρίζων ἐμπορίαν, οὐκ οἰδῶς πλοῦτον» - γιά ἐμᾶς τά λέει αὐτά - «οὐκ ἔχων ἰδίαν σκέπην ὑπό τήν κοινήν τοῦ κόσμου διαιτώμενος, ἐν νυκτί πρὸς οὐρανόν ἀναβλέπων καί διά τῶν ἀστέρων ἀναγινώσκων τό θαῦμα τοῦ πεποικκότος. Ποιμὴν μὴ ἐπαισχυνόμεθα τήν ἀλήθειαν, μὴ τοὺς ἔξωθεν μύθους μιμώμεθα, μὴ περιστέλλομεν τήν ἀλήθειαν εὐπρεπείᾳ ρημάτων, ποιμὴν καί πένης ταῦτα τῷ χριστιανῷ τά τεχνολογήματα. Ἐάν τοὺς ἀρχηγούς τοῦ διδασκαλείου, τοῦ κατ' εὐσέβειαν ζητήσης, ἀλιεῖς τέ καί τελῶναι. Ἐάν τοὺς μαθητάς σκυτοτόμοι πένητες οὐδεῖς πλούσιος, οὐδαμοῦ περιφάνεια, τά πάντα μετὰ τοῦ κόσμου κατείργεται» (Μέγας Βασίλειος). Τά ἰδεατά εἶναι αὐτά, ἀλλά νά τά ἔχουμε κατὰ νοῦ ὥστε νά μὴ νομίζουμε πὼς εἴμαστε σπουδαῖοι, ἂν μπορούμε νά ἔχουμε κάποια πρόοδο. Στό τελευταῖο χωρίο, ἀπό τόν Γρηγόριο τόν Θεολόγο, «Τί βῆμα προτέρων ὑμῖν τόν λόγον, ἔχετε ὑμᾶς, ὦ Ποιμένες καί συμποιμένες, - λέει ὁ ἴδιος, μᾶλλον ἐδῶ εἶναι ὡς Ἀρχιεπίσκοπος - «ἔχετε ὦ ποίμνιον ἱερόν τοῦ Χριστοῦ τοῖς ἀρχιποιμένοις ἄξιον. Ἔχεις ὦ πάτερ, εἰς πάντα νενικημένον καί κατὰ τοῦ Χριστοῦ νόμους πλέον ἢ καί τοὺς ἔξωθεν ὑπεξούσιον. Ἔχεις τήν εὐπείθειαν, ἀπόδω τήν εὐλογίαν, χειραγώγησον κι ἐσύ ταῖς εὐχαῖς, ὀδήγησον τῷ λόγῳ, τῷ πνεύματι στήριξον, εὐλογία πατρός στηρίζει οἴκους τέκνων καί στηριχθείμεν ἐγὼ δέ καί ὁ πνευματικός οὗτος οἶκος ὃν ἡρετισάμην ὃν μὴ καί γενέσθαι κατάπαυσιν εἰς αἰῶνα αἰῶνος εὐχομαι, ἀπό τοῖς ἐντεῦθεν ἐκκλησίαις ἐπὶ τήν ἐκεῖθεν παραπεμφθέντι καί πανήγυριν πρωτοτόκων ἀπογεγραμμένων ἐν οὐρανοῖς» (Γρηγόριος ὁ Θεολόγος). Αὐτῆς τῆς πίστεως πού μᾶς παρέδωσαν οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας λαβόντες ἀπό τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων, τῶν ἀποστολικῶν πατέρων καί ἀπό τοῦ Κυρίου, ὁ χαρακτήρας καί τό περιεχόμενον εἶναι πρῶτον Χριστοκεντρικός - τό πρῶτο

πρόσωπον, τὸ Α καὶ τὸ Ω τῆς ζωῆς μας, ὁ Ἰησοῦς Χριστός. Δεύτερον, *ἀνθρωποκεντρικός*, ὑπὸ τὴν ἔννοια τῆς ἀναζητήσεως τῶν προϋποθέσεων γιὰ τὴ σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, καὶ τρίτον *μυσταγωγικός* μέ τὸ νὰ ἐπιτευχθῆ αὐτός ὁ ἀνθρωποκεντρικός σκοπός μέ τὴν δύναμη τοῦ Χριστοῦ διὰ τῆς τελουμένης Θείας Λατρείας, ἡ ὁποία αὐτὴ εἶναι πού μᾶς δίδει τὴ χάρη καὶ τὴν εὐλογία τῆς Ἐκκλησίας καὶ πρό πάντων μέ τὸ κέντρο τῆς πνευματικῆς ζωῆς, τὸ μυστήριον τῆς Θείας Εὐχαριστίας, εἰς ἄφεισιν ἁμαρτιῶν καὶ εἰς ζωὴν τὴν αἰώνιον. Οἱ σκοποὶ αὐτοὶ ἐπιτυχάνονται μέ τὴν Ἐκκλησία, δηλαδή μέ τὸν ἐπίσκοπο, μέ τοὺς ἱερεῖς, μέ τὸ ποιμνιο καὶ μέ τὴν ἐνορία. Θὰ ἔχετε σκεφθῆ πολλές φορές τί σημαίνει Ἐνορία ἐντὸς τῶν ὁρίων. Κάθε ὕπαρξις μονάδος ἐνορίας ἔχει τὰ δικά της ὅρια. Γι' αὐτὸ ξεχωρίζουμε τίς ἐνορίες καὶ προσπαθοῦμε, ἔχουμε καὶ μερικά προβλήματα καμιά φορά, ἀλλὰ προσπαθοῦμε κάθε ἐνορία νὰ ἔχει ἄμεση σχέση μέ τὸν Ἐπίσκοπο καὶ μέ τὴν Ἐκκλησία καὶ ὅ,τι γίνεται μέσφ τῆς Ἐνορίας. Γιὰ ὅ,τι γίνεται ἔξω τῆς ἐνορίας, δέν ξέρω, ἔχω πολλά ἐρωτηματικά. Ἄν μὴ τί ἄλλο πιστεύω ἀπὸ τὴν πείρα πολλῶν χρόνων, πλέον, ὅτι δέν εὐλογεῖται. Ὅλα πρέπει νὰ περνοῦν μέσα ἀπὸ τὴν Ἐνορία καὶ ἀπὸ τὴ Μητρόπολη, ἀπὸ τὸν Ἐπίσκοπο. Καὶ ὁ Ἐπίσκοπος δέν εἶναι μόνος του, ἔχει συνεργάτες, ἔχει ἱερεῖς, ἔχει ἐπιτελεῖο, ἔχει ἱεροκέρυκες, ἔχει ἡγουμένους, μέ τοὺς ὁποίους καὶ συνεργάζεται γιὰ τὴν ἐπιτυχία αὐτοῦ τοῦ σκοποῦ. Προχωρῶ μέ τὴ θέσφ αὐτὴ τῆς ἀξίας πού ἔχουν οἱ ποιμένες μέσα στὴ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας, τὸ γνωστό σέ ὅλους μας χωρίο στό εἰκοστό κεφάλαιο τῶν Πράξεων. Σᾶς παρακαλῶ ἀδελφοί, ὅταν γυρίσετε στό σπίτι σας, στό ταμεῖο σας, διαβάστε τὸν λόγο τοῦ Ἀποστόλου πρὸς τοὺς πρεσβυτέρους τῆς Ἐφέσου. Διαβάστε το, ἐγὼ σᾶς παρακαλῶ, σᾶς προτρέπω καὶ διαβάστε καὶ τὴ μετάφραση αὐτὴ πού ἔχει ὁ μακαριστός

Τρεμπέλας ἢ ὁ Κολιτσάρας ἢ οἱ καθηγητές, ὅλες οἱ ἐγκεκριμένες μεταφράσεις καλές εἶναι. Ἡ κάθε μία ἔχει τή χάρη της. Ἐμεῖς οἱ παλαιότεροι ἔχουμε συνηθίσει αὐτή τοῦ Τρεμπέλα. «*Ἐκεῖ λοιπόν ἀπό τῆς Μιλήτου πέμψας εἰς Ἐφέσον μετεκαλέσατο τοὺς πρεσβυτέρους τῆς Ἐκκλησίας*» - Δηλαδή ἀπό τόν πρῶτον αἰῶνα εἶχε διοργανώσει ὁ Ἀπόστολος, ὅπως καί στή Θεσσαλονίκη πού ἦρθε καί δημιουργήσῃ τήν πρώτη Ἐκκλησία, μαζί τῶν Φιλίππων καί τῆς Θεσσαλονίκης, καί εἶχε τέτοια διοργάνωση κάνει, πού ἐκάλεσε τοὺς πρεσβυτέρους ὅπως μᾶς ἐκάλεσε ἐδῶ ἐμᾶς ἡ Σύνοδος γιά νά κάνουμε αὐτήν ἐδῶ τήν ἡμερίδα, ἐκάλεσε τοὺς πρεσβυτέρους τῆς Ἐφέσου γιά νά τοὺς ὁμιλήσει. Λέει ἐδῶ ἐκπληκτικά πράγματα, ἡ ὥρα δέν μοῦ ἐπιτρέπει νά σᾶς τό διαβάσω, τό εἶχα σκοπό ἐκτός ἀπό τόν πασίγνωστο 28 στίχο «προσέχετε ἑαυτοῖς» τοὺς εἶπε «*οὖν παντί καί τῷ ποιμνίῳ ἐν ᾧ ὑμᾶς τό πνεῦμα τό Ἅγιον ἔθετο ἐπισκόπους*» - ἀκόμα ἐδῶ πρεσβύτερος, ἐπίσκοπος εἶναι ὅλα μαζί - «*ποιμαίνειν τήν Ἐκκλησίαν τοῦ Κυρίου καί Θεοῦ ἣν περιποιήσατο διά τοῦ ἰδίου αἵματος*» γιὰτί «*ἐγὼ γάρ οἶδα τοῦτο, ὅτι εἰσελεύσονται μετὰ τήν ἀφίξή μου λύκοι βαρεῖς εἰς ὑμᾶς μή φειδόμενοι τοῦ ποιμνίου*» - ἐδῶ σημαίνει ὅτι οἱ ποιμένες τῆς Ἐκκλησίας, αὐτοὺς πού χειροτονεῖ ἡ Ἐκκλησία διά τῶν ἐπισκόπων ἢ ὅπως θέλετε διατυπῶστε το πρέπει νά ἔχουμε στό νοῦ μας ἢ αὐτό νά ἔχουμε σάν κείμενο μπροστά μας, κάθε ἡμέρα σύνθημα, μία ἐντολή τοῦ Εὐαγγελίου ἀπό τόν Ἀπόστολο: «*προσέχετε οὖν ἑαυτοῖς καί παντί τῷ ποιμνίῳ, ἐν ᾧ ὑμᾶς τό πνεῦμα τό Ἅγιον ἔθετο ἐπισκόπους, ποιμαίνειν τήν Ἐκκλησίαν τοῦ Κυρίου καί Θεοῦ ἣν περιποιήσατο διά τοῦ ἰδίου αἵματος*». Ἡ κατάστασίς μας, γιά νά πῶ αὐτό πού εἶπε ὁ πρεσβύτερος ἀδελφός μας, εἶναι φρικιαστική, ἄν καταλάβουμε τό μέγεθος τῆς εὐθύνης μας, ἀλλ' ἐάν προσπαθήσουμε, ἀνεξαρτήτως τοῦ ἀποτελέσματος θά

εἶμεθα στό χώρο τῆς χάριτος καὶ τῆς πνευματικῆς χαρᾶς μέ τῆ δύναμν τοῦ Θεοῦ πάντοτε.

Ἡ χειροτονία λοιπόν (τό εἰκοσάλεπτο ἐπιβάλλει τῆ μετά-
βαση ἀπό τῆ μιᾶ ἐνότητα στήν ἄλλν), ἡ χειροτονία εἶναι μιᾶ
πρᾶξις γιά τόν Ἐπίσκοπο πάρα πολύ μεγάλη. Ὅσοι ἔχουν
καί οἱ ἀρχιερεῖς ἔχουν χειροτονήσει - τό γνωρίζουν, ἀλλά
καί ἐσεῖς πού εἶστε οἱ χειροτονηθέντες τό γνωρίζετε καί πού
βλέπετε τοὺς χειροτονουμένους τό γνωρίζετε. Κατά τὴν χει-
ροτονίαν, τὰ πρό τῆς χειροτονίας, τὰ κατὰ τὴν χειροτονίαν
καί μετὰ τὴν χειροτονίαν εἶναι πολλά, γιατί μεταξύ τοῦ χει-
ροτονοῦντος καί χειροτονουμένου ὑπάρχει πνευματικὴ
συγγένεια σχέσεως, συγγένεια πνευματικὴ ἀνεξάλειπτος.
Εἶπα μιᾶ φορά σέ ἓναν ἱεροκέρυκα μιᾶς ἐκ τῶν ἀδελφοτή-
των, μοῦ εἶπε κάτι ὅπως τό ἐπίστευαν καί ἀκόμη τό πιστεύ-
ουν γιά τὴν ἀδελφότητα. Τοῦ λέω: «Ἄκου νά σοῦ πῶ,
ἀκραιφνέστερο καί ἰσχυρότερο καί βέβαιο συγγενῆ πνευ-
ματικά ἀπό ἐμένα πού σέ χειροτόνησα δέν ἔχεις, ἄς σοῦ κά-
νουν στήν ἀδελφότητα καί χρυσοῦν ἀδριάντα, ἀλλά συγγέ-
νεια πνευματικὴ δέν θά ἔχεις. Θά ἔχεις πνευματικὴ σχέση,
θά ἔχεις ἐνότητα, θά ἔχεις ἀγάπη, θά ἔχεις συνεργασία, ἔχε
τα. Συγγένεια δέν ἔχεις, γιατί ἔχω πεῖ πολλές φορές στή χει-
ροτονία, αὐτὰ τὰ χέρια πού βάζουμε πάνω στόν χειροτο-
νούμενο καί πρέπει νά προσέχουμε πολύ πῶς εἶναι τό ὡμο-
φόριο τό μικρό στή χειροτονία τοῦ διακόνου - τό μεγάλο
συνηθίζουμε στή χειροτονία πρεσβυτέρου ἐπὶ τὴν κεφαλὴν
του - εἶσι καί λέμε τίς εὐχές καί τοῦ ἐπισκόπου βεβαίως καί
ἐκεῖ βάζουμε καί τό Εὐαγγέλιο· δέν εἶναι τὰ δικά μας χέρια,
εἶναι ἀπό πάνω τα χέρια ἐκείνου πού χειροτόνησε ἐμᾶς, καί
παραπάνω εἶναι τὰ χέρια Ἐκείνου πού χειροτόνησε τοὺς
χειροτονήσαντας καί ἀπό ἐκεῖ ἀναγόμεθα στοὺς πατέρες τῆς
Ἐκκλησίας ὅλους, καί φτάνουμε στοὺς ἀποστόλους καί φτά-
νουμε στὰ ἱερά καί ἄχραντα χέρια τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἐ-

κεῖνος, λοιπόν, ἐχειροθέτησε, Ἐκεῖνος εὐλόγησε, Ἐκεῖνος ἐχειροτόνησε, Ἐκεῖνος ἐχαρίτωσε, Ἐκεῖνος μᾶς κατέστησε ἀδελφοῦς ἐν τῷ Ὄνόματι του.

Αὐτὴ εἶναι ἡ ἐνότητα τῆς Ἐκκλησίας, αὐτὴ εἶναι ἡ συγγένεια τῆς Ἐκκλησίας, συγγενεῖς μέ τοὺς Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας. Εἴμεθα ὅλοι Ἀνάξιοι, ἀνάξιοι ἐντάξει! Ἀλλά ἡ συγγένεια ὑπάρχει καί ἓνα παιδί ἅμα εἶναι ἄτακτο καί ἔχει χαλάσει τὴ σχέση μέ τόν πατέρα του, ἄν δέν φέρεται καλά, τὴ συγγένεια τὴν ἔχει. Εἶναι μιὰ συγγένεια, πνευματικῶς ἰσχυρή, ἡ ὁποία μᾶς ἐπιβάλλει τὴν καλὴ προετοιμασία τοῦ χειροτονούμενου. Τί συμβαίνει λοιπόν; Μερικὲς φορές μᾶς φέρνουν κάποιον καί μᾶς λένε: «Ἔχω νά σᾶς προτείνω κάποιον Σεβασμιώτατε γιά νά χειροτονήσετε. Εἶναι θεολόγος, εἶναι ἔγγαμος, ἔχει ἓνα - δύο παιδιά ἢ εἶναι νέος, εἶναι ἄγαμος ἐπιθυμεῖ τὴν ἀφιέρωση, νά γίνει μοναχός κ.λπ.». Πρέπει νά συζητήσουμε μιὰ φορά, δύο φορές, τρεῖς φορές, τέσσερις φορές, πολλές φορές, νά ἀφήσουμε νά περάσει λίγος χρόνος, ἄν δέν τόν γνωρίζουμε, νά τόν γνωρίσουμε. Γιατί ἄν εἶναι 28 καί 30 χρόνων καί ἔχει κουσούρια δέν μπορούμε νά τ' ἀλλάξουμε, δέν μπορούμε, δέν εἶναι εὐκολο. Ἐμεῖς σέ μιὰ Μητρόπολη, ἄν ἔχει πολὺ λίγους κληρικούς μπορεῖ νά τοὺς παρακολουθήσωμε περισσότερο. Σέ μιὰ Μητρόπολη πάνω ἀπὸ 80, 100 καί 150 καί 200 τόσους πού ἔχει ὁ Ἅγιος Φθιώτιδος, ὁ Ἅγιος Ἡλείας, ὁ Ἅγιος Φαναριοφερσάλων δέν μπορεῖ νά τοὺς βρεῖ, δέν μπορεῖ. Χρειάζεται μιὰ καλὴ προετοιμασία νά μπεῖ μέσα στὴν ψυχὴ τοῦ ὑποψηφίου, αὐτοῦ πού προετοιμάζουμε γι' αὐτόν, νά τοῦ τό δωρήσουμε, νά τοῦ τό προσφέρουμε, νά τοῦ τό προσφέρει ἡ Ἐκκλησία καί αὐτὰ νά μείνουν ἔτσι πηγὲς ἀνεξάντλητες.

Στὴ συνέχεια, ὅταν ἔρχεται ἡ ὥρα τῆς χειροτονίας, εἶναι μερικά πράγματα πού λέμε ὅτι εἶναι λεπτομέρειες. Ἐμεῖς καί ἄλλοι τό τηροῦν αὐτό πού θά πῶ, τόν ὑποψήφιο τόν

παίρουμε μέ τά ἱερά του ὅλα, ὅπως εἶναι ντυμένοι, μέ τά πολιτικά. Εἰσοδεύουμε τό πρωί, τήν ὥρα τῆς δοξολογίας καί ἔρχεται μπροστά στό Δεσποτικό καί ψάλλοντας τό «Κύριε Ἐλέησον», βγάζουμε τά λαϊκά, δηλαδή τό σακάκι, τό πουλόβερ ἄν φοράει καί τόν ἐνδύουμε ὅπως ἐνδύουμε τά παιδιά μέσα στό ἱερό μέ σταυρωτό ἐδῶ τό ὠράριο. Ἐγώ τήν ὥρα ἐκείνη τοῦ λέω καί τό ἔχω πεῖ σέ ὅλους· «μήπως μετάνιωσες, ἔχουμε λίγο χρόνο ἀκόμα». Δέν μοῦ εἶπε ποτέ κανεῖς ὅτι μετάνιωσε καί νά σταματήσουμε. Ἴσως σέ δύο, τρεῖς περιπτώσεις μακάρι νά μοῦ τό εἶχανε πεῖ. Γιατί δέν εἶναι ὅλα τά περιστατικά ἐπιτυχημένα. Ἔτσι πρέπει νά ἔχει ἡ προετοιμασία τοῦ χειροτονουμένου. Αὐτό πού ἔνιωσα πολλές φορές. Δέν ξέρω ἄν ὁ Θεός τό ἔδωσε, ὅπως τό δῶσε, στήν Θεσσαλονίκη τελευταία, ἔχω κάνει ἀπό τότε πού πῆγα, μέ τή δύναμη τοῦ Θεοῦ, 34 χειροτονίες διακόνων καί πρεσβυτέρων. Ἦταν μιά σειρά πού ὅλη τήν ὥρα πού εἶναι γονατιστοί καί λέμε «ἡ θεία χάρις», τό χέρι ἐπάνω καταλάβαινε, καθῶς ἀκουμποῦσε λίγο ἐδῶ ἢ τό πόδι μας ἔτσι ὅτι ἔτρεμαν ὀλόκληροι. Ἔτρεμαν. Δέν ἦταν νευρικοί ἄνθρωποι ἢ νευροπαθεῖς. Αὐτό εἶναι μεγάλο πράγμα, τό εἶπα καί στό ἐκκλησίασμα. Δέν τόν βλέπετε; Ἀκόμη τρέμει. Εὐχομαι νά μή τό ξεχάσεις ποτέ αὐτό πού ἔγινε σήμερα, παιδί μου, εἶπα. Διότι αὐτό δέν ξεγράφεται. Πρῶτα πρέπει νά τό καταλάβει ὁ ἴδιος καί στή συνέχεια, ὅταν ἔχει πληρωθεῖ τό μυστήριον, βγαίνουμε ἔξω. Ὁ Θεός ἠθέλησε, ἐγώ τό ἐφήρμοσα καί αὐτό καθιερώθηκε. Τό ἐφήρμοσε καί ὁ Χριστόδουλος καί ὁ γέροντάς μου, ὁ Ἅγιος Κοζάνης, πού ἦταν σοφός σέ ὅλα αὐτά τά πράγματα. Πρώτη χειροτονία λέμε ὅλες τίς εὐχές τῶν ἀμφίων. Τίς λέμε τό πρωῖ πού πᾶμε νά λειτουργήσουμε, δέ θά τίς ποῦμε πού θά τά φορέσουμε στή χειροτονία; Καί τοῦ διακόνου καί τοῦ πρεσβυτέρου καί τοῦ Ἀρχιερέως. Προχωρῶ στήν πράξη. Ἦμωνα Ἀρχιμανδρίτης

στόν Ἅγιο Βασίλειο, 31 ἐτῶν, δέν ξέρω τί νοῦν εἶχαν οἱ ἀρμόδιοι καί μοῦ στέλνουν μία ἀνάκριση γιά ἕναν ἱερομόναχο, ὁ ὁποῖος ἦταν στό περιβάλλον τοῦ τότε Ἀρχιεπισκόπου ἀλλά εἶχε πέσει σέ θανάσιμα ἁμαρτήματα σέ ἐνορία τῶν Ἀθηνῶν, ὀνόματα δέ λέω. Ἔκαμα λοιπόν τήν ἀνάκριση, ὅσο μποροῦσα, ὄντας καινούργιος γιά ἕνα τέτοιο θέμα, καί ὅταν τελείωσα τούς μάρτυρες ὑπερασπίσεως καί κατηγορίας, ἀνεζήτησα τόν ἄνθρωπο πού εἶχε κάνει αὐτά τά παραπτώματα. Ἔψαξα, ἔψαξα καί ξαναἔψαξα στήν ἐνορία του, πουθενά. Ἐνα ἀπόγευμα, στόν Ἅγιο Βασίλειο, στόν ὑπόγειο Ναό, πού εἶναι ὠραιότατος καί τόν εἶχαμε ἀξιοποιήσει, ἔρχεται ἕνας κύριος μαζί μέ ἕναν ἄλλο κύριο. Μοῦ λέει: «Πάτερ ἐσεῖς εἶστε;» «Ναί, ἐγώ εἶμαι, ὀρίστε παρακαλῶ». Μοῦ λέει λοιπόν ὁ ἕνας λαϊκός γιά τόν ἄλλο λαϊκό: «εἶναι ὁ Πάτερ πού ζητᾶτε». Καταλαβαίνετε τή στιγμή! «Λαϊκός, εἶναι ὁ πάτερ πού ζητᾶτε!» Ἐγώ τά ἔχασα, καινούργιος ἤμουνα καί νέος: «Πῶς, γιατί;» λέω. «Διότι ἐντάξει, ἐκεῖ θά πήγαινε ἴσως τό πράγμα, ἀλλά δέν ξέρω, πρέπει νά γίνει ἡ διαδικασία. Ἡ Ἐκκλησία νά κάνει τό χρέος της». «Μέ συγχωρεῖτε πάτερ» λέγει, «ἀλλά ἐγώ ἀπέβαλα τό σχῆμα, αὐτός εἶμαι, πάρτε καί τήν ταυτότητά μου, χαίρετε». Αὐτή εἶναι ἡ τραγωδία τῆς Ἱερωσύνης, τήν ὁποία τήν ζοῦμε, εἴτε ἔτσι εἴτε ἀλλιῶς. Γιά νά καταλάβουμε καί δι' αὐτοῦ τό μέγεθος τοῦ μυστηρίου. Τήν ἐπομένη ἔκανα ὅ,τι ἔπρεπε, καινούργιο πόρισμα, ὅτι ἐνεφανίσθη ἐνώπιόν μου, ἔτσι καί ἔτσι, καί τελικά πῆρε τή διαδικασία πού ἔπρεπε. Νομίζω ὅτι δέν ζεῖ πλέον καί ἔτσι δέν ὑπάρχει πρόβλημα νά πῶ τό ὅ,τιδήποτε, εἶμαι μέσα στό θέμα μέ αὐτό πού σᾶς λέω. Δεύτερη περίπτωση, διότι ἔτσι μου εἶπαν ἐδῶ, τό πρόγραμμα, νά σᾶς λέω τίς περιπτώσεις, εἴτε τίς ἀπογοιτεύσεις εἴτε τίς χαρές ἀπό τίς χειροτονίες καί αὐτό εἶναι τό τελευταῖο σημεῖο πού θά τελειώσω, δηλαδή τό κομμάτι αὐτό.

Εἶχα ἐτοιμάσει ἕναν ὑποψήφιο, μειωμένων προσόντων, γιὰ νά πάει στή νῆσο Σαμοθράκη. Εἶχε ἔρθει μέ τή σύζυγό του, μιά φορά, δύο φορές, τρεῖς φορές, τέσσερις φορές, μποροῦσε νά μιλήσει, νά ψάλει λίγο. Ἦρθε καί μιά ἀκόμη φορά καί θέλησαν νά ρυθμίσουμε τή χειροτονία. Ἡ ἐπικοινωνία αὐτή κράτησε καιρό. Ἦρθε λοιπόν καί ἐπικοινωνοῦσα μέσα στό γραφεῖο γιὰ νά δοῦμε τίς ἡμερομηνίες καί νά τακτοποιήσει καί τά χαρτιά. Καί λέει ἡ κυρία, ἡ σύζυγος, ἔχω τό πιστοποιητικό τοῦ δευτέρου γάμου! Λέω «τί εἶπες;». Λέει: «Ἐγώ εἶμαι εἰς δεύτερον γάμον». «Καλά παιδί μου καί τώρα μου τό λές;». Λέγω στόν ἑαυτό μου: «Καί σύ, δέν τό ρώτησες!» «Καί τό εἶχα ρωτήσει ἄλλες φορές. Δέ τό ρώτησα, ἤμουν τόσο πεπεισμένος, ἐπειδή ἦταν γνωστά πρόσωπα, ἄσε νά ἀφήσω ἕνα ἐνδεχόμενο. «Καθίστε ἔξω», λέω, «νά σκεφτῶ καί νά ἐπικοινωνήσω» καί παίρνω τηλεφώνο δύο ἀπό τοὺς γέροντες, ὅπως μᾶς παίρνουν καί ἐμᾶς τώρα καμιά φορά, καί μοῦ λένε: «δέν γίνεται χειροτονία ἐάν ἡ σύζυγος τοῦ ὑποψηφίου εἶναι εἰς δεύτερον γάμον, τό λέγει ὁ κανόνας». Μπαίνουν μέσα καί τοὺς λέγω αὐτό κι αὐτό καί ὁ δυστυχῆς ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος δέν τό εἶχε πεῖ καί αὐτός βέβαια, τῆς λέει τῆς γυναίκας: «καλά πού δέν πουλήσαμε τά δίχτυα». Κι ἔληξε ἔτσι ἡ ἱστορία αὐτή. Εἶναι βέβαια μιά πορεία καί μιά ἐμπειρία. Εἶχα δύο ἱερεῖς πάλι σέ νησί δυστυχῶς, γιατί ἐκεῖ τα πράγματα εἶναι δύσκολα, ἀλλά τά εἶχαμε τακτοποιήσει, εἶναι καί τώρα καλύτερα, ἕναν ἀπό τόν Ἔβρο ὑποψήφιο κι ἕναν τόν ὁποῖο ἔκαμα ἐγώ, ὀρφανός ἀπό μητέρα καί ἀπό πατέρα, καλό παιδί, παντρεμένος, κι ἕνας πού μοῦ ἦρθε μέ ἀπολυτήριο ἀπό τή Μητρόπολη Δράμας. Αὐτοί οἱ ἱερεῖς οἱ δύο, ἔθεσαν τόν προσανατολισμό τους, ὁ ἕνας χειροτονία δική μου, ὁ ἄλλος τοῦ μακαριστοῦ Μητροπολίτου Δράμας, τό ἴδιο πάθανε καί οἱ δύο, ἐγώ δέν κρίνω τίποτε. Αὐτά συμβαίνουν σέ ὅλους, σᾶς μιλάω ὅλη

τὴν ἀλήθεια. Ἐνῶ καλά πῆγε τὸ παιδί, ὁ νέος αὐτός πού χειροτόνησα, φάνηκε ἐκεῖ πού πῆγε ὅτι εἶχε περισσότερες δυνατότητες ἀνθρώπου κ.λπ. καὶ θέλησε περισσότερα χρήματα. Ἡ πρεσβυτέρα του, μοῦ εἶπαν, ὅπως λένε στίς ἐπαρχίες: «Σεβασμιώτατε, ἐμεῖς εἶδαμε τὴν πρεσβυτέρα τοῦ πάπα- τάδε, στό πλοῖο νά παίζει χαριτιά», λέω: «ἐδῶ τὴν πάθαμε». Αὐτὴ λοιπόν τὸν κατέστρεψε καὶ σέ μιά ὥραία στιγμή σπκώθηκε καὶ ἔφυγε. Ὁ ἄλλος ἔφυγε πάλι μέ ἄλλη διαδικοσία, παρατώντας τὴ σύζυγό του νά πάει νά τραγουδήσει στή Γερμανία, ἐπειδὴ εἶχε ὥραία φωνή. Θά μοῦ πείτε, ἐγὼ δέν ἤξερα τὰ τῆς Δράμας, ἀλλὰ τὸ ἴδιο συνέβη καὶ στὸν δικό μου, τὸ ὁποῖο ἦταν ἓνα ἀγνό παιδί, ἓνα καλὸ παιδί. Πῶς; Τί; Ὁ διάβολος τί ἔκανε, τὸν πολέμησε καὶ τὸν ἐνίκησε. Κυρίως μέ τὴν προσπάθεια - τὴ σατανικὴ ἐπενέργεια - τῆς συζύγου του. Λοιπόν - οἱ δικοί μου μοῦ εἶπαν: «νά τοὺς καθαιρέσετε, νά τοὺς καθαιρέσετε». Τοὺς εἶπα: «Ἐγὼ, βλέπετε ἐδῶ το χωρὸ τῆς βεράντας, τοῦ ἐπισκοπείου, θά κοιτάζω κάτω το δρόμο πού πάει πρὸς τὸ κέντρο κι ὅση προσευχὴ μπορῶ θά κάνω, νά τοὺς ἀξιώσει ὁ Θεὸς νά ἐπιστρέψουν. Καὶ σέ αὐτὴ τὴ προσπάθεια, τὴν εἰκόνα πού σᾶς λέω, δεῖτε αὐτὸ πού κηρύσσουμε ὅλοι τὴν Κυριακὴ του Ἀσώτου. Θά καθίσω καὶ θά περιμένω, ἓνα χρόνο - δύο χρόνια». Μίλησα τελικὰ μέ ἓναν ἀπὸ αὐτούς, τὸ ἀπέκλεισε νά ἐπανέλθει ἔμμεσα καὶ ἔληξε ἡ τραγωδία μέ καθάρηση μέ τὴ σύντομη διαδικασία, διότι εἶχαν ἀποβάσει τὸ ἱερατικὸ σχῆμα. Δέν θά σᾶς πῶ τίποτα γιὰ τὰ συνοδικὰ δικαστήρια. Θά σᾶς πῶ μιά περίπτωση πού ἔχει πάλι σχέση μέ τὸν φόβο γιὰ τὴν ἱερωσύνη. Ὁ νῦν πρῶν Φλωρίνης, πού εἶναι 102-103 ἐτῶν, καλὴ του ὥρα, δέν ἐψήφισε ποτέ στὰ δικαστήρια καθάρηση, ὁ σκληρὸς καὶ αὐστηρὸς Φλωρίνης. Ἐγὼ εἶχα τὴν ἀτυχία νά λάβω μέρος σέ τέσσερα δικαστήρια Ἀρχιερέων. Ἄν δέν εἶναι πέντε. Τοῦ Πρέβεζης, τοῦ Ἡλείας, τοῦ Ἱερισσοῦ

καὶ τοῦ ἀπὸ Θεσσαλιώτιδος. Μαρτύριον Πατέρες! Καὶ γιὰ τοὺς ἱερεῖς καὶ γιὰ τοὺς γραμματεῖς καὶ γιὰ τοὺς Ἀρχιερεῖς πολὺ περισσότερο, τό καταλαβαίνετε. Καὶ λές, πόσες χαρές, πόσες γιορτές, πόσα ζήτω, πόσα χειροκροτήματα, πόσα τραπέζια, πόσες στολές, πόσα δῶρα, πόσα πόσα πόσα; Κι ἔρχεται ἡ ὥρα, κι εἶναι ὅλα ἓνα μηδέν, στό μέτρο τό δικό μας, τὰ ὑπόλοιπα τὰ ξέρει ὁ Θεός, γιατί ἡ ἱερwsύνη εἶναι ἀνεξάλειπτος.

Καὶ πάω σύντομα, πιό ὁμαλά, θά κάνω ἐποπτική διδασκαλία. Σήκω πάνω πάτερ - Διονύσει! Πέρασε ἡ ὥρα ἔ; Ἀλλά αὐτά πότε θά σᾶς τὰ πῶ; Αὐτός εἶναι ἔγγαμος Πρωτοπρεσβύτερος στόν Ἱερό Ναό Ἀγίου Ἐλευθερίου Ἀλεξανδρουπόλεως, ἔγγαμος, ἔχει πέντε παιδιά καὶ δύο-τρία ἐγγόνια. Δεκαέξι ἐτῶν ἤρθε στήν κατασκίνωση τῆς Ἀλεξανδρουπόλεως. Τόν εἶδα. Τοῦ εἶπα: «Ποῦ εἶσαι;» καὶ μοῦ ἀπήντησε: «Στήν ἱερατική σχολή τῆς Ἐάνθης». Τοῦ εἶπα, «Ἄν πᾶς γιὰ ἱερέας ἐπάνω, καλῶς, ἀλλιῶς ἂν θέλεις νά ἔρθεις ἐδῶ, νά σέ κρατήσουμε ἐδῶ». Μιλῆσαμε καὶ γιὰ τὰ ἄλλα. Ἐδούλεψε ἀκόμα καὶ ἡμερομίσθιο στήν ἀνέγερση ναῶν. Τοῦ Ναοῦ τοῦ Ἀγίου Νεκταρίου Ἀλεξανδρουπόλεως, γιατί σάν πολύτεκνη ἡ οἰκογένειά του εἶχε ἀνάγκη. Καὶ ἤρθε ἡ ὥρα πού μου εἶπε: «Ἐγώ δέν φεύγω ἀπό ἐδῶ γιὰ κανένα λόγο». Δέν φεύγει, γιατί βρῆκε αὐτό πού ἡ ψυχὴ του ἀναπαυόταν. Μπορεῖ ἀλλοῦ νά ἦταν χίλιες φορές καλύτερα, ἐγώ δέν τό ἀποκλείω. Ἐγώ λέω ὅτι δέν ἔφυγε. Σήκω πάνω Χαρίτων - αὐτός εἶναι Ἀρχιμανδρίτης στόν Ἅγιο Βασίλειο, καινούργια ἐκκλησία στήν Ἀλεξανδρούπολη. Ἦταν σίς κατασκηνώσεις καὶ αὐτός. Τόν ἤξερα πολὺ καλά. Ὁ π. Χαρίτων Ριζιώτης εἶναι ἀρχιμανδρίτης - ἔχει καὶ τίς δύο χειροτονίες ἀπό τήν ταπεινότητά μου. Δέν εἶναι ἓνας καὶ δύο, εἶναι πολλοί, γιατί πρέπει νά πᾶμε πάνω, νά πᾶμε καὶ ἐδῶ, στόν Ἅγιο Φθιώτιδος, τόν ὁποῖο παρέλαβα στό οἰκοτρο-

φεῖο τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας, πού ἦρθε ἀπό τή Ριζάρειο σχολή, ὡς φοιτητή καί εἶχαμε πνευματικό σύνδεσμο, καί ἔδωσα συμμαρτυρία νά χειροτονηθεῖ ἀπό τόν μακαριστό Χαλκίδος Νικόλαο καί μετὰ εἶχα τήν εὐκαιρία νά μᾶς βοηθήσει ὁ Θεός μαζί καί ἄλλοι ἀρχιερεῖς γιά νά ἀναδειχθεῖ Ἀρχιερεὺς στήν ἐπαρχία αὐτή καί ὁ μακαριστός Σεραφεῖμ μου ἔδωκε τήν ἄδεια καί ἤμουν ὁ ἀρχαιότερος καί τόν χειροτόνησα μαζί μέ ἄλλους τριάντα δύο.

Τό ἄλλο παράδειγμα εἶναι ὁ Μητροπολίτης Ἀλεξανδρουπόλεως. Τόν ἔφερε ἡ μητέρα του, ὅταν πῆγαινε δευτέρα γυμνασίου στό ἐπισκοπεῖο καί μου εἶπε: «Ἐγώ στόν παραδίδω, γιατί θέλει νά γίνει ἱερεὺς». Καί σᾶς λέω καί γιά ἓναν ἀκόμη πού τόν γνωρίζουν, δέ θά πῶ ὄνομα. Ἦταν ἓνα παιδί πού ἔδειχνε ἀπό μικρό, ἀπό τήν ἔκτη δημοτικοῦ, δύο εἶναι ἀπό τήν ἔκτη δημοτικοῦ, ὅτι ἦταν κοντά στήν Ἐκκλησία, δέν τοὺς ἐπίεσα ὅμως ποτέ. Τοῦ εἶπα ὅμως ὅταν τελείωσε τώρα τό καλοκαίρι τὰ μαθήματα στήν ἔκτη δημοτικοῦ - «τώρα ποῦ θά πᾶς;». Ἦταν στήν Μητρόπολη. Μου εἶπε: «Θά πάω σ' ἓνα μαγαζὶ νά ἐργαστῶ γιατί ἔχουμε ἀνάγκη στό σπίτι. Ἀκοῦστε το αὐτό. «Τί θά σοῦ δίνει ὁ κύριος τάδε;», γνωστός μου ἐμένα. «Τή βδομάδα τόσα». «Ἐγώ θά σοῦ δίνω παραπάνω, ἀλλά θά εἶσαι στή Μητρόπολη καί θά κάνεις τὰ θελήματα πού θά σοῦ λένε οἱ ὑπάλληλοι μέσα, λαϊκοί καί κληρικοί. «Μένεις ἐδῶ;» «Μένω». Πάει στό πατέρα του, στή μάνα του. Μένει. Προχωροῦμε στό σχολεῖο. Πάει στό γυμνάσιο, στό λύκειο. Ἄριστος καί στή Ριζάρειο, ἄριστες οἱ εἰσιτήριες, ἄριστα στή Θεολογική Σχολή. Σήμερα εἶναι προϊστάμενος τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ Ἀγίου Νικολάου κι ἔχει πέντε παιδιά. Αὐτές εἶναι οἱ μεγάλες χαρές. Πέντε παιδιά 37-38 ἐτῶν εἶναι τώρα. Δέ λέω ὀνόματα. Καί νά πῶ ἓναν ἀκόμη παραλείποντας πάρα πολλούς, εἶναι καθηγητής τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς, τόν πατέρα Δημήτριο Τζέρπο καί αὐτός

φοιτητής ἦταν οἰκότροφος στό οἰκοτροφεῖο τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας. Βγῆκαν πάρα πολλοί ἱερεῖς καί καθηγητές ἀπό τό οἰκοτροφεῖο, ἀλλά τό λέγω γιά τόν πατέρα Δημήτριο, τόν βοήθησα, εἶχα μιὰ πνευματικοκόρη μέ τήν ὁποία ἀπετέλεσαν τό ζεῦγος τῆς εὐλογίας, τόν ἐνίσχυσα γιά τόν ἔγγαμο βίο, τόν στείλαμε στό ἐξωτερικό στό Ρέγκενσμπουργκ μέ ἕναν ἄλλο φίλο του πού εἶναι στή Λευκάδα, καί μάλιστα ἐκεῖ καθηγητή εἶχαν τό νῦν Πάπα. Ἔγινε κληρικός, καθηγητής, ἔχει πέντε παιδιά καί ἤδη μέ ἔγγονια. Αὐτές εἶναι οἱ χαρές.

Αὐτά εἶχα νά σᾶς πῶ μέ ἕναν ἐπίλογο. Ὅσο μπορείτε, χαρῆτε τήν ἱερωσύνη σας μέ τήν ὀλοκληρωτική προσφορά σας στό ἱερό θυσιαστήριο, στόν λόγο τοῦ Θεοῦ, στήν ἐξομολόγηση, στίς πράξεις τῆς ἀγάπης, στόν σεβασμό καί τήν ἀγάπη πρὸς τή νεότητα τῆς Ἑνορίας σας, μεταφέρατέ το καί στούς ἄλλους, διότι οἱ καιροί εἶναι ἤδη δύσκολοι κι ἔρχονται χειρότεροι. Ἐάν εἴμαστε ἐμεῖς, ὅπως λέει ὁ π. Εὐσέβιος, στόν προορισμό τοῦ ἀνθρώπου, καί παρακαλεῖ: «δῶσε Κύριε εἰς τήν Ἐκκλησία ποιμένες καί διδασκάλους ἐμφορουμένους ὑπό Θεοῦ ζήλου», τό ἔργο τῆς Ἐκκλησίας θά συνεχίζεται καί ἐμεῖς θά δικαιωνόμαστε κοντά εἰς τήν Χάριν καί τήν δωρεάν τοῦ Χριστοῦ καί θά ἔρθει ἡ ὥρα πού θά παραδώσουμε ἐν ταπεινώσει καί μετανοίᾳ τήν ψυχὴν μας στά χέρια τοῦ Χριστοῦ γιά τήν αἰωνιότητα.

Νά ζεῖτε καί νά εἴσθε καλά.

Βασιλείου Γιούλτσπ,
Ὁμ. Καθηγητοῦ Θεολογικῆς Σχολῆς Α.Π.Θ.

Ἡ Ἀντίληψη τοῦ Κόσμου γιά τοὺς Ποιμένες του

Α' Γενικά

Ἄν θελήσουμε νά περιορίσουμε τὴν ἔννοια τοῦ «κόσμου» στά ὅρια τῆς ἐκκλησιαστικῆς κοινότητας, τότε κατ' ἀνάγκη θά ταυτίσουμε τὸν «κόσμο» μέ τὴ συνείδηση τῶν πιστῶν. Ἡ συνείδηση αὐτὴ ἀποδέχεται καί ἐπικοινωνεῖ μέ τὸν Ποιμένα, γι' αὐτὸ καί τὸ ζήτημα τῆς ἀποδοχῆς τῆς εἶναι γνωστὸ ὅτι ἀποτελεῖ κεντρικὸ θέμα τῆς ἐνότητας τῆς Ἐκκλησίας, καί τὴν ἀπασχόλησε ἔντονα ἀπὸ τίς πρῶτες ἡμέρες τῆς ἰδρύσεώς της.

Στὴν ἔννοια τῆς ἀποδοχῆς ὑπεισέρχονται δύο στοιχεῖα: ἡ πνευματικότητα καί ἡ κοσμικὴ λογικὴ. Σύμφωνα μέ τὴν πνευματικότητα ἔχουν προτεραιότητα οἱ ἀρετές, τὸ ἦθος, ἡ σοβαρότητα, ἡ παιδεία, ἡ φιλαδελφία καί ἡ πίστη. Σύμφωνα μέ τὴν κοσμικὴ λογικὴ, θεωροῦνται σημαντικὰ στοιχεῖα ἡ ἐξωτερικὴ ἐμφάνιση, ἡ εὐφράδεια, οἱ διοικητικὲς ικανότητες, οἱ σπουδές, οἱ ὀραματισμοί, ἡ κοινωνικότητα καί ὁ δυναμισμὸς ἐξουσίας τοῦ Ποιμένα. Φυσικὰ τὰ στοιχεῖα πού ἀναφέρθηκαν ποικίλουν ἀπὸ τόπο σέ τόπο κι ἀπὸ μία χρο-

νική περίοδο σέ ἄλλη. Τό περιστατικό πού περιγράφει ὁ Εὐαγγελιστής Λουκᾶς στό Η΄ Κεφάλαιο τῶν *Πράξεων τῶν Ἀποστόλων*¹, σχετικά μέ τόν Σίμωνα τόν Μάγο, εἶναι ἐνδεικτικό τῆς σημασίας πού ἀπέδιδε ὁ ἀρχαῖος κόσμος κυρίως στά προσδοκώμενα ὄφελι. Στήν προχριστιανική κοινωνία γνωρίζουμε ὅτι ὑπάρχουν γιά τούς «ἐκπροσώπους τῶν ἱερατείων» μικρο-ἠθικές ἀπαιτήσεις, γι' αὐτό καί ἡ κοσμική συνείδηση εὐαισθητοποιεῖται σπάνια καί οἱ θετικές ἢ ἀρνητικές ἀντιδράσεις της δέν μεταβάλλουν οὐσιαστικά τή λειτουργία τῆς ὁποιασδήποτε θρησκευτικῆς ἐξουσίας. Μοναδική ἐξάιρεση στίς προχριστιανικές θρησκείες ἀποτελεῖ ὁ Ἰουδαϊσμός, πού μέ τόν μωσαϊκό *Νόμο* (Λευιτικό, Δευτερονόμιο) καί ἄλλες διατάξεις τῆς *Παλαιᾶς Διαθήκης* θεσμο-

1. 8,9-13· 18-24: «*Ἀνὴρ δέ τις ὀνόματι Σίμων προϋπῆρχεν ἐν τῇ πόλει μαγεύων καί ἐξιστῶν τό ἔθνος τῆς Σαμαρείας, λέγων εἶναι τινα ἐαυτόν μέγαν· ᾧ προσεῖχον πάντες ἀπό μικροῦ ἕως μεγάλου λέγοντες· οὗτός ἐστιν ἡ δύναμις τοῦ Θεοῦ ἡ μεγάλη. Προσεῖχον δέ αὐτῷ διά τό ἰκανῶ χρόνῳ ταῖς μαγεῖαις ἐξεστακέναι αὐτούς. Ὅτε δέ ἐπίστευσαν τῷ Φιλίππῳ εὐαγγελιζομένῳ τά περί τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ καί τοῦ ὀνόματος Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἐβαπτίζοντο ἄνδρες τε καί γυναῖκες. Ὁ δέ Σίμων καί αὐτός ἐπίστευσε, καί βαπτισθεῖς ἦν προσκαρτερῶν τῷ Φιλίππῳ, θεωρῶν τε δυνάμεις καί σημεῖα γινόμενα ἐξίστατο. Ἰδὼν δέ ὁ Σίμων ὅτι διά τῆς ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν τῶν ἀποστόλων δίδοται τό Πνεῦμα τό Ἅγιον, προσένεγκεν αὐτοῖς χρήματα λέγων· δότε κάμοι τήν ἐξουσίαν ταύτην, ἵνα ᾧ ἐάν ἐπιθῶ τὰς χεῖρας λαμβάνῃ Πνεῦμα Ἅγιον. Πέτρος δέ εἶπε πρὸς αὐτόν· τό ἀργύριόν σου σὺν σοί εἶναι εἰς ἀπόλειαν, ὅτι τήν δωρεάν τοῦ Θεοῦ ἐνόμισας διά χρημάτων κτᾶσθαι. Οὐκ ἔστι σοί μερίς οὐδέ κληῖρος ἐν τῷ λόγῳ τούτῳ· ἡ γάρ καρδιά σου οὐκ ἔστιν εὐθεῖα ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ. Μετανόησον οὖν ἀπό τῆς κακίας σου ταύτης, καί δέηθητι τοῦ Θεοῦ εἰ ἄρα ἀφεθήσεται σοί ἡ ἐπίνοια τῆς καρδίας σου· εἰς γάρ χολήν πικρίας καί σύνδεσμον ἀδικίας ὀρώ σέ ὄντα. Ἀποκριθεὶς δέ ὁ Σίμων εἶπε· δέηθητε ὑμεῖς ὑπὲρ ἐμοῦ πρὸς τόν Θεόν ὅπως μηδέν ἐπέλθῃ ἐπ' ἐμέ ὧν εἰρήκατε».*

θετεῖ ἓνα αὐστηρό σχῆμα ἱερατικῆς, κανονικῆς καί ποιμα-
ντικῆς εὐθύνης.

Ἡ νέα θρησκευτική πραγματικότητα, πού μυσταγωγεῖται
μέ τήν κάθοδο τοῦ Παρακλήτου τήν ἡμέρα τῆς Πεντηκο-
στῆς, θά ἀποκαλύψει στόν κόσμο τό μυστήριο τῆς Ἐκκλη-
σίας καί μαζί του μία «ἄλλη» ἀντίληψη γιά τόν «*πρῶτο*», τόν
«*προεσιῶτα*», τόν «*Ποιμένα*»². Πολύ σύντομα ὁ Ἀπόστολος
Παῦλος θά «*περιγράψει*» αὐτήν τήν «ἄλλη» ἀντίληψη, πού
καλεῖται νά βιώσει ἡ Ἐκκλησία. Εἶναι ἡ ἐμπειρία τῆς με-
τοχῆς στό πάθος τοῦ Κυρίου, πού μέ ξεχωριστή συνέπεια
φθάνει ὡς τό τέλος τῶν ἀρχικῶν διωγμῶν, καί ἀπό τότε θά
βιώνεται κάθε φορά, πού θά ἐπαναλαμβάνονται διωγμοί
ἐναντίον τῆς Ἐκκλησίας, μέχρι τό τέλος τοῦ κόσμου καί τῆς
ἱστορίας. Αὐτό εἶναι τό ἱστορικό «*πεπρωμένο*» τῆς Ἐκκλη-
σίας καί ἴσως τό πιό σημαντικό κριτήριο τῆς γνησιότητάς
της, ὅταν μαρτυρία καί μαρτύριο συναντῶνται, θριαμβεύ-
σουν καί ἀποκαλύπτουν τήν ταυτότητά της.

Ἀντίθετα οἱ φάσεις τῶν εἰρηνικῶν συνυπάρξεων μέ τόν
κόσμο, ἐκτιμήθηκαν, καί πολύ σωστά, ὡς περίοδοι πειρα-
σμῶν, ἀφοῦ τά κύματα τῆς ἐκκοσμικεύσεως σχετικοποίη-
σαν τήν ἀγωνιστικότητα, τήν ἀνεσιτιότητα τοῦ βίου καί τόν
ἀδιάλειπτο προσανατολισμό τῶν Ποιμένων στή θυσία τοῦ
Ἑσταυρωμένου. Μία σύντομη ματιά στίς *Ποιμαντικές Ἐπι-
στολές*³ τοῦ Παύλου διευκρινίζει μέ σαφήνεια τά πράγματα.

2. Στόν μικρό Ἑσπερινό του Σαββάτου τῆς Πεντηκοστῆς ψάλλεται τό
γνωστό θριαμβικό ἰδίόμελο: «*Πάντα χορηγεῖ τό Πνεῦμα τό ἅγιον, βρύ-
ει προφητείας, ἱερέας τελειοῖ, ἀγραμμάτους σοφίαν ἐδίδαξεν, ἀλιεῖς θε-
ολόγους ἀνέδειξεν, ὄλον συγκροτεῖ τόν θεσμόν τῆς Ἐκκλησίας, Ὁμο-
ούσιε καί Ὁμόθρονε, τῷ Πατρί καί τῷ Υἱῷ, Παράκλητε, δόξα σοί*».

3. Βλ. Πρὸς *Τιμόθεον Α΄*, 3,1-13· 4,1-16, καί *Β΄* 1,8· 2,1-13· 2,14-26·
3,1-17. Πρὸς *Τίτον* 1, 5-9· 3,1-11.

Ὁ Ποιμένας, κατά τόν Ἀπόστολο, εἶναι ἡ σύνθετη εἰκόνα τῆς προσωπικότητος τοῦ πνευματικοῦ ἡγέτη πού ζεῖ τίς ἐμπειρίες τῶν «*καρπῶν τοῦ Πνεύματος*»⁴, κατά τό πνεῦμα τῆς Ἐπιστολῆς Πρὸς Γαλάτας, δηλαδή ὄλων τῶν ἀρειῶν, χωρίς ἐξαίρεση, χωρίς ἔκπτωση, μέ πνεῦμα θυσίας, ταπεινώσεως, εἰρήνης, πίστεως, ἐγκρατείας, καί κυρίως ἀνιδιοτελοῦς ἀγάπης. Ἐξω ἀπό τά κριτήρια αὐτά ὁ «Ποιμένας», κατά τή συνείδηση τοῦ κόσμου, εἴτε ἔκανε λάθος στίς ἐπιλογές του εἴτε ἠθελήμενα ὑποκρίνεται καί ἀμαρτάνει εἴτε, καί τό χειρότερο, προδίδει Ἐκεῖνον πού σταυρώθηκε γιά νά τόν σώσει.

Β' Ἡ Περίοδος τῶν Ἀποστολικῶν Πάτερων

Εἶναι ἰδιαίτερα σημαντικό νά ὑπενθυμίσουμε ὅτι κατά τήν ἀποστολική περίοδο καί λίγο ἀργότερα, κατά τοὺς χρόνους τῶν Ἀποστολικῶν Πατέρων, τά σχετικά κείμενα διακατέχονται ἀπό μία ἔντονη ἐσχατολογική προσδοκία γιά τήν ἔλευση τοῦ Κυρίου. Ἡ προσδοκία αὐτή θέλει τόν Ποιμένα «*εἰς τύπον Χριστοῦ*» καί «*εἰς μίμησιν τοῦ πάθους τοῦ Κυρίου*», ἀφοῦ κατά τήν ἰωάννεια θεολογία «*ὁ Ποιμὴν ὁ καλὸς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ τίθησιν ὑπὲρ τῶν προβάτων*»⁵. Τέτοιον Ποιμένα βλέπει τό ποιμνιο τῆς ἐπισκοπῆς στό πρόσωπο τοῦ ἀγίου Ἰγνατίου τοῦ Θεοφόρου (†107 μ.Χ.), καί ἐπίσης

4. «Ὁ δὲ καρπὸς τοῦ Πνεύματος ἐστὶν ἀγάπη, χαρά, εἰρήνη, μακροθυμία, χρηστότης, ἀγαθωσύνη, πίστις, πραότης, ἐγκράτεια· κατὰ τῶν τοιούτων οὐκ ἔστι νόμος. Οἱ δὲ τοῦ Χριστοῦ τὴν σάρκα ἐσταύρωσαν σὺν τοῖς παθήμασι καὶ ταῖς ἐπιθυμίαις. Εἰ ζῶμεν πνεύματι, πνεύματι καὶ στοιχῶμεν. Μὴ γινώμεθα κενόδοξοι, ἀλλήλους προκαλούμενοι, ἀλλήλοις φθονοῦντες». Γαλ. 5,22-26.

5. Ἰω. 10, 11.

στό πρόσωπο τοῦ ἁγίου Πολυκάρπου, ἐπισκόπου Σμύρνης (†155 μ.Χ.)⁶, μέ ἀντίστοιχο πνεῦμα θυσίας καί ἀγώνων γιά τήν ἐπιστροφή πιστῶν πού πλανήθηκαν ἀπό αἱρέσεις τῆς ἐποχῆς. Στίς δύο παραπάνω περιπτώσεις ὁ Ποιμένας ἀρνεῖται κάθε ἐνδεχόμενη παρέμβαση τοῦ ποιμνίου γιά ἀλλαγὴ τῆς θανατικῆς ποινῆς του καί βαδίζει μέ ἐνθουσιασμό καί ἀποφασιστικότητα πρὸς τό μαρτύριο, πού θά τόν ὀδηγήσει ἀσφαλῶς στή συνάντησή μέ τόν Κύριό του.

Τήν ἴδια περίπου περίοδο ζεῖ στή Ρώμη ὁ ἅγιος ἐπίσκοπος Κλήμης⁷, *Ἀποστολικός Πατέρας*, ἀφοῦ κατά τήν παράδοση ὑπῆρξε μαθητής καί χειροτονία τοῦ Ἀποστόλου Παύλου. Τό συγγραφικό του ἔργο ἐκτιμήθηκε ἰδιαίτερα ἀπό τήν Ἐκκλησία καί ὀρισμένοι ἐκκλησιαστικοί συγγραφεῖς ἐπέμειναν νά ἐνταχθεῖ στόν Κανόνα τῆς *Καινῆς Διαθήκης*. Πολύ σημαντικά θεωροῦνται τά 63 Κεφάλαια τοῦ Β΄ Βιβλίου του, πού ἀναφέρονται στίς ἀρετές, τίς ἀδυναμίες ἢ τήν τιμή τοῦ Ποιμένα, ὡς ἐπισκόπου, ἱερέα ἢ διακόνου. Ἐνδεικτικά μόνον ἀναφέρουμε τούς τίτλους ὀρισμένων Κεφαλαίων, ὅπως: «*χρῆ τόν Ποιμένα εἶναι πεπαιδευμένον, καί ἔμπειρον λόγου*», «*chrῆ ἀπροσωπόληπτον εἶναι τόν Ποιμένα ἐν τῷ κρίνειν, καί τό ἦθος μέτριον, καί τήν δίκαιαν συνεσταλμένον*», «*μή εἶναι τόν Ποιμένα αἰσχροκερδῆ*», «*ἀδωροδόκτον εἶναι χρῆ τόν Ποιμένα*», «*chrῆ τιμάσθαι τούς Ποιμένας καί σεπτούς ἡγεῖσθαι, πνευματικούς ὄντας γονεῖς*», «*τῶν ἀρχόντων καί βασιλέων εἰσί κρείττους οἱ Ποιμένες*»⁸.

Ἀπό τήν ἴδια περίοδο καί τό αὐτό πνευματικό περιβάλλον, οἱ *Διαταγές τῶν Ἀποστόλων* ἀφιερώνουν ὀλόκληρο

6. http://el.orthodoxwiki.org/Πολύκαρπος_Σμύρνης.

7. http://el.orthodoxwiki.org/Κλήμης_Ρώμης.

8. Βλ. εἰδικότερα PG 1, 587-757.

Κεφάλαιο «*Περί επισκόπων καί πρεσβυτέρων ἀναξίων*»⁹. Ἐκεῖ γίνεται λόγος γιά παραλείψεις καί ὑπερβολές, γιά ὑπεροφίες καί ἀθέτηση βασικῶν ὑποχρεώσεων τους. Οἱ Ποιμένες κατὰ τὴν χειροτονία τοὺς ἔλαβαν τὰ χαρίσματα τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, πρὸς ἀγιασμό τοῦ λαοῦ, ὅμως ὑποτιμοῦν τὸ ποιμνιό τους καί καθίστανται ὑπόλογοι ἔναντι τοῦ Θεοῦ.

Ἦσθε οἱ προηγούμενες παρατηρήσεις, πού στηρίζονται κυρίως στὶς Ἐπιστολές τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, στοὺς Ἀποστολικούς Πατέρας, ἀλλὰ καί στὴ ζωντανή ἐμπειρία ἀπὸ τὸ «*νέφος τῶν μαρτύρων τῶν τριῶν πρώτων αἰώνων*», διεμόρφωσαν τὸ κλίμα, μέσα στοῦ ὁποῖο ἐκφράστηκε σταθερὰ ἡ συνείδηση τῆς πρώτης Ἐκκλησίας. Ὁ κόσμος τῆς βιώνει, ὅπως ἤδη σημειώθηκε, τὴν ἐσχατολική προσμονή τοῦ «*Μαράν Ἀθά*» (ὁ Κύριος ἐγγύς)¹⁰ καί βλέπει κατὰ τὴν Πρὸς Διόγνητον Ἐπιστολή *οἱ Χριστιανοὶ «Πατρίδας οἰκοῦσιν ἰδίαις, ἄλλ' ὡς πάροικοι· μετέχουσιν πάντων ὡς πολῖται, καὶ πάνθ' ὑπομένουσιν ὡς ξένοι... πάσα ξένη πατρίς ἐστὶν αὐ-*

9. Βλ. PG 1, 1065-1069.

10. Εἶναι ἡ γνωστὴ ἡ περίπτωση τῶν Θεσσαλονικέων πού ζητοῦν ἀπὸ τὸν Ἀπόστολο Παῦλο ἀπαντήσεις γιά τὴν «*ἡμέρα*» τοῦ ἐρχομοῦ τοῦ «*Κυρίου μετὰ δόξης*». Ἡ ἀπάντηση τοῦ Ἀποστόλου (βλ. *Πρὸς Θεσσαλονικεῖς Α' 5,1-11*) κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς τὸ 50 ἢ 52 μ.Χ., ὑποδεικνύει ἐγρήγορη καὶ ὄχι ἐφουδιασμένη: «*Περί δέ τῶν χρόνων καὶ τῶν καιρῶν, ἀδελφοί, οὐ χρειαν ἔχετε ὑμῖν γράφεσθαι· αὐτοὶ γάρ ἀκριβῶς οἴδατε ὅτι ἡ ἡμέρα Κυρίου ὡς κλέπτῃς ἐν νυκτὶ οὕτως ἔρχεται. Ὅταν γάρ λέγωσιν, εἰρήνη καὶ ἀσφάλεια, τότε αἰφνίδιος αὐτοῖς ἐφίσταται ὄλεθρος, ὥσπερ ἡ ὠδὴν τῆ ἐν γαστρὶ ἐχούσῃ, καὶ οὐ μὴ ἐκφύγωσιν. Ὑμεῖς δέ, ἀδελφοί, οὐκ ἐστέ ἐν σκότει, ἵνα ἡ ἡμέρα ὑμᾶς ὡς κλέπτῃς καταλάβῃ» (5,1-4). Περισσότερα βλ. Ἰω. Γαλάνη, *Ἡ Πρώτη Ἐπιστολή τοῦ Ἀπ. Παύλου Πρὸς Θεσσαλονικεῖς*, Θεσσαλονίκη 1985, σσ. 292-315.*

τῶν, καί πάσα πατρίς ξένη... Ἐπί γῆς διατρίβουσιν, ἄλλ' ἐν οὐρανῷ πολιτεύονται. Πείθονται τοῖς ὠρισμένοις νόμοις, καί τοῖς ἰδίοις βίοις νικῶσι τούς νόμους. Ἀγαπῶσι πάντας, καί ὑπό πάντων διώκονται. Ἀγνοοῦνται, καί κατακρίνονται· θανατοῦνται καί ζωοποιούνται»¹¹. Εἶναι σημαντική ἡ διαπίστωση μίας γενικῆς ἀπαιτήσεως γιά ἠθική καθαρότητα, εἰρήνη, καταλλαγῆ, σταθερότητα πίστεως, ἀσκητικό βίο καί κυρίως πνεῦμα θουσίας πού δέν κάμπτεται μπροστά στό μαρτύριο. Αὐτή ἡ συνείδηση θά ἐπανερχεῖται στό μέλλον κάθε φορᾶ πού ἡ Ἐκκλησία θά ἀντιμετωπίζει διώξεις, ἀπό ὅπουδήποτε καί ἄν προέρχονται.

11. Πραγματεία, πού συντάχθηκε ἀπό ἄγνωστο συγγραφέα, πιθανῶς Ἀθηναῖο, γύρω στό 200 μ.Χ. καί ἀπευθύνεται στόν Ρωμαῖο Διόγνητο, ἴσως τόν γνωστό διδάσκαλο τοῦ Μάρκου Αὐρηλίου. Τό κείμενο ἀνήκει στήν ἀπολογητική χριστιανική γραμματεία, γι' αὐτό καί παρουσιάζει τό νέο ἦθος τῶν πιστῶν. Ἰδιαίτερη ἐντύπωση προκαλεῖ τό παρακάτω πέμμο κεφάλαιο: «Χριστιανοί γάρ οὔτε γῆ οὔτε φωνῆ οὔτε ἔθεισι διακεκριμένοι τῶν λοιπῶν εἰσιν ἀνθρώπων. Οὔτε γάρ που πόλεις ἰδίας κατοικοῦσιν οὔτε διαλέκτῳ τινί παρηλλαγμένη χρώνται οὔτε βίον παράσημον ἀσκοῦσιν... Κατοικοῦντες δέ πόλεις Ἑλληνίδας τε καί βαρβάρους ὡς ἕκαστος ἐκλήρωθη, καί τοῖς ἐγχωρίοις ἔθεισιν ἀκολουθοῦντες ἐν τε ἐσθῆτι καί διαίτη καί τῷ λοιπῷ βίῳ, θαυμαστήν καί ὁμολογουμένως παράδοξον ἐνδείκνυνται τήν κατάστασιν τῆς ἑαυτῶν πολιτείας... Πτωχεύουσι, καί πλουτίζουσι πολλούς· πάντων ὑστεροῦνται, καί ἐν πᾶσι περισσεύουσι. Ἀτιμοῦνται, καί ἐν ἀτιμίαις δοξάζονται· βλασημοῦνται, καί δικαιοῦνται. Λοιδороῦνται καί εὐλογοῦσιν· ὑβρίζονται, καί τιμῶσιν. Ἀγαθοποιοῦντες ὡς κακοί κολάζονται· κολαζόμενοι χαίρουσιν ὡς ζωοποιούμενοι. Ὑπό Ἰουδαίων ὡς ἀλλόφυλοι πολεμοῦνται, καί ὑπό Ἑλλήνων διώκονται, καί τήν αἰτίαν τῆς ἔχθρας εἰπεῖν οἱ μισοῦντες οὐκ ἔχουσιν» V, 1-17.

Γ' Τά Διατάγματα τοῦ Μ. Κωνσταντίνου

Ὅμως τὴν τραγικότητα τῶν διωγμῶν μέχρι καὶ τίς ἀρχές τοῦ τέταρτου μ.Χ. αἰῶνα, διαδέχεται ἡ κωνσταντίνηα εἰρήνη. Εἶναι ἡ ἀπροσδόκητη μεταστροφή ἐνός σκληροῦ στρατιωτικοῦ, πού σύμφωνα μέ ὄλους σχεδόν τοὺς βιογράφους του δέν δίστασε νά θανατώσει ἀκόμη καὶ συγγενικά του πρόσωπα, ἀλλὰ κάποια γεγονότα τόν «ἀνάγκασαν» νά τοποθετηθεῖ θετικά ἀπέναντι στή νέα Ἐρησκεία, νά μετανοήσει εἰλικρινά, νά ἀλλάξει πορεία καὶ λίγο πρό τοῦ θανάτου του νά ζητήσει νά βαπτισθεῖ. Τό πρῶτο αὐτοκρατορικό του διάταγμα καταργεῖ ὀριστικά τοὺς διωγμούς καὶ ἀποκαθιστᾷ τὴν ἐλευθερία τῆς ἠρησκευτικῆς συνειδήσεως¹². Σέ ἐπόμενα διατάγματα καὶ μέ νομικές ρυθμίσεις ὑπὲρ τῆς νέας Ἐρησκείας, ὁ αὐτοκράτορας ἐπαναφέρει ἐπὶ τὴν κατοχὴ τῆς Ἐκκλησίας ἀκίνητα πού εἶχαν προηγουμένως δημευθεῖ, καταπατηθεῖ ἢ κλαπεῖ ἀπὸ τὸ δημόσιο ἢ ἰδιῶτες, πού μόνον ἂν εἶχαν ἐνυπόθηκη κυριότητα θά μπορούσαν νά ζητηθοῦν

12. Τό διάταγμα τοῦ 313 (Φεβρουάριος πρὶν τὴν μάχην ἐπὶ τὴν Μουλβία γέφυρα), περιλαμβάνει πρωτοφανεῖς διατάξεις: α) γιὰ τὴν ἐλευθερία τῆς ἠρησκευτικῆς συνειδήσεως, β) τὴν διατήρηση καὶ φύλαξη τῆς πίστεως, γ) τὴν κατάργηση τοῦ Χριστιανισμοῦ ὡς αἰρέσεως καθὼς καὶ τῶν συνεπειῶν τῆς, δ) τὸν σεβασμὸ τῶν τόπων προσευχῆς τῶν χριστιανῶν καὶ τὴν ἀναγνώριση τῆς ἀγορᾶς τῶν εὐκτηρίων οἰκῶν, ε) τὴν ἀναγνώριση τῶν ναῶν νά δέχονται διαθήκες στ) τὴν ἄμεση καὶ χωρὶς χρονοτριβῆς ἐφαρμογὴ τῶν παραπάνω διατάξεων καὶ ζ) τὴν συμμόρφωση καθε κρατικοῦ λειτουργοῦ (ἐπάρχου) γιὰ ἐφαρμογὴ τῶν παραπάνω ὥστε στό ἐξῆς νά ζοῦν οἱ χριστιανοί μέ εἰρήνη καὶ ἡσυχία. Βλ. Εὐσεβίου τοῦ Παμφίλου, Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία, *Ἀντίγραφον βασιλικῶν διατάξεων ἐκ ρωμαϊκῆς γλώττης μεταληφθεισῶν, Λόγος Ι' PG 20, 5, 880D-885A.*

καί νά ἀποζημιωθοῦν ἀπό τήν πολιτεία¹³. Σέ ἐπιστολή του πρὸς Σύνοδο Ἐπισκόπων στή Ρώμη, ὁ Κωνσταντῖνος προτρέπει νά μεριμνοῦν γιά τήν ἐνότητα καί τήν ὁμόνοια τῶν Ἐκκλησιῶν. Τό κείμενο ἀναφέρεται σέ τοπικές διχοστασίες σέ ἐπαρχίες τῆς Ἀφρικῆς καί σέ ἐπιθέσεις τοῦ ὄχλου ἐναντίον ἐπισκόπων¹⁴. Παρόμοια ἐπιστολή ἀπευθύνει στόν ἐπίσκοπο τῶν Συρακουσίων καί συνιστᾷ τή σύγκληση τοπικῆς συνόδου γιά τήν ἀπομάκρυνση διχοστασιῶν μεταξύ τῶν ἐπισκόπων¹⁵. Δέν παραλείπει νά φροντίζει καί γιά τίς οἰκονομικές ἀνάγκες τῶν Ἐκκλησιῶν τῆς Ἀφρικῆς, στούς ἐπισκόπους τῶν ὁποίων στέλνει χρήματα γιά τήν ἀντιμετώπιση τῶν ἀναγκῶν τῆς Ἐκκλησίας¹⁶. Τέλος μεριμνᾷ καί γιά τήν ἀποδέσμευση τῶν κληρικῶν ἀπό πολιτικές-πολιτειακές εὐθύνες καί ἀξιώματα¹⁷. Τό 321 ἢ 333 μέ εἰδικό νόμο ἐπιβάλλει τό προνόμιο τῆς ὑποχρεωτικῆς διαιτησίας τῶν ἐπισκόπων ἀκόμη καί ὅταν τό ἕνα μέρος δέν τήν ἀποδέχεται καί ἀρνεῖται γιά τίς ἀποφάσεις τῶν ἐπισκόπων ἔκκληση στά πολιτικά δικαστήρια.

13. Ὁ. π. *Ἀντίγραφον ἐτέρας βασιλικῆς διατάξεως ἦν αὐθις πεποιῖται, μόνη τῇ Καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ τήν δωρεάν δέδοσθαι ὑποσημνῆμενος* PG 20, 5, 885B-C.

14. Ὁ. π. *Ἀντίγραφον βασιλικῆς ἐπιστολῆς δι' ἧς Σύνοδον Ἐπισκόπων ἐπί Ρώμης κελεύει γενέσθαι ὑπέρ τῆς τῶν Ἐκκλησιῶν ἐνώσεως καί ὁμοιοῖας* PG 20, 5, 885C- 887B.

15. Ὁ. π. *Ἀντίγραφον βασιλικῆς ἐπιστολῆς δι' ἧς προστάττει δευτέραν γενέσθαι Σύνοδον ὑπέρ τοῦ πᾶσαν τῶν Ἐπισκόπων περιελεῖν διχοστασίαν* PG 20, 5, 888C-892A.

16. Ὁ. π. *Ἀντίγραφον βασιλικῆς ἐπιστολῆς δι' ἧς χρήματα ταῖς Ἐκκλησίαις δωρεῖται* PG 20, 6, 892A-894D.

17. Ὁ. π. *Ἀντίγραφον βασιλικῆς ἐπιστολῆς δι' ἧς τοὺς προεστώτας τῶν Ἐκκλησιῶν πάσης ἀπολέλυσθαι τῆς περὶ τά πολιτικά λειτουργίας προστάττει* PG 20, 7, 983A-893B.

Είναι τέτοιο τό ενδιαφέρον του, πού δέν φείδεται ἀκόμη καί κρατικῶν δαπανῶν, προκειμένου νά ἀνακατασκευάσει καί νά διευρύνει ναούς καί βέβαια κτίζει ἐκ θεμελίων περιλαμβρους καθεδρικούς, ὅπως ὁ Ἅγιος Πέτρος καί οἱ Ἅγιοι Ἀπόστολοι στή Ρώμη, τό Ὀκτάγωνο στήν Ἀντιόχεια, οἱ ναοί τῆς Γεννήσεως, τῆς Ἀναστάσεως καί τῆς Ἀναλήψεως στή Ἱεροσόλυμα, καί πλῆθος ναῶν στήν Κωνσταντινούπολη καί σέ μεγάλες ἢ μικρότερες, ἀλλά ἱστορικές πόλεις τῆς ἐνιαίας αὐτοκρατορίας. Τά παράλια κι ἡ ἐνδοχώρα τῆς Μεσογείου, ἀπό τήν Παλαιστίνη ὡς τίς Ἡράκλειες Στήλες θυμίζουν μέχρι σήμερα τόν αὐτοκράτορα καί τή μητέρα του πού ὅσο ἔζησαν, μετά τό θαῦμα τῆς Μουλβίας γέφυρας, ἔκτιζαν ναούς. Ἐκεῖνος λειτουργεῖ ὡς προστάτης καί εὐεργέτης τῆς Ἐκκλησίας, μετά τήν μεταστροφή καί τή μετάνοιά του, καί ἔτσι μόνον δικαιολογεῖται ὁ χαρακτηρισμός πού τοῦ ἀπέδωσε ὁ ἱστορικός Εὐσέβιος ὡς «ἐπίσκοπος τῶν ἐκτός». Κι ἐκείνη, ἡ ἁγία Ἑλένη προσεύχεται γιά τό γιό της καί σφραγίζει τήν χριστιανική Ἀνατολή μέ τήν εὐλογημένη παρουσία της.

Εἶναι φανερό ὅτι κατά τήν περίοδο αὐτή ἀναβαθμίζεται καί ἐνισχύεται τό κύρος τοῦ ἐπισκοπικοῦ ἀξιώματος, γεγονός πού σύντομα γίνεται σεβαστό ἀπό τήν ὅλη ἐκκλησιαστική συνείδηση, δηλαδή τόν χριστιανικό κόσμο τῆς ἐποχῆς, καί ἐμβολιάζει προοδευτικά πέρα ἀπό τόν χριστιανικό κόσμο κυρίως τοὺς λαούς πού θά ἐπιθυμήσουν ἀργότερα νά προσέλθουν στήν νέα θρησκεία¹⁸.

18. Ἡ ἀφορμή καί οἱ λεπτομέρειες τῆς ἱεραποστολικῆς ἐξόδου περιγράφονται σύντομα, ἀλλά μέ σαφήνεια σέ δύο ἀγιολογικά κείμενα, τοὺς Βίους τῶν Θεσσαλονικέων ἱεραποστόλων καί εἰδικότερα τόν Βίο *Κωνσταντίνου* καί τόν Βίο *Μεθοδίου*. Στόν πρῶτο, τόν Βίο Κωνσταντίνου,

Δ΄ Οἱ Συνέπειες

Ἡ κατοχύρωση τῆς θρησκευτικῆς ἐλευθερίας ἀπό τόν Μέγα Κωνσταντῖνο καί ἡ ἀναγνώριση τῆς νέας πίστεως ὡς ἐπίσημης Θρησκείας τῆς αὐτοκρατορίας, ἐγκαινιάζει μία

ἀναφέρεται ὅτι ὁ ἡγεμόνας τῆς Μοραβίας Ρασισλάβ ἀπέστειλε στόν αὐτοκράτορα Μιχαήλ τόν Γ', πρεσβεία μέ ἐπιστολή πού ἔγραφε τά ἑξῆς: «Ὁ λαός ἡμῶν ἀπέρριψε τόν παγανισμόν καί τηρεῖ τόν χριστιανικόν νόμον, ἀλλά δέν ἔχομεν διδάσκαλον δυνάμενον νά διδάξῃ ἡμᾶς τήν ἀληθῆ πίστιν ἐν τῇ ἰδίᾳ ἡμῶν γλώσσῃ. Ἄλλοι λαοί εἶναι ἐνδεχόμενον νά ἀκολουθήσουν τό παράδειγμα ἡμῶν. Ἀπόστειλον, λοιπόν, Κύριε τοιοῦτον ἐπίσκοπον καί διδάσκαλον, διότι ἀφ' ὑμῶν πράγματι διαδίδεται ὁ ἀγαθός νόμος πρός ὅλας τάς χώρας». Ὁ αὐτοκράτορας συνεκάλεσε συμβούλιο, στό ὁποῖο προσῆλθε ὁ Κωνσταντῖνος, καί ἀπευθυνόμενος πρός αὐτόν λέγει: «Γνωρίζω, φιλόσοφε, ὅτι κατέχεσαι ἐκ κοπώσεως, ἀλλά πρέπει νά μεταβῆς ἐκεῖ σύ, διότι οὐδεὶς ἄλλος πλὴν σου δύναται νά ἡγηθῆ ἐπιτυχῶς τοιαύτης ἀποστολῆς». Ἡ ἀπάντησις τοῦ Κωνσταντῖνου εἶναι θετικῆ, ἀλλά ζητᾷ διευκρινήσεις. «Εἴτε ἐν κοπῶσει, λέγει, εἴτε ἀσθενής, θά μεταβῶ μετὰ χαρᾶς, ἀρκεῖ νά ἔχουν ἀλφάβητον κατάλληλον διά τήν γλώσσαν τῶν». Ὁ αὐτοκράτορας κατανοεῖ τίς ἐπιφυλάξεις καί δίδει τίς σχετικές πληροφορίες: «Ὁ πάππος μου, ὁ πατήρ μου καί πολλοί ἄλλοι ἐζήτησαν καί δέν εὗρον, πῶς θά ἡδυνάμην νά ἐπιτύχω ἐγὼ τοῦτο;» Ἡ ἀφήγησις συνεχίζεται καί, ἀναφερόμενη στή θαυμαστή ἐφεύρεσι τοῦ σλαβικοῦ ἀλφαβήτου, κάνει λόγο γιά τήν προετοιμασίαν τῆς ἱεραποστολικῆς ὁμάδας καί τήν ἀναχώρησιν τοῦ Κωνσταντῖνου, ἴσως τήν ἀνοιξὴν τοῦ 863. (Ὁ βίος τοῦ Κωνσταντῖνου συντάχθηκε στή Ρώμην τό 879 ἀπό συνεργάτην τοῦ Μεθοδίου καί μᾶς πληροφορεῖ, μεταξύ ἄλλων, γιά τήν ἔγκρισιν ἀπό τόν πάπα Ἀδριανόν Β' τῆς χρήσεως τῆς σλαβικῆς γλώσσας στή λατρεία. *Žitie Konstantina Filosofova*, στόν P. Lavron, *Materialy po istorii vozniknovenija drevnejšej slavjanskoj pis' mennosti*, Leningrad 1930 καί ἠπίσιος I. Ohijenko, *Kostajantin i Mefodij, ih žittja, za dijaj'nist'*. *Istorièno-literaturna monografija*, I, II, Varsovie 1926-1927 καί P. Duthilleul, *L'Évangélisation des Slaves - Cyrille et Méthode*, Paris 1963).

νέα εποχή για τούς Χριστιανούς και κυρίως για τούς Ποιμένες τους. Ἡ θεσμοποίηση τῆς θρησκείας θεσμοποιεῖ, λογικοποιεῖ καί ἀντικειμενοποιεῖ κατ' ἐπέκτασιν καί ὅλα τὰ ἐκκλησιαστικά ἀξιώματα, εἰσάγοντας προϋποθέσεις καί κριτήρια ἐκλογῆς καί ἐξελίξεως, συνάμα δέ καί βαθμίδες προνομίων, δικαιωμάτων καί ἐξουσιῶν, μέ ἄγνωστες μέχρι τότε διοικητικές, δικαστικές, κοινωνικές καί πολιτικές ἀρμοδιότητες. Ἐπιπλέον ἡ αὔξηση τοῦ ἀριθμοῦ τῶν πιστῶν ἀπαιτεῖ νέες μορφές ὀργανώσεως τῆς ἐκκλησιαστικῆς κοινότητας, νέες εὐθύνες καί καθήκοντα γιά τούς Ποιμένες, νέα στάση ἔναντι τῶν διαφωνούντων, τῶν παρεκτρεπομένων, τῶν ἀναξίων, νέα συνείδηση τοῦ πληρώματος τῆς Ἐκκλησίας καί νέο λειτουργικό δίκαιο (*Κανονικό Δίκαιο*) γιά τήν ἀντιμετώπιση καινοφανῶν ἢ γνώριμων προβλημάτων.

Παράλληλα, ἡ ἐπαύξηση τοῦ πολυεθνικοῦ κράτους, οἱ διαφορετικές νοοτροπίες, παραδόσεις καί προσεγγίσεις τῶν δογμάτων, οἱ δύο γλῶσσες ἐπικοινωνίας, λατινική καί ἑλληνική, μεταξύ Ἀνατολῆς καί Δύσεως, ἄνοιξαν τό παράθυρο γιά τύπους πρωτείων καί ἀντίστοιχους ἐκκλησιαστικούς ἡγεμονισμούς τῶν δύο μητροπολιτικῶν κέντρων τῆς αὐτοκρατορίας, τῆς παλαιᾶς καί τῆς νέας Ρώμης. Τέλος ἡ πολιτική καί κοινωνική διαφορετικότητα Δύσεως καί Ἀνατολῆς, τῆς πρώτης μονοκεντρικῆς καί μοναρχικῆς καί τῆς δεύτερης πολυκεντρικῆς καί ἴσως δημοκρατικῆς, διαμόρφωσε διαφορετικές ἐκκλησιολογίες, μέ ἀποκλίσεις γιά τήν πρώτη περίπτωση, συγκεντρωτικοῦ συστήματος (*La Curia Romana*) καί γιά τήν δεύτερη, συνοδικοῦ.

Στά δύο διαφορετικά συστήματα διαμορφώθηκαν δύο διαφορετικοί τύποι ἱερατικῆς ἐξουσίας, μέ διαφορετικό ποιμένα σέ ὅλες τίς βαθμίδες τῆς εὐχαριστιακῆς, ποιμαντικῆς καί διοικητικῆς διακονίας. Εἰδικότερα στήν Ὁρθόδοξη Ἀνατολή ἡ σχέση ποιμένα καί ποιμνίου πέρασε στήν συλ-

λογική συνείδηση καί σύντομα ἐκφράστηκε μέσα ἀπό ἕνα πρότυπο συνεργασίας πού σέ κάποιες ἱστορικές περιόδους τό λαϊκό στοιχεῖο ἔφθασε νά μετέχει ἄλλοτε συμβουλευτικά καί ἄλλοτε οὐσιαστικά στήν ὑπόδειξη ἢ καί τήν ἐκλογή τῶν ποιμένων του¹⁹.

Ε΄ Ἡ Σημερινή Πραγματικότητα

Ἡ μετακωνσταντίνηα αὐτοκρατορία, καί μάλιστα τό ὀρθόδοξο τμήμα τῆς *«καθ' ἡμᾶς Ἀνατολῆς»*, μέ τή συμβολή τῶν μεγάλων Ἱεραρχῶν καί Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας διαμόρφωσε τήν ἐκκλησιαστική συνείδηση τοῦ ἑλληνισμοῦ, πού ἐπεβίωσε μέσα ἀπό ἀδυσώπιτες ἐθνικές περιπέτειες καί διώξεις. Σ' αὐτή τήν ἐκκλησιαστική κατάσταση ρίζωσε μία παράδοση πού στηρίζει τήν ἐθνική ὑπόσταση καί ἀποκαλύπτει σέ δύσκολους καιρούς τήν βαθειά θρησκευτικότητα τοῦ λαοῦ μας, ἔστω καί ἂν ὑπολείπεται σέ ἐκκλησιαστικότητα. Οἱ νέες μορφές ἐργασίας, τό κόστος ἐπιβίωσης, καί τά δύσκολα ὠράρια ἐμποδίζουν σέ μεγάλα πλήθη τόν τακτικό ἐκκλησιασμό, ἐνῶ οἱ νηστεῖες φαίνονται ἀφέλεια, ὅταν γιά πολλούς εἶναι ὁ κανόνας. Ὁ λαός ὅμως αὐτός πιστεύει, ξέρει νά ἀγαπᾷ καί δέ διστάζει νά κάνει καί μεγάλες θυσίες ἂν τοῦ ζητηθοῦν ἀπό τούς ποιμένες του. Ποιός τροφοδοτεῖ τό φιλανθρωπικό καί κοινωνικό ἔργο τῆς Ἐκκλη-

19. Ὁ γράφων δέν ὑπαινίσσεται τό «διαθρυλούμενον» αἷτημα ἐκλογῆς τῶν Ἐπισκόπων *«ψήφω κλήρου καί λαοῦ»*, ἀλλά τήν κρατοῦσσαν παράδοση τῆς συμμετοχῆς μοναχῶν, μοναζουσῶν καί εὐσεβῶν λαϊκῶν σέ ἐπιλογές Διακόνων καί Ἱερέων καί ἐκλογές Ἐπισκόπων καί Πατριαρχῶν στίς Ἐκκλησίες τῆς Ρουμανίας, τῆς Ἀλεξανδρείας καί τῆς Κύπρου, ἀλλά παλαιότερα καί στό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο.

οίας; Στή χώρα μας πολύ τακτικά ἐγκαινιάζονται νέοι μεγαλοπρεπεῖς ναοί. Ποιός χτίζει αὐτούς τούς ναούς; Ὁ λαός μας. Οἱ σιωπηροί ἀνώνυμοι, ἀπό τόν συνταξιούχο ὡς τόν ναυτικό πού θαλασσοδέρνεται. Αὐτό τό ὀρθόδοξο φαινόμενο εἶναι ἄγνωστο στόν δυτικό κόσμο, ὅπου ἀδειάζουν οἱ ναοί καί οἱ ἡγεσίες τους βιάζονται νά τους ἐκποιήσουν.

Αὐτός ὁ λαός ὅμως δέν θέλει νά τόν προδίδουν. Καί προδοσίες στή συνείδησή του εἶναι οἱ ὑπερβολές, οἱ ἀκρότητες, οἱ αὐταρχισμοί, ἡ μανία πλουτισμοῦ, οἱ κλοπές, τά ψεύδη, οἱ ἀλόγιστες σπατάλες, ἡ ἐπίδειξη, ἡ χλιδή, οἱ ἄδικες ἐπιτιμήσεις τῶν πιστῶν καί κάθε μορφή ἄρρωστου ἐκκλησιαστικοῦ ἡγεμονισμοῦ πού εἶναι ἔξω ἀπό τό πνεῦμα τῶν λόγων καί τό παράδειγμα τοῦ Κυρίου μας. Ὁ πιστός λαός θυμᾶται πολύ καλά ἐκεῖνα τά φοβερὰ λόγια του: «ὅς ἐάν θέλῃ γενέσθαι μέγας ἐν ὑμῖν, ἔσται ὑμῶν διάκονος, καί ὅς ἂν θέλῃ ὑμῶν γενέσθαι πρῶτος, ἔσται πάντων δοῦλος· καί γάρ ὁ Υἱός τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἤλθε διακονηθῆναι, ἀλλά διακονῆσαι, καί δοῦναι τήν ψυχὴν αὐτοῦ λύτρον ἀντί πολλῶν»²⁰. Δυστυχῶς κάποιοι, εὐτυχῶς λίγοι, ἀπό ἐκείνους πού ζήτησαν νά διακονήσουν καί τό ξέχασαν καθ' ὁδόν· τυθήκαν τίς ὑπερβολές τῆς ἐξουσίας, ἀμάρτησαν, σκανδάλισαν «τούς μικροῦς τῶν πιστευόντων»²¹ καί πρόδωσαν καί τόν «Καλό Ποιμένα» καί τό ἀγαπημένο τοῦ «ποιόνιο».

Ἡ Ἐκκλησία βέβαια πορεύεται στή συνάντηση τοῦ «Ἐρχομένου μετὰ δόξης». Τέτοιοι πειρασμοί δέν εἶναι σέ θέση νά ἀνακόψουν τήν πορεία τῆς. Εἶναι στιγμές μαρτυρίου πού πιστοποιοῦν τήν μαρτυρία καί τήν ἱστορία τῆς, ἀφοῦ γνωρίζει καί τόν κόσμο καί τήν ἱστορία του. Γνωρίζει ὅμως καί

20. Μάρκ. 10, 43-45.

21. Μάρκ. 9, 42.

τή δύναμη πού τῆς ἔδωσε Ἐκεῖνος μέ τήν βεβαιότητα τῆς τελικῆς ἐλπίδας στόν προφητικό του ἀποχαιρετισμό: «ἐν τῷ κόσμῳ θλίψιν ἔξετε, ἀλλά θαρσεῖτε, ἐγώ νενίκηκα τόν κόσμον»²².

22. Ἰω. 16,33.

Πρωτοπρ. Βασιλείου Θερμοῦ,
Καθηγητοῦ Α.Ε.Α.Α.

Πῶς βλέπουμε τό μέλλον τῶν ἱερέων,
τῆς ἱερατικῆς διακονίας καί τήν ὑπαρξη
καί παρουσία τῶν ἐκκλησιαστικῶν
θεσμικῶν ὀργάνων

(ἐνορία, μητρόπολη, ἐκκλησιαστική διοίκηση)

στί μετανεωτερική ἐποχή;

Ἄρνητικές προοπτικές -

Θετικές ἐλπιδοφόρες προσδοκίες.

Θεοφιλέστατε, Σεβασμιώτατοι
σεβαστοί πατέρες,
κύριοι καθηγητές,

Παρά τήν ἐπί σειρά ἐτῶν ἐπιστημονική καί πρακτική
ἐνασχόλησή μου μέ τόν κληρικό καί τήν ἀποστολή του καί
παρά τίς περισσότερες ἀπό χίλιες ὁμιλίες πού μου χάρισε ἡ
ἐπιείκεια τοῦ Θεοῦ νά πραγματοποιήσω, ὁμολογῶ ὅτι
μᾶλλον δέν ἔχω βρεθῆ ἄλλοτε σέ δυσχερέστερη θέση ἀπό

τή σημερινή. Δέν είναι τυχαίο ὅτι καί ὁ τίτλος πού μου δόθηκε είναι ὁ μεγαλύτερος τῆς ἡμερίδος.

Προσπαθῶ νά ξεκαθαρίσω τούς λόγους τῆς δυσκολίας μου. Νά εἶναι ἡ φύση τοῦ ἀθλήματος τοῦ νά προετοιμάσεις τόν ἱερέα τῆς μετανεωτερικῆς ἐποχῆς; Σίγουρα. Μήπως εὐθύνεται καί ἡ ἀδήριτη ἀνάγκη ἕνα τέτοιο ζήτημα νά ἀναπτυχθῆ μέ λόγο προφητικό καί αὐτοκριτικό, ὁ ὁποῖος ὡς ἐκ τῆς φύσεώς του δύσκολα γίνεται ἀποδεκτός; Ὅπωςδήποτε. Ἐπίσης αὐξάνει τό δισταγμό τό γεγονός ὅτι πολλές παρόμοιες καί καλοπροαίρετες προσπάθειες σάν τή σημερινή ἔλαβαν χώρα κατά καιρούς χωρίς νά ἀφήσουν αἰσθητά ἴχνη στήν πορεία τῆς Ἐκκλησίας, γεγονός πού ἐξωθεῖ πολλούς κληρικούς μας σέ ἀπαισιοδοξία καί κυνισμό («Καί τί θά βγεῖ»);. «Κεφάλαιον δέ ἐπί τοῖς λεγομένοις», ἐπιστεγάζονται ὅλες οἱ παραπάνω δυσχέρειες ἀπό τήν ἀνάγκη νά ἀναπτυχθῆ τό συγκεκριμένο θέμα σέ 20'! Εἶμαι πάντως εὐγνώμων στήν ὀργανωτική ἐπιτροπή καί γιά τήν ἰδέα τῆς ἡμερίδος καί γιά τήν τιμητική πρόσκληση νά ὁμιλήσω καί ἐπειδή μέ ἔφεραν σέ αὐτή τή δύσκολη θέση.

Ἄς ἀρχίσω μέ μιᾶ δραματική διερώτηση τοῦ ἀρχιεπισκόπου μας: «Πῶς νά πείσουμε τούς νέους πῶς ἡ Ἐκκλησία εἶναι ὁ κῶρος τῆς ἀγάπης, τῆς ἐλπίδας, τῆς παρηγοριᾶς, τῆς σμιλεύσεως ἤθους καί ἰδανικῶν καί τῆς ἀντιπαράθεσης στήν ἀδικία, τήν ἀνομία καί τή διαφθορά, ὅταν δίνουμε δικαιώματα στό λαό τοῦ Θεοῦ νά φοβᾶται ὅτι μετατρέψαμε τόν οἶκο τοῦ Θεοῦ σέ οἶκο ἐμπορίου;... Ἡ Ποιμαίνουσα Ἐκκλησία δέν ἔχει πλέον τήν πολυτέλεια τοῦ ἐφησυχασμοῦ»¹. Λόγια γραφέντα πρό ὀλίγων μηνῶν...

1. Ἄρθρο Ἀρχιεπισκόπου κ. Ἱερωνύμου, «Ὁ Κόσμος τοῦ Ἐπενδυτῆ», 13-12-2008.

Ἦς παραθέσω καί μιά ἐπισημανση ἄλλου κορυφαίου ἱεράρχη τῆς Ὁρθοδοξίας, τοῦ ἀρχιεπισκόπου Ἀλβανίας: «Πολλοί κληρικοί δίνουν τήν ἐντύπωση ὅτι ἄλλα κηρύττουν καί ἄλλα ζοῦν· ὅτι συντηροῦν μιά ἐπιφανειακή θρησκευτικότητα τελετουργικοῦ τύπου, ἀπό τήν ὁποία ἀπουσιάζει τό κλίμα ἀγάπης, πνευματικῆς εὐαισθησίας καί ἐλευθερίας... Τί ἐμποδίζει πολλούς ἐργάτες τῆς Ἐκκλησίας νά ἀνθίζουν ὡς προσωπικότητες; Τί ὀδηγεῖ ἄλλους στήν ἀποκαρδίωση καί στήν ἀπόγνωση; Τί ἀναστέλλει σοβαροῦς ἀνθρώπους νά ἱερωθοῦν;... Ἡ πιό ὀδυνηρή διαπίστωση εἶναι ὅτι, ἐνῶ ἀπό μακροῦ ἐπισημαίνονται διάφορα νοσογόνα αἷτια, ἡ κατάσταση τοῦ κλήρου ἀντί νά βελτιώνεται ἐπιδεινώνεται»².

Γραμμένα πρὶν ἀπό 35 χρόνια τά λόγια αὐτά ἐκφράζουν μιά ἀγωνία πού, μεταφρασμένη σέ δικά μου λόγια, θά ἦταν: *γιατί ἐξακολουθοῦμε νά παραμένουμε ἐγκλωβισμένοι σέ μιά σείρα ἰδρυματοποίηση τῆς Ἐκκλησίας μας, σέ σημεῖο πού νά δίνει πλέον τήν ἐντύπωση πώς ὑπάρχει γιά τόν ἑαυτό της καί ὄχι γιά τίς ψυχές τῶν ἀνθρώπων;* Κάτι πού ἀποτελεῖ καί τήν τραγωδία ὄλων τῶν προσπαθειῶν, κινήματων ὀργανισμῶν κ.ο.κ.: ἡ παρέκκλιση ἀπό τόν ἀρχικό τους στόχο καί ἡ γραφειοκρατική ἐκπτώσή τους στήν αὐτοαναφορικότητα.

Τί μπορεῖ νά σπάσει τόν γρανίτη τῆς συνήθειας, τῆς παρανόησης, τοῦ βολέματος, τῆς ἀνασφάλειας, τῆς μικρόνοιας; Τί θά εἶναι αὐτό πού θά μᾶς ἐλευθερώσει καί θά ἀπογειώσει τίς κρυμμένες δυνατότητες τῆς ἑλλαδικῆς Ἐκκλησίας, πού σήμερα ἴσως νά εἶναι μεγαλύτερες ἀπό ποτέ ἄλλοτε;

2. Ἀρχιεπισκόπου Ἀλβανίας κ. Ἀναστασίου, *Θεολογία, ἱεραποστολή, καί ποιμαντική* (1976), «Ἱεραποστολή σά ἴχνη τοῦ Χριστοῦ», ἐκδ. Ἀποστολικῆς Διακονίας, 2007, σ. 111-112.

Μέσα στον καταγισμό του προβληματισμού και γνωρίζοντας ότι έχουν διατυπωθῆ και από άλλους πολλές και ποικίλες απαντήσεις, θά επιχειρήσω νά καταθέσω, «ὅσον εἰς τὴν ἐμὴν δύναμιν» και ἐντελῶς περιληπτικά, τίς προδιαγραφές ὑπό τίς ὁποῖες φαντάζομαι τὸν κληρικό και γιά τὸν ἐκκλησιαστικό ὄργανισμό του εἰκοστοῦ πρώτου αἰῶνα. (Νά σημειωθεῖ πὼς οἱ πορεῖες τους θά πρέπει νά εἶναι παράλληλες και ἀλληλοτροφοδοτούμενες, ἔτσι ὥστε οἱ ζητούμενες γιά τὸν κληρικό ἀρετές νά ἐνσωματωθοῦν και στοὺς θεσμούς. Μὲ τὸν τρόπο αὐτό και ὁ τρόπος λειτουργίας τῶν θεσμῶν ἀποκαλύπτει τὴ Βασιλεία του Θεοῦ, ἐνῶ διευκολύνει τὸν πνευματικό και ποιμαντικό ἀγῶνα τῶν κληρικῶν). Ταπεινῶς φρονῶ λοιπὸν ὅτι αὐτός θά πρέπει:

1) *Νά τιμᾷ τὸν λειτουργικό λόγο και τὰ νοήματά του.* Στό βαθμὸ πού ἔχει παραδοθῆ ἄνευ ὄρων σὴν κοινωνία του θεάματος τὸ μαζικό μετανεωτερικό ἄτομο εἶναι ἀποσπασματικό και θραυσμένο. Οἱ ἀντιφάσεις του ἔχουν σὴν πραγματικότητα ἐγκαταστήσει πολλά ἐπὶ μέρος «ἄτομα» μέσα σέ ἓνα, μὲ ἀποτέλεσμα τὴν παρορμητικότητα και τὸν κατακερματισμό. Γιά νά μεταβληθεῖ τὸ παράλογο ἄτομο σέ λογικό πρόσωπο χρειάζεται νά συμμετάσχει σέ ἓνα λόγο ἐνοποιητικό, μὲ συνοχή, μὲ τὸν ὁποῖο θά ἐπιτύχει τὴν κατὰ φύσιν συγκρότησή του και τὴν ὑπὲρ φύσιν λογοποίησή του.

Τὰ γνωρίσματα αὐτά χαρακτηρίζουν τὸν λειτουργικό λόγο, διότι πρόκειται γιά λόγο πού κατὰ τὸ μεγαλύτερο μέρος του συντάχθηκε ἀπὸ ἁγίους ἀνθρώπους, ἐνοποιημένους κατὰ Θεόν. Μὲ μιὰ διαφορά: σήμερα βρίσκεται ὑπὸ διωγμόν³. Ἄφ' ἐνός ἢ γλωσσική ἀκατανόησία του και ἄφ' ἑτέρου

3. Βλ. τίς ἐξαιρετικές ἐπισημάνσεις του πρωτ. Ἀλεξάνδρου Σμέμαν στό *Ἡμερολόγιο*, ἐκδ. Ἀκρίτας, 2002, σ. 156, 188, 231, 272.

ἡ ὑποταγή του στή μελωδία ἔχουν ὡς ἀποτέλεσμα νά περ-
νᾶ ὡσάν κρουνός ἀπό τά χέρια τοῦ σύγχρονου ἀνθρώπου
(καί τοῦ κληρικοῦ) χωρίς νά τόν ξεδιψᾷ⁴. Στήν καλύτερη πε-
ρίπτωση ὁ μέσος ἐκκλησιαζόμενος πιστός στήν ἐποχή μας
ἀποτελεῖ ἓνα εὐλαβές μετανεωτερικό ἄτομο πού ἀποσύρε-
ται στίς συναισθηματικές «κατανυκτικές» ἐμπειρίες του.
Ἰδιωτεύει στήν προσευχή του κατά τή Λατρεία ἀλλά δέν
προσεύχεται μέ τά λόγια τῆς Λατρείας.

Θεωρῶ λοιπόν ὅτι μπροστάρης σέ αὐτή τήν ἀποκατάστα-
ση τοῦ λειτουργικοῦ λόγου καί δι' αὐτῆς στήν ἀποκατάστα-
ση τοῦ ἀνθρωπίνου προσώπου θά πρέπει νά γίνει ὁ κλη-
ρικός τοῦ μέλλοντος. Ἡ ἐκ μέρους του *κατανόηση καί βα-
θειά βίωση τῶν λειτουργικῶν λεγομένων καί δρωμένων*,
μαζί μέ ὅποιες ἀλλαγές χρειαστοῦν στήν ἴδια τή λατρεία
(καί θά χρειαστοῦν ὅπωςδήποτε), θά καταπολεμοῦν τή διά-
χυτη ἀλογία καί θά μεταγγίζουν ἐσωτερική συνοχή στούς
πιστούς. Διαφορετικά θά κινδυνεύουμε νά ἐκκλησιάζεται
κανείς λατρεύοντας τόν Λόγο καί στή συνέχεια νά ζῆ βίο πα-

4. «Ἐγχρωμη νεαρή κυρία ἀπό χώρα τῆς Ἀφρικῆς ἐργάζεται σέ
ἐστιατόριο τῆς Ἀθήνας καί παρακινημένη ἀπό τή συνεπῆ τήρηση τῆς
νηστείας δύο φοιτητῶν πού τρῶνε τακτικά στό ἐστιατόριο, τούς ζητάει
βιβλία σχετικά μέ τήν Ὁρθοδοξία καί ἀρχίζει νά πηγαίνει πότε-πότε
στήν Ἐκκλησία. Ὅταν ἐκφράζει στόν ἱερέα τῆς κοντινῆς ἐκκλησίας τήν
ἐπιθυμία της νά βαπτισθεῖ, παίρνει τήν κοφτή ἀπάντηση: «Πρῶτα νά
ἐξομολογηθῆς τίς ἁμαρτίες σου καί μετά θά δοῦμε». Στό ἴδιο ὕφος εἶναι
καί ἡ ὑποδοχή πού ὑφίσταται σέ ἄλλες δύο ἐνορίες. Ἐκεῖνο τόν καιρό
τήν πλησιάζουν δύο «πεντηκοστιανοί» καί τή φέρνουν στή σύναξή τους,
ὅπου γίνεται δεκτῆ μέ πολλή ἐγκαρδιότητα. Καί αὐτή ἀποφασίζει: «Θά
μείνω ἐδῶ. Τουλάχιστον καταλαβαίνω αὐτά πού διαβάζουν καί αὐτά
πού ψάλλουν». (Ἀπό εἰσήγηση τοῦ ἀρχιμ. Βαρνάβα Λαμπρόπουλου σέ
ἐκκλησιαστική ἡμερίδα. Τό δραματικό αὐτό παράδειγμα παραπέμπει
καί στό ζήτημα 3 πού ἀκολουθεῖ).

ράλογο πού δέν ἐμπνέεται ἀπό αὐτά πού ἄκουσε στό ναό, σά νά πρόκειται γιά δύο ἀσύμβατους κόσμους.

2) *Νά μὴν υἰοθετεῖ παντός εἴδους προσωπεῖα*. Κάτι πού παρατηροῦν μέ ὀξυδέρκεια οἱ λαϊκοὶ ἀδελφοί μας εἶναι ὅτι λίγο καιρό μετά τή χειροτονία του ὁ κληρικός ἀρχίζει νά ἀλλάζει καί νά γίνεται λιγώτερο φυσικός. Προσωπεῖα παντός τύπου, ἐπιτήδευσης, στόμφου, ναρκισσοισμοῦ, ἀμυντικότητας, καί γενικά ψεύτικες καί «ξύλινες» εἰκόνες παρεμβάλλονται μεταξύ αὐτοῦ καί τοῦ πιστοῦ ὁ ὁποῖος λαχταρᾷ ἀλήθεια καί ἀγάπη.

Μερικές φορές μάλιστα ἐπικρατεῖ ἡ νοοτροπία ὅτι τά ἱερατικά προσωπεῖα ἀποτελοῦν ἔνδειξη ἀρετῆς! Ὅτι συνιστᾷ σημάδι πνευματικότητας ἢ διαχεόμενη αἴσθηση ὅτι «χάσμα μέγα ἐστίρηται μεταξύ ἡμῶν καί ὑμῶν». Ὅτι ὁ καθὼς πρέπει κληρικός ὀφείλει νά ὑπενθυμίζει διαρκῶς στοὺς γύρω του μέ τή συμπεριφορά του πὼς ἔχει διαφύγει ἀπὸ τὴν ἐπίρροια τῶν ψυχολογικῶν νόμων. Πρὸς ἐπικουρίαν μάλιστα ἐπιστρατεύεται μιὰ πνευματικὴ ὀρολογία πού θά ἀποδείξει στοὺς ὑπόλοιπους ὅτι ὁ ἐν λόγῳ κληρικός ἔχει περάσει σέ ἄλλη κατάσταση.

Ἡ στρέβλωση αὐτὴ, ἐκτός ἀπὸ ἀντιπνευματικὴ καί ἀθεολόγητη, ἀποτελεῖ ἀληθινὴ συμφορά καί γιά τὸν λόγο ὅτι ἐμπνέει τὴ μίμνησιν ἀπὸ νεώτερους καί τὴ συνακόλουθη *παραποίηση τῆς ἱερατικῆς κλίσεως* τους ἦ, τὸ χειρότερο, τὴ δημιουργία *ψευδῶν ἱερατικῶν κλίσεων*. Ἐγκαθιστάμενη δέ ἡ στρέβλωση αὐτὴ καί στὴ λειτουργία τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ὀργανισμοῦ γεννᾷ ἓνα ἀπωθητικὸ ἴδρυμα, κατάλληλο γιά μιὰ εἰδικὴ κατηγορία πιστῶν, γιά τὸ ὁποῖο ὁ σύγχρονος ἄνθρωπος αἰσθάνεται ἀπλᾶ ὅτι δέν τὸν ἀφορᾷ.

3) *Νά χαίρεται τίς διαφορειακότητες τῶν ἄλλων χωρὶς νά ἀπειλεῖται ἀπὸ αὐτές, ὥστε νά τοὺς καταστήσει συνεργάτες*. Ἡ ποιότητα τῶν σχέσεων ἐντὸς τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ σώμα-

τος εἶναι πού καθιστᾶ τήν Ἐκκλησία ὄντως ἄξια τοῦ ὀνόματος τῆς.

Ἐνδειξη σεβασμοῦ καί ἀγάπης ἐκ μέρους τοῦ ποιμένα εἶναι νά παίρνει στά σοβαρά τοὺς προβληματισμούς τοῦ ποιμνίου του. Σέ ἀντίθεση μέ ὅ,τι συνέβαινε πρὶν τριάντα χρόνια, στό σημερινό ἐκκλησίασμα ὑπάρχουν πολλοί ἀνώτεροί μας στήν ἐπιστημονική μὀρφωση. Παρακολουθοῦν ἢ καί διαμορφώνουν τίς ἐξελίξεις στά θέματα ὑγείας, βιοηθικῆς, οἰκονομίας, κοινωνιολογίας κ.π.ἄ. Καί ἐκτός αὐτοῦ, ἂν παιδεῖα εἶναι ὅ,τι μένει ἀφοῦ ξεχάσουμε ὅσα μάθαμε, ὅσοι ἀπό τό ποιμνίό μας ἔχουν καταρτισθῆ ἐπιστημονικά πέρα ἀπό τίς γνώσεις ἔχουν ἀποκομίσει ἀπό τίς σπουδές τους πειθαρχημένο μυαλό, μεθοδικότητα, ἐπίγνωση τῶν ὀρίων τῶν δυνατοτήτων τους, γνωρίσματα σπάνια ὅσο καί πολῦτιμα γιά ἕναν ποιμένα (καί δυστυχῶς δυσεύρετα στόν ἐκκλησιαστικό μας λόγο).

Γράφει ὁ ἅγιος Νεκτᾶριος: «Μόνος ὁ πεπαιδευμένος καί σοφός πνευματικός ποιμὴν δύναται προσφυῶς καί καταλλῶς νά ἐνεργῆ πάντοτε... πρὸς οἰκοδομήν καί στήριξιν καί ὠφέλειαν τοῦ παρ' αὐτοῦ ποιμαινομένου χριστιανικοῦ λαοῦ... Τοῖς μὲν ἀρχαιοτέροις ἤρκει ἡ γνώσις τῶν Γραφῶν καί ἡ τῆς τῶν Ἐθνικῶν θρησκευτῶν λατρείας· τοῖς δέ σήμερον πλὴν τῶν εἰρημένων γνώσεων ἀπαιτεῖται καί τελεία ἐγκυκλοπαιδική μὀρφωσις»⁵. Αὐτά στά τέλη τοῦ 19ου αἰῶνα!

Ἄλλᾳ πλὴν τῆς τυπικῆς μορφώσεως ὑπάρχει καί ἡ γενικώτερη ὑπαρξιακὴ παιδεῖα. Ἀκόμην καί χωρὶς ἐπιστημονικά προσόντα κάποιος πού συστηματικά διαβάζει λογοτεχνία

5. Ἁγίου Νεκταρίου, *Ποιμαντικά*, ἐκδ. Ἁγιος Νικόδημος, 1972, σ. 118, 129.

ἢ βλέπει θέατρο καί κινηματογράφο καλλιεργείται συναισθηματικά. Οἱ εὐαίσθησιές τῶν ἀνθρώπων ἔχουν λεπτυνθῆ, κυρίως αὐτές πού ἀναφέρονται στήν αὐτογνωσία, στά συναισθήματα, στό αἰσθητικό κριτήριο. Γνωρίζουμε ἐμεῖς οἱ κληρικοί τί σημαίνει συναισθηματική νοημοσύνη, τόσο ἀπαραίτητη στή διακονία μας; Πόσο παράλογο καί ἀντισθητικό τό φαινόμενο ὁ λαϊκός νά διακρίνεται γιά μεγαλύτερη ψυχολογική καί κοινωνική εὐαίσθησία ἀπό τόν κληρικό του!

Ἡ κατάσταση κατά τήν ὁποία ἕνας κληρικός ἀπευθύνεται ἀφ' ὑψηλοῦ μέ τρόπο ἀπόμακρο ἢ αὐταρχικό σέ ἕνα ἐκκλησίασμα πού οὐσιαστικά τό ἀγνοεῖ ἢ τό ὑποτιμᾷ, μόνο μιά Ἐκκλησία ζωντανή καί ἀγαπῶσα δέν μαρτυρεῖ. Ἐπί πλέον δίνει τήν ἐντύπωση πώς ὑποτιμοῦμε τή νοημοσύνη τῶν ἀνθρώπων.

Γενικῶς φοβόμαστε ὅτι, ἐάν ἀποδεχθοῦμε τόν ἄλλον μέ ἀγάπη, συρρικνώνεται καί ἐξαφανίζεται ἡ δική μας προσωπικότητα. Στήν πραγματικότητα ὅμως, ἀληθεύει τό ἐντελῶς ἀντίθετο. Ἡ ποικιλομορφία τῶν προτερημάτων κάθε μέλους συνθέτει τό ψηφιδωτό τῆς καθολικότητος τῆς Ἀλήθειας. Ἡ συνοδικότητα ἐδραιώνεται στή βασική ὑπόθεση ὅτι *ὁ ἄλλος διαθέτει ἐκ Θεοῦ κάτι πού χρειάζομαι, πού χωρίς τή βοήθειά του εἶμαι φτωχός*. Ἡ μοναδικότητα τοῦ καθενός μᾶς εἶναι πολύτιμη. Κατ' ἐξοχήν δέ αὐτό ἰσχύει γιά τίς σχέσεις μεταξύ ἡμῶν τῶν κληρικῶν, διαφορετικά «δέρομεν ἀέρα», ματαιοπονοῦμε⁶. Τά ἐθνικά μας ἐλαττώματα μέσα στήν ἐκκλησιαστι-

6. «Εἶναι ἐξαιρετικῶς σημαντικόν, ὅπως μεταξύ τῶν ἱερέων καί τῶν ἐπισκόπων ὑπάρχει γνήσιος σεβασμός καί ἀμοιβαία ἐκτίμησις· ὅπως αἴρωνται μεταξύ αὐτῶν αἱ κατηγορίαι τοῦ ἐνός διά τόν ἄλλον, καταπαύη ἢ πάλιν διά τήν ἐξουσίαν, ὁ φθόνος πρὸς ἐκείνους οἵτινες ὑπερέχουν διά τῶν χαρισμάτων αὐτῶν» (Ἀρχιμ. Σωφρονίου, *Περί προσευχῆς*, σ. 218).

κή ζωή δημιουργοῦν ἀρχηγικές τάσεις, καχυποψία, «καπετανάτα», ἔλλειψη συνεργασίας, προσωποπαγή δράση. Πῶς ἡ Ἐκκλησία θά λειτουργήσῃ ὡς ζύμη, ὅμως, ὑπό τήν ἔννοια ὅτι ἀπεργάζεται τή θεραπεία τῆς διχόνοιας καί τοῦ ἀτομισμού πού διαποτίζουν τόν ἐθνικό μας χαρακτήρα;

Ἡ θά ὀργανωθῆ ἔτσι μιά ἐνορία καί θά διοικηθεῖ ἔτσι μιά ἐπισκοπή ἢ ἀλλιῶς θά εἶναι καταδικασμένες νά ἀποτελοῦν μόνο σύνολα συγχρωτισμοῦ μεμονωμένων ἀτόμων πού τυχαίνει νά κάνουν ἀναφορά στόν Θεό. Ὁ καλός ἐπίσκοπος καί ὁ καλός ἱερέας τοῦ μέλλοντος θά εἶναι ἐν πολλοῖς ὁ *λειτουργός τῶν ἀνθρωπίνων σχέσεων*, ὁ καταλυτής τῶν παραφωνιῶν καί τῶν συγκρούσεων, ὁ ἐνορχηστρωτής καί διευθυντής μιᾶς μουσικῆς συμφωνίας πού θά δοξολογεῖ τόν Θεό μέ τή βιοτή καί δράση τῆς.

4) *Νά γνωρίζει ὅτι πολλοί ἀδελφοί μας βρίσκονται ἐκτός Ἐκκλησίας γιά νά διασώσουν τήν πίστη τους.* Παρακαλῶ νά μοῦ συγχωρηθεῖ ὁ τολμηρός λόγος, ἀλλά θά ἤθελα νά πιστέψετε ὅτι ἐκφέρεται μετά γνώσεως καί ἀρκετῆς ἐμπειρίας. Ἐχει ἐκλείψει πρό πολλοῦ ἡ ἐποχή τῶν στερεοτύπων, κατά τήν ὁποία εὐκολα χαράζαμε τά ὄρια μεταξύ πιστῶν καί μή πιστῶν, ἀνάλογα ἀπό τήν θέση πού καταλάμβαναν ἀπέναντι στήν Ἐκκλησία. Τό μετανεωτερικό ἄτομο εἶναι πολυσυλλεκτικό καί ἀδέσμευτο στίς ἐπιλογές του. Προτιμᾷ νά γράφει τό ἴδιο τήν προσωπική του ἱστορία καί ὄχι ἄλλοι γιά λογαριασμό του. Μέ δεδομένες λοιπόν τίς ἀφορμές σκανδαλισμοῦ πού παρέχονται πλουσιοπάροχα ἀπό τόν ἐκκλησιαστικό μας ὀργανισμό, δέν ξενίζει τόσο ἡ συνειδητή ἢ ἀσυνειδητή ἀπόφαση πολλῶν νά ζήσουν μακριά ἀπό τή ζωή τῆς Ἐκκλησίας, γιά νά μὴν χάσουν καί τόν τελευταῖο σπινθῆρα τῆς πίστεως τους.

Ἡ πραγματικότητα αὐτή ζητᾷ εὐλόγα ἕναν κληρικό *χωρίς παραταξιακότητα*. Τά διχαστικά σχήματα «οἱ δικοί μας» καί

«οἱ ἄλλοι» εἶναι πλέον παρωχημένα καί ἐπικίνδυνα. Μᾶς καθιστοῦν μεροληπτικούς, ὑπονομευτές τῆς ἐνότητας, ἀμυντικούς στήν συμπεριφορά, τυφλούς στόν πλοῦτο τῶν χαρισμάτων καί τῶν ἀρειῶν πού κοσμοῦν τοὺς «ἐκτός».

Ἄν δικές μας ἀμέλειες ἐμποδίζουν τοὺς «ἔξω» νά μποῦν ἢ τοὺς κρατοῦν θυμωμένους μέ τήν Ἐκκλησία, πῶς θά τό μάθουμε; Φρονῶ πῶς ὁ κόσμος σήμερα δέν ἔχει κανένα πρόβλημα μέ τόν Χριστό, ἀλλά συναντᾷ τεράστια δυσκολία μέ ἐμᾶς τοὺς κληρικούς. Ἄλλωστε ἀναρίθμητες φορές ἐγώ ὁ ἴδιος βρῆκα πιό νοσηρή τήν πίστη τῶν «μέσα» ἀπό τήν πίστη τῶν «ἔξω» (πού εἶναι περισσότερη ἀπ' ὅση νομίζουμε καί συχνά συγκινητικά διδακτική).

Ἡ Χάρη τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἀποτύπωσε σέ ὅλους ἀνεξαιρέτως τόν «βασιλικόν χαρακτῆρα» διά τῶν Μυστηρίων τοῦ Βαπτίσματος καί τοῦ Χρίσματος. Ἄς θυμηθοῦμε ἐδῶ λοιπόν τά λεγόμενα τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου: «Γι' αὐτό κάποιοι φθοιοῦν (τήν ἐξουσία μας, τῶν κληρικῶν) καί ἀντιδικοῦν μ' ἐμᾶς, διότι ἐμεῖς ὑπερηφανευόμαστε γι' αὐτήν. Δέν ἀνεχόμαστε νά λεγόμαστε ἴσοι μέ αὐτοῦς!»⁷

Εἶναι τούτη ἡ δωρεά πού μᾶς ἐπιτρέπει, μᾶλλον μᾶς ἐπιβάλλει, νά ζητοῦμε τήν γνώμη ὅλων. Ἀκόμη καί ὅσων ἀφήνουν ἀνερέγητη τήν Χάρη. Ἀκόμη καί ὅσων θεωροῦμε ὑπεροπτικά «ἐλαχίστους». Μερικές φορές αἰσθάνθηκα πιό καθαρό τό δικό τους βλέμμα ἀπό τό δικό μου. Λόγω τῆς ἀπόστασός τους ἀπό τή ζωή τῆς Ἐκκλησίας ἴσως δέν εἶναι σέ θέση νά μᾶς ποῦν πῶς πρέπει νά λειτουργεῖ ἡ Ἐκκλησία, ὅμως εἶναι σίγουρα ἱκανοί νά μᾶς διδάξουν *πῶς νά μή λειτουργεῖ*. Οἱ πάντες ἔχουν νά μᾶς ὠφελήσουν, ὅταν θέ-

7. Ὁμιλία 37 εἰς τὰς Πράξεις, 3, P.G. 60, 265.

λουμε νά ὠφεληθοῦμε. Διότι «τό Πνεῦμα ὅπου θέλει πνεῖ καί τήν φωνήν Αὐτοῦ ἀκούεις, ἀλλ' οὐκ οἶδας πόθεν ἔρχεται καί ποῦ ὑπάγει» (Ίω. 3: 8).

5) *Νά μετανοεῖ γιά ἐκείνους πού δέν θέλουν ἢ δέν μποροῦν νά μετανοήσουν.* Διότι ἡ ἱερατική καρδιά ἔχει κληθῆ νά εἶναι ἡ καρδιά ὅσων ἔχασαν τή δική τους, ὅσων ἡ καρδιά τραυματίστηκε ἀνεπανόρθωτα ἢ στρεβλώθηκε ἀπό τίς ἁμαρτίες ἄλλων. Μόνο ἔτσι ὁ κληρικός βιώνει τό πλήρωμα τῆς πατρότητος καί ἀναδεικνύεται σέ μέτοχο τοῦ Μεγάλου Ἀρχιερέως Χριστοῦ.

Γράφει ὁ γέροντας Σωφρόνιος: «Ἡ ἱερατική προσευχή περὶ τῆς ἀφέσεως τῶν ἁμαρτιῶν τοῦ κόσμου εἶναι μετάνοια ὑπέρ ὅλης τῆς ἀνθρωπότητος»⁸. Ἔτσι μόνο ὁ κληρικός πείθει ἱεραποστολικά, ὅταν ἀγωνίζεται νά γίνει οἰκουμενικός ἄνθρωπος. Μέ τό γενναῖο αὐτό φρόνημα δέν δηλώνει στόν ἄλλον ὅτι τοῦ κάνει χάρη ἀλλά ὅτι τοῦ ἀποδίδει δικαιοσύνη. Τή δικαιοσύνη τοῦ Σίμωνα Κυρηναίου.

Ὁ ἱερέας τοῦ αὔριο, διδασκόμενος ἀπό τά λάθη τοῦ παρελθόντος, δέν θά πρέπει νά εἶναι ὁ ἱερέας πού ἀμύνεται πασχίζοντας νά ἀποδείξει ὅτι δέν εἶναι τόσο ἀνεπαρκής ὅσο κάποιοι τοῦ καταλογίζουν. Καλεῖται νά εἶναι ὁ προσευχόμενος ὑπέρ πάντων ὑπό τήν ἔννοια τῆς ἀγαπητικῆς ἀναδοχῆς τῶν ἀδυναμιῶν τους· αὐτός πού δηλώνει μέ φρόνημα καί ἔργα ὅτι βρίσκεται ἀπό τή δική τους πλευρά καί ὄχι ἀπέναντί τους· αὐτός πού ἤλθε νά σώσει καί ὄχι νά κρίνει, κατά τόν Διδάσκαλό του· αὐτός πού ἀγωνίζεται «κατακρῖναι τήν ἁμαρτίαν ἐν τῇ σαρκί αὐτοῦ»⁹ ὅπως ὁ Χριστός.

8. Ἀρχιμ. Σωφρονίου, *Περί προσευχῆς*, σ. 247.

9. Θεία Λειτουργία Μεγάλου Βασιλείου.

6) *Νά ἀγωνίζεται γιά μιά δυνατή ἀγάπην μέ τή σύζυγό του καί γιά ἕνα γάμο ὑψηλοῦ ποιότητος (ὁ ἔγγαμος). Νά βιώνει ἐρωτικά τή μοναχική του κλίση (ὁ ἄγαμος).*

Σέ μιά ἐποχή πού σκοτώνει τόν ἔρωτα παρέχοντας ἀφειδῶς σαγηνευτικά ὑποκατάστατα, ὁ ἀνέρατος κληρικός θά δοκιμασθῆ σκληρά. Εἴτε θά παραμείνει ἔκθετος στίς συνειδητές ἢ ἀνεπίγνωστες ἀπόπειρες τῶν γυναικῶν νά τόν ἀποπλανήσουν, εἴτε θά παραδοθῆ στήν ἐνδιάθετη ἔλξη τῶν ἀπροσώπων σωμάτων. Ἀκόμη χειρότερη ἐκδοχή συνιστᾷ τό νά καταφύγει στήν (ἐξωραϊσμένη ἐν συγκρίσει μέ τή λαγνεῖα ἀλλά ἐξ ἴσου καταστροφική) εἰδωλολατρία τῆς φιλαργυρίας.

Σέ τοῦτη τή λαγνεῖα τοῦ χρήματος δέν ἔχουμε δώσει καλές ἐξετάσεις. Εἶναι πιό «ἀξιοπρεπής» καί γι' αὐτό πιό ἐπικίνδυνη. Ἡ φιλαργυρία προσώπων καί θεσμοῦ ἔχει ἀποτελέσει τήν πανωλεθρία μας καί ἔχει ἤδη γίνει εὐρέως ἀντιληπτή. Στήν ἄλλη, τήν ἄμεση λαγνεῖα, ἀκόμη ἀντιστεκόμαστε κάπως, ἀλλά τά κενά τῆς ἀγάπης δέν ἀστειεύονται καί καταλήγουν ἀναπόφευκτα σέ ὑπαρξιακή καί ποιμαντική στειρότητα. *Τό ἀντίθετο τῆς λαγνεῖας δέν εἶναι ἡ ἐγκράτεια ἀλλά ἡ ἀγάπη.*

Ἐπιτυχημένες συζυγίες καί ἀγαπητικές μοναχικές κλίσεις θά μᾶς προστατέψουν ἀπό τήν ὑποταγή μας στά πάθη τῆς φιληδονίας καί τῆς φιλαργυρίας. Ἐπί πλέον θά λειτουργήσουν ὡς *διαφήμιση τῆς ἱερωσύνης* καί εἶναι αὐτές πού θά ἐπιλύσουν τό ποσοτικό καί ποιοτικό πρόβλημα τῶν ἱερατικῶν κλίσεων. Ἀλλά θά χρειασθῆ νά καταβάλουμε ἀκριβό τίμημα γι' αὐτή τήν ἀναγέννηση: προσεκτικώτερη ἐπιλογή τῶν ὑποψηφίων, ριζικές ἀλλαγές στή διευθέτηση τοῦ κορβανά, βαθεῖες μεταβολές στήν ἀντίληψη περί ἱερατικοῦ ζεύγους, ἀναθεώρηση τοῦ προβαδίσματος καί τῶν πρεσβείων ἔστω καί ἄν καταλήξει –ὅπως ὑπολογίζω– σέ ἐντυπωσιακή μείωση τῶν ἀγάμων ἱερατικῶν κλίσεων.

7) *Νά μή λογαριάζει τίς ψυχές τῶν συντηρητικῶν μελῶν πολυτιμότερες ἀπό τίς ψυχές τῶν ζητούντων ἀλλαγές. Δέν ὑπάρχει ἱεράρχηση ἀξίας τῶν ἀνθρώπων πού ἐξαγοράστηκαν μέ τό αἷμα τοῦ Κυρίου.*

Οἱ συντηρητικοί ἀδελφοί μας ἀγωνίζονται καί ὄντως συμβάλλουν στήν ἐκκλησιαστική ζωή μέ τόν μόχθο τους καί τήν προσευχή τους. Χαρακτηριστικό τους εἶναι ὅτι ἀπεχθάνονται τίς ἀλλαγές. Κάποιοι ἄλλοι, ὅμως, ἴσως καί πολύ περισσότερο, παραμένουν στό περιθώριο τῆς ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς, πιθανόν καί ἐκτός αὐτῆς, ἐπειδή ἀκριβῶς δέν γίνονται κάποιες ἀλλαγές· ὄχι ἐκεῖνες πού θά συσχηματίσουν τήν Ἐκκλησία μέ τόν κόσμο, ἀλλά ἐκεῖνες πού θά τήν ἐπανασυνδέσουν μέ τίς γνησιότερες ρίζες τῆς. Δυστυχῶς φαίνεται πώς οἱ περισσότερο ἀποξενωμένοι ἀπό τήν Παράδοση εἶναι οἱ παραδοσιολάτρες.

Πάγια τακτική ἡμῶν τῶν κληρικῶν, λοιπόν, εἶναι νά συζητοῦμε κάποια ζητήματα (ὄχι ὅλα), νά προβαίνουμε σέ διαπιστώσεις, νά συλλαμβάνουμε ἰδέες, καί στή συνέχεια νά κλείνουμε τά θέματα λέγοντας «δέν ἦλθε ἀκόμη ἡ ὥρα τῶν ἀλλαγῶν» ἢ «χρειάζεται σύνεση» ἢ «θά σκανδαλισθοῦν ἀδελφοί μας» καί ἄλλα παρόμοια. Μέ τόν τρόπο αὐτό δείχνουμε ὡς ἐάν νά ἀξιολογοῦμε ὡς χρησιμότερους κάποιους ἀδελφούς μας ἀπό ὀρισμένους ἄλλους. ἜAs μοῦ ἐπιτραπῆ ἡ δική μου ἐκτίμηση: *ἀπλῶς τοὺς φοβόμαστε.*

Τό περιβόητο «πολιτικό κόστος» ἐμφανίζεται καί ἐδῶ παντοδύναμο. Ἐκεῖνοι οἱ ἀδελφοί μας πού ποθοῦν νά ἐπανεέλθῃ ἡ Ἐκκλησία στή ζωντάνεια τῶν πηγῶν τῆς εἶναι ἀμελεπτεοί στήν πράξη, διότι δέν ἔχουν φωνή. Ὁ δικός τους σκανδαλισμός ἀπό τήν ἀδράνεια καί τήν μουσειοποίηση δέν μετρᾷ. Ἐνῶ οἱ ἐπιθυμοῦντες τήν ἀπραξία τοῦ νεκροταφείου καί ὀργανωμένοι εἶναι καί νά ἀπειλοῦν ξέρουν καλά.

Καί ἐμεῖς ἐνδίδουμε, ὄχι ἐπειδή τοὺς ἀγαπᾶμε ἀλλὰ ἐπειδή τοὺς φοβόμαστε.

Ἵς κλείσουμε. Καταγράφοντας τίς ἐντυπώσεις του ἀπὸ τὸ ταξίδι του στὴν Ἀμερική ὁ γνωστός συγγραφέας καὶ διανοητής Γιώργος Θεοτοκᾶς συγκρίνει τὸν ἐνθουσιασμό της μὲ τὸ ψυχολογικὸ κλίμα τῆς Εὐρώπης καὶ παρατηρεῖ τὰ ἐξῆς βαρυσήμαντα:

«Ἡ ἀνθρώπινη ἰδιοφυΐα, γιὰ νὰ ἀνθήσει τέλεια, γιὰ νὰ ὀλοκληρωθεῖ, ἔχει ἀνάγκη νὰ βλέπει μπροστά της τὸν ἀνοιχτὸ ὀρίζοντα ἐνὸς ωραίου μέλλοντος. Αὐτὸ λείπει ἀπὸ τὴν Εὐρώπην τοῦ καιροῦ μας: ἡ ψυχικὴ ἀπλοχωριά κι εὐφορία, ἡ πνευματικὴ χαρὰ, ἡ δημιουργικὴ διέγερση, ἡ δύναμη τῆς αὐτοπεποίθησης καὶ τῆς πρωτοβουλίας, τίς ὁποῖες μᾶς δίνει ἡ αἴσθησις ὅτι «τὸ μέλλον εἶναι δικό μας». Οἱ Εὐρωπαῖοι ἔχασαν τὴν ἰκανότητα νὰ λένε ὅπως ἄλλοτε: «Χτίζουμε γιὰ τὸ μέλλον. Σπέρνουμε γιὰ νὰ θερίσουν οἱ ἀπόγονοί μας. Κάνουμε θυσίες πού θά δικαιωθοῦν αὔριο. Δημιουργοῦμε ἔργα πού δέν τὰ καταλαβαίνουν καλὰ οἱ σύγχρονοί μας, θά τ' ἀναγνωρίσει ὁμως τὸ μέλλον». Ἀπὸ τὴ ὥρα ὅπου τὸ μέλλον ἔκλεισε, ὅπου ἄρχισε νὰ μοιάζει σάν τοῖχος σκοτεινός χωρὶς διέξοδο, ἡ Εὐρώπην ἔπαψε νὰ γεννᾷ μεγάλες μορφές καὶ μέγала ἔργα. Κάτι κόπηκε μέσα της. Τὸ ἄγχος, ἡ ἀπόγνωσις, ἡ πικρία, ἡ ἄρνησις, ὁ σαρκασμὸς ἔγιναν οἱ ἐκφράσεις τῆς πνευματικότητάς της»¹⁰.

Βρίσκω τραγικὰ ἔντονεσ τίς ὁμοιοτύπεσ μὲ τὴν ψυχοσύνθεσι τῆς σημερινῆς μας Ἐκκλησίας. Ἵς διακρίνω ἀδρά τρεῖσ κατηγορίες. Γιὰ ὅσους ἀπὸ ἐμᾶσ αἰσθανόμαστε ἀπλᾶ θρησκευτικοὶ ὑπάλληλοι, δέν τίθεται θέμα ὀραμάτων καὶ

10. Γιώργου Θεοτοκᾶ, *Δοκίμιο γιὰ τὴν Ἀμερική*, Ἐστία, 2η ἔκδοσις, 2009, σ. 194.

δυναμιμοῦ· «οὐκ ἄν λάβοις παρά τοῦ μή ἔχοντος». Γιά ὅσους ἀπό ἐμᾶς τό μόνο ὄραμα πού μᾶς διακατέχει εἶναι τό νά συντηροῦμε τά κληροδοτηθέντα, χωρίς τήν τόλμη πού ἐμπνέει ἡ εὐθύνη καί τήν «ψυχική ἀπλοχωριά», κύριοι μηχανισμοί μας γίνονται ἡ ἄρνηση καί ἡ καχυποψία. Καί γιά ὅσους ἐλπίζουμε καί λαχταροῦμε μιᾶ «καινούργια περπατησιά»¹¹ ἀλλά σκοντάφτουμε στίς ἐμμονές ἐκεῖνες προσώπων καί θεσμῶν πού προκαλοῦν ματαίωση τῶν προσδοκιῶν, τότε ἡ ἀναπόφευκτη συνέπεια εἶναι τό ἄγχος, τό ἀδιέξοδο, ἡ πικρία, ὁ σαρκασμός. Καταστάσεις πού, ἄς τό παραδεχθοῦμε, δυστυχῶς ἐμφιλοχωροῦν στά «ταμιεῖα» μας καί στίς κατ' ἰδίαν συζητήσεις μας, ἀλλά πού *ὑπονομεύουν ὄχι μόνο τή δωρεά τῆς ἱερωσύνης ἀλλά καί τή δυνατότητα μιᾶς ἀπλᾶ φυσιολογικῆς ζωῆς.*

Ἄν ἀναλογιστοῦμε τά ἐπτά σημεῖα-προτάσεις πού ἀναφέρθηκαν προηγουμένως ἐντελῶς ἐπιγραμματικά θά διαπιστώσουμε ὅτι ἀποτελοῦν πλευρές τοῦ ἴδιου μυστηρίου, τοῦ *Σταυροῦ* τοῦ Χριστοῦ. Καλοῦν σέ ἔξοδο ἀπό τή συνθήεια καί τό βόλεμα πρὸς ἀναζήτηση τοῦ πλανηθέντος προβάτου. Περιτέμνουν τίς «παραδόσεις τῶν ἀνθρώπων» (Μάρκ. 7: 8) ὥστε νά ἀναδειχθῆ ἡ «ἐν Χριστῷ καινή κτίσις» (Β' Κορ. 5: 17). Ἀφήνουν ὀριστικά πίσω τους τήν δειλία, τήν καριέρα καί ὅποια ἄλλη κρυφή «ἀτζέντα», γιά νά ἀναδειχθῆ τό «Πνεῦμα δυνάμεως καί ἀγάπης» (Β' Τιμ. 1: 7) πού ἔλαβαν ὡς χάρισμα.

Ἐπιλέγοντας, δηλαδή, τόσο ὁ κληρικός ὅσο καί ὁ ἐκκλησιαστικός ὀργανισμός ὡς δρόμο τους τό «μή ἑαυτοῖς ἀρέσκειν» (Ρωμ. 15: 1) ἀλλά τήν σταυροαναστάσιμη κένωση,

11. Κατά τήν ὥραία ἔκφραση τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Ἰακωβίου κ. Εὐθυμίου σέ κάποια ἄλλη ἐκκλησιαστική ἡμερίδα.

δέν κάνουν τίποτε ἄλλο παρά νά φανερόνουν τό μυστήριον τῆς Βασιλείας. Γίνονται ξανά ὁ ἐπειγόμενος πρός τό ἐκούσιον πάθος Κύριος.

«Τό μέγα πρόβλημα τῆς Ἐκκλησίας δέν εἶναι ὁ κόσμος ἢ ὁ σταυρός τῆς σέ σχέση μέ τόν κόσμο ἢ χάριν τοῦ κόσμου. Εἶναι ὁ Κλῆρος τῆς, πού ἀντί νά σταυρώνεται, σταυρώνει, πού ἐπιλέγει τή βία ἀντί τῆς ἀγάπης, πού ζητᾷ τήν ἄνεση ἀντί τῆς προσφορᾶς, πού διεκδικεῖ δικαιώματα ἀντί τῆς διακονίας»¹². Μακριά ἀπό τήν εὐκολία τῶν κατηγοριῶν, ὅμως, ὀφείλουμε νά ὁμολογήσουμε πώς οἱ κληρικοί μας κουράζονται ψυχικά καί φθείρονται πνευματικά, ὄχι ἐξ αἰτίας τῆς πολεμικῆς τῶν ἀντίθετων πρός τήν Ἐκκλησία δυνάμεων, ἀλλά *ἐξ αἰτίας ὅσων συμβαίνουν μέσα στήν Ἐκκλησία*. Σταυρωνόμενοι ἀπό τοὺς συλλειτουργοὺς τοὺς εὐκολα μπορεῖ νά μεταπέσουν σέ σταυρωτές, παρά τή θέλησή τους καί «τὴν πρώτην ἀγάπην» τους (Ἀποκ. 2: 4).

Ἄλλὰ ὁ Σταυρός ἐγγυᾶται πάντοτε τὴν Ἀνάσταση. Ὁ σήμερα ἐορτάζων ἅγιος Λουκάς ὁ γιατρός¹³ εἶχε δηλώσει: «Ἀγάπησα τό μαρτύριο πού καθαρίζει τὴν ψυχὴ». Καί *ὁ, πὶ καθαρίζει τὴν ψυχὴ καθαρίζει καί τὴν Ἐκκλησία*. Σᾶς εὐχαριστῶ πολὺ.

12. π. Μιχαήλ Καρδαμάκη, *Ἐκκλησιαστικὴ παιδεία: ἡ περιπέτεια ἐνός ὁράματος*, ἐκδ. Ἀκρίτας, σ. 74.

13. Ἡ ἐκδήλωση ἔλαβε χώρα στίς 11-6-2009.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Διαπιστώσεις γιά τή σημερινή κατάσταση:

Σεβ. Μητροπολίτου Ἀλεξανδρουπόλεως κ. Ἀνθίμου, Κυριακή Ὁρθοδοξίας 2007:

«Σήμερα ὁ λαός μας δείχνει πάλι νά κουράστηκε ἀπό τήν βαρειά παρακαταθήκη, ἀπό τήν χρυσοσέλιδη ἱστορία, ἀπό τό ἀλλοιθώρισμα πρὸς τήν ἐξουσία καί τήν κοσμική περιπλοκή. Ἕνα πράγμα μόνο δέν κουράστηκε ὁ λαός μας: Νά προσκυνάει καί νά σέβεται τό Χριστό, μόνο ὅταν Τόν βλέπει Σταυρωμένο. Εἶναι καιρός, νά βγάλουμε τὰ βελούδα πάνω ἀπὸ τοὺς γυμνοὺς ὤμους τοῦ Ναζωραίου. Βελούδα γλωσσικά, ἱεροτελεστικά, κρατικά, ἐθνικά. Βαρὺς ὁ λόγος, μὰ συντέμνει ὁ χρόνος. Ἔχουμε ἀνάγκη ἀπὸ μιά ἐπανάσταση, μὰ δέν βρίσκονται ἐπαναστάτες. Κι ὅμως, τή μόνη ἐπανάσταση τήν ἔφερε ὁ Ἰησοῦς. «Οὐκ ἦλθον βαλεῖν εἰρήνην, εἶπε, ἀλλὰ μάχαιραν» (Ματθ.10, 34). Εἶναι ἡ ἐπαναστατική μάχαιρα τοῦ πνεύματος πού ἐξακολουθεῖ σιωπηλά νά ἀκυρώνει τήν τάξη αὐτοῦ τοῦ κόσμου».

Σεβ. Μητροπολίτου Νικοπόλεως κ. Μελετίου, Κυριακή Ὁρθοδοξίας 2009:

«Τάχα παράλαβε ἀπὸ τόν Χριστό τίποτε ὁ ἱερωμένος, πού δέν βλέπει τοὺς χριστιανούς σάν παιδιὰ του; Πού δέν ἔχει διάθεση θυσίας γιά χάρη τους; Καί τί τάχα θά παραδώσει, ὅταν βλέπει τήν Ἐκκλησία σάν χῶρο γιά προσωπική του προβολή καί καταξίωση; Καί ὅταν στόχο του ἐξώφθαλμο ἔχει νά κάμει καριέρα;

Ἀλήθεια, ἐπῆρε τίποτε ἀπὸ Ἐκεῖνον πού γεννήθηκε σέ σπῆλαιο καί πέθανε σάν κακοῦργος καί τάφηκε σέ ξένο τάφο, ὁ κληρικός, καί πιά πολύ ὁ μοναχός, πού ἀφήνει τήν καρδιά του νά κολλάει στόν πόθο γιά πολυτέλεια, γιά μεγα-

λεῖα, γιά πλούτη; Εἶναι ποτέ δυνατό, μιά τέτοια ἀσυνέπεια νά θεωρηθῆ συμβατή μέ τήν πίστη, μέ τό μήνυμα τῆς βασιλείας τοῦ Χριστοῦ;

Δυστυχῶς ὁμως, καί ἐμεῖς οἱ ἀρχιερεῖς, καί οἱ ἱερεῖς, πνευματικοί πατέρες, ἀλλά καί ἐσεῖς, ἀδελφοί, βρισκόμαστε φοβερά ἀποπροσανατολισμένοι. Σέ λάθος θέση καί στάση. Πάψαμε νά εἶμαστε τό ἀλάτι, ὅπως μᾶς τό ζητάει ὁ Χριστός. Μά ὅταν τό ἀλάτι γίνεται ἄναλο, εἴτε γιατί ἐμεῖς δέν τό βλέπομε πιά (τό ἔργο μας) σάν ἀλάτι τῆς γῆς, εἴτε γιατί ἐμεῖς δέν τό χρησιμοποιοῦμε σάν ἀλάτι τῆς γῆς, τότε ἀντί γιά παρηγορία καί ἐλπίδα, γινόμαστε θλίψη καί ἀπογοήτευση. Καί σάν ἀλάτι ἄναλο, καταντᾶμε χωρίς λόγο ὑπαρξης· ἀλάτι ἄναλο· ἀξιοί βληθῆναι ἔξω καί καταπατεῖσθαι ὑπό τῶν ἀνθρώπων (Ματθ. 5, 13)· σέ ἀμφισβήτηση καί σέ ἀπόρριψη».

Προτάσεις κατά καιρούς πού ἔμειναν «στά χαρτιά»:

νῦν Μακ. Ἀρχιεπισκόπου κ. Ἰερωνύμου *Ἐξουσία καί διακονία στή Ἐκκλησία*, Εἰσήγηση πού μεταφέρει στήν Ἱερά Σύνοδο τῆς Ἱεραρχίας τίς *προτάσεις τοῦ συνεδρίου τῆς Πάτρας τό 2005*, προτάσεις πού προέκυψαν ἀπό κληρικο-λαϊκό συμπροβληματισμό:

Α. 1. Ἀδυναμία ἀντίληψης τῆς ἔννοιας τῆς ἐξουσίας ἐντός τοῦ χώρου τῆς Ἐκκλησίας, ὅταν κατά τά λεχθέντα ἡ συναίσθηση τῆς εὐθύνης βοηθᾶ στήν υπέρβαση τῶν ἀδυναμιῶν.

2. Ἡ ὑπαρξη τῆς ἀνάγκης γιά μιά βαθύτερη πνευματική παιδεία τῶν ταγῶν τῆς Ἐκκλησίας.

3. Ἡ διαπίστωση τῆς ἀδράνειας τῆς Ἱεραρχίας στά μεγάλα ζητήματα πού ἄπτονται τῆς νεότητας καί τοῦ ρόλου τῆς στήν Ἐκκλησία καί τήν κοινωνία, τῶν κοινωνικῶν προβλημάτων, κ.λπ.

4. Δεδομένου τοῦ μεγέθους τοῦ σκανδαλισμοῦ τῶν πιστῶν ἀπό τά οἰαδήποτε ἐνδοεκκλησιαστικά σκάνδαλα καί

τῆς ἀδυναμίας συλλήψεώς του (τοῦ σκανδαλισμοῦ) ἀπό τό σύνολο τῆς Ἱεραρχίας, προτάθηκε ἡ ἀλλαγὴ τοῦ τρόπου ἐκλογῆς τῶν Ἱεραρχῶν.

5. Ἐξεφράσθη ἡ ἐπιθυμία καθάρσεως τῆς Ἐκκλησίας μέ τήν εἰσοδική στούς κόλπους της, ἀνθρώπων μέ ἥθος, ταπείνωση, ἀγωνιστικό πνεῦμα καί τήν τοποθέτησή τους σέ καίριες πνευματικές θέσεις.

Β. 1. Ὁργάνωση τῆς ἐνοριακῆς ζωῆς σέ πολλαπλά επίπεδα πού θά ἀφοροῦν ὅλες τίς ἡλικίες τῶν πιστῶν ἐπειδή ὡς ἐπανευαγγελισμός προσδιορίστηκε ἡ συμμετοχή τῶν πιστῶν στήν εὐχαριστηριακή σύναξη, ζητήθηκε οἱ ποιμένες νά ἀφουγκραστοῦν τίς ἀγωνίες, τοὺς προβληματισμούς, τά ὁράματα, τίς ἀμφιβολίες τῶν ποιμενομένων, ὥστε νά μποροῦν νά τοὺς διακονήσουν ἀποτελεσματικά καί ἀπό κοντά.

2. Αὐτό προϋποθέτει ὑγιῆ πνευματική ζωή στό χῶρο τῆς ἐνορίας, ἡ ὁποία ἐξαρτᾶται, κατά κύριο λόγο, ἀπό τόν ἱερέα. Ἔτσι ζητήθηκε οἱ ἐπίσκοποι νά εἶναι προσεκτικοί στόν τρόπο ἐπιλογῆς τῶν κληρικῶν, ὥστε νά ἀποφευχθοῦν στό μέλλον οἱ ἀναταράξεις τοῦ προσφάτου παρελθόντος. Ἐπίσης, ἡ δημιουργία κατά Μητροπόλεις ἐνημερωτικῶν σεμιναρίων καί ἱερατικῶν συνάξεων γιά τήν ἐπιμόρφωση τῶν κληρικῶν σέ σύγχρονα θέματα, ὥστε νά βοηθηθοῦν στό δύσκολο ἔργο τους μέ τή συνεχῆ πληροφόρηση. Ἡ πνευματική ζωή τοῦ κληρικοῦ, συνεπικουρούμενη ἀπό τήν ἐργήγορη σέ κοινωνικά θέματα, θά τοῦ δίδει τή δυνατότητα νά ἀπευθύνεται πρὸς τοὺς πιστοὺς καί νά καταθέτει “ἐκ τοῦ περισσεύματος τῆς καρδίας του”, παύοντας νά εἶναι μισθωτός ὑπάλληλος ἢ ἀναζητητὴς “τυχερῶν”. Δέν μπορεῖ νά μεταδώσει κάποιος ὅ,τι δέν διαθέτει αὐτός ὁ ἴδιος.

Αὐτό τό ὁποῖο χρήζει ἰδιαίτερης προσοχῆς, εἶναι ὅτι πολλοὶ περιμένουν τήν ἄμεση ἀνταπόκριση τῆς Ἱεραρχίας στά αἰτήματά τους καί θά καταστεῖ ἀπογοητευτικό γι’ αὐτοὺς

νά δοῦν τὴν Ἐκκλησία νά προφασίζεται τὴν ἀνάγκη πίστωσης χρόνου γιὰ διεξοδικότερη ἔρευνα καὶ μελέτη.

Ὁ ποιμένας ἢ ὁ λαϊκός, στό βαθμό πού συντονίζεται μέ τὴν θυσιαστική κένωση τοῦ Χριστοῦ λειτουργεῖ σωστά, στό βαθμό ὅμως τῆς ἀπόκλισής του, παραμένει στήν κοσμική δι-οίκηση. Ἡ Ἐκκλησία ὅμως, ἡ ὁποία καλεῖται νά προσλάβει καί νά μεταμορφώσει ἕναν κόσμο πού δέν ἔχει καμία σχέση μέ τόν κόσμο πού ἤξερε καί πού Τὴν προσκαλεῖ μὲν ἀλλὰ συγχρόνως Τὴν προκαλεῖ καί πειραστικά νά αὐτοπεριοριστεῖ σέ σύστημα ἠθικῶν ἀξιῶν, φιλοσοφημάτων καί κοσμοθεωριῶν, συχνά ἄσχετων μέ τίς ὄντολογικές Της προϋποθέσεις, δέν εἶναι δυνατόν νά σταθεῖ μέ ὑπευθυνότητα καί γνησιότητα ἀπέναντι στά ἐρωτήματα τῆς σύγχρονης πραγματικότητας, ἐάν δέν ἀποτολμήσει, ὅπως ἄλλωστε τό ζητοῦν ἰδιαιτέρη οἱ νέοι, μία αὐτοκριτική μέ στόχο τὴν ἀναζήτηση μίας ἐκκλησιαστικῆς αὐτοσυνειδησίας καί ἐάν δέν ἀρθρώσει σωτηριολογικό λόγο μέ ἀφειρηρία ἕνα ἦθος μετανοίας. Ἡ Ἐκκλησία ἄλλωστε, εἶπε, δέν πρέπει νά ἐπιδιώκει μερίδιο κοσμικῆς ἐξουσίας τὴν ὁποία καί δέν ἐπιζητᾷ, ἀλλὰ δέν μπορεῖ νά περιοριστεῖ καί στίς ἀπαιτήσεις ὀρισμένων πού Τῆς ὀρίζουν ρόλο μόνο διακοσμπτικό ἢ πού Τὴν θεωροῦν ὡς χωροφύλακα μίας ἠθικῆς πού δημιουργεῖ «χρηστούς» καί νομοταγεῖς πολίτες. Ἀφοῦ ἡ Ἐκκλησία ἐπικοινωνεῖ καί συνδιαλέγεται μέ ζωντανούς ἀνθρώπους, ὑπογράμμισε, δέν μπορεῖ νά στέκεται ἀπέναντί τους σάν ἕνα ἴδρυμα ἢ σάν ἕνας θεσμός πού ικανοποιεῖ μόνο τίς ἀνάγκες τῶν «θηρσκευτικῶν τύπων», ἀλλὰ ἔχει εὐθύνη καί λόγο γιὰ τὴν μεταμόρφωση τοῦ ἐλεύθερου ἀνθρώπου ἀπό ἄτομο σέ πρόσωπο, δηλαδή γιὰ τὴ δημιουργία μίας ὄντοτητας πού θά ἔχει ἄποψη, θέληση καί ἔκφραση γιὰ τὴν ἀλήθεια, τὴν εἰρήνη, τὴν ἀγάπη, τὴν ἐλευθερία, τὴ δικαιοσύνη καί τίς ὑποχρεώσεις καί τὰ δικαιώματά της σέ ὅλες τίς ἐκφάνσεις τῆς ζωῆς.

Προτάσεις Ζ΄ Πανελληνίου Λειτουργικοῦ Συμποσίου
«Τό μυστήριον τῆς ἱερωσύνης», 2005:

«Νά τηροῦνται αἱ ἱεροκανονικά προϋποθέσεις τῶν πρὸς χειροτονίαν προσερχομένων.

Νά ἐπιδειχθῇ ἰδιαίτερα φροντίς διὰ τὴν ἱερατικὴν οἰκογένειαν καί νά ληφθῶσι συγκεκριμένα μέτρα διὰ τὴν ὑλικὴν καί ἠθικὴν ὑποστήριξιν αὐτῆς.

Νά ἐπιλέγωνται μέ κατάλληλα κριτήρια οἱ πνευματικοί, οἱ ὁποῖοι δίδουν συστατικὰς ἐπιστολάς.

Νά ἐξετάζωνται τὰ κίνητρα τῶν ὑποψηφίων.

Νά μὴ ἐγκαταλείπωνται πνευματικῶς ἀστήρικτοι οἱ χειροτονούμενοι.

Νά γίνεται μετὰ φειδοῦς ἡ χορήγησις τῶν ὀφφικίων».

Νεανικοὶ προβληματισμοί, Πρακτικά Πανελληνίου Συνεδρίου Στελεχῶν Νεότιτος Ἱερῶν Μητροπόλεων, 1992, σ. 104-105.

«Ζητήθηκε νά ἐπανεξετάσουμε ὅλες τίς πτυχές τῆς ἐκκλησιαστικῆς μας ζωῆς ὥστε νά ἐκδηλωθεῖ τό ἐνδιαφέρον τῆς Ἐκκλησίας γιά τοὺς νέους καί ἀπὸ ἄλλους τομεῖς δραστηριοτήτων (λατρεία, διοίκηση κτλ.) Οἱ τομεῖς αὐτοὶ πρέπει νά γονιμοποιηθοῦν ἀπὸ τὸν προβληματισμό ἐπὶ τῆς ποιμαντικῆς τῶν νέων μέ τίς ἀπαραίτητες θεσμικὲς μεταβολές (π.χ. κατοχύρωση μονίμων κληρικολαϊκῶν ἐπιτροπῶν κατὰ μητρόπολη, θέσπιση ὀργανικῶν θέσεων γιά κοινωνικοὺς λειτουργοὺς καί λαϊκοὺς συνεργάτες κ.ἄ.). Ἐκὼς δὲ δημιουργία λατρείας περισσότερο φιλόξενης γιά τοὺς νέους».

Ἐπίμνημα πρὸς τὴν Ἁγίαν καὶ Ἱεράν Σύνοδον, Δ΄ Συνέδριον Θεολόγων «Ἐφεσος», 1963, Πρακτικά 1964, σ. 148-150.

«Ἐνῶ ἡ Λατρεία ἔχει θεμελιακὴν θέσιν πρὸς τὴν καθόλου ζωὴν τῆς Ἐκκλησίας, παράγοντες ἐνδογενεῖς καὶ ἐξωγενεῖς ἔχουν ἐπιδράσει δυσμενέστατα, καὶ τὸ μεγαλύτερον μὲν μέρος τῶν βεβαπτισμένων τὸ ἔχουν ἀπομακρύνει ἀπὸ τὸν Ναόν καὶ ἀπὸ τὴν Τράπεζαν τοῦ Μυστηρίου, σημαντικὸν δέ ποσοστὸν τοῦ ὑπολοίπου τὸ ἔχουν ἐτίσει εἰς τυπικὴν καὶ οὐχὶ βιωματικὴν συμμετοχὴν εἰς τὴν Λατρείαν...

(Ἀπαιτεῖται συνεργασία). Ὅπου δὲν ὑπάρχει ἐνότης καὶ ἐνσωμάτωση δὲν ὑπάρχει Ἐκκλησία καὶ ἐπενέργεια τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Τοῦτο δέ, διότι εἰς ἐποχὴν τοσοῦτον εὐνοοῦσαν τὴν συνεργασίαν εἰς ἅπαντας τοὺς τομείς τῆς οἰκονομικῆς καὶ πολιτιστικῆς ζωῆς δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ὑπάρχη ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ – ἥτις ἀποτελεῖ τὴν κατ' ἐξοχὴν ἐνοποιὸν δύναμιν τῆς ζωῆς καὶ τοῦ πολιτισμοῦ– ἀπομόνωση καὶ ἔλλειψις προγραμματισμένης καὶ οὐσιαστικῆς συνεργασίας εἰς τὰ πνευματικὰ ἔργα καὶ πρὸ παντός εἰς τὸ ἔργον τῆς ἀναζωπυρήσεως τοῦ Λειτουργικοῦ πνεύματος».

Προτεινόμενη βιβλιογραφία

- Μητροπολίτου Σηλυβρίας Αἰμιλιανοῦ, *Τερεῦς, ἐνορία καί ἀνανέωση*, ἐκδ. Ἱ. Μητροπόλεως Καλαβρύτων καί Αἰγιαλαίας.
- π. Ἀλεξάνδρου Σμέμαν, *Ἡμερολόγιο*, ἐκδ. Ἀκρίτας.
- *2000 χρόνια μετά* (συλλογικό), ἐκδ. Ἀκρίτας
- π. Μιχαήλ Καρδαμάκη, Αἶμα καί δάκρυα, ἐκδ. Τήνος
- τοῦ ἰδίου, *Ἐκκλησία, Ἡ ὠραιωθείσα ἀγάπη*, ἐκδ. Μαῖστρος
- π. Φιλοθέου Φάρου *Ἡ Ἐκκλησία ὡς σκάνδαλο καί ὡς σωτηρία*, ἐκδ. Ἀρμός
- π. Ἀδαμαντίου Αὐγουσιτίδη, *Παραμυθητική θεολογία*, ἐκδ. Δομή
- *Γιά τήν ἐσωστρέφεια τῆς Ὁρθοδοξίας* (συλλογικό), προσεχῶς ἀπό τίς ἐκδ. Ἀκρίτας
- *Ἀπό ποῦ πάνε γιά τήν Ἐκκλησία;* (συλλογικό), ἐκδ. Μαῖστρος
- Περιοδικό *Σύναξη*, τεύχη 41 (Ἑλληνική κοινωνία), 47 (Ἐξουσία ἢ διακονία;), 61 (Ἐκκλησία: ἀποστολή, λατρεία, κοινωνία), 66 (Ἡ γλώσσα τῆς Ἐκκλησίας σήμερα), 71-72 (Λειτουργική ἀνανέωση), 74 (Ἐν τῷ κόσμῳ σήμερα), 82 (Ἐλευθερία καί φόβος στή ζωή καί στίς δομές τῆς Ἐκκλησίας), 83 (Τό κήρυγμα μεταξύ λιμοῦ καί κορεσμοῦ), 90-92 (Ἐκκλησιολογία), 97 (Ἡ Ἐκκλησία ὡς σῶμα), 103 (Μεταχριστιανική Εὐρώπη), 105 (Ζητήματα λειτουργικῆς πράξης), 109 (Νεολαία 2009).
- Περιοδικό *Καθ' ὁδόν*, τεύχη 1 (Ἡ Ὁρθοδοξία μπροστά στίς σύγχρονες ἐξελίξεις), 10 (Ἐκκλησία σήμερα).
- π. Βασιλείου Θερμοῦ *Ἐκ τῆς αὐλῆς ταύτης: κείμενα ἐκκλησιαστικῆς κριτικῆς*, ἐκδ. Ἀρμός
- τοῦ ἰδίου, *Πένταθλον*, ἐκδ. Ἀκρίτας
- τοῦ ἰδίου, *Ὁδύνη Σώματος Χριστοῦ: κεφάλαια ἐκκλησιαστικῆς αὐτογνωσίας*, προσεχῶς ἀπό τίς ἐκδ. Ἀκρίτας

Ἄρχιμ. Δημητρίου Ἀργυροῦ,
Καθηγητοῦ Α.Ε.Α. Βελλᾶς Ἰωαννίνων

«Ἰερέας σήμερα; Γιατί ὄχι;»

Μήνυμα πού ἀπευθύνεται σέ σύγχρονους νέους
ὑποψηφίους γιά τήν Ἰερwsύνη*

Ποιό εἶναι τό σήμερα; Ὅλοι τό ζοῦμε. Τό γνωρίζουμε. Τά χαρακτηριστικά του εἶναι γνωστά καί ψηλαφητά σέ ὄλους τοῦς τομεῖς καί τίς πιυχές τῆς οἰκογενειακῆς, τῆς κοινωνικῆς, τῆς ἐκκλησιαστικῆς καί τῆς πολιτικῆς ζωῆς¹.

* Τό κείμενο αὐτό ἀποτελεῖ ἐπεξεργασία τῆς εἰσηγήσεώς μου μέ θέμα: «Ἰερέας σήμερα... Γιατί ὄχι; Περιεχόμενο ἐνός μηνύματος πού ἀπευθύνεται σέ σύγχρονους νέους ὑποψηφίους γιά τήν Ἰερwsύνη», στήν Ἡμερίδα πού ἐγινε ὑπό τήν αἰγίδα τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καί πάσης Ἑλλάδος κ. Ἰερωνύμου Β΄, τήν Πέμπτη 11 Ἰουνίου 2009, στό Διορθόδοξο Κέντρο τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, παρά τῆ Ἱερᾷ Μονῇ Πεντέλης μέ θέμα: «Ἡ ἀποστολή τοῦ Ἰερέως στόν σύγχρονο κόσμο», διοργανωθεῖσα ἀπό τή Συνοδική ἐπιτροπή Θείας Λατρείας καί Ποιμαντικoῦ ἔργου. Πρόεδρος τῆς Συνεδρίας ἦτο ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Ὑδρας, Σπετσῶν καί Αἰγίνης κ. Ἐφραίμ.

1. Γιά τό θέμα αὐτό βλ. ἐνδ. Τσόμοκι Νόαμ, *Ἡ Νέα παγκόσμια Τάξη*, Μετάφρ., Νίκος Β. Ἀλεξίου, Ἀθήνα 1999 καί Κατσούλης Η., κ.ἄ. (ἐπιμ.), *Παγκοσμιοποίηση. Οἰκονομικές, Πολιτικές, Πολιτισμικές ὀψεις*, Ἀθήνα 2003.

Τό χθές, ὁ εἰκοστός αἰώνας μέ ὅλα τὰ προβλήματα του, τίς ἀντιφάσεις του, τὰ θετικά καί τὰ ἀρνητικά του, ἄφησε μία μικρή κληρονομιά καλή ὡς μαγιά γιά τό σήμερα, τή στροφή πρὸς τὴν Ἐκκλησία καί τίς πνευματικές ἀξίες². Θέλει ὁμως χρόνο, ἐπίμονη καί συστηματική ἐργασία, γιά νά ζυμώσει τό σημερινό φύραμα καί νά μὴν ἀλλοιωθεῖ.

Τὰ προβλήματα καί ἡ προβληματική ὁμως τοῦ χθές πέ-
ρασαν τὰ μηνύματά τους στὸν εἰκοστό πρῶτο αἰώνα καί
ἤδη στὴν πρώτη δεκαετία του γευόμεθα τοὺς πικροὺς καρ-
πούς των³.

Οἱ βαθιές ἀλλαγές πού συνέβησαν καί συμβαίνουν στό
μεταίχμιο τῶν δύο τούτων αἰώνων (τοῦ χθές καί τοῦ σήμε-
ρα) συμβάλλουν στὴν ταυτόχρονη *ἀποδόμηση* καί *ἀναδό-
μηση* τοῦ κόσμου πού ζοῦμε⁴.

Ἡ ρευστότητα, ἕνας ἀπὸ τοὺς καρπούς τοῦ σύγχρονου
τρόπου ζωῆς, συνοδοιπόρος τῆς ἀβεβαιότητας καί τῆς ἀνα-
σφάλειας, καί ὁ ἀτομισμός πού πηγάζει ἀπὸ τὴν παγκο-
σμιοποίηση καί τὴν ὑποχώρηση τῶν παραδοσιακῶν θε-

2. Βλ. Ἀναστασίου Γιαννουλάτου, ἀρχιεπισκόπου Τυράνων, Δυρρα-
χίου καί πάσης Ἀλβανίας, *Παγκοσμιοποίηση καί Ὁρθοδοξία*, (Μελετή-
ματα ὀρθοδόξου προβληματισμοῦ), Ἀθήνα 2002, Γ' ἀνατύπωση, ἐκδ.
Ἀκρίτας καί Ware Καλλίστου, *Ἡ Ὁρθόδοξη Θεολογία στὸν 21ο αἰώνα*,
Ἀθήνα 2005.

3. Βλ. ἐνδ. Βεργόπουλου Κώστα, *Παγκοσμιοποίηση. Ἡ μεγάλη Χί-
μαιρα*, Ἀθήνα 1999 καί Κόλλιας Χ., κ.ἄ. (ἐπιμ.) *Μύθοι καί πραγματι-
κότητα τὴν ἐποχὴ τῆς Παγκοσμιοποίησης*, Ἀθήνα 2003.

4. Βλ. Κονδύλη Παναγιώτη, *Ἀπὸ τὸν 20ο στὸν 21ο αἰώνα. Τομέ-
ς στὴν πλανητικὴ πολιτικὴ περὶ τὸ 2000*, Ἀθήνα 1998. Μαντζαρίδη Ι. Γε-
ωργίου, *Παγκοσμιοποίηση καί Παγκοσμιοποίηση. Χίμαιρα καί Ἀλή-
θεια*, ἐκδ. Π. Πουρναρά, Θεσσαλονίκη, 2001.

σιμών και ήθων από τή ζωή, σηματοδοτοῦν τή σύγχρονη κοινωνία ὡς ἄκρατα ἀτομοκεντρική και ἔνδοκόσμια⁵.

Ἡ *Οἰκογένεια*, τό πρωταρχικό κύτταρο και ὁ βασικός ἄρμος τῆς κοινωνικῆς συνοχῆς, ἔχει ἐν πολλοῖς ἀλλοτριωθεῖ. Αὐτός ὁ θεσμός ἀγάπης, ἐλευθερίας και ἄμεσης δημοκρατίας εὐρίσκεται σέ ἐπικίνδυνη κρίση, ἀνίκανος νά ἀνακτήσει τή συνοχή του και νά ἐκπληρώσει τό ἔργο του⁶.

Ἡ *παγκοσμιοποίηση* τῆς ἀγορᾶς, τά δίκτυα και οἱ λεωφόροι τῆς πληροφορικῆς, ἡ γενετική μηχανική και τόσοι ἄλλοι καινοφανεῖς και μυθικοί σχεδόν ὄροι εὐρίσκονται στά χεῖλη τοῦ μέσου ἀνθρώπου, πού, ἐπειδή ἀδυνατεῖ νά κατανοήσει ἀπόλυτα τό νόημά τους, τοὺς ἀντιμετωπίζει μέ δέος, μέ ἀνάμεικτα συναισθήματα προσδοκίας και ἀπειλῆς, γιατί τοῦ προκαλοῦν φόβους γιά πολιτισμική ὁμογενοποίηση και ἐπιβολή ξένων προτύπων και τρόπων ζωῆς⁷.

5. Βλ. Μαλεβίτση Χρήστου, «Σκέψεις γιά τήν Ἑλληνική Κοινωνία», *Σύναξη*, τεῦχος 41 (1992), σ. 7-13, και Ματσούκα Νίκου, «Ὁ ρόλος τῆς Ὀρθοδοξίας στήν οἰκοδόμηση τῆς Ἐνωμένης Εὐρώπης», *Σύναξη*, τεῦχος 34 (1990), σ. 25-30. Πρβλ. ἐπίσης και *Σύναξη*, τεῦχος 73 (2000), ἔνθα ἐνδιαφέρουσες μελέτες σχετικές μέ τό θέμα.

6. Ἐνδεικτικά γιά τήν οἰκογένεια βλ. Μαντζαρίδη Ι. Γεωργίου, *Χριστιανική Ἠθική*, «Γάμος και Οἰκογενειακή Ζωή», σελ. 320-356, ἐκδ. Πουρναρά, Θεσ/νίκη 1995-2000, τέταρτη ἀνανεωμένη ἐκδοση. Ἰωαννίδη Θωμᾶ, *Γάμος και Παρθενία ἐν Χριστῷ*, ἐκδ. Ἄρμος, Ἀθήνα 1998. Μέγιεντορφ π. Ἰωάννου, *Ὁ Ὀρθόδοξος Γάμος*, μεταφρ. ἀρχιμ. Ἀθηναγόρα Δικαϊάκου, ἀ΄ ἐκδοση, ἐκδ. Ἀκρίτας, Ἀθήνα 2004. Πρωτοπρ. Καρδαμάκη Μιχαήλ Σ., *Ὁ Γάμος Μυστήριό Μέγα*, ἐκδ. Τῆνος, Ἀθήνα 2004. Σπυροπούλου Μερόπης, *Οἰκογένεια ὄρα μηδέν; (σκέψεις γιά μία προοπτική ἐλπίδας...)* ἐκδοση δεύτερη, Ἀθήνα - Νέα Σμύρνη 2008. *Οἰκογένεια σέ κρίση* (συλλογικό), ἐκδ. Ἀκρίτας, σειρά: Γάμος και Οἰκογένεια, ἀριθ. 13, ἐπιμέλεια Μαρίας Δ. Κοκκίνου, ἐκδοση πρώτη, Ἀθήνα 2009.

7. Axtman, R., (ed.) *Globalization and Europe*, Pinter 1998 και Σι-

Ὡστόσο οἱ δορυφορικές τηλεπικοινωνίες καί τά δίκτυα πληροφορῆς δημιουργοῦν σήμερα καί τίς προϋποθέσεις γόνιμης συνάντησης διαφορετικῶν πολιτισμικῶν παραδόσεων καί ρευμάτων. Τό νέο πλαίσιο ζωῆς τοῦ εὐρωπαϊκοῦ κόσμου πού διαμορφώνεται, ὅπως καί τό νέο πλαίσιο ζωῆς τοῦ ἐντός καί ἐκτός Ἑλλάδος Ἑλλήνα, ἡ οἰκιοθελής ἢ μή μετανάστευση τῶν λαῶν καί ἡ μεταναστευτική αὐτή προσφυγιά μέ τά συνεπακόλουθα τῆς⁸, ἡ λεγόμενη νέα φτώχεια, εἶναι θέματα πού ἐπιτείνουν τή σύγχυση τοῦ σήμερα.

Ἡ οἰκονομική κρίση, μέ ὅλες τίς συνέπειές τῆς, εἶναι μικρό κακό, μπροστά στήν πνευματική πώχευση καί σύγχυση τῆς ἐποχῆς μας.

Οἱ πολλές καί ὑπερβολικές ἀπαιτήσεις τοῦ σήμερα καί ἡ συνεχῆ ἀναζήτηση ἐπιτυχίας στή ζωή, δημιουργοῦν στούς σύγχρονους νέους ὑψηλές προσδοκίες, στίς ὁποῖες πρέπει, δύσκολα ὁμως μποροῦν, νά ἀνταποκριθοῦν, μέ ἀποτελεσμα νά φοβοῦνται τή ζωή καί τή συζυγία, νά ἀναζητοῦν ὁμως τή συντηρικότητα⁹.

Ἡ εἰκόνα τῆς προβολῆς τοῦ ἐπιτυχημένου ἀνθρώπου στόν ἐργασιακό - ἐπαγγελματικό χῶρο καί ἡ κοινωνική κα-

οῦσιουρα Πέτρου - Χαζάκη Κωνσταντίνου (ἐπιμ.) *Παγκοσμιοποίηση. Εὐρωπαϊκή Ἐνωση καί Ἑλλάδα. Πολιτικές καί Οἰκονομικές Ὅψεις* (Πρόλογος Ἰωάννης Βαβαύρας). Ἀθήνα 2009 καί Νικολόπουλου Πάνου, «Ἀσκητική ἀντίσταση στήν παγκοσμιοποίηση», *Σύναξη*, τεῦχος 73 (2000), σ. 11-23.

8. UNHCR (Ἕλληνη Ἀρμοστικότητα τοῦ Ο.Η.Ε. γιά τοὺς πρόσφυγες), *Οἱ πρόσφυγες τοῦ κόσμου 1997-1998*, Ἑλληνικά Γράμματα, 1998.

9. Πρβλ. π. Μέγιεντορφ Ἰωάννου, ἔνθ' ἄνωτ., Πρωτοπρ. Μιχαήλ Καρδαμάκη, *Ἀγάπη καί Γάμος*, ἔκδ. Ἀκρίτας, σειρά Γάμος καί Οἰκογένεια ἀριθ. 2, δεύτερη ἔκδοση, Ἀθήνα 2001. Πρωτοπρ. Θεομῆ Βασιλείου, *Ἡ Χαρά τῆς ζωῆς καί τῆς δημιουργίας*, ἔκδ. Ἀρμός, Ἀθήνα 2003.

ταξίωση διακατέχει τήν πλειονότητα τῶν σύγχρονων ἀνθρώπων μέ ἀποτέλεσμα νά τρέχουν ἀπό πρωίας ἕως ἑσπέρας, ἀναλίσκοντας ἔτσι τίς ψυχοσωματικές τους δυνάμεις καί ἀντοχές σέ μάταιες συχνά ἀναζητήσεις.

Ὁ *Εὐρωπαϊκός πολιτισμός* ἐνῶ δείχνει πώς σήμερα εὐρίσκεται στήν ἔσχατη ἀντοχή του, ἐν τούτοις δυσκολεύεται νά ἀποδεχθεῖ τή χριστιανική του ταυτότητα. Ἄρνεϊται ἐν πολλοῖς τήν συνδρομή τοῦ χριστιανισμοῦ στήν ἄμυνά του καί τήν ἀνασυγκρότηση του¹⁰.

Ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία καί ὁ κλῆρος της εὐρίσκονται ἀντιμέτωποι μέ αὐτές τίς γενικότερες ἀλλαγές καί ἐξελίξεις¹¹. Διαθέτουν ὅμως δοκιμασμένες δυνάμεις καί σιτηρίγματα, διά νά συμβάλλουν στήν ἀντιμετώπιση τῶν ἀναφουομένων προβλημάτων¹².

Ἡ Ἐκκλησία πορεύεται σταθερά ἐδῶ καί δύο χιλιάδες χρόνια. Ἡ Ἐκκλησία πορεύεται μέσα στήν Ἱστορία καί τόν κόσμο, ἐνῶ δέν εἶναι ἐκ τοῦ κόσμου τούτου. Διά τοῦτο καί

10. Βλ. Χολέβα Κωνσταντίνου, «Εὐρώπη: Σημεῖον Ἀντιλεγόμενον καί Ταμεῖον Ἀμφιλεγόμενον», *Σύναξη*, τεῦχος 34 (1990), σ. 97-100. Δελγκωσταντῆ Κώστα. «Ἡ Εὐρωπαϊκή μας ταυτότητα μεταξύ χριστιανικῆς παράδοσης καί πλουραλισμοῦ», *Σύναξη*, τεῦχος 74 (2000), σ. 29-41. Ἀναστασίου Γιαννουλάτου, ἀρχιεπισκόπου Τιράνων, Δυρραχίου καί πάσης Ἀλβανίας, «Οἱ Χριστιανοί στήν πολυθρησκευτική Ἐνωμένη Εὐρώπη, Προβληματισμοί», *Σύναξη*, τεῦχος 74 (2000).

11. Βλ. Βουλγαράκη Ἠλία, «Ἡ ἀνανέωση τῆς Ἐκκλησίας», *Σύναξη*, τεῦχος 43 (1992), σ. 7-21.

12. Γιά τό θέμα αὐτό βλ. ἐνδ. *Σύναξη*, τεῦχος 43 (1992), τό ὅποιο εἶναι ἀφιερωμένο στόν ὀρθόδοξο κλῆρο. (Ἔχει ἐνδιαφέρουσες μελέτες). Πρβλ. καί Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καί πάσης Ἑλλάδος κυροῦ Χριστοδούλου, «Λόγος Ἐπιβατήριος», *ΕΚΚΛΗΣΙΑ*, ἔτος ΟΕ', ἀριθμ. 10, 1 Ἰουνίου 1998, σ. 380-389.

δέν ἀντιπαρατίθεται μέ τόν κόσμο. Ἀγωνίζεται νά προσλάβει τόν κόσμο καί νά τόν μεταμορφώσει σέ Ἐκκλησία¹³.

«Καί οἱ διάκονοι τῆς Ἐκκλησίας δέν ὑπάρχουν, διά νά ἀντιπαραθέτουν ἀπόψεις, προτάσεις ἢ ἰδεολογικές θέσεις διακονώντας τιν, οὔτε νά συστρατεύονται κάθε φορά πού ἡ ἐποχή τό ἀπαιτεῖ μέ συγκεκριμένες ἰδεολογικοπολιτικές ἀντιλήψεις ἐναντιούμενοι σέ ἄλλες, ἀλλά εὐθύνη καί χρέος τους εἶναι νά καταγγέλλουν καί νά μαρτυροῦν τήν ἀλήθεια πού δέν εἶναι κάποια ἰδεολογία, ἀλλά ἓνα πρόσωπο: ὁ Χριστός, ὁ ἐνανθρωπήσας Θεός. Αὐτός εἶναι ἡ ὁδός, ἡ ἀλήθεια καί ἡ Ζωή (Ἰωάν. 14, 6).

Ὁ Χριστός πού εἶναι χθές, σήμερα, ὁ αὐτός καί εἰς τοὺς αἰῶνας δέν πρότεινε ἐπὶ τῆς γῆς κάποια ἰδεολογία ἢ ἰδέες πού νά διχάζουν τοὺς ἀνθρώπους. Ἔδειξε ἓναν νέο τρόπο ζωῆς. Τόν θεανθρώπινο, καλώντας τόν κόσμο διά τῆς μετανοίας νά τόν ἀκολουθήσει. Καί ἡ Ἐκκλησία Του ὑπάρχει γιά νά ἀνακαινίζει τόν κόσμο, νά τόν ἐνώνει, *«ἵνα ὦσιν ἓν»* (Ἰω. 17, 11)¹⁴.

Ἡ Ἐκκλησία καλώντας τόν κόσμο νά ζήσει τό νέο τρόπο ζωῆς, τόν ἐν Χριστῷ, καί ἐνώνοντας τοὺς ἀνθρώπους ἀνεξαρτήτως φυλῆς καί γλώσσας, δέν ἔχει δικαίωμα νά ἀδιαφορεῖ καί νά σιωπᾷ δι' ὅσα ἀφοροῦν τόν ἀνθρώπο, μικρά

13. Γιά τό θέμα αὐτό βλ. *Ἐκκλησία καί Ἐκκοσμίκευση* (Συλλογικό ἔργο) ἔκδ. Μυριόβιβλος, Ἀθήνα 2003. Μπισσοπούλου Νικολάου, *Θέματα Ὀρθοδόξου Δογματικῆς θεολογίας*, «Ἡ Ἐκκλησία καί ὁ κόσμος», (Πανεπιστημιακαί Παραδόσεις Δογματικῆς), Ἀθήναι 1983, σ. 275-276. Ματσούκα Νίκου, *Δογματική καί Συμβολική Θεολογία Β'*, ἔκδ. Πουρναρά, Θεσσαλονίκη 2003, σ. 380-464.

14. Βλ. Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καί πάσης Ἑλλάδος κ. Ἱερωνύμου Β', «Ἐνθρονιστήριος λόγος», (16/2/2008) *ΕΚΚΛΗΣΙΑ*, ἔτος ΠΕ', τεῦχος 3, Μάρτιος 2008, σ. 196-202.

ἡ μεγάλα θέματα καί προβλήματα τῆς βιωτῆς του, μέσα στήν κοινωνία πού ζεῖ¹⁵.

Οἱ Λειτουργοί τῆς, διακονώντας τήν Ἐκκλησία, ὀφείλουν νά κρατοῦν τή διδασκαλία τῆς, τή μαρτυρία καί τό ἦθος τῆς, τήν Ἀποστολική παρακαταθήκη, ἐκπληρώνοντας τήν ἐντολή τοῦ Χριστοῦ «*διδάσκοντες αὐτούς τηρεῖν πάντα ὅσα*» (Ματθ. 28, 20) ἐνετείλατο τοῖς Ἀποστόλοις.

Ἀλλοίμονο ἂν οἱ Λειτουργοί τῆς Ἐκκλησίας συσχηματίζονται «*τῷ αἰῶνι τούτῳ*» καί συσχετίζονται μέ τίς ἀπαντήσεις καί τίς ἀντιλήψεις τοῦ κόσμου.

Ἀλλοίμονο ἂν ἡ Ἐκκλησία, καί δυστυχῶς ἀρκετές φορές ἐδῶ στήν Πατρίδα μας αὐτό συνέβη, ἀπό Θεανθρώπινος ὀργανισμός, γίνει μέρος τοῦ κόσμου. Ἀπό «*καθόλον καί περιέχον*», γίνει περιεχόμενο.

Κατά καιροῦς ἔχει διατυπωθεῖ ἀπό πολλούς τό αἴτημα (πού καί σήμερα ἐπίσης διατυπώνεται) «*περί τῆς ἀνάγκης τοῦ ἐκσυγχρονισμοῦ τῆς Ἐκκλησίας*», τό ὁποῖο ἀγνοώντας τό σύγχρονο καί τό ἀσύγχρονο Αὐτῆς, συνοψίζεται κυρίως στόν ἐκσυγχρονισμό τοῦ κλήρου¹⁶.

Φαίνεται ὅτι τό αἴτημα αὐτό ἴσως ἔχει κάποια βάση, ὅμως ἀφορᾶ κυρίως περιόδους καί ἐποχές πού οἱ λειτουργοί τῆς Ἐκκλησίας, μεριμνώντας καί τυρβάζοντας περί πολλά

15. Βλ. Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καί πάσης Ἑλλάδος κ. Ἱερωνύμου Β΄, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 197. Μελετίου Μητροπολίτου Νικοπόλεως, «Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία καί Εὐρώπη», «*ΒΕΛΛΑ*» ἐπιστημονική ἐπετηρίδα τῆς Α.Ε.Σ. Βελλᾶς Ἰωαννίνων, τόμος Γ΄, Ἰωάννινα 2005, σ. 19-28.

16. Βλ. Βουλγαράκη Ἠλία, «Ἡ ἀνανέωση τῆς Ἐκκλησίας», *Σύναξη*, τεῦχος 43 (1992), σ. 7-21. Πρβλ. Μητροπολίτου Θηβῶν καί Λεβαδείας Ἱερωνύμου, «Ἐκκλησιαστικῆς ἐκπαιδεύσεως πορεία», *Σύναξη*, τεῦχος 42, (1992), σ. 9-14, καί ἀρχιμανδρίτου Ἠλία, «Ἡ παρουσία τοῦ Ὁρθοδόξου ἱερέα», *Σύναξη*, τεῦχος 42 (1992), σ. 41-43.

ἄλλα καί προβαίνοντας σέ ἐλαφρές ἐκπτώσεις τῶν ἀρχῶν τῆς, συγχρονίζονται μέ ἀντιλήψεις τοῦ κόσμου. Ὅταν οἱ ἀντιλήψεις αὐτές παρέρχονται καί ξεπερνοῦνται, ἀνανεούμενες ὑπό ἄλλων, τότε ζητεῖται ἡ ἀνανέωση καί ὁ ἐκσυγχρονισμός τοῦ κλήρου πού τίς ἀκολούθησε καί τοῦ τύπου τῆς Ἐκκλησίας πού ἐκπροσωποῦσαν¹⁷.

Διά τοῦτο οἱ λειτουργοί τῆς Ἐκκλησίας, διαθέτοντας κατάλληλη παιδεία καί κατά Χριστόν σοφία, ὡς καί τό ἀρμόζον ἐκκλησιαστικό ἦθος διά τήν ὑψηλή ἀποστολή τους, ὀφείλουν νά «φεύγουν» τόν συσχηματισμό μέ τόν κόσμο, τήν ἐκκοσμίκευση, πού εἶναι μεγάλος πειρασμός σέ κάθε ἐποχή, ἰδιαίτερα στή σύγχρονη, ὑπονομεύουσα τήν Ἐκκλησία ἐκ τῶν ἔσω καί ὑποσκάπτουσα τά θεμέλιά τῆς, καθιστώντας τήν ἀνίσχυρη καί μέρος τοῦ κόσμου πού πάσχει ἀπό τίς δικές του ἀδυναμίες.

Κάθε ἐποχή ἔχει τίς δυσκολίες τῆς. Καί ἡ σύγχρονη ἐποχή τίς δικές τῆς. Δέν εἶναι καί τόσο εὐνοϊκή ἡ σύγχρονη κατάσταση διά τόν ἱερέα. Τό ἐρώτημα ποιός καί πῶς πρέπει νά εἶναι ὁ ἱερέας σήμερα εἶναι διαρκῶς ἐνώπιόν μας. Ὁ ἱερέας τοῦ σήμερα εἶναι διαφορετικός ἀπό τόν ἱερέα τοῦ χθές; Πρέπει νά εἶναι διαφορετικός ἀπό τόν ἱερέα τοῦ χθές; Καί ὁ ἱερέας τοῦ αὔριο θά εἶναι διαφορετικός ἀπό αὐτόν τοῦ σήμερα;

Ὁ Χριστός, ὁ ἐνανθρωπήσας Θεός καί σωτήρας τοῦ κόσμου, ἡ κεφαλή τῆς Ἐκκλησίας, μᾶς διαβεβαίωσε ὅτι θά εἶναι μαζί μας *«πάσας τὰς ἡμέρας ἕως τῆς συντελείας τοῦ*

17. Βλ. Βουλγαράκη Ἠλία, ἐνθ' ἄνωτ., Τιμιάδην Αἰμιλιανοῦ Μητροπολίτου Σηλυβρίας, *Ἱερεὺς Ἐνορία καί Ἀνανέωση, (Σύγχρονες Ποιμαντικές προκλήσεις)*, ἔκδ. Ἱερᾶς Μητροπόλεως Καλαβρυτίων καί Αἰγιαλείας, Αἴγιον 2006.

αἰῶνος» (Ματθ. 28, 20), ὅτι «ὁ οὐρανός καί ἡ γῆ παρελεύσεται, οἱ δέ λόγοι μου οὐ μὴ παρέλθωσιν» (Ματθ. 24, 35) καί ὁ Ἄπ. Παῦλος διαπρυσίως κηρύσσει ὅτι «Χριστός χθές, σήμερα ὁ αὐτός καί εἰς τοὺς αἰῶνας» (Ἐβρ. 13, 8).

Καί ἡ Ἐκκλησία Του, Σῶμα Χριστοῦ παρατεινόμενον εἰς τοὺς αἰῶνας, εἶναι τό ἴδιο ἀναλλοίωτη ὅπως ἡ Κεφαλή τῆς.

Συνεπῶς ὁ αὐθεντικός Ἱερεὺς τοῦ σήμερα, ὅπως καί τοῦ αὔριο, δέν μπορεῖ νά εἶναι διαφορετικός ἀπό τόν Ἱερέα τοῦ χθές στήν ὑψηλή ἀποστολή του πού εἶναι ἡ ἐκπλήρωση τῆς ἐντολῆς τοῦ Κυρίου, «*πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτούς εἰς τό ὄνομα τοῦ Πατρὸς καί τοῦ Υἱοῦ καί τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, διδάσκοντες αὐτούς τηρεῖν πάντα ὅσα ἐνετειλάμην ὑμῖν· καί ἰδοὺ ἐγώ μεθ' ὑμῶν εἰμι πάσας τὰς ἡμέρας ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος» (Ματθ. 28, 19-20).*

Διαφέρει ὥστόσο ὁ ἱερεὺς ὅσον ἀφορᾶ τοὺς τρόπους, τίς μεθόδους καί τὰ μέσα πού χρησιμοποιεῖ στήν Ποιμαντική του διακονία, γιά τήν ἐκπλήρωση τῆς Κυριακῆς ἐντολῆς καί τῆς ἀποστολῆς του¹⁸.

Ἐδῶ ἔγκειται ἡ πρωτοτυπία του, ἡ προσφορά του καί ὁ ἐκουγχρονισμός του, νά ἔχει δηλ. τήν ἰκανότητα νά ἀντιλαμβάνεται, ὡς εὐαίσθητος δέκτης, τὰ μηνύματα τοῦ καιροῦ του, νά ἀφουγκράζεται σωστά τόν παλμό καί τόν προβληματισμό τοῦ σημερινοῦ κόσμου, νά κατανοεῖ τίς δυσκολίες

18. Βλ. Σταυροπούλου Μ. Ἀλεξάνδρου, *Ποιμαντική πολλαπλῶν διαδρομῶν*, Ἀθήνα 1995. Γκίκα Ἀθανασίου πρωτοπρεσβυτέρου, *Μαθήματα Ποιμαντικῆς*, ἔκδ. Γ. Δεδούση, Θεσσαλονίκη 1997. Πρωτοπρεσβυτέρου Καλιακμάνη Βασιλείου, *Μεθοδολογικά πρότερα τῆς Ποιμαντικῆς, (Λεντίφ ζωννύμενοι)* καί *Ἐκκλησιολογικός χαρακίτρας τῆς Ποιμαντικῆς (Λεντίφ ζωννύμενοι II)*, ἔκδ. Μυγδονία, Θεσσαλονίκη 2005.

καί τίς ἀγωνίες τῶν ἀνθρώπων, νά ἐρμηνεύει τίς στροφές τοῦ κοινωνικοῦ βίου, τίς ὅποιες ἀλλαγές τῆς κοινωνικῆς ζωῆς, νά ὑπερβαίνει τίς ὅποιες κρίσεις τῆς ἐποχῆς του, νά ὀδηγεῖ τοὺς ἀνθρώπους, «*τόν λαόν τοῦ Θεοῦ*» (Λουκ. 7, 16) ὡς ἡγούμενος καί προηγούμενος τῆς ἐποχῆς του, εἰ δυνατόν, καί ὄχι ὡς οὐραγός, ἢ ἀκόμη καί ὡς συνοδοιπόρος.

Ὡστε, λοιπόν, στή σύγχρονη ἐποχή, ἐπειδή πολλές φορές παρουσιάζεται παραμορφωμένη, ἄλλοτε μέν ἐσκεμμένα, ἄλλοτε δέ λόγῳ λαθῶν καί ἀστοχιῶν τῶν κληρικῶν, ἢ εἰκόνα, τό «προφίλ» καί ἡ διακονία τοῦ Ὁρθόδοξου ἱερέα, εἶναι ἐπιτακτική ἀνάγκη ἡ Ἐκκλησία νά προβάλλει σωστά πρὸς τὰ Μέλη τῆς καί τόν κόσμον γενικότερα τό αὐθεντικό «προφίλ» τοῦ λειτουργοῦ τῆς, τοῦ Ἱερέα, τοῦ φορέα αὐτοῦ τῆς Χάριτος τῆς Ἱερωσύνης, τοῦ χαρίσματος αὐτοῦ τῆς κυβέρνησης, πού δίδει ὁ Χριστός στά Μέλη τῆς κοινωνίας Του, τό ὅποιο συντονίζει καί κατευθύνει ὅλες τίς ὑπόλοιπες χαρισματικές ἐκδηλώσεις μέσα στό Σῶμα τῆς, ὥστε νά μετέχουν ὅλα τὰ μέλη τοῦ Σώματος σέ ὅλα τὰ ἀγαθὰ τῆς θείας δόξας, τῆς ἀλήθειας καί τῆς ἀγαθότητας. Ἐπιβάλλεται ἡ Ἐκκλησία νά προβάλλει τόν ἱερέα ὅπως τόν παρουσιάζουν οἱ γνήσιες πηγές τῆς, ἡ Καινή Διαθήκη καί ἡ Πατερική παράδοση (καί γραμματεία), νά ἐκπληρώνει δηλαδή τήν ἀποστολή του σύμφωνα μέ τό θέλημα τοῦ Κυρίου καί τήν Ἀποστολική παρακαταθήκη, λειτουργώντας τό Μυστήριον τῆς Ἐκκλησίας στήν θεανθρώπινή του διάσταση¹⁹.

19. Πρβλ. Τιμιάδην Αἰμιλιανοῦ Μητροπολίτου Σπλυβρίας, ἐνθ' ἄνωτ., *Ἐνορία πρὸς μία νέα ἀνακάλυψή τῆς*, (Συλλογικό ἔργο), ἐκδ. Ἀκρίτας, Ἀθήνα α.χ. καί Πρωτ. Μεταλληνοῦ Γεωργίου Δ., *Ἐνορία: Ὁ Χριστός ἐν τῷ μέσῳ ἡμῶν*, ἐκδ. Ἀποστολικῆς Διακονίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, Ἀθήνα 1990.

Ἐτσι ὁ λαός τοῦ Θεοῦ καί ὁ κόσμος θά ἀναγνωρίζουν τόν αὐθεντικό ποιμένα, θά δέχονται τόν λόγο του καί θά πείθονται σ' αὐτόν χωρίς νά ἀμφιβάλλουν, νά ἐρίζουν ἢ νά στασιάζουν, καί δέ θά ἀδυνατεῖ ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ σήμερα.

Φροντίζοντας δέ, κατά τήν προτροπήν τοῦ Ἀπ. Παύλου πρὸς τόν Τιμόθεον, *«ἀναμνησκῶ σε ἀναζωπυρεῖν τό χάρισμα τοῦ Θεοῦ, ὃ ἐστίν ἐν σοὶ διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν μου»* (Β΄ Τιμ. 1, 6), νά ἀναζωπυρώνει τό χάρισμα στούς ἤδη λειτουργούς τῆς, στηρίζοντάς τους καθ' ἡμέραν εἰς τήν διακονίαν τους, μεριμνώντας καί διὰ τήν ἐν γένει οἰκογενειακή τους κατάστασιν. Τότε δύναται, ἡ Ἐκκλησία, ὄχι μόνον προτρεπτικά καί παρακλητικά, ἀλλά μετὰ παρρησίας καί πειθοῦς νά ἀπευθύνεται πρὸς τά νέα Μέλη τῆς, διὰ νά προσέρχονται στή διακονία τῆς ἀνεκδοκίας, λέγοντάς τους: *«Ναί δύνασθε νά εἶστε Ἱερεῖς σήμερα»*. Ὁ λόγος τοῦ Κυρίου, *«ὁ μὲν θερισμὸς πολὺς, οἱ δέ ἐργάται ὀλίγοι· δεήθητε οὖν τοῦ Κυρίου τοῦ θερισμοῦ ὅπως ἐκβάλῃ ἐργάτας εἰς τὸν θερισμὸν αὐτοῦ»* (Λουκ. 10, 2-3), ἰσχύει πάντα.

Ἡ Ἐκκλησία Του μεριμνῶσα σήμερα διὰ τήν εὐρεσιν ἐργατῶν εἰς τὸν θερισμὸν αὐτοῦ, παρά τήν κρίσιν καί τήν σύγχυσιν τῆς ἐποχῆς μας, ἐνεργώντας Εὐαγγελικά κατὰ τό θέλημά Του καί θεανθρώπινα, καί ὄχι μόνον ἀνθρώπινα καί μέ προοπτικές ἐνδοκόσμιες καί ἐκκοσμικευμένες, πού καθηλώνουν τὸν νέο τσακίζοντάς του τὰ φτερά, στήν πρόσκλησίν τῆς αὐτῆς πρὸς τοὺς νέους τοῦ σήμερα, ἀπευθύνει τό ἴδιο μήνυμα πού εἶχε ἡ πρόσκλησις τοῦ Χριστοῦ πρὸς τοὺς μαθητὰς καί ἀποστόλους Του. *«Δεῦτε ὀπίσω μου καί ποιήσω ὑμᾶς ἀλιεῖς ἀνθρώπων»* (Ματθ. 4,20).

Ἀπευθύνει κάλεσμα ἀποστολῆς. Καί ἀποστολή εἶναι ἡ Ἱερωσύνη. Ἀποστολική κλήσις, χάρισμα Ἀποστολικό καί διακονία Ἀποστολική. *«Καθὼς ἀπέσταλκέ με ὁ Πατήρ, καὶ γὰρ πέμπω ὑμᾶς. Καί τοῦτο εἰπὼν ἐνεφύσησε καί λέγει αὐτοῖς λάβετε Πνεῦμα Ἅγιον»* (Ἰω. 20, 21-22).

Πρόσωπα γιά ἀποστολή θέλει ἡ Ἐκκλησία. Ἀποστέλλονται τὰ πράττει τό ἴδιο ἀκριβῶς πού ἔπραξε καί ὁ Κύριός της. Τά ἐνδύει μέ τήν Ἱερωσύνη, μέ τή δύναμη τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Καί τὰ ἀποστέλλει «ὡς πρόβατα ἐν μέσῳ λύκων» (Ματθ. 10, 16), προτρέποντάς τα μέ τήν ἴδια ἐντολή: «γίνεσθε οὖν φρόνιμοι ὡς οἱ ὄφεις καί ἀκέραιοι ὡς αἱ περριστεραί» (Ματθ. 10, 17).

Ἄλλ' ὁ Κύριος ἐπί τριετίαν ὀλόκληρον ἐτοίμαζε καί κατήρτιζε πρὸς ἀποστολήν τοὺς μαθητές Του. Καί ὁ Ἄπ. Παῦλος ἀπευθυνόμενος στοὺς πρεσβυτέρους τῆς Ἐφέσου τοὺς ὑπέμνησε «ὅτι τριετίαν νύκτα καί ἡμέραν οὐκ ἐπαυσάμην μετὰ δακρῶν νοουθειῶν ἓνα ἕκαστον» (Πράξ. 20, 31-32).

Στό σημεῖο αὐτό βέβαια τίθενται κάποιοι προβληματισμοί:

α) Ἄκούουν σήμερα τὰ πρόβατα τήν φωνήν τοῦ Ποιμένος; Ἀναγνωρίζουν τήν αὐθεντικότητα τῆς φωνῆς του; Δηλαδή, ἀκούουν τὰ μέλη τῆς Ἐκκλησίας τήν φωνή της; Τήν ἀναγνωρίζουν; Τήν ἐνστερνίζονται; Τήν ἀκολουθοῦν;

β) Ἄνταποκρίνονται στό κάλεσμά της; Ἐπιθυμοῦν νά ἀναλάβουν τήν ἀποστολή της;

γ) Ἄν ὄχι, γιατί; «Ἠγάπησαν τόν νῦν αἰῶνα;» (Β' Τιμ. 9, 10), ὅπως ὁ Δημᾶς, ὁ συνοδός τοῦ Ἄπ. Παύλου;

δ) Ἄν ἀποδέχονται τό κάλεσμά της, προχωροῦν στήν Ἀποστολή της διά τῆς Ἱερωσύνης; Ἡ ναυαγοῦν καί ἀστοχοῦν, ὡς ὁ Ὑμέναιος καί ὁ Ἀλέξανδρος, συνοδοί καί αὐτοί τοῦ Ἄπ. Παύλου (Α' Τιμ. 1, 19-20);

ε) Ποιοί ἀνταποκρίνονται στό κάλεσμα τῆς Ἐκκλησίας; Εἶναι εἰλικρινής ἡ ἀνταπόκριση αὐτή σήμερα; Πηγάζει ἀπό κλίση καί κήση γιά ἀποστολή ἢ ἔχει ἄλλες αἰτίες;

στ) Ἀξιολογώντας τήν κλίση τῶν θετικά ἀνταποκρινομένων, οἱ ἀρμόδιοι λειτουργοί καλλιεργοῦν καί αὐξάνουν τήν κλίση τῶν προσερχομένων ἢ μήπως κάποιοι ἐξ αὐτῶν τοὺς

στρέφουν τά νῶτα τους, λόγω ὀλιγωρίας καί ἀστοχιῶν τῶν ἀρμοδίων;

Ζ) Εἶναι ἔτοιμοι οἱ νέοι γιά ἀποστολή, φρόνιμοι καί ἀκέραιοι ἢ, ἀποστελλόμενοι, δίδουν ἀλλοιωμένη μαρτυρία (λόγω ἀστοχίας τους), καί ἀντί νά δοξάζεται τό ὄνομα τοῦ Θεοῦ, «βλασφημεῖται τοῖς ἔθνεσι»; (Ρωμ. 2, 24 καί Ἡσαΐας 52, 5).

Ἡ Ἐκκλησία σήμερα καταρτίζει καί ἐκπαιδεύει τοὺς ἀποστελλομένους, τοὺς ὑποψηφίους στήν Ἱερωσύνη²⁰. Ὁ καταρτισμός αὐτός καί ἡ ἐκπαίδευση προσφέρεται καί διά τῆς ἐν γένει χριστιανικῆς παιδαγωγῆς καί κατήκησης στήν ἐνορία (καί τήν τοπική ἐκκλησία) καί διά τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἐκπαίδευσης, στίς διάφορες βαθμίδες της, δι' ὅσους περνοῦν ἀπό αὐτήν, ἀπό τίς Ἐκκλησιαστικές Ἀκαδημίες καί ἀπό τίς Θεολογικές μας Σχολές²¹.

Ὁ οὐσιαστικός ὁμως καταρτισμός καί ἡ πραγματική ἐτοιμασία, «μύηση» καί μυσταγωγία τοῦ ὑποψηφίου γίνεται (πρέπει νά γίνεται) ἀπό τόν πνευματικό Πατέρα καί τόν Ἐπίσκοπο²². Καί πρέπει νά γίνεται μέ φόβο Θεοῦ καί ὄχι βιαστικά καί «ἐλαφρῇ τῇ καρδίᾳ».

Ἡ πιεστική ἀνάγκη πλήρωσης τῶν κενῶν ἐφημεριακῶν θέσεων, εἴτε στά ἀστικά κέντρα μέ τόν ὑπερπληθυσμό τους

20. Βλ. Ἀρχιμανδρίτου Ἀργυροῦ Δημητρίου, «Ἡ Ἱερωσύνη καί οἱ Ἱερατικές κλίσεις», *ΒΕΛΛΑ* Ἐπιστημονική Ἐπετηρίδα τῆς Ἀνωτέρας Ἐκκλησιαστικῆς Σχολῆς Βελλῆς Ἰωαννίνων, τόμος Γ', Ἰωάννινα 2005, σ. 61-131.

21. Πρβλ. «Κλήσεως ἐπουρανίου μέτοχοι». *Ἐγκόλπιον Ἱεροσπουδαστοῦ* (συλλογικό), ἐκδ. Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, Ἀθήνα 2004.

22. Μελετίου Μητροπολίτου Νικοπόλεως, «Ἡ εὐθύνη τῶν Ἀρχιερέων καί τῶν γερόντων-πνευματικῶν πατέρων γιά καλλιέργεια ἱερατικῶν κλίσεων», *ΒΕΛΛΑ* Ἐπιστημονική Ἐπετηρίδα τῆς Ἀνωτέρας Ἐκκλησιαστικῆς Σχολῆς Βελλῆς Ἰωαννίνων, τόμος Β', Ἰωάννινα 2003, σ. 15-22.

εἶτε στήν ὑπαιθρο μέ τό ὀλιγάριθμο τῶν πιστῶν, καί ἡ ἀναντίρρητη πραγματικότητα τῆς λειψανδρίας καί τῆς ἀπροθυμίας τῶν νέων νά προσέλθουν στήν Ἱερωσύνη, ὁδηγοῦν πολλές φορές τοῦς ἀρμόδιους σέ ἐκπτώσεις καί ὑποβάθμιση τῶν κριτηρίων ἐπιλογῆς.

Ἡ πείρα μαρτυρεῖ πῶς αὐτό ἔλυσε μέν προσωρινῶς κάποια προβλήματα, πρακτικῆς φύσεως κυρίως, ἐξημίωσε δέ τήν Ἐκκλησία μακροπρόθεσμα καί γενικότερα²³, διότι τό φαινόμενο αὐτό ὁδηγεῖ ἤ στή χαλάρωση τῆς διάθεσης γιά ἀποστολή ἢ στήν ἀποστροφή καί τήν ἐγκατάλειψη τῆς διάθεσός τους, ὅπως ὁμολογοῦν κάποιοι, πού ἀρνοῦνται νά ἀποτελέσουν μέρος τοῦ ὑφισταμένου προβλήματος.

Στό σημεῖο αὐτό ἐπικαλοῦμαι τή μαρτυρία σύγχρονου πεπαιδευμένου κληρικοῦ, τοῦ π. Κωνσταντίνου Μπέπ, ὁ ὁποῖος σέ ὁμιλία του σέ κάποια Ἱερατική σύναξη, ἀφηγήθηκε τίς κρίσεις πού ἄκουσε ἀπό ἰατρό, ὅταν προσῆλθε στό νοσοκομεῖο τοῦ Εὐαγγελισμοῦ γιά κάποιο πιστοποιητικό ὑγείας πρό τῆς χειροτονίας του²⁴.

Παλαιός ἐπίσκοπος, κεκοιμημένος πλέον, ἔλεγε: «*Καλύτερα νά μὴν κτυπᾶ ἡ καμπάνα, παρά νά ἀνοίγει τήν πόρτα τῆς Ἐκκλησίας ἀσεβῆς παπάς*»²⁵.

23. Πρωτοπρεσβυτέρου Θερμοῦ Βασιλείου, «Ποῖός εἶναι ὁ κλῆρος τοῦ κλήρου»; *Σύναξη*, τεῦχος 42 (1992), σ. 33-39 καί Πρωτοπρεσβυτέρου Σαράντου Σαράντη, «Ποιμήν καί Πατέρας», *Σύναξη*, τεῦχος 42 (1992), σ. 27-31.

24. Μπέπ Κωνσταντίνου Ε., Πρωτοπρεσβυτέρου Ἱερᾶς Μητροπόλεως Νικοπόλεως καί Πρεβέζης. Εἰσήγηση στήν Ἱερατική Σύναξη τῶν κληρικῶν τῆς Ι. Μ. Νικοπόλεως καί Πρεβέζης στίς 10 Ἀπριλίου 2006.

25. Ταυτόσημη περίπου εἶναι καί ἡ ρήση τοῦ Μ. Ἀθανασίου, «...οὐχ ὠραῖος αἶνος ἐν στόματι τοῦ ἁμαρτωλοῦ», *Ἐπιστολή Ἀθανασίου πρὸς Μαρκελλῖνον εἰς τήν ἐρμηνείαν τῶν ψαλμῶν*, Ρ.Γ. 27, 40.

Ἡ ἀνωτέρω ἐπισημανση τῆς λειψανδρίας καί ἀπροθυμίας τῶν νέων γιά Ἱερωσύνη, δέν πρέπει νά φοβίζει τήν Ἐκκλησία καί τοὺς λειτουργοὺς τῆς. Πάντοτε, σέ ὅλες τίς ἐποχές καί μέχρι σήμερα, ὑπῆρχε αὐτό τό πρόβλημα. Ποτέ δέν εἶχε ἡ Ἐκκλησία τόν ἀριθμὸ τῶν λειτουργῶν πού ἐπιθυμοῦσε ἢ τῆς ἦταν ἀπαραίτητος. Ὁ ἴδιος ὁ Κύριος τό ἔχει ἐπισημάνει: «Ὁ θερισμὸς πολὺς, οἱ δὲ ἔργαται ὀλίγοι». Τό μεγάλο πρόβλημα δέν εἶναι ὁ ἀριθμὸς καί ἡ ποσότητα, ἀλλὰ ἡ ποιότητα τῶν λειτουργῶν τῆς.

Στὴν ἐποχὴ τοῦ χρυσοῦ αἰῶνα τῆς Ἐκκλησίας, τὰ πρόσωπα-λειτουργοί, πού ἔκαναν τόν Δ΄ αἰῶνα νά εἶναι «χρυσοῦς» διὰ τὴν Ἐκκλησία, δέν ἦταν πολλά. Λίγα ἦταν καί τότε. Ὅμως ἦταν αὐθεντικά.

Φαίνεται ὁμως πὼς ὁ σημερινὸς φόβος τῶν λειτουργῶν τῆς Ἐκκλησίας, πάντα βέβαια ἀνθρώπινος καί ὄχι θεϊκὸς ἢ θεανθρώπινος, εἶναι παλαιός, ἀφοῦ καί στὸν «χρυσοῦν» αἰῶνα γινόταν ἐκπτώσεις κριτηρίων καί προσόντων. Ἐπικαλοῦμαι μαρτυρία τοῦ Ἀγ. Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου: «Ἐπεὶ πόθεν, εἶπέ μοι, νομίζεις τὰς τοσαύτας ἐν ταῖς ἐκκλησίαις τίκεσθαι ταραχάς; Ἐγὼ μὲν γάρ οὐδέ ἄλλοθεν πόθεν οἶμαι ἢ ἐκ τοῦ τὰς προεστώτων αἱρέσεις καί ἐκλογάς ἀπλῶς καί ὡς ἔτυχε γίνεσθαι... Ἀνθρώποις τοῖς τυχοῦσι ἐγχειρίζοντες αὐτήν· οἳ γε οὔτε τὰς ἑαυτῶν πρότερον καταμαθόντες ψυχάς, οὔτε εἰς τὸν τοῦ πράγματος ὄγκον ἀποβλέψαντες, δέχονται μὲν προθύμως τὸ διδόμενον, ἡνίκα δ' ἂν εἰς τὸ πράττειν ἔλθωσιν, ὑπὸ τῆς ἀπειρίας σκοτούμενοι μυρίων ἐμπιπλῶσι κακῶν οὐς ἐπιστεύθησαν λαοῦς» (Ἀγ. Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, Λόγος Γ΄ περὶ Ἱερωσύνης, 1α΄, P.G. 48, 647), καθὼς καί ὅτι «...Πολλαὶ τούτων τῶν χειροτονιῶν οὐκ ἀπὸ θείας γίνονται χάριτος, ἀλλὰ καί ἀπὸ τῆς τῶν ἀνθρώπων σπουδῆς» (Ἰωάννου Χρυσοστόμου, Λόγος Δ΄ περὶ Ἱερωσύνης, α΄ P.G. 48, 662).

Ἔχουν διατυπωθεῖ πολλές ἀπόψεις γύρω ἀπὸ τὴν ἀπροθυμία τῶν νέων νὰ προσέλθουν στὴν Ἱερωσύνη, ὅπως:

α) Τὸ Ἱερατικὸ ἔνδυμα, τὸ ράσο.

β) Ἡ ἀντίληψη πὼς ὁ νέος πού θὰ ἱερωθεῖ χάνει τὴν προσωπική του ζωὴ ἐνταφιαζόμενος ἐντὸς τοῦ ράσου καὶ τοῦ παρωχημένου ἢ τοῦ κλειστοῦ τρόπου σκέψης καὶ ζωῆς.

γ) Ἡ ἀπροθυμία νέων κοριτσιῶν νὰ συζευχθοῦν μὲ νέο πού πρόκειται νὰ ἀκολουθήσει τὸ ἱερατικὸ στάδιο.

δ) Τὸ γεγονός ὅτι ἡ οἰκογενειακὴ ζωὴ τοῦ ἱερωμένου δέν ἔχει τίς ἴδιες δυνατότητες καὶ προοπτικὲς μὲ τῶν ἄλλων οἰκογενειῶν.

ε) Τὸ συντηρητικὸ δῆθεν πνεῦμα τῆς Ἐκκλησίας.

στ) Ὁ δεσποτισμὸς τῶν ἐπισκόπων, καὶ κάποια ἄλλα.

Τὰ προαναφερθέντα ἀποτελοῦν ἴσως ἀνασταλτικὸ παράγοντα γιὰ κάποιους, καὶ συνιστοῦν τὸ ἄλλοθί τους, στὴν πραγματικότητα ὅμως οἱ ἀληθινὲς αἰτίες εἶναι ἡ προσωπική τους ἄγνοια, ἡ ἀτολμία, ἡ ἀνασφάλεια καὶ ἀνελευθερία πού τοὺς διακατέχει, ὥστε νὰ παρουσιάζουν τὰ ἀνωτέρω, μεγεθύνοντάς τα ἐνίοτε, ὡς ἐμπόδια.

Πραγματικὸ ἐμπόδιο εἶναι ἡ χαλαρότης τῆς ἐποχῆς μας, ὁ συσχηματισμὸς μὲ τὸ σχῆμα τοῦ αἰῶνος τούτου πού ἐξυπηρετεῖ τὸν νέο σήμερα, διότι εἶναι ἀπὸ τὸ οἰκογενειακὸ καὶ τὸ ἐν γένει περιβάλλον του ἀμύπητος στὴν πίστη, ἄγευστος ἀπὸ μυστηριακὴ ἐκκλησιαστικὴ ζωὴ, ἀνυποψίαστος γιὰ τὴν οὐσία τῆς ἀληθινῆς ζωῆς καὶ τῆς Κοινωνίας μετὰ τοῦ Ζῶντος Θεοῦ.

Ἄλλο οὐσιαστικὸ ἐμπόδιο εἶναι ὅτι ὁ κληρὸς ἔχει χάσει (ἢ τουλάχιστον ἔχει κλονιστεῖ στὴν ἐποχὴ μας) τὸ κύρος του, τὴν αὐθεντία ἐκείνη πού πηγάζει ἀπὸ τὴν Εὐαγγελικὴ ζωὴ καὶ μαρτυρία, ἀφοῦ συχνὰ παρατηρεῖται τὸ φαινόμενο τῆς ἀσυνέπειας τῆς ζωῆς καὶ τῆς ἀνακολουθίας λόγων καὶ ἔργων.

Πολλοί ικανοί νέοι τό θεωροῦν αὐτό βασικό ἐμπόδιο καί ἐνῶ θά ἤθελαν νά ἱερωθοῦν, ἐντούτοις ἀρνοῦνται τελικῶς.

Διά τοῦτο ἔχει ἰδιαίτερη βαρύτητα ἡ πρόσκληση τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου, πρὸς τοὺς νέους νά ἔρχονται στήν Ἐκκλησία «χωρίς προϋποθέσεις, προκαταλήψεις καί προδιαγραφές», διότι ἡ Ἐκκλησία εἶναι τό σπίτι τους, ἡ πατρική τους ἐστία, ὅπως ἐπισημαίνει εὐστοχα στήν προτροπή του: «Ἡ Ἐκκλησία εἶναι τό σπίτι σας. Κι ὅταν τό βλέπετε νά φλέγεται ἀπό τίς δικές μας ἀμέλειες ἢ ἀναξιότητες, μὴ στέκεστε ἀπέναντι ἀσκώντας εὐκολη κριτική. Μπεῖτε μέσα, γιά νά σώσουμε ὅ,τι μποροῦμε ἀπό τόν πολύτιμο θησαυρό τῆς πνευματικῆς μας κληρονομιάς. Ἐλᾶτε στό σπίτι σας νά τό ἀνανεώσουμε καί νά τό ἀνακαινίσουμε μαζί»²⁶. Ἡ προτροπή αὐτή ἀνοίγει ὀρίζοντες στοὺς νέους, ἀφοῦ τοὺς δίδεται λόγος νά συμμετέχουν οὐσιαστικά καί ἀποφασιστικά στή ζωὴ τοῦ σπιτιοῦ τους καί μάλιστα στήν ἀνανέωσή του.

Εἶναι θλιβερό καί ἀποκαρδιωτικό, ὅταν τὰ νεαρά μέλη τῆς Ἐκκλησίας δέν ἐνδιαφέρονται δι' αὐτήν καί δέν ἀνταποκρίνονται στό κάλεσμά της. Ὅμως δέν ἐπιτρέπεται ὀλιγοψυχία, ἀπελπισία, ἢ φόβος, οὔτε βέβαια καί ὀλιγωρία. Ὁ ἴδιος ὁ Κύριος ἦταν σημεῖον ἀντιλεγόμενον ἐπὶ τῆς γῆς. Καί ἡ Ἐκκλησία, ὅπως πάντα, εἶναι σημεῖο ἀντιλεγόμενο, τό ἴδιο καί τό λειτούργημα τῆς ἱερωσύνης.

Παρ' ὅλη τὴν πολεμική καί τὴν ἀμφισβήτηση πρέπει διαρκῶς νά ἔχουμε ἐνώπιόν μας τὴν ρῆση τοῦ Χριστοῦ, «πύλαι ἄδου οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς» (Ματθ. 16, 18-19). Ὁ Κύριος τοῦ θερισμού θά δίδει ἐργάτες διὰ τόν θερισμό

26. Βλ. Ἱερωνύμου Β' Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καί πάσης Ἑλλάδος, ἐνθ' ἀνωτέρω, σ. 198.

αὐτοῦ. Ἐπομένως, ἡ πρόσκληση τῆς Ἐκκλησίας παραμένει πάντοτε σταθερή. Ναι, μπορεῖς νά γίνεις ἱερεὺς σήμερα, γιατί ὄχι; Καί στό μήνυμά της γιά ἀποστολή ἐν τῷ κόσμῳ πρέπει νά προστίθεται καί ἡ ὑπαρξη τῶν ἀπαιτούμενων πρῦποθέσεων.

Κατά τή διάρκεια καλλιέργειας τῆς κλίσεως πρὸς αὔξηση καί καρποφορίαν αὐτῆς, οἱ ἐντεταλμένοι γι' αὐτό λειτουργοί πρέπει, προεκτείνοντας τό μήνυμα τῆς Ἐκκλησίας, νά ἐπισημαίνουν στόν ὑποψήφιο ὅλες τίς θετικές ἀλλά καί τίς τυχόν ἀρνητικές πτυχές τοῦ θέματος, ὥστε καί ὁ ὑποψήφιος νά εἶναι σωστά καί ὑπεύθυνα πληροφορημένος, γιά νά εἶναι σέ θέση νά γνωρίζει ἂν ἡ κλίση του εἶναι ἀληθινή καί οἱ ὑπεύθυνοι λειτουργοί νά δύνανται νά κάνουν σωστή ἐπιλογή.

Οἱ ἐντεταλμένοι λειτουργοί τῆς Ἐκκλησίας, καταρτίζοντας καί πληροφορώντας τόν ὑποψήφιο, πρὸς ἐνδυνάμωση, καλλιέργεια καί αὔξηση τῆς κλίσεώς του καί στήριξη στήν ἀποστολή του, ὀφείλουν:

- Νά ἐπισημάνουν τήν ἀξία τοῦ χαρίσματος τῆς ἱερωσύνης, καί τήν ἀπορρέουσα ἐξ αὐτοῦ ἐξαιρετικά μεγάλη τιμή τοῦ ἱερέως.
- Νά διδάξουν ὅτι ἡ ἱερωσύνη εἶναι χαρισματική καί πνευματική ἐξουσία καί διακονία πού ἀσκεῖται μέσα στήν Ἐκκλησία καί ὄχι ἐξουσία δυναστική κοσμικῆς φύσεως.
- Νά ὑπογραμμίσουν τή σπουδαιότητα καί τό ὕψος τῆς ἱερωσύνης, πού εἶναι ἀξίωμα μέγα καί φοβερό καί ἀπαιτεῖ ἰσόβια, μοναδική καί ἀποκλειστική σχέση μαζί της. Ταύτιση ἰδιότητας καί προσώπου. Κληρικοῦ καί ἱερωσύνης.
- Νά ὑποδείξουν ὅτι ὁ ἱερεὺς θά εἶναι διαρκῶς «*μάρτυς Θεοῦ*» μέσα στό σύγχρονο μεταβαλλόμενο καί ἐν πολλοῖς ἀφιλάνθρωπο κόσμο, φέροντας τήν δόξαν ἀλλά καί τόν ὄνειδισμό τοῦ Χριστοῦ καί ἀγωνιζόμενος νά ἀναστηλώ-

σει τὴν εἰκόνα τοῦ Θεοῦ, τὸν ἄνθρωπο, δίδοντάς του ἐλπίδα.

- Νὰ τὸν συνδέσουν μὲ τὸν ἐπίσκοπο καὶ δι' αὐτοῦ νὰ αἰσθάνεται καὶ νὰ εἶναι διαχρονικά ἐνωμένος μὲ τοὺς Ἀποστόλους καὶ τὸν Χριστό.
- Νὰ διαβεβαιώσουν ὅτι στὴν ἐκτέλεση τῆς ἀποστολῆς του δέν θὰ εἶναι μόνος: Ἀνθρωπίνως θὰ ἔχει συνοδοιπόρους ὅλους τοὺς ἄλλους ἀδελφούς, θὰ ἔχει συμπαραστάτες ὅλους τοὺς ἐντεταλμένους πρὸς τοῦτο λειτουργοὺς καὶ τὸν ἐπίσκοπό του. Πάνω ἀπ' ὅλα, ὁ ἴδιος ὁ Χριστός θὰ εἶναι διαρκῶς μαζί του καὶ θὰ τὸν στηρίζει, θὰ τὸν ἐνδυναμώνει, θὰ τὸν ἀναπαύει καὶ θὰ τὸν ἀναψύχει, θὰ τὸν παρηγορεῖ, στίς ὅποιες ἀντιξοότητες καὶ θλίψεις.
- Νὰ τοῦ γνωρίσουν τὴν οἰκουμενικὴ διάσταση τῆς Ἐκκλησίας, πού ἐνώνει ὅλους τοὺς λαοὺς καὶ τοὺς κάνει ἀδελφοὺς μεταξύ των.
- Νὰ τὸν διδάξουν νὰ ἀποκτήσει ἐκκλησιαστικὸ ἦθος καὶ φρόνημα, εἰδοποιό γνώρισμα τοῦ Ὁρθοδόξου Ἱερέως. Ἐὰν καὶ Ἱερέως, πρέπει ἐν τούτοις νὰ εἶναι πάντα ἀνθρώπινος στὴ σχέση του μὲ τοὺς συναθρώπους του.
- Νὰ τὸν προετοιμάσουν γιὰ τίς δυσκολίες καὶ τίς ἀντιξοότητες πού θὰ ἔχει νὰ ἀντιμετωπίσει τόσο ἀπὸ τὸν ἐκτός τῆς Ἐκκλησίας κόσμο, ὅσο καὶ ἀπὸ τὰ ἴδια τὰ μέλη τῆς Ἐκκλησίας.
- Νὰ τὸν προειδοποιήσουν ὅτι, ἂν ἀποφασίσει νὰ γίνῃ κληρικός, πρέπει νὰ βγάλῃ ἀπὸ τὸ μυαλό του τυχόν προσδοκίες γιὰ ἐπαγγελματικὴ ἐπιτυχία, οἰκονομικὴ ἄνεση καὶ κοινωνικὴ καταξίωση. Πρέπει νὰ δεῖ τὸν ἑαυτό του ὡς μαθητὴ καὶ ἀπόστολο τοῦ Χριστοῦ, σύγχρονο ἱεραπόστολο γιὰ τὸν ἐπανευαγγελισμό τοῦ κόσμου.
- Νὰ τοῦ κάνουν ἀκόμη γνωστὸ ὅτι στὸν σύγχρονο πολιτισμό, ἐνῶ ἡ ἀναζήτηση τοῦ Θεοῦ πέρασε σὲ δεύτερη θέ-

ση, δέν ἔπαψε ποτέ ἡ ἀναζήτηση τοῦ ἀνθρώπου καί οἱ σημερινοί νέοι ἀναζητοῦν τόν ἄνθρωπο στήν αὐθεντικότητα. Διά τοῦτο ἡ ζωή τοῦ Ἱερέως πρέπει νά εἶναι κρυστάλλινη.

- Νά τόν θωρακίσουν πνευματικά ὥστε νά μὴν καμφοθεῖ, νά μὴ λιποψυχήσει οὔτε νά φοβηθεῖ. Ὁ ἴδιος ὁ Χριστός, μᾶς εἶπε: *«εἰ ἐμέ ἐδίωξαν, καί ὑμᾶς διώξουσιν, εἰ τόν λόγον μου ἐτήρησαν καί τόν ὑμέτερον τηρήσουσιν»* (Ἰω. 15, 20).
- Νά τόν ἐκπαιδεύσουν στά θέματα τῆς διοίκησης, τῆς μηχανοργάνωσης καί τῶν δικτύων πληροφόρησης, ἀφοῦ καί αὐτά εἶναι ἀπαραίτητα στή σύγχρονη ἐποχή.
- Νά τόν μυσῶν, κυρίως καί πρωτίστως, στό μεγαλεῖο τῆς Ἱερωσύνης, ὥστε, νά μπορεῖ βιωματικά, ὁ ἴδιος νά ψηλαφεῖ τήν παρουσία τοῦ Θεοῦ στή ζωή του καί στόν κόσμο. Νά κατανοεῖ τί σημαίνει νά εἶναι οἰκονόμος μυστηρίων Θεοῦ, συνεργός Θεοῦ στό μυστήριο τῆς σωτηρίας τοῦ κόσμου. Νά συνειδητοποιεῖ τί εἶναι ἡ ἱερατική χαρισματική ἐξουσία πού φέρει καί ποιά ἡ διακονική της διάσταση μέσα στό σῶμα τῆς Ἐκκλησίας, μιμούμενος τόν Χριστό, ὁ ὁποῖος *«οὐκ ἤλθε διακονηθῆναι, ἀλλά διακονῆσαι καί δοῦναι τήν ψυχὴν αὐτοῦ λύτρον ἀντί πολλῶν»* (Ματθ. 20, 28).
- Νά τόν μυσταγωγῆσουν στή λειτουργία, στό γνόφο τῆς προσευχῆς καί τῆς κοινωνίας μετά τοῦ Θεοῦ, στήν ἐσωτερική νήψη, πού φέρει πνευματική ἀνάταση, ὥστε πνευματοφόροι καί χριστοφόροι, οἱ ἴδιοι, νά δύνανται καί νά θέλουν νά μυσταγωγῆσουν τοὺς ἐγγίζοντας αὐτούς, τοὺς ἄλλους, τοὺς πολλούς.
- Νά τοῦ ὑπομνήσουν τόν λόγον τοῦ Ἀπ. Πέτρου: *«Κύριον δέ τόν Θεόν ἀγιάσατε ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν, ἔτοιμοι δέ αἰεὶ πρὸς ἀπολογία πάντι τῷ αἰτοῦντι ὑμᾶς λόγον περὶ τῆς ἐν ὑμῖν ἐλπίδος μετὰ πραῦτητος καί φόβου»* (Α΄ Πέτρ. 3, 15).

- Νά τόν εκπαιδεύσουν, υποψιάζοντάς τον, μέ ἀφορμή τίς προτροπές τοῦ Ἁπ. Παύλου στούς πρεσβυτέρους τῆς Ἐφέσου «*προσέχετε οὖν ἑαυτοῖς καί παντί τῷ ποιμνίῳ*» (Πράξ. 20, 28) καί στόν Τιμόθεο «*νῆφε ἐν πᾶσι, κακοπάθησον, ἔργον ποίησον εὐαγγελιστοῦ*» (Β΄ Τιμ. 4, 5) καί τοῦ Μ. Βασιλείου «*πρόσεχε οὖν σεαυτῷ ἵνα προσέχης Θεῷ*» (Μ. Βασιλείου, *Εἰς τό πρόσεχε σεαυτῷ*, Ε.Π.Ε., τόμ. 6, σελ. 244), τί σημαίνει ταπεινόφρων ἄνθρωπος, «*Μάθετε ἐπ' ἐμοῦ ὅτι πρᾶος εἶμι καί ταπεινός τῇ καρδίᾳ*» (Ματθ. 11, 29), ἀφοῦ «*Ἄνθρωπον ἐάν ἴδῃς ἀγνόν καί ταπεινόφρονα, ὄραμα μέγα ἐστίν. Ὅραματος γάρ τοιοῦτου τί μεῖζόν ἐστι, τόν ἀόρατον Θεόν ἐν ὀρατῷ ἀνθρώπῳ ναῶ αὐτοῦ ἰδεῖν*» (*Βίος Ἀγ. Παχωμίου*) καί ποιά εἶναι ἡ χαρά καί ἡ χάρις τῆς προσωπικῆς ἐσωτερικῆς πνευματικῆς ζωῆς, νά εἶναι μύστις μυστηρίων καί ἀθεάτων πραγμάτων, ἰκέτης Θεοῦ, μεσιτεύων μεταξύ Αὐτοῦ καί τῶν λογικῶν Του προβάτων.

Καταριζόμενος, καλλιεργούμενος καί υπεύθυνα πληροφоруόμενος διά τήν ἀποστολήν του, ἔχει τόν χρόνον πρὸς περισυλλογήν, αὐτοέλεγκο καί ζύγισμα τῶν δυνάμεών του, ἄν ἡ κλίση του εἶναι πραγματικά ἀληθινή καί θέλει νά ἱερωθεῖ, ὥστε νά διακονήσει τήν Ἐκκλησία.

Παράλληλα ὁμως, κατά τό στάδιο αὐτό τῆς κατάρτισης καί προετοιμασίας, οἱ ἐντεταλμένοι πρὸς αὐτό Λειτουργοί, ὀφείλουν νά ἐξετάζουν μετά προσοχῆς, γιά νά διαπιστώσουν ἄν ὑφίστανται οἱ ἀπαιτούμενες προϋποθέσεις, οἱ ἱκανότητες, οἱ διαθέσεις καί οἱ δυνάμεις ἐκεῖνες οἱ σωματικές καί οἱ πνευματικές πού μαρτυροῦν καί καταδεικνύουν τήν ὑγεία καί τήν ἀληθινή κλίση²⁷.

27. Βλ. Ἀρχιμανδρίτου Ἀργυροῦ Δημητρίου, ἐνθ' ἄνωτ. σ. 97-98.

Εἶναι ἀπολύτως ἀναγκαῖο νά διαπιστώνονται ἔγκαιρα οἱ ψευδεῖς ἀνθρωποκεντρικές καί ἀκατάλληλες γενικῶς κλίσεις, ὥστε νά προλαμβάνονται οἱ συνέπειες λανθασμένων ἐπιλογῶν²⁸.

Τά πρόσωπα πού τελικῶς ἀπορρίπτονται, χωρίς νά στιγματίζονται, δύνανται νά καθοδηγοῦνται, «*πνευματικῶ τῶ τρόπῳ*», σέ ἄλλες ἐπιλογές, προκειμένου νά σταδιοδρομήσουν στή ζωή τους. Ἡ ἀπόρριψη νά οἰκονομεῖται φιλανθρωπῶς, τοῦτο μὲν πρὸς μείζονα ὠφέλεια καί σωτηρία τοῦ προσώπου, τοῦτο δέ πρὸς προστασία τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ σώματος²⁹.

Ἡ καλλιέργεια καί ἡ αὔξηση τῶν προσόντων τοῦ ὑποψηφίου, φυσικῶν καί ἐπίκτητων, σωματικῶν καί πνευματικῶν, εἶναι ἐπίσης σπουδαῖο μέρος τῆς ἐν γένει προετοιμασίας.

Τά προσόντα καί τά γνωρίσματα τοῦ σωστοῦ ἱερέως τά σκιαγραφεῖ ὁ Ἄπ. Παῦλος στό Γ΄ κεφάλαιο τῆς Α΄ πρὸς Τιμόθεον Ἐπιστολῆς του (Α΄ Τιμ. 3, 1-16).

Ἡ Ἐκκλησία ἀργότερα θέσπισε διὰ τῶν ἱερῶν κανόνων, τῶν πατερικῶν διατάξεων καί τῆς καθόλου πράξης τῆς παράδοσής της τά κωλύματα τῆς Ἱερωσύνης³⁰.

Στήν ἐποχή μας, ἕνας σύγχρονος Ἅγιος τῆς Ἐκκλησίας μας, ὁ Ἅγ. Νεκτάριος, χωρίς νά ἀφίσταται τῆς Ἀποστολικῆς παράδοσης τῆς Ἐκκλησίας καί τῆς πατερικῆς παρακαταθή-

28. Βλ. Πρωτοπρεσβυτέρου Θερμοῦ Βασιλείου, *Ἡ Ἱερατική κλίση ὡς ψυχολογικό γεγονός*, ἔκδ. Ἱ. Μητροπόλεως Θηβῶν καί Λεβαδείας, Ἀθῆναι 1998, σελ. 311-317.

29. Βλ. Ἀρχιμανδρίτου Ἀργυροῦ Δημητρίου, ἐνθ' ἄνωτ. σ. 97.

30. Βλ. Ροδοπούλου Παντελεήμονος, μητροπολίτου Τυρολόνης καί Σερεντιῦ, *Μαθήματα κανονικοῦ Δικαίου*, Θεο/νίκη - Ἀθήνα 1996, σ. 146-152, καί Μπούμπη Παναγιώτη, *Κανονικόν Δίκαιον*, Ἀθήνα 2002, σ. 154-170.

κπς, πού γνώριζε ἄριστα καί ἐφήρμοσε στό βίο του, διακρίνει τά ἀπαραίτητα προσόντα τοῦ ὑποψηφίου κληρικοῦ σέ:

α) Κοινά προσόντα, β) Θρησκευτικά (Πνευματικά) προσόντα, γ) Διανοητικά προσόντα, φυσικά καί ἐπίκτητα, δ) Σωματικά προσόντα καί ε) Νόμιμη-κανονική ἡλικία³¹.

Ἡ ἐπιλογή καί ἡ τελική ἐκλογή, ἡ ὁποία θά πραγματώσει τήν ἱερατική κλίση, εἶναι εὐθύνη καθαρά τῶν πνευματικῶν καί τοῦ ἐπισκόπου³². Καί οἱ δύο πλευρές εὐθύνονται ἐξ ἴσου γιά τήν τελική ἐκλογή, ἡ ὁποία πρέπει νά γίνεται μέ κριτήρια καθαρά ἐκκλησιαστικά. Ὁ ἀνθρώπινος παράγοντας πρέπει νά ὑποχωρεῖ ἐντελῶς.

Ἡ συνεργασία ἐπισκόπου - πνευματικοῦ πρέπει νά ἀρχίζει ἀπό τό στάδιο τῆς καλλιέργειας τῆς κλίσεως, καί προχωρώντας νά ἔχει γνώση τῆς καθόλου πορείας ὄχι μόνον ὁ πνευματικός, ἀλλά καί ὁ Ἐπίσκοπος. Ἡ συνεργασία αὐτή πρέπει νά εἶναι συνεχῆς καθόλου τό χρονικό διάστημα τῆς προετοιμασίας, εἰλικρινῆς, ἀληθῆς καί καθαρῆ, ἄκρως πνευματική, διακριτική καί ἐχέμυθος κατά πάντα καί «ἐν παντί»³³.

Καί αὐτόν τόν τρόπο δέ θά παρουσιάζονται διαφωνίες, οὔτε μεταφορά εὐθύνης ἀπό πρόσωπο σέ πρόσωπο καί τελικά θά γίνεται τό θέλημα τοῦ Θεοῦ.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἐκτεθέντων προκύπτουν οἱ κάτωθι ἐπισημάνσεις:

– Ἦδη βιώνουμε μία νέα πραγματικότητα, ἡ ὁποία μᾶς θέτει ὅλους ἐνώπιον τῶν εὐθυνῶν μας σέ σχέση μέ τά γε-

31. Ἀγίου Νεκταρίου, *Μαθήματα Ποιμαντικῆς*, ἐκδ. Νεκτάριος Παναγόπουλος, Ἀθῆναι x.x., σ. 98-133.

32. Βλ. Μελετίου μητροπολίτου Νικοπόλεως, ἔνθ' ἄνωτ. σ. 20-22.

33. Βλ. Ἀρχιμανδρίτου Ἀργυροῦ Δημητρίου, ἔνθ' ἄνωτ., σ. 103-104.

νόμμενα καί τά ἐρχόμενα, μέ τό σήμερα καί τό αὔριο τῆς Ἐκκλησίας καί τῶν κληρικῶν τῆς.

- Ὁ διαρκῶς μεταβαλλόμενος κόσμος φαίνεται νά μᾶς ὀδηγεῖ ἀπό ἔκπληξη σέ ἔκπληξη. Ὁ Ἱερεὺς καλεῖται νά συνεχίσει τή διακονία του, νά καταθέσει τή μαρτυρία του, ἀναζητώντας ἴσως νέες μορφές καί νέους τρόπους μέ τούς ὁποίους θά μπορέσει νά πείσει, ὅπως ἔπειθε μέχρι τώρα. Χρειάζεται ὅμως βοήθεια καί στήριξη.
- Ἐμφανής εἶναι ἡ ἔλλειψη ἱκανοῦ στελεχειακοῦ δυναμικοῦ στόν χῶρο τῆς Ἐκκλησίας. Ἡ ἀπουσία συστηματικῆς φροντίδας γιά τόν κληρικό, ἡ παρατηρούμενη σύγχυση γύρω ἀπό τήν ἀποστολή του, ἡ ἔλλειψη σχεδιασμοῦ καί ἐμπνευσμένου ὁράματος, ἡ πολεμική, ἐνίοτε καί χλεύη, πού δέχεται ἀπό τήν κοινωνία, οἱ πίκρες πού δοκιμάζει ἀπό τό οἰκογενειακό καί τό εὐρύτερο περιβάλλον του ὁ κληρικός, καθώς καί ἡ ἔλλειψη κατανόησης, πολλές φορές, ἀπό τή διοικοῦσα Ἐκκλησία, πιέζουν καί συμπιέζουν τόν κληρικό σήμερα καί δέν ἐνθαρρύνουν τόν νέο υποψήφιο πρὸς τήν Ἱερωσύνη.
- Γιά νά μπορέσει ἡ Ἐκκλησία νά προσφέρει οὐσιαστική βοήθεια στή σύγχρονη μεταβαλλόμενη κοινωνία, ὥστε αὐτή νά ξεπεράσει τίς ὅποιες κρίσεις καί νά ἐπανεύρει τήν ταυτότητά τῆς, ἐμπνέοντάς τῆς ὄραμα καί δίδοντάς τῆς ἐλπίδα «*διὰ τῆς ἐν Χριστῶ ζωῆς*», ἀπαιτεῖται ποιμαντική ἀνανέωση. Χρειάζονται νέα καί ἱκανά στελέχη μέ προσόντα. Πρωτίστως μέ καθαρότητα καί αὐθεντικότητα βίου. Λειτουργοί αὐθεντικοί, ποιμένες μέ κρυστάλλινη ταυτότητα, ὑψηλό αἶσθημα εὐθύνης καί βίωμα ἐκκλησιαστικό³⁴.

34. Βλ. Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν Ἀρχιεπίσκοπος Καραμαντζάνη, *Ἐρεθίσματα Ἱερατικῆς Αὐτογνωσίας*, ἔκδ. Ἰ.Μ. Ἁγίου Διονυσίου τοῦ ἐν Ὀλύμπῳ, 1991. Πατρῶνου Γεωργίου, *Θεολογία καί Ὁρθόδοξο βίωμα*, Ἀθήνα 1994.

- Γιά νά ἐπιτευχθεῖ αὐτό, πρέπει νά ὑπάρξει διάλογος καί συμμετοχικές διαδικασίες, νά ἀκουστοῦν πρῶτα οἱ Ἱερεῖς μας, οἱ ἔγγαμοι κληρικοί πού ζοῦν μέσα καί μαζί στήν κοινωνία καί οἱ νέοι στή συνέχεια νά διατυπώσουν ἐλεύθερα καί ἀνενδοίαστα τίς ὅποιες ἀντιρρήσεις τους, ἀμφιβολίες, ἐπιφυλάξεις, παράπονα, πικρίες καί ὅ,τι ἄλλο ἔχουν νά ἀναφέρουν.
- Ἡ Ἐκκλησία ὀφείλει νά διαλέγεται μέ τόν κόσμο, προκειμένου νά τόν ποιμαίνει καλύτερα, πρωτίστως νά διαλέγεται μέ τοὺς Ἱερεῖς της, οἱ ὁποῖοι εἶναι οἱ λειτουργοί, οἱ ποιμένες καί οἱ διδάσκαλοι τοῦ ποιμνίου της, οἱ ἐκτελοῦντες τήν ἀποστολή της. Δι' αὐτῶν τά μηνύματά της ἐμπεδώνονται ἀπό τά Μέλη της.

Συνοψίζοντας, κατατίθενται οἱ κάτωθι προτάσεις:

α) Ἡ παρουσίαση καί προβολή τοῦ αὐθεντικοῦ «προφίλ» τοῦ Ὁρθόδοξου Ἱερέως, ἡ ἐξύψωση καί προστασία τοῦ κύρους του μέσα στό Ἐκκλησιαστικό Σῶμα καί τόν κόσμο γενικότερα εἶναι ἐπιτακτική ἀνάγκη στή σύγχρονη ἐποχή.

β) Ἡ στοργική φροντίδα γιά τόν Ἱερέα καί τήν οἰκογένειά του, στή δύσκολη καί ἀντίξονη ἐποχή μας, θά ἀνακουφίσει καί θά ἀναπερώσει τό ἠθικό τῶν κληρικῶν μας καί θά ἐνθαρρύνει περισσότερο τοὺς νέους ὑποψηφίους.

γ) Ἡ συνεχῆς στήριξη τοῦ Ἱερέα στήν ἀποστολή του, ὥστε νά μὴν αισθάνεται μόνος, ἐμπνέει ἔτι περισσότερο καί παρακινεῖ γιά περαιτέρω δημιουργική παρουσία.

δ) Τό σταθερό κάλεσμά της καί τό διαχρονικό μήνυμα πού αὐτό φέρει γιά ἀποστολή ἐν τῷ κόσμῳ κατά τή ρῆση τοῦ Χριστοῦ, ὀφείλει νά συνοδεύεται ἀπό τή βέβαιη καί ἀνύστακτη φροντίδα καί ἄοκνη μέριμνά της γιά συνεχῆ στήριξη καί ἀναζωπύρωση τοῦ χαρίσματος πού ἔδωσε.

ε) Ἡ πρόσκληση πρὸς τοὺς νέους νὰ προσέλθουν σὴν Ἱερωσύνη πρέπει νὰ συνοδεύεται σὴν ἐποχὴ μας καὶ ἀπὸ ἀντίστοιχη ὑπεύθυνη ἐνημέρωση, διότι τὰ εὐνόητα σὺν τῷ ἔθνει τῆς Ἐκκλησίας δὲν εἶναι πλέον αὐτονόητα.

στ) Νὰ ὑπογραμμίζεται τὸ ὕψος καὶ ἡ εὐθύνη τοῦ λειτουργήματος καὶ ὄχι ἡ ἐπαγγελματικὴ ἀποκατάσταση.

ζ) Νὰ προετοιμάζεται ὁ ὑποψήφιος κατάλληλα, παράλληλα μὲ τίς σπουδές του, ἀπὸ τὸν πνευματικὸ του καὶ τοὺς ἐντεταλμένους ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου κληρικούς, καὶ ὑπὸ τοῦ ἰδίου τοῦ ἐπισκόπου, καὶ νὰ μυεῖται σὺν τῆς λατρείας καὶ τῆς ποιμαντικῆς διακονίας.

η) Πρὸ τῆς χειροτονίας του καλὸν εἶναι νὰ διακονήσῃ καὶ σὲ κάποια ἐνορία πρὸς ἐκπαίδευσή του, ὅπως καὶ σὺν τῇ γραφεῖᾳ τῆς ἐπισκοπῆς.

θ) Ἀκόμη καλύτερο καὶ παιδαγωγικότερο θὰ ἦταν νὰ σταλεῖ σὲ κάποια ἄλλη ἐπισκοπή, γιὰ κάποιο μικρὸ ἢ μεγάλον διάστημα, πρὸς διακονία. Ἐννοεῖται ὅτι οἱ δύο ἐπισκοπές (καταγωγῆς καὶ διακονίας) θὰ τοῦ ἐξασφαλίζουν τὰ τῆς διαβίωσός του.

ι) Ἀναγκαῖο εἶναι νὰ γνωρίζει καλὰ μιὰ ξένη γλῶσσα. Πρωτίστως βέβαια τὴν Ἑλληνικὴν σὲ ὅλη τὴν διαχρονικὴν της πορεία, ἀπὸ τὰ χρόνια τῆς Καινῆς Διαθήκης ὡς σήμερα, διότι αὐτὸ ἔπαυσε νὰ εἶναι αὐτονόητο σὴν ἐποχὴ μας.

ια) Ἡ σύνδεση τῶν νέων ὑποψηφίων κληρικῶν μὲ τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο, τὴν μήτρα τοῦ Γένους μας, ἡ γνώση τῆς Οἰκουμενικῆς του διαστάσεως, ὅπως καὶ τῆς παρουσίας του καὶ τῆς δράσεως του σὺν τῷ Εὐρωπαϊκῷ χῶρῳ καὶ σὴν Οἰκουμένην, διὰ τῶν μητροπόλεων του, τῆς Ἱεραποστολῆς του καὶ τῶν διαχριστιανικῶν καὶ διαθρησκευτικῶν διαλόγων, κρίνεται ἀπαραίτητη, ὥστε ὁ νέος ὑποψήφιος κληρικός νὰ μὴν ἐγκλωβίζεται μέσα σὲ τοπικισμοὺς καὶ ἐπαρχιωτισμοὺς, ἀλλὰ νὰ αἰσθάνεται καὶ νὰ εἶναι λειτουρ-

γός τῆς Ἐκκλησίας μέ Οἰκουμενικές διαστάσεις καί ὄραμα παγκόσμιο.

ιβ) Τά ἀνωτέρω ἐνισχύουν περισσότερο καί πειστικότερα τήν πρόσκληση τῆς Ἐκκλησίας πρὸς τοὺς νέους σήμερα νά προσέλθουν στήν Ἱερωσύνη καί νά διακονήσουν τήν ἀποστολή της.

Ἀλεξάνδρου Μ. Σταυροπούλου,
Ὁμ. Καθηγητοῦ Θεολογικῆς Σχολῆς Παν/μίου Ἀθηνῶν

Ἡ «Προδοσία τῶν Ποιμένων» καί ἡ «Καλή Ποιμαντική»

Σχόλια σέ ἓνα πρόσφατο καί σ' ἓνα παλαιότερο κείμενο
(Χρήστου Μαλεβίτση καί ἀγίου Ἀθανασίου τοῦ Παρίου)

Παρακολουθήσαμε μέχρι τώρα τοὺς ἐκλεκτοὺς ὁμιλητές τῆς Ἡμερίδας μας νά ἐκθέτουν ἐμπεριστατωμένα τὰ θέματα τὰ ὁποῖα τοὺς εἶχαν ἀνατεθεῖ καί νά μᾶς ξεδιπλώνει ὁ καθένας μέ τή σειρά του τήν πτυχή πού εἶχε ἀναλάβει στό πολύπτυχο αὐτό πού ἀπαρτίζουν οἱ ἐπιμέρους εἰσηγήσεις. Τά τρία βασικά ἐρωτήματα πού ἔχουν τεθεῖ γιά τόν ἱερέα καί τήν ἀποστολή του στό σύγχρονο κόσμο ἀναφέρονται σέ θέματα αὐτοσυνειδησίας τῆς ἱερατικῆς διακονίας. Εἶναι σάν ὁ ἱερέας νά διερωτᾶται διαδοχικά γιά τό «Ποιός λένε οἱ ἄνθρωποι ὅτι εἶμαι;», «Κι ἐγώ (ὁ ἱερέας) ποιός λέω ὅτι εἶμαι;» γιά νά ἀναζητήσει στό τέλος ἀπόκριση γιά τό τί «ἀποκαλύπτει» ὁ Θεός, γιά τό πῶς θέλει, δηλαδή, τοὺς ἱερεῖς του.

Εἶναι ἀλήθεια, ὅτι πήραμε πολλές ἀπαντήσεις. Ἀφήσαμε γιά τό τέλος κάποια σχόλια σέ δύο κείμενα πού θεωροῦμε ὅτι ἀνταποκρίνονται πλήρως στοὺς προβληματισμούς μας.

Ἀναζητώντας στίς ἀρχές τῆς πανεπιστημιακῆς μας διδασκαλίας τοῦ μαθήματος τῆς Ποιμαντικῆς στή δεκαετία τοῦ '70 κείμενα - σηματοῦρους, προσείλκυσαν τήν προσοχή μας δύο κείμενα, τά ὁποῖα μέ ἀπόσταση 175 ἐτῶν, ἐκφράζουν τίς ἴδιες ἀνησυχίες, ἀντιμετωπίζουν τά ἴδια προβλήματα, θίγουν τά ἴδια κακῶς κείμενα καί ἐντοπίζουν τήν ἐλπίδα γιά τή σωτηρία τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ, τοῦ γένους τῶν Χριστιανῶν.

Ἡ σημερινή ἑλληνική κοινωνία ἐμφανίζει σημαντικές ὁμοιότητες μέ ἐκείνην τοῦ τέλους τοῦ δεκάτου ὀγδόου αἰώνα, τότε πού διαμορφωνόταν ἡ νέα πνευματική πορεία τοῦ Γένους. Πολλές τάσεις ἀντιδικοῦσαν τήν προτεραιότητα. Ἀντίρροπες δυνάμεις διεκδικοῦσαν γιά λογαριασμό τους τήν τελευταία λέξη. Σ' αὐτή τήν διαμάχη ὁ λόγος τοῦ Ἀθανασίου τοῦ Παρίου (1715-1813) ἀντιχεῖ ὀδηγητικός, σηματοδύοντας τήν κατεύθυνση καί ὀριοθετώντας τή σωστή κίνηση στή σκακιέρα τῶν ἐρίδων καί τῶν ἀντεγκλίσεων.

Ἡ εὐθύνη τῆς Ἐκκλησίας ἦταν καί εἶναι τεράστια. Τό πᾶν, κυριολεκτικά τό πᾶν, ἐξαρτᾶται ἀπό τήν «καλή ποιμαντική». Ἡ ἔλλειψη «ποιμαντικῆς προνοίας» συνεπάγεται πολλά δεινά, γιά τοῦτο «εἶναι ἀναγκαῖα εἰς τόν κόσμον ἡ ποιμαντική πρόνοια» καί νά φανερωθοῦν οἱ καρποί τῆς «ἀληθινῆς ποιμαντικῆς». Καλύτερη διαζωγράφιση τοῦ ἔργου τοῦ Ποιμένα δέν θά μπορούσαμε νά ἔχουμε ἄλλο ἀπό αὐτήν πού πηγάζει ἀπό τή γραφίδα τοῦ τιμημένου αὐτοῦ τέκνου τῆς Ὁρθοδοξίας, στό ἔργο του *Περί τῆς ἀληθοῦς Φιλοσοφίας*, πού τυπώθηκε ἐν Τριεσίῳ τό 1802. Πιο συγκεκριμένα, ἀπό τό τρίτο κεφάλαιο πού ἐπιγράφεται «Ὅτι εἶναι ταλανισμοῦ ἄξιον τήν σήμερον τό γένος τῶν χριστιανῶν, ὅτι τοῦ λείπει ἡ ποιμαντική πρόνοια» (σ. 25-30). Τό κείμενο δημοσιεύτηκε στοῦ Ἀλεξάνδρου Μ. Σταυροπούλου, *Στιγμιότυπα καί περιπλανήσεις σέ δρόμους ποιμαντικῆς διακονίας*, τεῦχος 1, Ἀθήνα 1983, σ. 146-152

ἀπ' ὅπου ἔχουν παραληφθεῖ τὰ παρατιθέμενα ἀποσπάσματα.

Κατά παράδοξο τρόπο, ὁ σύγχρονός μας νεοέλληνας φιλόσοφος καί στοχαστής, Χρῆστος Μαλεβίτσος (1927-1997), διατυπώνει ἀνάλογες θέσεις σ' ἓνα ὑψίστης κατ' ἐμέ σπουδαιότητα δοκίμιο ἀναφερόμενος στήν «προδοσία τῶν ποιμένων». Ἄν θυμᾶμαι καλά εἶχε δημοσιευτεῖ καί ὡς ἐπιφυλλίδα στήν «Καθημερινή» μετά ταῦτα ὡς Λόγος Προοιμιακός στή μετάφρασή του τοῦ *Θάρρους τῆς ὑπαρξης* τοῦ Πάουλ Τίλλιχ (Δωδώνη 1978, σ. 9-19)· στή συνέχεια περιελήφθη στό βιβλίο του *Δυτικά τῆς Ἐδέμ, Δοκίμια τοῦ εἰκοστοῦ αἰῶνα* (στό ὁποῖο περιελήφθησαν εἰσαγωγές σέ μεταφράσματα) ὡς κεφάλαιο 13, σ. 185-196, στίς Ἐκδόσεις τῶν Φίλων, Ἀθήνα 1990.

Ἀρχίζει μέ ἓνα «προφητικῆς» ὑφῆς προανάκρουσμα: *Ἔρχεται ἡ ἀπευκταία ὥρα, ὅπου τό ποίμνιο παραλογίζεται καί ρίχνεται στούς γκρεμούς, σκορπάει στά δάση καί στίς ρεματιές· τό κυνηγοῦν οἱ λύκοι νά τό ἀποδεκατίσουν. Τότε οἱ ποιμένες θά συνταραχθοῦν καί θά σπεύσουν νά τό βοηθήσουν, νά τό περισώσουν, νά τό ξανασυστήσουν, νά ἀπομακρύνουν τήν ἀπειλή. Ὡς τήν τελευταία στιγμή θά ἀγωνίζονται ἀπεγνωσμένα.*

Ἡ ἀπευκταία ὥρα ἔφτασε· καί τό χριστιανικό ποίμνιο διασκορπίζεται. Οἱ ποιμένες, ὠστόσο, ἀδρανοῦν. Οἱ λύκοι οὐρλιάζουν καί οἱ ποιμένες εὐωχοῦνται ἀσφαλισμένοι στίς στάνες τους. Πρόκειται γιά τήν ἱστορική προδοσία τῶν ποιμένων (185).

Τό χαρακτῆρισα «προφητικῆς» ὑφῆς· θέτει μάλιστα ὡς προμετωπίδα τοῦ δοκιμίου του τοὺς γνωστούς στίχους τοῦ Ἰεζεκιήλ (34, 6-8):

«Καί διεσπάρη μου τὰ πρόβατα ἐν παντί ὄρει... καί ἐβόσκησαν οἱ ποιμένες ἑαυτοῦς, τὰ δέ πρόβατά μου οὐκ ἐβόσκησαν».

Ἐσ δοῦμε ὁμῶς καί τόν λόγο τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου ἰδίαις λέξεσι:

Ἄν θέλωμεν νά εἰπῶμεν, χωρίς νινα συστολήν τήν ἀλήθειαν, εἶναι ταλανισμοῦ ἀξία τήν σήμερον ἢ Ἑλλάς. Καί ὄχι μόνον ἢ Ἑλλάς, ἀλλά καί ὅλοι οἱ ἀπανταχοῦ Χριστιανοί. Ἀλλά διατί;

Διατί τοῦ ἔλειψαν ἀπό μιᾶς οἱ ποιμένες, οἱ ἀληθινοί ποιμένες ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι διά σημεῖον τῆς τελείας ἀγάπης, ὁποῦ εἶχον πρὸς τόν κοινόν δεσπότην, καί τήν ποιμαντικήν προστασίαν ἐδέχθησαν, καί τήν ψυχὴν τους ἐθυσίαζαν ὑπὲρ τῶν προβάτων, κατὰ μίμησιν τοῦ ἀρχιεπίσκοπου, Ἰησοῦ Χριστοῦ, καί τόν καιρόν ὅλον τῆς ζωῆς των, ἄλλο δέν ἔκαμναν, καί εἰς ἄλλο τίποτε δέν ἐκαταγίνοντο, καί διενυκτέρευον, παρέξ ἢ μυστήρια νά διδάσκουν, ἢ θείας γραφάς νά ἐξηγοῦν, ἢ λόγους ἠθικούς νά κάμνουν, πρὸς ὠφέλειαν καί σωτηρίαν τῶν λογικῶν προβάτων, ὁποῦ ἐμπιστεύθησαν. Ἐπειδὴ ἤκουσαν τόν κοινόν δεσπότην, καί πρῶτον διδάσκαλον ὁποῦ λέγει εἰς τόν Πέτρον, εἰ φιλεῖς με Πέτρε, ποιμαίνε τὰ πρόβατά μου. Ποιμαίνε οὐχὶ ἄμελγε, ἢ κούρευε, ἢ κατὰ τρωγε τὰ πρόβατά μου. Ὅτι τό τοιοῦτον δέν εἶναι ποιμαίνειν, ἀλλά πημαίνειν [βλάπτειν] τὰ πρόβατα.

Ἐλειψαν, λέγω ἔλειψαν, ὧ καί πῶς ἤμπορῶ νά τό λέγω, καί νά τό γράφω χωρίς δάκρυα, ἔλειψαν οἱ ποιμένες ἐκεῖνοι, τῶν ὁποίων ἡ ζωὴ ἐφιλονεῖται μέ τόν λόγον, καί ὁ λόγος μέ τήν ζωήν, ποῖον ἀπό τὰ δύο νά ὠφελήσῃ περισσότερον τοὺς πιστοῦς. Οἱ ἀληθινοί ποιμένες. Οἱ ὄντως ποιμένες καί διδάσκαλοι. Οἱ φωσιτῆρες τοῦ νοητοῦ στερεώματος τῆς Ἐκκλησίας. Οἱ ἀπλανεῖς ὁδηγοὶ τῶν πλανωμένων.

Οἱ σοφοί ἰατροί τῶν ἀσθενούντων. Οἱ ἀκριβέστατοι μιμηταί τοῦ Παύλου, οἱ τὰ πάντα τοῖς πᾶσι γινόμενοι ἵνα πάντως ἰνὰς σώσωσιν. Τούτη εἶναι ἡ μεγίστη συμφορά. Τοῦτο ἡ ἐσχάτη δυστυχία. Τοῦτο τό πολλῶν δακρῦων ἄξιον, ὅπου πάσχει, ὄχι μόνη ἡ Ἑλλάς, ἀλλά σχεδόν, ἡ Ἐκκλησία πᾶσα τοῦ Χριστοῦ τήν σήμερον. Ὅτι πανταχοῦ ἡ κακία παρρησιάζεται, θριαμβεῖ. Πανταχόθεν οἱ πολέμιοι ἐπιτίθενται καί οἱ ἐπίσκοποι βλέπousι τήν ρομφαίαν ἐρχομένην, καί αὐτοί ἢ εἰς ἄλλα προσέχousιν, ἢ εἰς ὕπνον βυθίζονται, καί μήτε κινουῖνται ὀλότελα, νά σημάνωσι μέ τήν σάλπιγγα τοῦ λόγου, εἰς τοὺς χριστιωνύμους λαούς, νά στέκουν ἐξυπνοί, νά φυλάττωνται ἀπό τοὺς ἐπερχομένους ἐχθρούς... (146-147).

Ὁ Ἀθανάσιος ὁ Πάριος δέ νοιάζεται ὅπως εἶδαμε μόνο γιά τό ὅτι πάσχει ἡ Ἑλλάς ἀλλά γιατί «σχεδόν τήν σήμερον πάσχει πᾶσα ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ».

Τοῦτο ἐπισημαίνει καί ὁ Μαλεβίτσος ὅταν μιλώντας γιά τόν εὐρωπαϊῶ ἄνθρωπο διαπιστώνει:

Ἡ θεμελιακή ἐκλογή τοῦ εὐρωπαϊοῦ ἦταν ἡ χριστιανική. Γύρω ἀπό αὐτήν πλέχτηκε ὀλόκληρο τό δράμα τοῦ πολιτισμοῦ μας –ἀπό τήν ἀποδοχή της ἢ τήν ἐγκατάλειψή της, χάριν ἄλλων ἐκλογῶν. Ἡ ριζικότητα τῆς χριστιανικῆς ἐκλογῆς ἀπετέλεσε τό θεμέλιο τῆς σύγχρονης παιδείας, ἱερῆς καί βέβηλης, θεικῆς καί ἀρνητικῆς. Καί ἡ χριστιανική ἐκλογή εἶναι ἡ «σωτηρία τῆς ψυχῆς». Τίποτε ἄλλο. Ὅλα τὰ ἄλλα εἶναι ἐπόμενα. Πρόκειται γιά τήν διάσωση τοῦ προσώπου ἀπό τό μηδέν» (186).

Καί συνεχίζει:

«Ἡ χριστιανική ἐκλογή εἶναι ριζική. Καί ὁμως, στήν ἐποχή μας τούτη ὀλοένα παραμερίζεται γιά χάρη ἄλλων ἐκλογῶν, λιγότερο ριζικῶν... Γιατί δέν ἀλαφιάζονται αὐτοί

πού ἐμμένουν στήν χριστιανική ἐκλογή; Λαμπρή εὐκαιρία νά ὑπερμαχήσουν. Καί ὁμως φυγομαχοῦν» (187).

Ἄκόμη καί ἂν νοήσουμε τόν ὄρο «σωτηρία» μέ κάθε δυνατή εὐρύτητα,

«ἀπό τή χριστιανική ἄποψη, ὅλες οἱ ἄλλες “σωτηρίες” εἶναι πεπερασμένες, συνεπῶς πνευματικῶς ἄκυρες, ἐπειδή κεῖνται ἐντεῦθεν τοῦ θανάτου, δηλαδή ἐντεῦθεν τοῦ μηδενός. Διότι –ἐν τέλει– ὁ ἄνθρωπος καί μετὰ τήν πεπερασμένη “σωτηρία” του (τήν οἰκονομική, κοινωνική, πολιτική, κ.λπ.) καταπονίζονται στό μηδέν. Ἡ χριστιανική σωτηρία εἶναι ἄπειρη, ἐπειδή κεῖται ἐκεῖθεν τοῦ θανάτου.

Παραταῦτα, ὁ ἄνθρωπος τῆς ἐποχῆς μας προτιμᾷ τίς πεπερασμένες “σωτηρίες” καί ἀπομακρύνεται ἀπό τήν ἄπειρη. Ἄν τοῦτο ὀδηγεῖ στήν ἀπώλεια τοῦ ἀνθρώπου, τότε τί κάνουν αὐτοί πού εὐαγγελίζονται τήν ἄπειρη σωτηρία του; Διότι ἀπό τήν ἄποψή τους, ἡ ἀπώλεια εἶναι ἔσχατης σημασίας, δηλαδή συντελική» (189).

Ποῖος εἶναι ὁ λόγος τους; Μήπως ἔχουμε καί σήμερα

«ἔλλειμμα ποιμένων τῶν ὁποίων ἡ ζωὴ ἐφιλονεῖ καί μέ τόν λόγον καί ὁ λόγος μέ τήν ζωήν, ποῖον ἀπό τά δύο νά ὠφελήσῃ περισσότερο τούς πιστούς»;

ὅπως διαπίστωνε ὁ Ἀθανάσιος ὁ Πάριος, καθὼς εἶδαμε λίγο πρὶν.

Ἐδῶ ἔχουμε «ἀνάγκη ἀπό ἓνα θεολογικό λόγο πού νά διευκρινίζει», διαπιστώνει ὁ Χρῆστος Μελεβίσις.

«Αὐτός ὀφείλει νά ἀνανεώνεται, νά ἐλίσσεται, νά παρακολουθεῖ κατὰ πόδας τούς νέους ἐκφραστικούς τρόπους, τὰ νέα συστήματα τῶν ἰδεῶν. Καί νά σπεύδει νά συνδέει τόν λόγο τῆς “σωτηρίας τῆς ψυχῆς» –τῆς διάσωσης τοῦ προσώπου– μέ ὅλους τούς ἄλλους λόγους πού ἐπικαλοῦνται οἱ

ἄνθρωποι τῶν μεταβαλλόμενων καιρῶν. Διότι, ἂν πράγματι ἡ χριστιανική λύση εἶναι ἡ πιό ριζική, τότε θά πρέπει ἐντέλει νά περικαλύπτει καί ὅλες τίς ἄλλες σωτηρίες. Ἄν ὁ χριστιανικός λόγος εἶναι ἀρχεγονότερος, τότε θά πρέπει νά ἐρμηνεύει ἢ νά ἀναιρεῖ καί ὅλους τοὺς ἄλλους λόγους. Διότι μία λύση ἀπειρη δέν μπορεῖ νά παρουσιάζεται πεπερασμένη στόν κόσμο, δηλαδή ὡς μία κάποια λύση ἀνάμεσα στίς ἄλλες. Ἐδῶ ἔγκειται καί ἡ ἀξίωση γιά οἰκουμενικότητα τοῦ χριστιανικοῦ λόγου.

Ἄπό τήν ὀπτική τῆς χριστιανικῆς σωτηρίας τοῦ προσώπου λοιπόν, ὁ σύγχρονος ἄνθρωπος ὀδηγεῖται πρὸς τήν ἀπώλεια. Ἡ θεολογική σκέψη ἐπιβάλλεται νά ἐγερθεῖ ἀπό τόν δογματικό της λήθαργο καί νά κοιτάξει μέ ποιά γλώσσα θά καταστήσει ἱκανό τόν σημερινό ἄνθρωπο νά συνειδητοποιήσει τήν κατάστασή του, νά τόν ἀνυψώσει σέ εὐρύτερους ὀρίζοντες, πού κορυφωσῇ τους εἶναι ὁ χριστιανικός τρόπος ἐμβίωσης τῆς ἐγκοσμιότητας. Διότι ἂν τήν ἀλήθεια τήν ἔχει τό χριστιανικό μήνυμα μέ τό μέρος του τότε αὐτή ἡ ἀλήθεια βρίσκεται κρυμμένη στό βάθος τοῦ κάθε ἀνθρώπου» (191-192).

Ὁ Μαλεβίτσης εἶναι κατηγορηματικός καί συνεγείρει τίς θεολογικές συνειδήσεις ὅταν εἰσηγεῖται:

«Δέν ἐπιτρέπεται ὁ πιό ἐπαναστατικός λόγος, ὁ πιό μεταμορφωτικός λόγος, ὁ λόγος τῆς εὐαγγελίας, ἀπλῶς νά καλλιεργεῖται σιά θερμότητα τῶν Πανεπιστημίων ὡς παράξενο τροπικό φυτό, ἀκατάλληλο γιά τό ἔξω κλίμα» (192).

Ἐδῶ συναντᾷ τρόπον τινά τόν προβληματισμό τοῦ Ἀθανασίου τοῦ Παρίου μέ ἄλλο ἴσως λεξιλόγιο καί ἐκφραστική διατύπωση. Ὁ Ἀθανάσιος μιλάει γιά τήν καλή ποιμαντική πού ἀσκοῦσαν οἱ ἀείμνηστοι ποιμένες μέ τās καθημερινάς των διδασχάς: Μέ τό ἐδικόν τους ἀπο-

στολικόν παράδειγμα ἐφύτευον εἰς τὰς ψυχὰς τῶν Χριστιανῶν: τὸν πόθον τῆς ἀρετῆς, ἐθήρμαινον τὴν προθυμίαν, ἀναβαν τὸν ζῆλον τῆς ἀσκήσεως εἰς τὰς καρδίας των, καὶ τοὺς μάρτυρας ἤλειφαν πρὸς τοὺς ἀγῶνας. Περιγράφοντας αὐτὰ προκαλοῦσε τὴν συμφωνίαν τῶν ἀκροατῶν του: «*Βλέπετε πόσον ἀξίζει ἡ καλὴ ποιμαντικὴ ἀσκουμένη ἀπὸ ἀληθινῶν ποιμένες. Δέν ἀξίζει μόνον ἀλλὰ εἶναι καὶ ἀναγκαία. Μὲ ἓνα ρητορικό ἐρώτημα δίνει εὐστοχες ἀπαντήσεις:*

Θέλετε νὰ ἰδῆτε ἀδελφοί πόσον εἶναι ἀναγκαία εἰς τὸν κόσμον ἡ ποιμαντικὴ πρόνοια; Στοχασθῆτε, μὲ ποῖα παραδείγματα τοὺς ὁμοιάζουσι, καὶ πρῶτον εὐθύς, ψυχὰς τοὺς ὀνομάχουσι τῶν πόλεων, ὅτι καθὼς ἡ ψυχὴ ζωογονεῖ, καὶ κινεῖ τὸ σῶμα, οὕτως καὶ ὁ ἐπίσκοπος μὲ τὸν λόγον του, καὶ μὲ τὸ ἐδικόν του καλὸν παράδειγμα, ζωογονεῖ καὶ κινεῖ εἰς τὰ καλὰ ἔργα, τὸ σῶμα τῆς Ἐκκλησίας, καὶ καθὼς ἡ ψυχὴ ὅταν χωρισθεῖ ἀπὸ τὸ σῶμα, εὐθύς μένει νεκρὸν καὶ ἀκίνητον, καὶ ἀκολούθως καὶ σήπεται, καὶ σκώληκας γεννᾷ, οὕτως καὶ ἀπὸ τὸ σῶμα τῆς Ἐκκλησίας, ὅταν λείψῃ ὁ ἀληθινὸς ποιμὴν, ἐκεῖνο νεκροῦται, καὶ ἀνίκητον γίνεται, εἰς τὰς καλὰς πράξεις, καὶ τέλος πάντων, καὶ εἰς βρωμερὰ καὶ ἀκάθαρτα ἔργα καταντᾷ.

Καὶ διὰ τοῦτο ὁ Κύριος τοὺς ὠνόμασεν ἄλ α s, “ὕμεῖς ἔστε τὸ ἄλας τοῦ κόσμου” ὅτι καθὼς τὸ ἄλας στύφει, καὶ σφίγγει τὰ κρέατα, καὶ δέν τὰ ἀφήνει νὰ γεννήσουν σκώληκας, οὕτως οἱ προστάται τῶν Ἐκκλησιῶν, μὲ τὴν διδασκαλίαν καὶ τὴν συφύσιν τῶν ἐλέγχων τους, στύφουσι, καὶ συσφίγγουσι τοὺς Χριστιανούς, καὶ δέν τοὺς ἀφήνουσι κατὰ τὸν θεῖον Χρυσόστομον νὰ γεννήσουν τοὺς αἰωνίους σκώληκας.

Οἱ ἱεροὶ ποιμένες ὁμοιάζουσιν ἀκόμη, καὶ μὲ ἐκεῖνον τὸν πύρινον στύλον, ὁποῦ ὠδήγει τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ

eis tήn γῆν τῆς ἐπαγγελίας, ὅτι καθὼς ἐκεῖνος πηγαίνοντας ἐμπρός ὠδηγοῦσε μέ τό φῶς του τόν καιρόν τῆς νυκτός τόν ἐβραϊκόν λαόν, eis tήν γῆν τῆς ἐπαγγελίας, καί χωρίς ἐκεῖνον ἔμενον ἀκίνητοι, ἐκεῖ eis tήν ἔρημον, οὕτως οἱ καλοὶ ποιμένες μέ τόν ἀποστολικόν τους λόγον, καί μέ τό φωτεινόν παράδειγμα, τῆς εὐαγγελικῆς των ζωῆς, ὀδηγοῦσι τοὺς Χριστιανούς, eis tήν μακαρίαν κατάπαυσιν τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλέως δηλαδή ἄνευ τούτων, μένουσι προσπλωμένοι eis τά βιωτικά καί μάταια τῆς γῆς.

Λοιπόν, ὅσον ἡ ψυχὴ εὐρίσκεται ἀναγκαῖα, πρὸς τό ζῆν καί κινεῖσθαι τό σῶμα, καί ὅσον τό ἄλλας εἶναι ἀναγκαῖον, πρὸς τό διαμένειν ἄσπυτα τά κρέατα, καί ὅσον ἦτον ἀναγκαῖος ὁ πύρινος στυλος, πρὸς tήν ὀδηγίαν τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ λαοῦ, ἄλλο τόσον εἶναι ἀναγκαῖος ὁ ἀληθινός ποιμὴν, διὰ tήν αἰώνιον σωτηρίαν τοῦ Χριστεπωνύμου πληρώματος. Ἐκεῖνος γνωρίζει διὰ χρέος του ἀπαραίτητον, νά φροντίζῃ καί προμηθεύῃ τά μέσα καί τοὺς τρόπους, διὰ νά μανθάνουν, καί νά ἠξεύρουν οἱ Χριστιανοὶ τά δόγματα τῆς ἀγίας πίστεως, τά μυστήρια τῆς Ἐκκλησίας, καί νά φυλάττουν καλῶς, τὰς ἐντολάς τοῦ ἀγίου εὐαγγελίου, τοῦτέστιν νά ζοῦν καί νά πολιτεύωνται ὡς Χριστιανοί, ἦγουν ὡς τέκνα Θεοῦ, ὡς ξένοι καί πάροικοι eis tήν παροῦσαν ζωήν, ὡς πολῖται τῆς ἄνω Ἱερουσαλήμ, καί ὡς κληρονόμοι τῆς οὐρανοῦ Βασιλείας, τῆς ἡτοιμασμένης δι' αὐτούς, ἀπό καταβολῆς κόσμου» (149-150).

Τό ζήτημα εἶναι πῶς θά μεταφερθεῖ αὐτός ὁ λόγος στό σήμερα. Ὁ Μαλεβίτσις διαπιστώνει:

«ὁ λόγος αὐτός, πού τόν ὀνομάζει εὐαγγελισμένο λόγο, περιπίπτει στή φοβερότερη ἀμψχανία πού ποτέ περιέπεσε. Κινδυνεύει νά μείνει, καί συνήθως ξεμένει, λόγος κενός ἀκόμη καί στά φλογερότερα χεῖλη. Ἀμψχανοῦν οἱ ἴδιοι οἱ

φορεῖς του. Γι' αὐτό ἀκριβῶς πρέπει νά ζητήσουν τόν βαθύτερο λόγο του, ὄχι μέ προσποιητό πάθος, ἀλλά μέ ποιητική περίσκεψη. Ὅχι μόνο γιά τούς ἄλλους, ἀλλά καί γιά τούς ἑαυτούς των...

Οἱ ἡμέρες μας εἶναι χαλεπές καί πολυσήμαντες... Στά σταυροδρόμια τοῦ αἰῶνα μας φυσοῦν πολλοί ἄνεμοι. Ὅσοι ἔχουν βαθιές ρίζες δέν θά παρασυρθοῦν. Ἀλλά θά συγκρατήσουν καί τούς ἄλλους» (194-195).

Αὐτή εἶναι ἡ μεγάλη προσδοκία πού μπορούμε ν' ἀντιτάξουμε στήν προδοσία στήν ὁποία ἀναφερθήκαμε. Καί οἱ δύο συζητιτές μας ἐντόπισαν τούς κινδύνους καί τά ἀγαθά δύο διαφορετικῶν στάσεων ζωῆς τῶν ποιμένων μας. Ὁ καθένας μέ τίς δικές του βέβαια προϋποθέσεις ἔθεσε τά εὐχόμενα καί τά ἀπευχόμενα, τά εὐκταῖα καί τά ἀπευκταῖα, τίς προϋποθέσεις γιά μία ἐπιτυχῆ ἀποστολή τοῦ ἱερέως στήν σύγχρονη ἐποχή.

Ὅλοι μας ἀναμένουμε, συνεπῶς, νά ἀνταποκριθεῖ στά κελεύσματα τῶν καιρῶν καί στίς ἐπιταγές τῆς θείας του κλήσεως. Πρέπει, ὅμως, νά τοῦ ὑποσχεθοῦμε ὅτι θά σταθοῦμε στό πλάι του ὡς καλοί προστάτες καί δέν θά τόν ἐγκαταλείψουμε μόνον στόν εὐγενικό ἀγῶνα πού ἔχει ἀναλάβει καί τοῦ ἔχει ἀναθέσει ἡ Ἐκκλησία μας.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΚΕΙΜΕΝΟ Α΄

Χρήστου Μαλεβίτον

Ἡ προδοσία τῶν ποιμένων

*Καί διεσπάρη μου τὰ πρόβατα ἐν παντί
ὄρει... καί ἐβόσκησαν οἱ ποιμένες ἑαυτοῦς,
τὰ δέ πρόβατά μου οὐκ ἐβόσκησαν.*

Ἰεζεκιήλ, 34, 6-8

Ἔρχεται ἡ ἀπευκταία ὥρα, ὅπου τό ποίμνιο παραλογίζεται καί ρίχνεται στους γκρεμούς, σκορπáει στά δάση καί στίς ρεματιές· τό κυνηγοῦν οἱ λύκοι νά τό ἀποδεκατίσουν. Τότε οἱ ποιμένες θά συνταραχθοῦν καί θά σπεύσουν νά τό βοηθήσουν, νά τό περισώσουν, νά τό ξανασυστήσουν, νά ἀπομακρύνουν τήν ἀπειλή. Ὡς τήν τελευταία στιγμή θά ἀγωνίζονται ἀπεγνωσμένα.

Ἡ ἀπευκταία ὥρα ἔφτασε· καί τό χριστιανικό ποίμνιο διασκορπίζεται. Οἱ ποιμένες, ὠστόσο, ἀδρανοῦν. Οἱ λύκοι οὐρλιάζουν – καί οἱ ποιμένες εὐωχοῦνται ἀσφαλισμένοι στίς στάνες τους. Πρόκειται γιά τήν ἱστορική προδοσία τῶν ποιμένων.

1. Ἡ ἐκλογή

Τί σημαίνουν, ὅμως ὅλες αὐτές οἱ παραβολές; Ἡ παραβολή ἀπλοποιεῖ τό πρόβλημα. Κι ὠστόσο, αὐτό πού μᾶς περιπλέκει, εἶναι ἀκριβῶς ἡ περιπλοκότητα τοῦ προβλήματος.

Προσπαθούμε νά διαβούμε ρεύματα πατώντας επάνω σέ πέ-
 τρες, πού κι αὐτές εἶναι ἀμφίβολες, ἀθεμελίωτες – πού κι
 αὐτές παρασύρονται. Καί αὐτή ἡ κατάσταση ἐπιδεινώνει τήν
 περιπλοκή. Θέλω νά πῶ, πώς ἀκόμη καί οἱ ἀφειρητικές
 ἔννοιές μας, οἱ θεμελιακοί ὄροι μας, προκειμένου νά προ-
 χωρήσουμε στή διερεύνηση τῆς παρούσας ἱστορικῆς κατά-
 στασης τοῦ ἀνθρώπου, εἶναι ἀμφίσημοι καί προβληματικοί.

Τοῦτο σημαίνει πώς πρέπει νά ἀφειρησθοῦμε ἀπό
 ἀρχεγονότερες πηγές. Διότι, ἐντέλει, περί ἐνός πρόκειται,
 σέ ὅποια ἀντίληψη, θρησκευτική ἢ φιλοσοφική καί ἄν
 τοῦτο ὑπάγεται. Ποιό εἶναι αὐτό τό ἔνα; «Ἡ σωτηρία τοῦ
 ἀνθρώπου». Ἴσως αὐτός ὁ ὅρος νά εἶναι ἤδη προκατειλημ-
 μένος ὑπέρ ἐνός ἰδεολογικοῦ ἀπεικάσματος. Γιά νά τόν κα-
 ταστήσουμε ἀρχεγονότερο –ἀφοῦ ἐν πάσῃ περιπτώσει,
 εἴμαστε ἀναγκασμένοι νά θηρεύουμε ὄρους ἀπό τήν κοινή
 πνευματική μας κληρονομιά– ἄς νοήσουμε τόν ὄρο «σωτη-
 ρία» μέ κάθε δυνατή εὐρύτητα.

Ἴδοῦ, ὅμως, τό δίλημμα. Ἡ εὐρύτητα ἀποδεσμεύει ἀπό
 εἰδωλοποιήσεις καί ἀπό σχεταρισμούς. Ἐπιτρέπει ὅμως καί
 τό πᾶν. Διότι ἄλλος σῶζεται στήν ἀγιότητα καί ἄλλος στήν
 ὠραιότητα· ἄλλος στή πολιτική καί ἄλλος στή ἐπανάσταση.
 Τότε, ποῦ εἶναι ἡ ἀρχεγονότερη ὑπαρξιακή ὀριοθέτηση,
 ποῦ εἶναι τό ἀποκαλυπτικό ἄγγελμα;

Καλούμαστε νά ἐκλέξουμε. Καί ἐνῶ τήν ἐκλογή τήν περι-
 μένει κανεῖς ἐπιγενόμενη, ἡ ὑπαρξιακοῦ τύπου ἐκλογή εἶναι
 πρωταρχική, εἶναι ἀφειρητική. Ἡ ὑπαρξη ἐκλέγει τόν «κό-
 σμος» τῆς ἐκ τοῦ μηδενός. Γι' αὐτό, κάθε ὑπαρξιακοῦ τύπου
 ἀπόφαση εἶναι καί μία διακινδύνευση. Τό γνήσιο πνευματι-
 κό ἐνέργημα εἶναι πάντοτε τόλμημα. Ὅ,τι δέν διακινδυνεύ-
 εται ἀνήκει στόν ἐντεῦθεν χῶρο τῆς θνητῆς φλυαρίας.

Ἡ θεμελιακή ἐκλογή τοῦ εὐρωπαϊοῦ ἦταν ἡ χριστιανική.
 Γύρω ἀπό αὐτήν πλέχτηκε ὀλόκληρο τό δράμα τοῦ πολιτι-

σμοῦ μας – ἀπό τὴν ἀποδοχὴ τῆς ἢ τὴν ἐγκατάλειψή τῆς, χάριν ἄλλων ἐκλογῶν. Ἡ ριζικότητα τῆς χριστιανικῆς ἐκλογῆς ἀπετέλεσε τὸ θεμέλιο τῆς σύγχρονης παιδείας, ἱερῆς καὶ βέβηλης, θετικῆς καὶ ἀρνητικῆς. Καὶ ἡ χριστιανικὴ ἐκλογὴ εἶναι ἡ «σωτηρία τῆς ψυχῆς». Τίποτε ἄλλο. Ὅλα τὰ ἄλλα εἶναι ἐπόμενα. Πρόκειται γιὰ τὴ διάσωση τοῦ προσώπου ἀπὸ τὸ μηδέν.

Κρίνουμε, ξεκινώντας πάντοτε ἀπὸ τὸ ἀφειρητικὸ σημεῖο τῆς ἐκλογῆς μας, τὸ ὁποῖο ἐκλέγουμε «ἄκριτα», ἢ καλλίτερα, προ-κριτικά. Μετὰ ἀπὸ αὐτὴ τὴ θεμελιώδη κατάσταση τῆς ὑπάρξεώς μας ἀρχίζουμε νὰ κρίνουμε καὶ νὰ συγκρίνουμε. Ἡ κριτικὴ, γιὰ νὰ μὴν εἶναι θνητὴ ἢ καὶ περιττὴ, πρέπει νὰ ἀφειρητίζεται ἀπὸ τὴν «ἔσχατη Κρίση», τὴν ὁποία βιώνει ἡ γνήσια συνείδηση κατὰ τὴν «πρῶτη Ἀρχή» τῆς ἐκλογῆς. Τὸ αὐθεντικὸ πρῶτο εἶναι καὶ τὸ ἔσχατο. Δηλαδή, ἡ συνείδηση, στίς κρίσιμες ἀποφάσεις τῆς λειτουργεῖ πάντοτε ὡς ἔσχατολογικὴ συνείδηση. Ἐξω ἀπὸ αὐτὸ τὸ ἄνυσμα τοῦ πρῶτου-ἔσχατου, ἡ συνείδηση καταντᾷ θνητὴ καὶ περιττὴ καὶ περιίτριμμα τοῦ κόσμου.

Ἡ ἐκλογὴ τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ταυτοχρόνως καὶ ἐκλογὴ γιὰ τὴν ἀνθρωπότητα ὁλόκληρη. Αὐτὸς ποῦ ἐξέλεξε γιὰ τὸν ἑαυτὸ του, ἐξέλεξε καὶ γιὰ τὴν ἀνθρωπότητα. Ἐπειδὴ ὁ,τι ἰσχύει γιὰ ἕναν, ἰσχύει καὶ γιὰ ὅλους. Ἀπὸ ἐδῶ ξεκινοῦν ὅλα τὰ εὐαγγέλια καὶ οἱ εὐαγγελισμοί. Κι ὡστόσο, γιὰ νὰ εἶναι ἡ ἐκλογὴ πράγματι καθολικὴ, πρέπει νὰ εἶναι ριζικὴ. Εἶπαμε πὼς ἡ χριστιανικὴ ἐκλογὴ εἶναι ριζικὴ. Καὶ ὁμως, στὴν ἐποχὴ μας τούτη ὀλοένα παραμερίζεται γιὰ χάρη ἄλλων ἐκλογῶν, λιγότερο ριζικῶν. Ἀλλὰ αὐτὸ δέν εἶναι ἀπλὸς λόγος· εἶναι ἀπώλεια βάθους τοῦ πολιτισμοῦ – τότε γιατί δέν ἀλαφιάζονται αὐτοὶ ποῦ ἐμμένουν στὴ χριστιανικὴ ἐκλογὴ; Μιλοῦν γιὰ τὴν ἀπώλεια. Ἴδου τὴν. Λαμπρὴ εὐκαιρία νὰ ὑπερμαχήσουν. Καὶ ὁμως φυγομαχοῦν.

2. Τά επίπεδα τῆς ριζικότητας

Ἐφ' ὅσον θεμελιῶδες αἴτημα τοῦ πνεύματος εἶναι ἡ «σωτηρία» τοῦ προσώπου, σημαίνει πὼς τὸ πρόσωπο κινδυνεύει – ἀλλιῶς δὲν θά ὑπῆρχε λόγος γιὰ τὴ σωτηρία του. Ὅποτε ἐπιβάλλεται νὰ προσδιορίσουμε τοὺς κινδύνους τοῦ προσώπου. Ἀλλὰ οἱ κίνδυνοι ἐξαρτῶνται ἀπὸ τὸ πὼς νοοῦμε τὸν δεύτερο ὄρο, δηλαδή τὸ «πρόσωπο». Τὸ ὅποιο μπορεῖ νὰ νοηθεῖ ὡς βιολογικὴ μονάδα, ὡς φυλετικὴ μονάδα, ὡς κοινωνικὸ ἄτομο, ὡς πολίτης κ.λπ. Διότι σέ κάθε ἐπίπεδο νοηματοδοσίας τοῦ ἀνθρώπου συστοιχεῖται καὶ ἀνάλογος κίνδυνος, κατ' ἀκολουθίαν καὶ ἀντίστοιχη «σωτηρία». Γιὰ νὰ γίνουμε πιὸ σαφεῖς παρέχουμε τὸ παρακάτω σχηματικὸ παράδειγμα:

Ἐπίπεδα πραγματικότητας	Ἐπίπεδα νοηματοδοσίας		
	α) ἀνθρώπου	β) Κινδύνου	γ) Σωτηρίας
	Κοινωνικὸ ὄν	Ἐκμετάλλευση	Ἄρση ἐκμει/σπς
Ἱστορικὸ	Πολιτικὸ ὄν	Μὴ μετοχὴ στὶς ἀποφάσεις	Μετοχὴ στὶς ἀποφάσεις
Ἄνιστορικὸ	Αἰσθητικὸ ὄν	Ἀκαλαισθησία	Αἰσθητικὴ (τέχνη)
	Γνωστικὸ ὄν	Ἄπαιδευσία	Παιδεία
Φυσικὸ	Βιολογικὸ ὄν	Στέρψη μέσων	Παροχὴ (οἰκονομία)
	Αἰσθησιακὸ ὄν	Στέρψη ἡδονῆς	Εὐδαιμονία
Μεταφυσικὸ	Ἐπιγνωστικὸ ὄν	Ἄγνοσία	Γνώση (φωτισμός)
	Πρόσωπο (ψυχὴ)	Θάνατος (Μηδέν)	Ἄνάσταση (Ὅλον)

Ἄπό αὐτά πού προηγήθηκαν, συμπεραίνουμε πώς κάθε ἄνθρωπος ἢ ομάδα ἀνθρώπων (πολιτικά ἢ ἄλλα «κινήματα») νοοῦν κατά ὠρισμένο τρόπο τόν ἄνθρωπο, βλέπουν τούς ἀντίστοιχους κινδύνους του καί ἐπιδιώκουν τή «σωτηρία» του ἀπό αὐτούς τούς κινδύνους. Τό ζήτημα, λοιπόν, εἶναι πόσο βαθιά καί πόσο ριζικά «σώζει τά φαινόμενα», ἀπό ἄποψη πρακτική, κάθε ἀντίληψη καί κάθε ἐνέργημα πού ξεκινάει ἀπό τά ἐπίπεδα πού ἐνδεικτικῶς ἐσημειώσαμε παραπάνω.

Ἡ χριστιανική ἐκλογή ξεκινάει ἀπό τό ἐπίπεδο τοῦ προσώπου. Βιώνει ὡς ριζικό κίνδυνο τόν ἀφανισμό τῆς ψυχῆς (τῆς ὑπάρξεως, τοῦ προσώπου) ἀπό τό ὄντολογικό μηδέν καί εὐαγγελίζεται (φέρει τό «καλό» ἄγγελμα, διότι ἡ ἀγγελία τοῦ μηδενός εἶναι τό ριζικό «κακό» – γι' αὐτό καί ἀποζητάει τή ριζική σωτηρία), καί εὐαγγελίζεται, λοιπόν, ὡς σωτηρία του τήν ἀνάσταση, δηλαδή τήν ἀκύρωση τοῦ ριζικοῦ κακοῦ, πού γιά τό πρόσωπο εἶναι ὁ θάνατος. Ἡ χριστιανική ἀντίληψη θεωρεῖ πώς αὐτή εἶναι ἡ πιό ριζική σύλληψη τοῦ προβλήματος τοῦ ἀνθρώπου.

Ἄπό τή χριστιανική ἄποψη, ὅλες οἱ ἄλλες «σωτηρίες» εἶναι πεπερασμένες, συνεπῶς πνευματικῶς ἄκυρες, ἐπειδή κεῖνται ἐντεῦθεν τοῦ θανάτου, δηλαδή ἐντεῦθεν τοῦ μηδενός. Διότι –ἐν τέλει– ὁ ἄνθρωπος καί μετὰ τήν πεπερασμένη «σωτηρία» του (τήν οικονομική, κοινωνική, πολιτική κ.λπ.) καταποντίζεται στό μηδέν. Ἡ χριστιανική σωτηρία εἶναι ἄπειρη, ἐπειδή κεῖται ἐκεῖθεν τοῦ θανάτου.

Παραταῦτα, ὁ ἄνθρωπος τῆς ἐποχῆς μας προτιμᾷ τίς πεπερασμένες «σωτηρίες» καί ἀπομακρύνεται ἀπό τήν ἄπειρη. Ἄν τοῦτο ὀδηγεῖ στήν ἀπώλεια τοῦ ἀνθρώπου, τότε τί κάνουν αὐτοί πού εὐαγγελίζονται τήν ἄπειρη σωτηρία του; Διότι, ἀπό τήν ἄποψή τους, ἡ ἀπώλεια εἶναι ἔσχατης σημασίας, δηλαδή συντελική.

Ἐδῶ πρέπει νά προβοῦμε σέ μιά παρένθεση. Μιλᾶμε σχηματικά. Ὅμως δέν πρόκειται περί ἀπλῶν σχημάτων· πρόκειται περί τῆς ζωῆς τοῦ πνεύματος, πού ἀγκαλιάζει ὀλόκληρο τό φαινόμενο τῆς ὑπάρξεως. Ὅταν μιλᾶμε γιά «ἄπειρη» σωτηρία, δέν πρόκειται γιά κάτι πού δέν μᾶς ἐνδιαφέρει στόν πεπερασμένο χρόνο. Ἀντίθετα, αὐτή μετανοματίζει μέ τόν τρόπο τῆς καί μετασχηματίζει ὀλόκληρο τόν πεπερασμένο κόσμο. Ἄρα, ἡ ἄπειρη λύση ἔχει σημασία καί γιά τίς πεπερασμένες λύσεις, συνεπῶς καί γιά ὅλες τίς ἐντεῦθεν τοῦ μηδενός «σωτηρίες». Ὅταν, λοιπόν, λέμε πῶς ὁ σύγχρονος ἄνθρωπος ἀπομακρύνεται ἀπό τήν ἄπειρη λύση, δέν πρόκειται γιά κάτι πού δέν ἔχει ἐπιπτώσεις, καί μάλιστα πολυσήμαντες καί μέ μοιραῖες ἐκβάσεις, στόν καθημερινό του βίο.

Γι' αὐτό ἀκριβῶς, αὐτοί πού συναισθάνονται ὡς τίς ἔσχατες συνέπειές τῆς τήν ἄπειρη λύση, τώρα πού βλέπουν τήν ἀπεμπόλησή τῆς ἀπό τό πλήρωμα τῆς ἱστορίας, πρέπει νά συνταράζονται. Συνταράζονται ὁμως στήν πραγματικότητα ἢ ἀδρανοῦν;

Ἡ ἀδράνεια καί ἡ ἐπανάπαυση ἔχουν καταλάβει τοὺς περισσότερους. Ὅλες οἱ συνειδήσεις βυθίζονται στή λησμονιά. Λίγοι, πολύ λίγοι, ἀγωνίζονται νά περισώσουν τήν ἄπειρη λύση, μέ ὅλες τίς συνέπειές τῆς στόν πεπερασμένο κόσμο. Πῶς μπορεῖ, ὁμως, νά ἀγωνιστεῖ κανεὶς μέ τόν φλογερό λόγο, ὅταν τὰ ὦτα εἶναι μὴ ἀκούοντων; Τί νά φωνάξει μέσα στίς ἐρημιές τῆς σημερινῆς ψυχῆς; Καί ἐν τούτοις. Αὐτοί πού πιστεύουν ἀταλάντευτα στή σημασία τῆς εὐαγγελίας πού κομίζουν, πρέπει νά βροῦν τοὺς δρόμους πού ὀδηγοῦν στήν ἀποκατάσταση τῶν ἐπικοινωνιῶν. Τό πρόβλημα αὐτῆς τῆς ἐπαφῆς τῆς μακρινῆς ἄπειρης λύσης μέ τοὺς σύγχρονους ἀνθρώπους, πού περιορίζουν τὰ ὅρια τῆς ψυχῆς τους ὡς τὰ κοντινά πέρατα τῶν πεπερασμένων λύσε-

ων, εἶναι ἀπό τὰ πλέον δυσεπίλυτα. Ὡστόσο, ἡ ἀπόπειρα πρέπει νά γίνει. Καί νά μὴν ἀφεθεῖ ἡ ἱστορία στίς δικές της αὐτόματες ἐξισορροπήσεις. Διότι μπορεῖ ἡ ἄπειρη λύση νά ἐπανέλθει ἀκολουθώντας τοὺς μουσικούς δρόμους τοῦ βιωμένου χρόνου. Αὐτό ὅμως δέν εἶναι βέβαιο. Τό ποιμνιοπιθανόν νά μὴν ἐπιστρέψει ἀπό μόνο του, πιθανόν νά χαθεῖ ὀριστικῶς μέσα στίς ὄντολογικές ἐρημιές. Γι' αὐτό ὁ ποιμνας δέν θά ἀδρανήσει καί δέν θά ἐπαναπαυεῖ, ἀλλά θά τό ἀναζητήσει. Πῶς ὅμως θά γίνει ἡ ἀναζήτηση τοῦ χαμένου ποιμνίου, ὅταν τοῦτο ἀποστρέφεται τή φωνή τοῦ ποιμένα;

3. Οἱ γραμματεῖς καί οἱ φαρισαῖοι

Στήν ἐποχή μας ὁ καθένας μόνος ποιμαίνει τίς μέριμνές του. Εἶναι ἡ ἀρχή τῆς ἐξατομίκευσης, τοῦ «ἀτόμου». Τό πλέγμα τῶν κοινῶν ἀξιῶν κατερρακώθη. Εἶναι πολύ βραχύς ὁ ἀτομικός βίος, ὅμως, γιά νά ἐξυφάνει τό μέγα ὄραμα. Γι' αὐτό ζοῦμε τόν κατακερματισμό τῶν μεγάλων συλλήψεων. Ὁ καθένας καί ἓνα θραῦσμα. Καί τό πλῆθος τῶν ἀνθρώπων συμποσοῦται σέ πλῆθος ἐρημίας. Ἡ οἰκουμένη ἀποιμαντη ὁδεύει πρὸς τόν διασκορπισμό. Καί ἡ συναίσθηση τῆς ἐπερχόμενης καταστροφῆς ἐγκαθίσταται στό ἐπίκεντρο τῆς ὑπάρξεώς μας.

Ἄν τό πλῆθος ἀφήνεται νά ποιμαίνεται ἀπό τὰ πολιτικά κόμματα καί τοὺς πολιτικούς καθοδηγητές, μαρτυρεῖ τὴν ἔνδεια τῶν πνευματικῶν προοπτικῶν του. Διότι αὐτῶν ἡ εὐαγγελία τοὺς συναρπάζει – ἡ πολιτικοῦ τύπου σωτηρία, ἡ πεπερασμένη, πού ἐξαντλεῖται τὴν ἐπόμενη στιγμή. Ἄλλὰ οἱ κομιστές τῆς ἄπειρης εὐαγγελίας τί κάνουν; Ἡ φωνή τῆς ἐκκλησίας τελεῖ ἀνάκουστη καί περιφρονημένη. Ἡ ἀνανέωση τῆς φωνῆς τῆς ἐκκλησίας εἶναι πρόβλημα μᾶλλον ἄλυτο, καί ἴσως εἶναι προτιμότερο νά χαθεῖ ἡ ἴδια παρά νά

προδώσει τό μήνυμά της μέ ἕναν ὑποτιθέμενο ἐκουγχρονισμό. Οἱ ποιμένες προδίδονται· ἀλλά αὐτοί δέν πρέπει νά προδίδουν. Ὅλες οἱ ἐκκλησίες εἶναι ἀπό τή φύση τους συντηρητικές. Ἐπειδή ἀποστολή τους εἶναι νά συντηροῦν τή φλόγα πού τοὺς δόθηκε.

Ὁ θεολογικός λόγος, ὅμως, πού διευκρινίζει, εἶναι ἄλλο πράγμα. Αὐτός ὀφείλει νά ἀνανεώνεται, νά ἐξελίσσεται, νά παρακολουθεῖ κατά πόδας τοὺς νέους ἐκφραστικούς τρόπους, τὰ νέα συστήματα τῶν ἰδεῶν. Καί νά σπεύδει νά συνδέει τόν λόγο τῆς «σωτηρίας τῆς ψυχῆς» –τῆς διάσωσης τοῦ προσώπου– μέ ὅλους τοὺς ἄλλους λόγους πού ἐπικαλοῦνται οἱ ἄνθρωποι τῶν μεταβαλλόμενων καιρῶν. Διότι, ἂν πράγματι, ἡ χριστιανική λύση εἶναι ἡ πιό ριζική, τότε θά πρέπει ἐντέλει νά περικαλύπτει καί ὅλες τίς ἄλλες σωτηρίες. Ἄν ὁ χριστιανικός λόγος εἶναι ἀρχεγονότερος, τότε θά πρέπει νά ἐρμηνεύει ἢ νά ἀναιρεῖ καί ὅλους τοὺς ἄλλους λόγους. Διότι μιά λύση ἄπειρη δέν μπορεῖ νά παρουσιάζεται πεπερασμένη στόν κόσμο, δηλαδή ὡς μιά κάποια λύση ἀνάμεσα στίς ἄλλες. Ἐδῶ ἐγκτεται καί ἡ ἀξίωση γιά οἰκουμενικότητα τοῦ χριστιανικοῦ λόγου.

Ἀπό τήν ὀπτική τῆς χριστιανικῆς σωτηρίας τοῦ προσώπου, λοιπόν, ὁ σύγχρονος ἄνθρωπος ὀδηγεῖται πρὸς τήν ἀπώλεια. Ἡ θεολογική σκέψη ἐπιβάλλεται νά ἐγερθεῖ ἀπό τόν δογματικό της λήθαργο καί νά κοιτάζει μέ ποιά γλώσσα θά καταστήσει ἱκανό τόν σημερινό ἄνθρωπο νά συνειδητοποιήσει τήν κατάστασή του, νά τόν ἀνυψώσει σέ εὐρύτερους ὀρίζοντες, πού κορυφωσῇ τους εἶναι ὁ χριστιανικός τρόπος ἐμβίωσης τῆς ἐγκοσμιοῦς. Διότι ἂν τήν ἀλήθεια τήν ἔχει τό χριστιανικό μήνυμα μέ τό μέρος του, τότε αὐτή ἡ ἀλήθεια βρίσκεται κρυμμένη στό βάθος τοῦ κάθε ἀνθρώπου. Ἐδῶ θεμελιώνεται καί ἡ ἐμπιστοσύνη τοῦ μηνύματος αὐτοῦ στόν ἑαυτό του. Ἄν ἡ θεολογική σκέψη θέλει νά

ἀποδείξει πῶς κατέχει τὴν πιό ριζικὴ ἀλήθεια στὸν κόσμον, τότε ἄς ψάξει νὰ τὴ βρεῖ στοὺς μυχοὺς τῆς ψυχῆς τοῦ κάθε «ἀπωλεσμένου». Ἄν ἡ ἀλήθεια τῆς δέν οἰκεῖ ἐκεῖ, τότε δέν οἰκεῖ πουθενά. Ἴδου ἡ κρίσιμη δοκιμασία.

Ἄλλὰ αὐτὰ δέν εἶναι πράγματα εὐκόλα. Γι' αὐτὸ πρέπει νὰ τὰ ἀναλάβουν μόνον αὐτοὶ πού εἶναι ἀποφασισμένοι νὰ ἀντιμετωπίσουν τίς ἀνυπερβλῆτες δυσκολίες. Διότι δέν ἐπιτρέπεται ὁ πιό ἐπαναστατικὸς λόγος, ὁ πιό μεταμορφωτικὸς λόγος, ὁ λόγος τῆς εὐαγγελίας, ἀπλῶς νὰ καλλιεργεῖται στὰ θερμοκήπια τῶν πανεπιστημίων ὡς παράξενον τροπικὸ φυτὸ, ἀκατάλληλον γιὰ τὸ ἔξω κλίμα. Οὐαί ὑμῖν γραμματεῖς καὶ φαρισαῖοι, ὑποκριταί.

4. Ὁ ἀκραῖος λόγος

Τὸ χάσμα πού χωρίζει τὸν εὐαγγελισμένο λόγο ἀπὸ τοὺς ἄλλους λόγους τῆς σύγχρονης ἀνησυχίας, πηγάζει περισσότερο ἀπὸ τὴ συνθηματοποιημένη ὀρολογία καὶ ὄχι ἀπὸ τὴ διαφορά οὐσίας, ἡ ὁποία ὅπου ὑπάρχει συνδέεται μὲ ἐσωτερικὲς διοδεύσεις. Στὴ συνθηματολογία, ὅμως, δέν ὑπάρχει ἐσωτερικὴ δίοδος, διότι ἐκεῖ τὰ πάντα εἶναι ἐξωτερικά. Καὶ τὸ χάσμα εὐρύνεται ὅσο οἱ σύγχρονοι ἄνθρωποι περιορίζουν τὴν πνευματικότητά τους σὲ συνθηματοποιημένα, δηλαδὴ τέλεια ἐξωτερικευμένα καὶ πηγμένα, λεξιλόγια. Ἔτσι, ὅμως, συνθηματικὸ ἔχει καταντήσει καὶ τὸ θρησκευτικὸ λεξιλόγιο. Μπορεῖ κανεὶς νὰ ἐκφράσει βαθύτατες θρησκευτικὲς ἐνοράσεις, χωρὶς νὰ μνημονεύσει κανέναν ἀπὸ τοὺς συνηθισμένους θρησκευτικούς ὄρους – ἀπολύτως κανέναν· οὔτε προφήτης, οὔτε ἅγιος, οὔτε Θεός, οὔτε σωτηρία, οὔτε ἀνάσταση, οὔτε ἐκκλησία, οὔτε ἱερό, οὔτε ἀνιέρο. Νὰ ἔνας τρόπος προσέγγισης τῆς χριστιανικῆς σκέψης μὲ τὴ σκέψη τῶν συγχρόνων «ἐθνικῶν». Καὶ αὐτὸ ἴσως ὄχι τόσο

από κρυψίνοια όσο από ανάγκη νέωσης του έκφραστικού οργάνου. Διότι έντελει δέν ενδιαφέρουν οι λέξεις, αλλά ή ουσία, πού «λέγεται πολλαχώς». Γι' αυτό ίσως θά πρέπει νά πάψουμε νά μιλάμε γιά θεολογική ή θρησκευτική σκέψη, αλλά γιά σκέψη τῆς ουσίας. Ἡ ὁποία εἶναι μία.

Μήπως, ὅμως, ἔτσι δέν πᾶμε πρὸς διάλυση τῶν θεμελιακῶν δομῶν, ὅπου ἐπάνω τους ἰκριώνεται ή σκέψη πού κομίζει τήν οὐσία; Δέν πρόκειται γιά ἓνα εἶδος παράδοσης, μέ ἀπώτερο σκοπό τήν ἐπιστροφή, πού τίποτε δέν ἐγγυᾶται πὼς θά πραγματοποιηθεῖ; Πράγματι, οἱ κίνδυνοι ἐνεδρεύουν ἀπό παντοῦ: καί ἀπό τό αὐστηρά δογματισμένο λεξιλόγιο καί ἀπό τήν ἐλευθεριάζουσα ἀδογματίστη γλώσσα. Ἄλλά προτιμότερη ή ζωή ἀπό τόν θάνατο. Καί θάνατος εἶναι ὁ δογματισμός καί ή λατρεία τῶν ἀρχικῶν δομῶν τῆς σκέψης. Ἄν ὑπάρχει οὐσία, αὐτή θά ἐπιβιώσει μόνον ὅταν πάει μέ τή ζωή –καί μέ τόν τρόπο πού θά πάει. Ἡ ζωή τοῦ πνεύματος μᾶς ὑπερβαίνει. Τήν ἀκολουθοῦμε.

Δέν εἶναι χωρίς λόγο, βεβαίως, πού ὁ ἄνθρωπος τῆς ἐποχῆς μας ἀπομακρύνεται ἀπό τήν ἄπειρη λύση καί προτιμᾶει τίς πεπερασμένες λύσεις. Τό κάνει, ἐπειδή ἔπαψε νά βλέπει τό μηδέν ἐκεῖθεν τῶν πεπερασμένων λύσεων. Τίς ἄπειρες λύσεις τίς θεᾶται ὁ ἄνθρωπος ἀπό τό ἀκρωτήριο τῶν ὀρίων του. Καί ή ἐποχή μας ἀσφαλίζει τόν ἄνθρωπο ἀπό τούς κινδύνους τῶν ὀρίων του: ἀπό τή δυστυχία, τήν πείνα, τήν ἀβεβαιότητα τῆς ἐπαύριον. Μέ τή γενναία ἀρωγή τῆς οἰκονομίας καί τῆς ἐπιστήμης, ὁ ἄνθρωπος ἀποσύρεται ἀπό τά ὄρια –ὅπου τελοῦσε ἐκτεθειμένος– καί πηγαίνει πρὸς τή μέση. Τίποτε δέν ἀποζητᾶ τό ἀκράϊο, ἐπειδή ὁ ἄνθρωπος δέν ζεῖ στά ἄκρα. Αὐτή ή κατάσταση ἔχει σηματικές –γιά νά μὴν πῶ κοσμοϊστορικές– ἐπιπτώσεις στήν ἀγωγή τοῦ ἀνθρώπου τῆς ἐποχῆς μας. Δεδομένου ὅτι, ή πραγματική ἀγωγή ἀσκεῖται ἀπό τήν ποιότητα καί τό εἶδος

τῶν καταστάσεων ὑπό τίς ὁποῖες ἀναγκαιῶς καί ἀναποτρέπτως τελεῖ ὁ ἄνθρωπος. Ὁ λόγος τῆς εὐαγγελίας εἶναι λόγος ἀκραιῶς. Καί χάνει τή δραστικότητα του ἀνάμεσα στοὺς «μεσαίους».

Ἄν, ὅμως, ἡ σύγχρονη τεχνολογία ἐξωθεῖ τίς ὀριακές καταστάσεις πρὸς τὴν περιφέρεια τῆς ζωῆς – ἐνῶ ἄλλοτε ἦσαν καθημερινά συναπαντήματα – ὥστόσο δέν τίς καταργεῖ. Τοῦτο ἄλλωστε θά ἦταν ἀδύνατο· τὰ ὅρια εἶναι ὄντολογικά ὅρια καί ὄχι ψυχολογικά. Παραταῦτα, γιά τόν μέσο ἄνθρωπο καί γιά τόν ἄνθρωπο τῆς μέσης, ἐφ' ὅσον τοῦτος δέν σκοπτάφει ἐπάνω τους τὴν κάθε στιγμή, τὰ ὅρια προσλαμβάνουν ἀπλῶς θεωρητικό χαρακτήρα, δέν εἶναι ζωτικά κέντρα ὑπάρξεως καί ἀνυπαρξίας. Καί ὁ εὐαγγελισμένος λόγος, πού εἶναι ὁ λόγος τῶν ὀριακῶν καταστάσεων, ἀπό λόγος ζωῆς μετατρέπεται σέ λόγο θεωρίας, καί κονταροχτυπιέται μέ ὅλες τίς ἄλλες «θεωρίες», σέ μάχη πραγματικά ἄνιση, ὑπὲρ τῶν θεωριῶν. Ἀλλά ἐδῶ ὑπάρχει ἓνα ψεῦδος· τόσο στή θεωρητικοποίηση τοῦ ὑπαρξιακοῦ προβληματισμοῦ ὅσο καί στή φαινόμενη ἐξώθηση τῶν ὀριακῶν καταστάσεων. Αὐτό τό ψεῦδος καλεῖται νά τό ἀποκαλύψει καί νά τό ἄρει ὁ θεολογικός λόγος. Διότι ἐντέλει τίποτε δέν ἄλλαξε ἀπό τὴν κατάσταση τοῦ ἀνθρώπου ὡς ἀνθρώπου. Καί τὰ ἔρριζα ὑπαρξιακά προβλήματα πού ἀντιμετωπίζει ὁ εὐαγγελισμένος λόγος ἐξακολουθοῦν νά παραμένουν ἔρριζα. Ἡ ἄρση τοῦ εὐαγγελισμένου λόγου μπορεῖ νά πραγματοποιηθεῖ δραστικά ὄχι μέ τή θεωρητικοποίηση τῆς ὑπαρξιακῆς προβληματικῆς καί κατόπιν τὴν ὑποσκέλισή της ἀπό ἄλλες θεωρίες καί συνεπῶς μέ τὴν ἀπολησιμότητα τῶν ὀριακῶν καταστάσεων, παρά ἀντίθετα, μέ τὴν ἀκόμη βαθύτερη ριζικοποίησή της. Μόνο μιά βαθύτερη ἀποκάλυψη μπορεῖ νά ἀχρηστεύει τόν εὐαγγελισμένο λόγο, καί ὄχι οἱ ἐπιφανειακότητες τοῦ ἐπιστημοσμοῦ. Γιά ὅλα αὐτά, ὁ εὐαγγελισμένος λόγος ἐξακολουθεῖ

νά ισχύει. Ἐάν δέν εἶναι πλέον ἱστορικά ἀποτελεσματικός, ὁ θεολογικός λόγος καλεῖται νά τόν καταστήσει ἀποτελεσματικό καί νά τόν ἀποκαταστήσει στίς ψυχές τῶν ἀνθρώπων. Διότι ἡ σύγχρονη ἀνψυχία τόν ἀποζητᾷ. Ἄλλά ἐκεῖ πού δέν ὑπάρχει. Ἐάν ὀδηγηθοῦν οἱ ἄνθρωποι πρὸς τοὺς τόπους του. Εἶναι τό ἔργο τῶν ποιμένων.

5. Ἡμέρες χαλεπές καί πολυσήμαντες

Στὴν ἐποχή μας ὁ εὐαγγελισμένος λόγος περιπίπτει στή φοβερότερη ἀμψχανία πού ποτέ περιέπεσε. Κινδυνεύει νά μείνει, καί συνήθως ξεμένει, λόγος κενός ἀκόμη καί στά φλογερότερα χεῖλη. Ἄμψχανοῦν οἱ ἴδιοι οἱ φορεῖς του. Γι' αὐτό ἀκριβῶς πρέπει νά ζητήσουν τόν βαθύτερο λόγο του, ὄχι μέ προσποιητό πάθος, ἀλλά μέ ποιητική περίσκεψη. Ὅχι μόνο γιὰ τοὺς ἄλλους, ἀλλά καί γιὰ τοὺς ἑαυτοὺς των. Καμμιά ἀμφιβολία, πῶς τό θαῦμα εἶναι ἄμεσο. Ὁ σύγχρονος ὅμως ἄνθρωπος σκέφτεται περιπλεγμένα καί ἔμμεσα. Ἐάν ἀκολουθήσουν τοὺς μαιάνδρους τῆς θεωρητικῆς σκέψης του γιὰ νά τόν ὀδηγήσουν ἀκριβῶς σέ αὐτό πού βλέπει μπροστά στά μάτια του καί δέν ἀντιλαμβάνεται τὴν ἄπειρη σημαντικότητά του. Σέ μιὰ διανοητική ἐποχή πρέπει νά βροῦν διανοητικές διοδεύσεις πρὸς τὴ μὴ διανοητικὴ ἀλήθεια, στὴν ὁποία τάχθηκαν. Ἄλλιῶς, εἶναι προτιμότερο νά ἀποχωρήσουν ἀπὸ τό ἀμφισβητούμενο πεδίο. Διότι κάνουν πολὺ κακὸ στὴν ὑπόθεσή τους, καί στὴν ὑπόθεση τοῦ ἀνθρώπου.

Σύσσωμος ὁ νεοφανὴς καί συμπαγὴς κόσμος τῆς τεχνολογίας πάει νά συντρίψει τὴν πνευματικὴ παράδοση τῶν χιλιετιῶν, σχεδόν τὴν ἐξαφανίζει. Καί ὅμως, παρά τόν κατακλυσμικό του χαρακτήρα, γιὰ τό πνεῦμα τῶν χιλιετιῶν δέν πρόκειται παρά γιὰ μιὰ ἐκτροπή, μιὰ περιπέτεια. Ἄργά ἢ

γρήγορα, ἡ ἱστορία θά προχωρήσει πρὸς τὴ σύνθεση –στό βαθμὸν, βεβαίως, πού θά υπάρξει ἱστορία. Ἐντέλει, τὸ γεγονός τοῦ τεχνολογικοῦ βίου θά ἀφομοιωθεῖ ἀπὸ τὸν πνευματικὸ βίον τῶν χιλιετιῶν. Διότι τὰ ὑποστρώματα αὐτοῦ τοῦ τελευταίου δέν εἶναι μὲν τεχνολογικά εἶναι ὅμως ὄντολογικά, δηλαδή ἀνώλεθρα ὡς πρὸς τὴν οὐσία τους.

Οἱ ἡμέρες μας εἶναι χαλεπές καὶ πολυσήμαντες. Χαλεπές, ἐπειδὴ ζοῦμε τὴν πνευματικὴ ἔκπτωση τῆς ἀνθρωπότητας, μὲ ἄμεσους τοὺς κινδύνους τῆς μὴ ἐπιστροφῆς, τοῦ χαμοῦ μέσα στὸν τεχνολογικὸ ὀρυμαγδὸ, μέσα στὴν ἐντομοκρατικὴ κοινωνία, ἢ μέσα στὸν πυρηνικὸ ἢ ἄλλο τεχνολογικὸ ὄλεθρο. Καὶ εἶναι πολυσήμαντες, διότι πολλὰ εἶναι τὰ σημεῖα καὶ τὰ τέρατα καὶ ποικίλες οἱ ἐπιπτώσεις τους στὶς ἱστορικές ἐκβάσεις. Στὰ σταυροδρόμια τοῦ αἰῶνα μας φουρτουν πολλοὶ ἄνεμοι. Ὅσοι ἔχουν βαθιές ρίζες δέν θά παρasyρθοῦν. Ἀλλὰ θά συγκρατήσουν καὶ τοὺς ἄλλους.

Ἀπὸ τὴν ὀπτική τοῦ εὐαγγελικοῦ λόγου οἱ ψυχές τῶν ἀνθρώπων τῆς ἐποχῆς μας πορεύονται πρὸς τὴν ἀπώλειά τους. Ὅσοι ἔταξαν τοὺς ἑαυτοὺς των κήρυκες τοῦ εὐαγγελισμένου λόγου θά ἔπρεπε μπροστὰ σέ αὐτὴ τὴν ἄκαιρη συντέλεια τοῦ ἀνθρώπινου γένους νά συνταραχθοῦν. Στὴν ἀπευκταία ὥρα νά βγοῦν ἔξω γιὰ νά σώσουν τὸ ποίμνιο. Καὶ ὅμως εὐωχοῦνται ἀσφαλισμένοι στὶς στάμνες τους. Πρόκειται γιὰ τὴν ἱστορικὴ προδοσία τῶν ποιμένων.

ΚΕΙΜΕΝΟ Β΄

Ἁγίου Ἀθανασίου τοῦ Παρίου

Ταλανισμοῦ ἄξιον

Ἄν θέλωμεν νά εἰπῶμεν, χωρίς τινα συστολήν τήν ἀλήθειαν, εἶναι ταλανισμοῦ ἄξια τήν σήμερον ἢ Ἑλλάς. Καί ὄχι μόνον ἢ Ἑλλάς, ἀλλά καί ὅλοι οἱ ἀπανταχοῦ Χριστιανοί. Ἄλλά διατί;

Διατί τοῦ *ἔλειψαν* ἀπό μιᾶς οἱ ποιμένες, οἱ *ἀληθινοί ποιμένες* ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι διά σημείον τελείας ἀγάπης, ὅπου εἶχον πρὸς τόν κοινόν δεσπότην, καί τήν ποιμαντικήν προστασίαν ἐδέχθησαν, καί τήν ψυχὴν τους ἐθυσίαζαν ὑπέρ τῶν προβάτων, κατὰ μίμησιν τοῦ ἀρχιποίμενος Ἰησοῦ Χριστοῦ, καί τόν καιρόν ὅλον της ζωῆς των, ἄλλον δέν ἔκαμναν, καί εἰς ἄλλο τίποτε δέν ἐκαταγίνοντο, καί διενυκτέρευον, πάρεξ ἢ μυστήρια νά διδάσκουν, ἢ θείας γραφάς νά ἐξηγοῦν, ἢ λόγους ἠθικούς νά κάμνουν, πρὸς ὠφέλεια καί σωτηρία τῶν λογικῶν προβάτων, ὅπου ἐμπιστεύθησαν. Ἐπειδή ἤκουσαν τόν κοινόν δεσπότην καί πρῶτον διδάσκαλον ὅπου λέγει εἰς τόν Πέτρον, εἰ φιλεῖς με Πέτρε ποίμαινε τὰ πρόβατά μου. Ποίμαινε οὐχί ἄμελγε, ἢ κούρευε, ἢ κατάρτωγε τὰ πρόβατά μου. Ὅτι τό τοιοῦτον δέν εἶναι ποιμαίνειν, ἀλλά πημαίνειν (βλάπτειν) τὰ πρόβατα.

Ἐλειψαν, λέγω ἔλειψαν, ὧ καί πῶς ἤμπορῶ νά τό λέγω, καί νά τό γράφω χωρίς δάκρυα, ἔλειψαν οἱ ποιμένες ἐ-

κεῖνοι, τῶν ὁποίων ἡ ζωὴ ἐφιλονεῖκει μέ τόν λόγον, καί ὁ λόγος μέ τήν ζωήν, ποῖον ἀπό τά δύο νά ὠφελήσῃ περισσότερο τούς πιστούς. Οἱ ἀληθινοί ποιμένες. Οἱ ὄντως ποιμένες καί διδάσκαλοι. Οἱ φωστῆρες τοῦ νοητοῦ στερεώματος τῆς Ἐκκλησίας. Οἱ ἀπλανεῖς ὁδηγοί τῶν πλανωμένων. Οἱ σοφοί ἱατροί τῶν ἀσθενούντων. Οἱ ἀκριβέστατοι μιμηταί τοῦ Παύλου, οἱ τά πάντα τοῖς πᾶσι γινόμενοι ἵνα πάντως τινάς σώσωσιν. Τούτη εἶναι ἡ μεγίστη συμφορά. Τοῦτο ἡ ἐσχάτη δυστυχία. *Τοῦτο τό πολλῶν δακρύων ἄξιον*, ὅπου πάσχει, ὄχι μόνη ἡ Ἑλλάς, ἀλλά σχεδόν ἡ Ἐκκλησία πᾶσα τοῦ Χριστοῦ τήν σήμερον. Ὅτι πανταχοῦ ἡ κακία παρρησιάζεται, θριαμβεῖ. Πανταχόθεν οἱ Πολέμιοι ἐπιτίθενται καί οἱ ἐπίσκοποι βλέπουσιν τήν ρομφαίαν ἐρχομένην, καί αὐτοί ἤ εἰς ἄλλα προσέχουσιν, ἤ εἰς ὑπνον βυθίζονται, καί μήτε κινοῦνται ὀλοτέλα, νά σημάνωσι μέ τή σάλπιγγα τοῦ λόγου, εἰς τούς χριστωνύμους λαούς, νά στέκουν ἐξυπνοί, νά φυλλάττωνται ἀπό τούς ἐπερχομένους ἐχθρούς, καί μάλιστα τό περισσότερο νά φυλάττωνται ἀπό τούς ὀπαδοῦς τοῦ ἀθεωτάτου Βολταῖρ (Voltaire).

Διά ταῦτα εἶναι τῶν ταλανισμοῦ ἄξιον το γένος τῶν Ἑλλήνων, ὄχι διατί τοῦ ἔλειψαν οἱ Δημόκριτοι, καί οἱ Πλάτωνες, καί οἱ Ζήνωνες, καί οἱ Εὐκλεῖδαι, καί οἱ τοιοῦτοι ἄλλοι μετεωρολέσχοι (φλυαροῦντες περί οὐρανίων πραγμάτων), καί ὄχι διατί δέν σεμνύνονται μέ Νεύθωνας (Newton), μέ Βολφίους (Wolff), μέ Λωκίους (John Locke), καί ἄλλους τοιοῦτους, ὅποῦ κηρύττονται, πῶς ἔφεραν τήν φιλοσοφίαν εἰς τό ἄκρον, ὄχι λέγω διά τούς τοιοῦτους λίπρους, καί φληνάφους, ἀλλά διατί ἔλειψαν, φεῦ, οἱ Βασίλειοι, οἱ Γρηγόριοι, οἱ Χρυσόστομοι, οἱ Ἀθανάσιοι, οἱ Κύριλλοι, οἱ Αὐγουστῖνοι, οἱ Ἀμβρόσιοι, οἱ Σωφρόνιοι, οἱ Δαμασκηνοί, οἱ Οὐρανόφρονες ἄνδρες, οἱ τῶν ἀποστόλων ὁλότροποι, οἱ ὄντως κοσμοσώτηρες, τά πυξία τοῦ πνεύματος, οἱ συνεργοί, κατά Παῦλον, τοῦ Χριστοῦ. Θέλω νά εἰπῶ

ἔλειπεν, ἐσβέσθη ἀπό μιᾶς, καί πουθενά δέν φαίνεται, οὐδέ ἀκούεται ὁ Ζῆλος ἐκείνων τῶν ἀοιδίμων διδασκάλων, ὁ ὁποῖος ἐψύχωνεν, ἐθέρμαινε, καί ἐζωογόνοι τοὺς νενεκρωμένους τῇ ἁμαρτίᾳ. Καί εἰς τὰ Οὐράνια ὕψη τοὺς ἀνεβίβαζεν.

Πόσον ἀξίζει ἡ καλή ποιμαντική

Ὅταν ἀκούετε Χριστιανοί, χιλιάδας, καί μυριάδας ἀσκητάς, εἰς διαφόρους τόπους, καί μέρη τῆς γῆς ἀγωνιζόμενους, στοχάζεσθε ἐσεῖς πῶς οὕτω ἀπλῶς καί ὡς ἔτυχεν, οἱ ἄνθρωποι ἄφηναν τὰς πόλεις, καί τοὺς συγγενεῖς ἠρνοῦντο, καί τὰ ὑπάρχοντά τους ἀπαρατοῦσαν, καί κάθε ἄλλην ἀπεστρέφοντο ἠδυπάθειαν, καί ἔτρεχαν εἰς τὰς ἐρήμους, καί εἰς τὰ σπῆλαια ἐκρύβοντο, καί εἰς κάθε σκληραγωγίαν καί κακοπαθείαν κατεδίκαζον τοὺς ἑαυτοὺς των.

Ὅχι βέβαια δέν ἔτρεχαν ἀπό λόγου τοὺς οἱ ἄνθρωποι, ἀλλ' ἐκεῖνοι οἱ ἀείμνηστοι ποιμένες μέ τὰς καθημερινὰς των διδασκὰς, ὁποῦ ἀδιαλείπτως ἐδίδασκον περί ἀρετῆς, περί βασιλείας οὐρανῶν, περί μελλούσης κρίσεως, περί ἀνταποδόσεως, περί τῆς αἰωνίου κολάσεως, ἐκεῖνοι λέγω, μέ τὰς ἀκαταπαύστους διδασκὰς των, καί τό περισσότερο καί τό κυριώτερον, μέ τό ἐδικόν τους ἀποστολικόν παράδειγμα, ἐφύτευον εἰς τὰς ψυχὰς τῶν Χριστιανῶν τόν πόθον τῆς ἀρετῆς, ἐθέρμαινον τήν προθυμίαν, ἄναβαν τόν ζῆλον τῆς ἀσκήσεως εἰς τὰς καρδίας των, ὅθεν καί μὴν ἠμποροῦντες νά κατορθώσουν ἐντελῆ τήν ἄσκησιν τῆς ἀρετῆς μέσα εἰς τὰς πόλεις, ἔφευγον ἀπό τόν κόσμον καί ἔτρεχαν, ὡς αἱ διψῶσαι ἔλαφοι, εἰς τὰς ἐρήμους, καί εἰς τὰ ἡσυχαστήρια, καί ἐκεῖ καθ' ἡσυχίαν ἔστηναν τήν παλαιστραν, κατά τοῦ διαβόλου καί τῶν παθῶν.

Βλέπετε πόσο ἀξίζει ἡ καλή ποιμαντική. Ἐκεῖνοι καί τοὺς μάρτυρας ἤλειφαν πρὸς τοὺς μαρτυρικούς ἀγῶνας, διδά-

σκοντες τοὺς χριστιανούς, καιροῦ καλοῦντος εἰς τὸ μαρτύριον, νά τρέχουν προθύμως, καί νά μὴ φοβοῦνται, ἀπὸ τῶν ἀποκτεινόντων τὸ σῶμα, τὴν δέ ψυχὴν μὴ δυναμένων ζημιῶσαι, καί τὰ παραπλήσια.

Ἄναγκαῖος ὁ ἀληθινὸς ποιμὴν

Θέλετε νά ἰδῆτε ἀδελφοί πόσον εἶναι ἀναγκαία εἰς τὸν κόσμον ἡ ποιμαντικὴ πρόνοια; Στοχασθῆτε, μὲ ποῖα παραδείγματα τοὺς ὁμοιάζουσι, καί πρῶτον εὐθύς ψυχὰς τοὺς ὀνομάζουσι τῶν πόλεων, ὅτι καθὼς ἡ ψυχὴ ζωογονεῖ, καί κινεῖ τὸ σῶμα, οὕτως καί ὁ ἐπίσκοπος μὲ τὸν λόγον του, καί μὲ τὸ ἐδικόν του καλὸν παράδειγμα, ζωογονεῖ καί κινεῖ εἰς τὰ καλὰ ἔργα, τὸ σῶμα τῆς Ἐκκλησίας, καί καθὼς ἡ ψυχὴ ὅταν χωρισθῆ ἀπὸ τὸ σῶμα, εὐθύς μένει νεκρὸν καί ἀκίνητον, καί ἀκολούθως καί σπείται, καί σκώληκας γεννᾷ, οὕτως καί ἀπὸ τὸ σῶμα τῆς Ἐκκλησίας, ὅταν λείψῃ ὁ ἀληθινὸς ποιμὴν, ἐκεῖνο νεκροῦται, καί ἀκίνητον γίνεται, εἰς τὰς καλὰς πράξεις, καί τέλος πάντων, καί εἰς βρωμερά καί ἀκάθαρτα ἔργα καταντᾷ.

Καί διὰ τοῦτο ὁ Κύριος τοὺς ὀνόμασεν ἄλλας, «ὕμεῖς ἐστε τὸ ἄλλας τοῦ κόσμου» ὅτι καθὼς τὸ ἄλλας στύφει, καί σφίγγει τὰ κρέατα, καί δέν τὰ ἀφήνει νά γεννήσουν σκώληκας, οὕτως οἱ προστάται τῶν Ἐκκλησιῶν, μὲ τὴν διδασκαλίαν καί τὴν στυφότητα τῶν ἐλέγχων τους, στύφουσι, καί συσφίγγουσι τοὺς Χριστιανούς, καί δέν τοὺς ἀφήνουσι κατὰ τὸ θεῖον Χρυσόστομον νά γεννήσουν τοὺς αἰωνίους σκώληκας.

Οἱ Ἱεροὶ ποιμένες ὁμοιάζουσιν ἀκόμη, καί μὲ ἐκεῖνον τὸν *πύρινον στῦλον*, ὁποῦ ὠδήγει τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας, ὅτι καθὼς ἐκεῖνος πηγαίνοντας ἔμπρὸς ὠδηγοῦσε μὲ τὸ φῶς του τὸν καιρὸν τῆς νυκτός τὸν ἐβραϊκὸν λαόν, εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας, καί χωρὶς ἐκεῖνον ἔμενον ἀκίνητοι, ἐκεῖ εἰς τὴν ἔρημον, οὕτως οἱ κα-

λοὶ ποιμένες μέ τόν ἀποστολικόν τους λόγον, καί μέ τό φωτεινόν παράδειγμα, τῆς εὐαγγελικῆς των ζωῆς, ὀδηγοῦσι τοὺς Χριστιανούς, εἰς τήν μακαρίαν κατάπαυσιν τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλέως δηλαδή ἄνευ τούτων, μένουσι προσπλωμένοι εἰς τά βιωτικά καί μάταια τῆς γῆς.

Λοιπόν, ὅσον ἡ ψυχὴ εὐρίσκεται ἀναγκαία, πρὸς τό ζῆν, καί κινεῖσθαι τό σῶμα, καί ὅσον τό ἄλας εἶναι ἀναγκαῖον, πρὸς τό διαμένειν ἄσπυρα τά κρέατα, καί ὅσον ἦτον ἀναγκαῖος ὁ πύρινος στύλος, πρὸς τήν ὀδηγίαν τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ λαοῦ, ἄλλον τόσον εἶναι ἀναγκαῖος ὁ ἀληθινός ποιμήν, διὰ τήν αἰώνιαν σωτηρίαν τοῦ Χριστεπωνύμου πληρώματος. Ἐκεῖνος γνωρίζει διὰ χρέος του ἀπαραίτητον, νά φροντίζη καί νά προμηθεύῃ τά μέσα καί τοὺς τρόπους, διὰ νά μανθάνουν καί νά ξέρουν οἱ Χριστιανοί τά δόγματα τῆς ἁγίας πίστεως, τά μυστήρια τῆς Ἐκκλησίας, καί νά φυλάττουν καλῶς, τὰς ἐντολάς τοῦ ἁγίου εὐαγγελίου, τοὔτέστιν νά ζοῦν καί νά πολιτεύονται ὡς Χριστιανοί, ἦγουν ὡς τέκνα Θεοῦ, ὡς ξένοι καί πάροικοι εἰς τήν παροῦσαν ζωὴν, ὡς πολῖται τῆς ἄνω Ἱερουσαλήμ, καί ὡς κληρονόμοι τῆς οὐρανόου Βασιλείας, τῆς ἡτοιμασμένης δι' αὐτούς, ἀπό καταβολῆς κόσμου.

Χρεία διδαχῆς...

Ἐναγινώσκονται ναί καθ' ἐκάστην ἐπ' ἐκκλησίας τά θεῖα λόγια, ἀλλά τί ὄφελος. Καί ὁ Κανδάκης ἐκεῖνος ἀνεγίνωσκε τόν προφήτην Ἡσαΐαν, ἀλλ' ὅταν ὁ ἀπόστολος Φίλιππος τόν ἠρώτησε, λέγων, ἄραγε γινώσκεις ἃ ἀναγινώσκεις; ἀπεκρίθη ἐκεῖνος φιλαληθῶς «πῶς γάρ ἂν δυναίμην, ἐάν μήτις ὀδηγήσῃ με;». Ὅθεν εἶναι χρεία διδαχῆς, ἡ ὁποία κατὰ μίμνησιν τοῦ Κυριακοῦ λόγου, διανοίγει τόν νοῦν τοῦ συνιέναι τὰς γραφάς. Καί τοῦτο πάντοτε καί πανταχοῦ ἐποιοῦν οἱ ποιμένες οἱ ἀληθινοί.

Πόθεν οἱ Χριστιανοί εἰς τὰ Σαμόσατα ἔδειξαν τόσῃ ἀποστροφῇ πρὸς τὸν ᾿Αρειανόν Ἐπίσκοπον τὸν ὁποῖον ἔστειλεν ἐκεῖ ὁ βασιλεὺς Οὐάλης, ἐξορίσαι τὸν ὀρθόδοξον; Πόθεν, λέγω, ὁ κοινὸς λαὸς ἔδειξαν τόσῃ ἀποστροφῇ; ὥστε ὁποῦ ἠναγκάσθῃ νά φύγῃ ἐκεῖθεν κατασχυμένος, ἀπὸ τὸν ἔνθερμον ζῆλον τοῦ ἀγιωτάτου ἐπισκόπου Εὐσεβίου, ὅστις καθ' ἑκάστην ἐδίδασκεν κατὰ τῆς ἀθεοπάτης τοῦ ᾿Αρείου αἰρέσεως.

Πόθεν τὰ πλήθη τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἠνάγκασαν μέ τὰς δημοσίους τῶν φωνάς, τὸν νηστευτὴν Ἰωάννην, ὅταν εἰσῆλθε νέος πατριάρχης εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, νά κηρύξῃ τὰς τέσσαρας ἀγίας οἰκουμενικὰς συνόδους, τὸ ὁποῖον καὶ ἔγινε οὕτω, μὴ συγχωροῦντος ἕξοδον εἰς τὸ ἐξῆς τοῦ πλήθους ἂν τοῦτο δέν ἐγίνετο; Φανερόν, ὅτι ἀπὸ πυκνὰς διδασκὰς τῶν ὀρθοδόξων διδασκάλων.

Πόθεν εἰς τὴν Ἀλεξανδρῆν, ὁ λαὸς τῆς μεγάλης Ἐκκλησίας, ἀκούοντας τὸν ἀπ' Ἀντιοχείας ἐλθόντα ἐπίσκοπον Παῦλον, ὅπου εἰς τὸν λόγον τοῦ ἔλεγε Θεοτόκον τὴν Παναγίαν Παρθένον, ἐξεφώνησαν μέ ὅλην τὴν χαρὰν, καλῶς ἤλθες, Κύριε ἐπίσκοπε. Πόθεν; Ἀπὸ τὸν διάπυρον ζῆλον, ἀπὸ τὴν ἀκούραστον ἐπιμέλειαν τοῦ Θεοῦ Κυρίλλου, ὅστις ἀκατάπαυστα ἐδίδασκε, καὶ ἀπέδειχνεν ἐκ τῶν θείων γραφῶν, καὶ ἐκ τῶν ἀρχαιτέρων Πατέρων, ὅτι ἀπ' ἀληθείας Θεοτόκος ἦτον ἡ μακαρία Παρθένος, ὡς τεκοῦσα τὸν Ἐμμανουήλ. Καὶ τοῦτο πάλιν ὁ ἴδιος ὁ λαὸς ἔμαρτύρησε λέγων, υἱὲ Ἀθανασίου κύριε Κύριλλε, πάντας ἐποίησας, ὡς σεαυτὸν ὀρθοδόξους.

Αὐτοὶ εἶναι οἱ *καρποί τῆς ἀληθινῆς ποιμαντικῆς*. Αὐτὰ εἶναι τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἀψευδοῦς φιλοσοφίας. Ἄμποτε καὶ οἱ σημερινοὶ μας ποιμένες, νά ἐλάμβανον εἰς τὰς ψυχὰς τῶν τὸ παραμικρὸν σπέρμα ἐκείνου τοῦ Θεοῦ ζήλου, καὶ βέβαια ἤθελεν ἔχῃ καλλιωτέραν κατάστασιν τὸ γένος μας.

ΠΟΡΙΣΜΑΤΑ - ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Ἀθήναι τῆ 11ῃ Ἰουνίου 2009

ΠΟΡΙΣΜΑΤΑ - ΘΕΣΕΙΣ:

1. Στή χριστιανική ἐποχή, καί εἰδικότατα στή ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας, ὁ ρόλος τοῦ ἱερέως δέν εἶναι ἀποκλειστικά τελεουργικός μέ τὴν ἔννοια τῆς λευϊτικῆς ἱερωσύνης, ἀλλὰ καί συμμετοχικός. Ὁ χριστιανός ἱερεὺς δέν τελεουργεῖ ὁ ἴδιος κατὰ τρόπο ἀτομικιστικό, ἀλλὰ κατὰ βάσιν προΐσταται τῆς ἐκκλησιαστικῆς κοινότητος πού συμμετέχει στό Μυστήριον τῆς Θείας Εὐχαριστίας, στό ὁποῖο ὁ Κύριος, ὡς «Αἰώνιος Ἀρχιερεὺς», παρίσταται ἀοράτως, «προσφέρων καί προσφερόμενος, προσδεχόμενος καί διαδιδόμενος» τὴν αἰώνια θυσία καί λατρεία.

2. Δεδομένου δέ ὅτι ὁ Χριστὸς ἐγκαινίασε ἓνα νέο ἱερατικό ρόλο, τὸν ρόλο τοῦ Ποιμένος, καί ἐνσάρκωσε ὁ ἴδιος τὸν τύπο καί τὸ πρότυπο τοῦ χριστιανοῦ «Καλοῦ Ποιμένος» (Ἰω. 1', 1-16), ὁ ρόλος τοῦ ἱερέως εἶναι κατ' ἐξοχὴν ποιμαντικός.

3. Ὁ ρόλος του ὁμῶς αὐτὸς παραθεωρήθηκε ἐξ αἰτίας:

α) Τῆς εἰσαγωγῆς τοῦ ὑποχρεωτικοῦ Νηπιοβαπτισμοῦ. Ὁ Νηπιοβαπτισμὸς συνετέλεσε, ὥστε νά ἐπικρατήσῃ ἡ ἀντίληψη ὅτι ὁ ρόλος τῶν λειτουργιῶν τῆς Ἐκκλησίας περιορίζεται

ἀποκλειστικά και μόνο στην τελεσιουργία των Ἱερῶν Μυστηρίων και των Ἀγιαστικῶν πράξεων, μέ συνέπεια ὁ ποιμαντικός τους ρόλος νά συρρικωνθεῖ στό ἐλάχιστο.

β) Ἀπό τήν ἐσφαλμένη αὐτή ἀντίληψη προέκυψε ὁ περιορισμός τοῦ ρόλου των ἱερέων στην ἱεροποίηση των βασικῶν σταθμῶν τῆς ζωῆς των ἀνθρώπων, ἥτοι τοῦ Γάμου, τῆς Γεννήσεως και τοῦ Θανάτου, των λεγομένων στή θρησκευτική κοινωνιολογία Rites de Passage.

γ) Ἡ ἀρνητική αὐτή μετεξέλιξη χειροτέρευσε, δυστυχῶς, ἐξ αἰτίας τῆς δυσμενοῦς ἱστορικῆς συγκυρίας των 500 χρόνων τοῦ ὀθωμανικοῦ ζυγοῦ. Ὡστόσο, ἡ ὀλόψυχη και θυσιαστική συμμετοχή τοῦ Ὁρθοδόξου Κλήρου στόν ἀγῶνα τῆς ἐθνικῆς και θρησκευτικῆς ἀπελευθερώσεως τῆς Χώρας μας κατά τό 1821, πρέπει νά θεωρεῖται ὡς ὕψιστη ποιμαντική πράξη.

4. Ἡ σύγχρονη ἐποχή, προσέτι, ἀνέπτυξε και θετικά στοιχεῖα γιά τό ρόλο τοῦ ἱερέως ὅπως:

α) *Ἡ ἄνοδος τοῦ μορφωτικοῦ, κοινωνικοῦ και πολιτιστικοῦ ἐπιπέδου των συγχρόνων ἀνθρώπων.*

β) *Ἡ υἰοθέτηση τοῦ διαλόγου, ὡς νέας πολιτιστικῆς ἀξίας.*

γ) *Ἡ ἀνάπτυξη τῆς Ὁρθοδόξου Θεολογίας ἀπό τήν Ἐκκλησία μας, πού συνετέλεσε στην ἀναζωογόνηση τοῦ πλούτου τῆς Ἑλληνορθοδόξου Παραδόσεως και Κληρονομιάς, ἡ ὀποία ἀναδείχθηκε πιά θεολογική, πιά Πατερική, πιά Ἀγιοπνευματική.*

δ) *Ἡ ἀνθεκτικότητα τῆς Ὁρθοδόξου Παραδόσεως στή Χώρα μας και στην Ἐκκλησία μας, πού ἀντιστέκεται στίς καταλυτικές ἐπιπτώσεις τῆς παγκοσμιοποίησης και τῆς ἰσοπέδωσης των πάντων.*

ε) *Ἡ ἀνάδειξη τοῦ λειτουργικοῦ και ἀγιολογικοῦ πλούτου τῆς Ἐκκλησίας μας, πού συμβάλλει ἀποφασιστικά*

στήν ανθεκτικότητα Αυτῆς στους σύγχρονους κατακλυσμιαίους καιρούς.

στ) *Ἡ βαθεῖα νοσταλγία γιά τό πνευματικό καί μουσικό στοιχεῖο τῆς ζωῆς* ἐκ μέρους τῶν νέων ἀνθρώπων τοῦ δυτικού κόσμου καί τοῦτο, ἀφ' ἑνός μὲν ἐξ αἰτίας τοῦ κορεσμοῦ αὐτῶν ἀπό τήν κατανάλωση τῶν πλουσίων ὑλικῶν ἀγαθῶν, ἀφ' ἑτέρου δέ τῆς ἀπουσίας ἰδανικῶν, ἀξιῶν, καθῶς καί τῆς ἀσυνέπειας τῶν ὑπευθύνων ἡγετῶν στή ζωή τους.

5. Ὑπάρχουν ὁμως καί ἀρνητικά στοιχεῖα τῆς σύγχρονης κοινωνίας, τά ὁποῖα δημιουργοῦν ἀναστολές στό ἔργο καί τή διακονία τῶν συγχρόνων ποιμένων τῆς Ἐκκλησίας μας, ὅπως:

α) *Ἡ κατάλυση τῆς θρησκευτικῆς, κοινωνικῆς καί πολιτιστικῆς ὁμοιογένειας.* Εἶναι ἡ σπουδαιότερη ἀλλαγῆ, πού ἐπέφερε καί ἐξακολουθεῖ νά ἐπιφέρει τίς μεγαλύτερες καί πιό ριζικές ἐπιπτώσεις στή ζωή τῶν συγχρόνων ἀνθρώπων.

β) *Ἡ ἐκκοσμίκευση τῶν ἀνθρώπων,* ἡ ὁποία ἔχει ὡς ἀποτέλεσμα τή μείωση τοῦ ἐνδιαφέροντός τους γιά τήν κατακόρυφη σχέση καί ἐπικοινωνία τους μέ τό Θεό καί τή στροφή τους στήν ἀναζήτηση καί ἱκανοποίηση τοῦ ἐπιφανειακοῦ, τοῦ ἐφήμερου, τοῦ σωματικοῦ καί ὑλικοῦ.

γ) *Ἡ ἀποϊεροποίηση τῆς θρησκείας καί ἡ ἔξαρση τοῦ πρωτογόνου θρησκευτικοῦ φαινομένου,* πού ἐκδηλώνεται ὡς τάση ἀποκοπῆς ὄλων τῶν τομέων καί τῶν ἀξιῶν τοῦ συγχρόνου κόσμου ἀπό τόν Θεό καί ὡς ταυτόχρονη ἐωσφορική ἐκτίναξη τοῦ ἀνθρώπου σέ θεϊκό θρόνο.

δ) *Ἡ παγκοσμοποίηση,* πού εἶναι ἡ προσπάθεια πού καταβάλλεται γιά τήν ἐνοποίηση τῆς ἀνθρωπότητας, μέ καθαρά κοσμικά, ὄχι, ὁμως, καί χριστιανικά κριτήρια. Ἡ προσπάθεια αὐτή ἐκδηλώνεται μέ δύο τρόπους: μέ τήν

πολιτιστική ἐνοποίηση ἢ καὶ ἰσοπέδωση καὶ μέ τὴν ἀνάλογη θρησκευτική.

ε) Ἡ ἀποπροσωποποίηση καὶ μαζικοποίηση τῶν συγχρόνων ἀνθρώπων, μέ συνέπεια τὴν κατάργηση τῆς προσωπικῆς ἐλεύθερης ἐπιλογῆς καὶ τὴν τυποποίηση ὅλων σέ ἓνα μαζικό πρόσωπο.

στ) Ἡ διάλυση τοῦ κοινοτικοῦ τρόπου ζωῆς καὶ ὁ ἀτομικιστικός προσανατολισμός τοῦ συγχρόνου πολιτισμοῦ, πού ἐπιφέρει τὴν ἀπαξίωση τῆς κοινωνικῆς διάσπασης τῆς ζωῆς.

6. Ὁ ρόλος τῶν ὀρθοδόξων ἱερέων στή σύγχρονη ἑλληνική πραγματικότητα εἶναι οὐσιαστικός, σημαντικός καὶ ἀποφασιστικός. Ἄν δέν ὑπῆρχαν οἱ ἱερεῖς, θά ἔπρεπε νά τοὺς ἀνακαλύπταμε. Ἄλλὰ καὶ ἂν ἐκλείψουν οἱ ἱερεῖς ἀπό τὴ σύγχρονη ἑλληνική κοινωνία, ἡ ζωὴ στή Χώρα μας θά χάσει τὴν ἰδιαιτερότητά της, τὴν ὁμορφιά της καὶ ἰδίως τὴν ἀντοχή της σὺς ἔξωθεν καταλυτικές ἐπιδράσεις καὶ ἀλλοιώσεις.

7. Στόν σύγχρονο κόσμο, στήν ἐποχὴ τῆς ἀλματώδους ἐξελίξεως καὶ τῶν ἐπαναστατικῶν δράσεων σέ ὅλα τὰ ἐπίπεδα, τῆς προσβολῆς καὶ τῆς ἀλλοιώσεως τῶν προτύπων, τῶν ἀποδεσμεύσεων καὶ ἀνακατατάξεων, ἡ ἀποστολή τοῦ ἱερέως καθίσταται πολὺ δύσκολη, θά λέγαμε μαρτυρική.

8. Ἡ ἀλλοίωση καὶ παραμόρφωση τοῦ Ἑλληνορθόδοξου ἥθους τοῦ λαοῦ μας εἶναι ἓνα ἀπό τὰ μεγαλύτερα προβλήματα στήν ἀποστολή τοῦ ἱερέως. Τό πνευματικό τοπίο ἔχει ἀλλάξει πολὺ μέ τὴν εἴσοδο χιλιάδων μεταναστῶν, τὴν ἐπίδραση τῶν Μέσων Μαζικῆς Ἐνημερώσεως, τὴν ψήφιση Εὐρωπαϊκῶν νόμων πού ἀναιροῦν τὴν Εὐαγγελική ζωὴ, τὴν ἀνενόχλητη διακίνηση ἰδεῶν, τὴν προπαγάνδα ἐπικινδύνων ἰδεολογιῶν, τὴ συστηματικὴ διαβολὴ τῶν προτύπων καὶ τὴ μεθοδικὴ ἰσοπέδωση τῶν πάντων,

τή σταδιακή αποχριστιανοποίηση τῆς παιδείας καί γενικῶς τὴν προβολή ἑνός εὐρωπαϊκοῦ μοντέλου ζωῆς πού ἀποσκοπεῖ στὴν παροχή γνώσεων μόνο καί στὴ δημιουργία ἑνός ὑλόφρονος πολίτη, πού μέσα σ' αὐτό τό κλίμα ἀναζητεῖ μιὰ μόνιμη εὐημερία.

9. Μέσα στό γενικό αὐτό πλαίσιο τῆς σύγχρονης κοινωνίας ἐντάσσονται ὅλες οἱ ἐξωγενεῖς δυσκολίες πού ἀναφέρθηκαν, τίς ὁποῖες καλεῖται ὁ ἱερεὺς μέ τὴν βοήθεια τῆς ποιμαντικῆς ἐπιστήμης, μέ διάκριση, ἐγρήγορη καί ἀνεκτικότητα νά ἀντιμετωπίσει στὴν ἱερατική του ἀποστολή, χωρὶς βέβαια νά τὴν προδίδει.

10. Προδοσίες στὴ συνείδησή του εἶναι οἱ ὑπερβολές, οἱ ἀκρότητες, οἱ αὐταρχισμοί, ἡ μανία πλουτισμοῦ, οἱ κλοπές, τὰ ψεύδη, οἱ ἀλόγιστες σπατάλες, ἡ ἐπίδειξη, ἡ χλιδή, οἱ ἄδικες ἐπιτιμήσεις τῶν πιστῶν καί κάθε μορφὴ ἄρρωστου ἐκκλησιαστικοῦ ἡγεμονισμοῦ, πού εἶναι ἔξω ἀπὸ τό πνεῦμα τῶν λόγων καί τό παράδειγμα τοῦ Κυρίου μας.

11. Δέν θά ἦταν τὰ πράγματα ὅμως τόσο δύσκολα, ἐάν ἡ ἀποστολή τοῦ συγχρόνου ἱερέως δέν εἶχε *ἐνδογενεῖς δυσκολίες* καί μάλιστα πολλές φορές ἀνυπέρβλητες. Αὐτές ἔχουν νά κάνουν μέ:

α) Τὴ μορφωτική, πνευματική καί κοινωνική του καλλιέργεια καί συναναστροφή,

β) Τὴν προσεκτικὴ του συμπεριφορά μέσα καί ἔξω ἀπὸ τό ναό,

γ) Τό προσωπικό του ἐνδιαφέρον καί τὴ σχέση του μέ τοὺς πιστοὺς,

δ) Τὴν ἀνύστακτη μέριμνα γιὰ τό ποίμνιό του,

ε) Τὴν ἀναζήτηση τοῦ ἀπολωλότος προβάτου,

στ) Τὴν ἐξειδίκευσή του στὰ σύγχρονα κοινωνικο-πολιτιστικά περιβάλλοντα καί

Ζ) Τὴν φροντίδα του γιὰ τὴ σχέση τῶν ἐνοριτῶν του μετὰ αὐτούς.

12. Ἡ ἀποστολή τοῦ ἱερέα ἐν τέλει, πρέπει νὰ περιστρέφεται γύρω ἀπὸ τὸ τετράπτυχο τῶν λειτουργιῶν τοῦ ποιμαντικοῦ ἔργου: *Κοινωνία - Μαρτυρία - Λατρεία - Διακονία*.

Σύμφωνα μὲ ἐκτιμήσεις καί πεποιθήσεις τῶν Κληρικῶν μας, σχετικά μὲ τὴ φύση τῆς ἀποστολῆς τους, θεωρεῖται ὅτι ὁ ἱερέας:

- α) Εἶναι ἠγέτης καί ἐνεργό πρόσωπο (κοινωνία).
- β) Εἶναι ποιμένας καί καθοδηγητής (κοινωνία).
- γ) Εἶναι καί οἰκογενειάρχης (κοινωνία).
- δ) Εἶναι πρότυπο ἀγωνιστή, πού στοχεύει στὴν κατὰ χάριν θέωση τοῦ ἀνθρώπου (μαρτυρία).
- ε) Εἶναι ἱεροκέρυκας καί διδάσκαλος (μαρτυρία).
- στ) Εἶναι ἱεραπόστολος (μαρτυρία).
- ζ) Εἶναι λειτουργός (λατρεία).
- η) Εἶναι ποιμαντικός - κοινωνικός ἐργάτης (διακονία).

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ:

1. Πρῶτο καί βασικό στοιχείο ἐπιτυχίας τοῦ ἱερατικοῦ ἔργου εἶναι ἡ ἐπιλογή τῶν καταλλήλων προσώπων. Εὐθυνόμεθα πολύ γιά τήν προχειρότητα, μέ τήν ὁποία καθιστοῦμε ποιμένες καί διδασκάλους τοῦ λαοῦ μας κάποια (μερικές φορές) ἀδόκιμα καί ἀκατάλληλα πρόσωπα.

2. Φυτώριο ἱερατικῶν κλήσεων εἶναι ἡ ἐνορία. Τά παιδιά τοῦ Ἄναλογίου, τοῦ Ἱεροῦ Βήματος καί τῶν Κατηχητικῶν Σχολείων εἶναι τό μέλλον τῆς Ἐκκλησίας. Χρῆζουν ἰδιαίτερης μέριμνας ἐκ μέρους μας καί καταλλήλου μεταχειρίσεως.

3. Κάθε τι πού θεμελιώνεται σωστά, ἐξελίσσεται ἀκίνδυνα καί ἀποδοτικά. Καί ἡ ἱερωσύνη πρέπει νά ἀρχίζει μέ ἀρχές, μέ πίστη, μέ ἀγάπη, ζῆλο καί καθαρότητα. Εἶναι κρίμα νά εὐρίσκεται κανεῖς μέσα στή δίνη τῆς μαρτυρικῆς ἱερωσύνης καί νά γίνεται δολοφόνος συνειδήσεων καί προδότης τοῦ Θεοῦ.

4. Ἡ ἐπιλογή τῆς μελλοντικῆς πρεσβυτέρας εἶναι τό κρισιμώτερο σημεῖο στή ζωή τοῦ ἱερέως. Προσοχή στήν προχειρότητα καί στή βιασύνη. Μιά λανθασμένη ἐπιλογή ὀδηγεῖ σέ ναυάγιο τοῦ ἱερέως.

5. Ἡ σημερινός ἱερεὺς καί μάλιστα τῆς ὑπαίθρου, χρειάζεται στήριξη καί προστασία γιά νά ζῆσει ἀξιοπρεπῶς καί νά δημιουργήσει οἰκογένεια. Εἶναι καιρός ἡ διοίκηση τῆς Ἐκκλησίας νά ἀξιοποιήσει μέρος τῆς περιουσίας της γιά τήν οἰκονομική ἐνίσχυση τῶν Ἐφημερίων.

6. Ἡ πνευματική κόπωση τῶν περισσότερων ἱερέων εἶναι φαινόμενο τῆς ἐποχῆς μας. Πῶς θά ἀναπληρωθεῖ ἡ ποιμαντική τῶν «ἐπισκεπτῶν ἐφημερίων» τῶν χωριῶν μας, οἱ ὧρες ἐργασίας τῶν ὁποίων δέν ὑπερβαίνουν τίς 10 τό μῆνα (2 κάθε Κυριακή) καί κατά τίς μεγάλες ἐορτές;

Οἱ ποιμένες ἔχουν ἐγκαταλείψει τό ποιμνίό τους, κατοικοῦν στά ἀστικά κέντρα καί πολλοί ἀπ' αὐτούς ἀσχολοῦνται μέ ἀλλότρια ἔργα, Πάση θυσία πρέπει νά ἐνισχυθεῖ ἡ παρουσία τῶν ἱερέων στήν ὑπαιθρο.

7. Ἡ δημιουργία καταλλήλων ὑποδομῶν σέ κάθε ἐνορία συμβάλλει πολύ στήν ἐπιτυχία τοῦ ἱερατικοῦ ἔργου, ὅπως πνευματικῶν κέντρων, βιβλιοθηκῶν, ἀθλητικῶν κέντρων, σχολῶν παραδοσιακῶν χορῶν, Βυζαντινῆς Μουσικῆς καί ἄλλων πολιτιστικῶν δραστηριοτήτων.

8. Ἐπιβάλλεται ἡ συνεργασία τοῦ ἱερέως μέ τόν ἐπιστημονικό κόσμο τῆς ἐνορίας καί τοὺς πολιτιστικούς συλλόγους γιά τήν προώθηση τοῦ πολιτισμοῦ καί τή διεύρυνση τοῦ κύκλου συνεργατιῶν.

9. Στόχος τοῦ ἱερέως στήν ἐνάσκηση τοῦ ἔργου του πρέπει νά εἶναι: Ἡ στήριξη καί προβολή τῶν ἐκκλησιαστικῶν προτύπων, ἡ ἐνίσχυση τῆς ἐκκλησιολογικῆς ἀντιλήψεως στό λαό, ἡ μεταφορά τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἥθους στήν καθημερινή ζωή καί στίς σχέσεις τῶν ἀνθρώπων μέ τήν Ἐκκλησία καί μεταξύ τους, τό ἄνοιγμα πρὸς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους ἀδιακρίτως, καί ὁ ἐκσυγχρονισμός τῆς ἐπικοινωνίας γιά νά εἶναι ἡ Ἐκκλησία κοντά στόν ἄνθρωπο.

10. Τό καλό παράδειγμα τοῦ ἱερέως εἶναι τό μεγαλύτερο κήρυγμα καί ἡ ἀποδοτικότερη ποιμαντική. Τό πρῶτο καί οὐσιῶδες προσόν γιά τήν ἀποστολή καί ἐπιτυχία τοῦ ἱερατικοῦ ἔργου εἶναι ἡ ἐν Χριστῷ ζωή τοῦ ἱερέως καί τῆς οἰκογένειάς του. Ὅλα τά ἄλλα, χρήσιμα εἶναι, ἀλλά δευτερεύοντα.

11. Τόσο τά θετικά ὅσο καί ἰδιαίτερα τά ἀρνητικά χαρακτηριστικά τῆς σύγχρονης ἐποχῆς δημιουργοῦν ἀδήριτη ἀνάγκη καί λειτουργοῦν ὡς πρόκληση γιά τήν ἀνασύνταξη τοῦ ρόλου τοῦ ὀρθοδόξου ἱερέως στοὺς πῶ κάτω ἀναφερόμενους ἄξονες:

α. Ός προς τήν προσωπικότητα του ιερέως

i) *Η μορφωτική και πνευματική καλλιέργεια:* Ο όρθόδοξος ιερέυς στή σύγχρονη έποχή καλεΐται νά εΐναι πνευματικός και μορφωμένος άνθρωπος, όχι μέ τήν έννοια του «άγίου» ή του «παντογνώστη», αλλά μέ τήν έννοια του ανθρώπου πού έχει πνευματικές εμπειρίες και βιώματα, πού μπορεί νά διατυπώσει τίς σκέψεις του και νά λαμβάνει μέρος σέ μιά συζήτηση μέ τούς άλλους. Επίσης, ό όρθόδοξος ιερέυς πρέπει νά συνηθίσει νά διαλέγεται μέ τά μέλη τής Ένορίας του, πρόσωπο μέ πρόσωπο, όπως έπρατε ό Κύριός μας.

ii) *Η κοινωνική καλλιέργεια:* Οί πιστοί παραπονοΰνται και έχουν πολλές φορές δίκιο, ότι οί ιερείς δέν τούς φέρονται μέ καλό τρόπο. Ένω στίς ιερές Άκολουθίες, «ένδεδυμένοι τήν τής ιερωσύνης χάριν», λειτουργοΰν ως άγγελοι, σέ άλλους χώρους, έκτός του Θυσιαστηρίου, όπως λ.χ. στό γραφεΐο του Ναοΰ, ή συμπεριφορά τους προς τούς πιστούς δέν διαφέρει εκείνης τών κοινών δημοσίων υπαλλήλων. Πρέπει οί ιερείς νά προσέξουν τήν έκτός του Θυσιαστηρίου συμπεριφορά τους. Στό γραφεΐο, στό δρόμο, στίς επισκέψεις κατ' οΐκον, δίδουν έξετάσεις, άν εφαρμόζουν αυτά πού πιστεύουν και εκεί συνήθως άποτυγχάνουν και γίνονται άφορμή σκανδαλισμοΰ πιστών και άπίστων.

iii) *Η έξωτερική τους εμφάνιση:* Ο ιερέυς έχει μιά ιδιαιτερότητα στήν εμφάνισή του. Εΐναι ένστολος, φοράει μαϋρα ράσα και μαϋρο καπέλλο (τό καλυμμαΰχι). Ο ιερέυς, κατά συνέπεια, πρέπει νά προσέχει ιδιαίτερα τήν έξωτερική του εμφάνιση, ώστε νά μήν προκαλεΐ ή και περιφρονηΐ τό δημόσιο αΐσθημα ή άκόμη και σκανδαλίζει τούς πιστούς.

β. Ὡς πρὸς τὸ ἔργο τοῦ ἱερέως

i) *Ἡ προσωπικὴ γνῶμη καὶ σχέση τοῦ ἱερέως με τοὺς πιστοὺς:* Ὁ Χριστὸς εἶπε: ὁ Καλὸς Ποιμὴν «*τά ἴδια πρόβατα καλεῖ κατ' ὄνομα*» (Ματθ. ιη', 3). Μὲ ἄλλα λόγια, ὁ ἱερεὺς ὡς ποιμὴν ὀφείλει νὰ γνωρίζει τίς συνθῆκες καὶ τίς καταστάσεις, ὑπὸ τίς ὁποῖες ὑπάρχουν καὶ ζοῦν τὰ μέλη τῆς ἐκκλησιαστικῆς του κοινότητος, καθὼς καὶ τὰ προβλήματα, τὰ ὁποῖα ἀντιμετωπίζουν.

ii) *Ἡ μέριμνα ὑπὲρ τῶν προβάτων:* «Ὁ Ποιμὴν ὁ καλὸς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ τίθησιν ὑπὲρ τῶν προβάτων», λέγει ὁ Χριστὸς (στίχ. 11). Αὐτὸ σημαίνει ὅτι ὁ ἱερεὺς, ὡς ποιμένας, καλεῖται νὰ ἐνδιαφέρεται καὶ νὰ μεριμνᾷ γιὰ τὴν πνευματικὴ κατάσταση τῶν λογικῶν προβάτων τῆς ποιμνῆς του, τῆς ἐνοριακῆς κοινότητος, μέχρις αὐτοθυσίας. Ὁ Χριστὸς, ἀκόμη, δὲν ἔδειξε ἓνα σιερεότυπο θρησκευτικοῦ διδασκάλου καὶ ποιμένου. Ὡς Ποιμένας ἐνδιαφερόταν καὶ ἐνδιαφέρεται γιὰ τὸν κάθε ἄνθρωπο ξεχωριστὰ καὶ τὸν ἀντιμετώπιζε ἀνάλογα μὲ τὴν ἀτομικότητά του καὶ τίς ἀνάγκες του. Ὁ ἱερεὺς μὲ τὴν δική του ἐξοδο πρὸς τοὺς ἀνθρώπους, μιμεῖται τὸν Χριστὸ καὶ τοὺς ἁγίους Ἀποστόλους, οἱ ὁποῖοι ἔδωσαν νέο πρότυπο καὶ νέο περιεχόμενο στὴ χριστιανικὴ ἱερωσύνη, ἡ ὁποία ἐκτείνεται καὶ ἐκτὸς τῶν τειχῶν τῶν Ἱερῶν Ναῶν, «*εἰς ἀναζήτησιν τοῦ ἀπολωλότος προβάτου*» (Ματθ. ιη', 11).

iii) *Ἡ ἐπέκταση τοῦ θεσμοῦ τῶν ἐξειδικευμένων ἱερέων στὰ σύγχρονα κοινωνικοπολιτικὰ περιβάλλοντα:* Πέραν τῶν καθιερωμένων θεσμῶν τῶν *Στρατιωτικῶν* ἱερέων, τῶν ἱερέων τῶν *Νοσηλευτικῶν Ἰδρυμάτων* καὶ αὐτῶν τῶν *Κοιμητηρίων* εἶναι καιρὸς, νὰ ἐπεκτείνουμε τὸν ποιμαντικὸ ρόλο τῶν ἱερέων καὶ σὲ ἄλλα περιβάλλοντα, ὅπως εἶναι τὰ *Ἐκπαιδευτήρια* ὄλων τῶν Βαθμίδων, τὰ *Ἐργοστάσια*, τὰ *ΜΜΕ*, οἱ *Μειτανάστες*, οἱ *Ἀλλοδαποὶ*

(Τουρίστες), οί *Ούσιοεξαρτημένοι*, ό *Άθλητισμός*, οί *περιλειπόμενοι άνθρωποι*, ό *γυναικείος κόσμος*, οί *εργάτες*, οί *έπαγγελματίες* κ.λπ.

iv) *Ή πνευματική τροφοδοσία του λαού*: Ο ιερέυς, έπομένως, καλεΐται νά πείθει τούς συγχρόνους ανθρώπους άφ' ενός για τό λάθος τής άποκλειστικής στροφής τους στό επίπεδο καί έπιφανειακό τρόπο ζωής, καί άφ' έτέρου για τήν άναγκαιότητα άποκατάστασης τής κατακόρυφης σχέσης τους μέ τόν Θεό, καί τούτο γιατί «*ούκ έπ' άρτω μόνω ζΐσεται άνθρωπος, άλλ' επί παντί ρήματι έκπορευομένω διά στόματος Θεού*» (Ματθ. δ', 4).

v) *Ή Κατήχηση*: Ο ιερέυς, ως ιερουργός τελεί τά Ίερά Μυστήρια καί τίς Ίερές Άκολουθίες τής Έκκλησίας μας. Οί περισσότεροι όμως όρθόδοξοι Χριστιανοί όχι μόνο δέν γνωρίζουν τό περιεχόμενο τής πίστewς, αλλά άγνοοϋν καί τίς συνέπειες πού συνεπάγεται ή εις Χριστόν πίστη καί ή ένσωμάτωσή τους στό Σώμα τής Έκκλησίας. Ός έκ τούτου, ή κατήχηση ή ό έπαναευαγγελισμός τών βαπτισμένων Χριστιανών είναι ουσιαστικό έργο του ιερέως.

vi) *Ή κοινωνική διάσταση τής Ένορίας*: Στους όρθόδοξους Χριστιανούς, έξ αίτίας τών ιστορικών περιπετειών του Έθνους καί τής Έκκλησίας μας καί τής καταργήσεως τής κοινωνικής τους όργανώσεως δέν παρέχεται ή δυνατότητα νά βιώσουν τήν όριζόντια διάσταση κοινωνίας μεταξύ τους, δηλαδή τήν κοινωνία ως μελών τής ένοριακής κοινότητας. Είναι παρήγορο, ότι τά τελευταία χρόνια στίς άστικές ένορίες καί στους άνεγειρόμενους Ίερούς Ναούς προβλέπεται ή δημιουργία καί άλλων χώρων, ιδίως στό υπόγειο τών Ναών, όπου γίνονται διάφορες έκδηλώσεις για τήν έπικοινωνία τών ένοριτών μεταξύ τους.

vii) *Ο χριστιανός ιερέυς, έπομένως, καλεΐται νά συνδυάζει τόν λόγο μέ τά καλά έργα*: Χρειάζεται όμως προ-

σοχή, ὥστε νά ὑπάρχει ἰσορροπία μεταξύ τῶν δύο λειτουργιῶν: ὄχι μόνο λόγια, ἀλλά καί ὄχι μόνο ἔργα.

12. Ἀπαιτεῖται, ἀκόμα, ἀπόρριψη τῶν ὑπερβολῶν καί τῶν ἀκροτήτων στή λειτουργική καί ποιμαντική διακονία τοῦ ἱερέα καί ἐπιστροφή στό πνεῦμα τῆς ἀγιότητας καί τῆς προσφορᾶς στόν λαό τοῦ Θεοῦ.

13. Γιά τόν ἱερέα τοῦ μέλλοντος φρονοῦμε, πώς οἱ ἐξελίξεις τῆς ἐποχῆς τοῦ ζητοῦν τίς ἐξῆς προδιαγραφές:

α) *Νά τιμᾷ τόν λειτουργικό λόγο καί τά νοήματά του.*

β) *Νά μὴν υἰοθετεῖ παντός εἴδους προσωπεῖα.*

γ) *Νά χαίρεται τή διαφορετικότητα τῶν ἄλλων, χωρίς νά αἰσθάνεται ὅτι ἀπειλεῖται ἀπό αὐτή, ὥστε νά καταστήσει καί τοὺς «διαφορετικούς» συνεργάτες του.*

δ) *Νά γνωρίζει ὅτι πολλοί βαπτισμένοι Χριστιανοί ἀδιαφοροῦν ἢ βρίσκονται ἐκτός τῆς ἐκκλησιαστικῆς κοινότητος γιά νά διασώσουν, ἴσως, τήν πίστη τους.*

ε) *Νά μετανοεῖ γιά ἐκείνους πού δέν θέλουν ἢ δέν μποροῦν νά μετανοήσουν.*

στ) *Νά ἀγωνίζεται γιά μιά δυνατή ἀγάπη μέ τή σύζυγό του καί γιά ἓνα γάμο ὑψίστης ποιότητος (ὁ ἔγγαμος). Νά βιώνει ἀφιερωτικά τή μοναχική του κλίση (ὁ ἄγαμος).*

14. Εὐνόητο εἶναι πώς ἡ ὀργάνωση τῆς ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς σέ ὅλα τά επίπεδα καλεῖται νά ἀνταποκρίνεται στόν συνδυασμό: *θεολογική ἀλήθεια τῆς Ἐκκλησίας - σύγχρονη πραγματικότητα.* Γενναῖες ἀλλαγές ἀπαιτοῦνται ἂν θέλουμε νά βαδίσουμε στά ἴχνη τῶν Πατέρων μας καί νά βγοῦμε ἀπό τή θέση τοῦ οὐραγοῦ, πού ἀπλῶς παρακολουθεῖ τίς ἐξελίξεις μέ ἀμνηχανία καί ἀγωνία.

Ὁ Πρόεδρος

Τῆς Συνοδικῆς Ἐπιτροπῆς

Θείας Λατρείας καί Ποιμαντικοῦ Ἔργου

† Ὁ Νέας Ἰωνίας καί Φιλαδελφείας ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Πρόγραμμα Ἐργασιῶν	7
Μήνυμα τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καί πάσης Ἑλλάδος κ.κ. Ἰερωνύμου	11
Προλογική εἰσήγησις τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Φθιώτιδος κ. Νικολάου	17

ΕΙΣΗΓΗΣΕΙΣ

Σεβ. Μητροπολίτου Ἀχελώου κ. Εὐθυμίου <i>Ὁ ρόλος τοῦ ὀρθοδόξου ιερέως στή σύγχρονη ἐποχή.....</i>	25
Πρωτοπρ. Ἰωάννου Σκιαδαρέση <i>Πρότυπα ἱερατικῆς διακονίας στήν Ἀποκάλυψη του Ἰωάννη</i>	41
Τριανταφύλλου Μπολιέτσου <i>Αὐτομαρτυρίες Ἱερέων γιά τήν ἀποστολή τους</i>	79
Σεβ. Μητροπολίτου Θεσσαλονίκης κ. Ἀνθίμου, <i>Εἰκόνες ποιμένων, διαψεύσεις καί ἐπαληθεύσεις - Ἕνας Ἱεράρχης ἀναλογίζεται μορφές ἱερέων πού χειροτόνησε</i>	95
Βασιλείου Γιούλτσου, <i>Ἡ Ἀντίληψη τοῦ Κόσμου γιά τούς Ποιμένες του</i>	111

Πρωτοπρ. Βασιλείου Θερμοῦ <i>Πῶς βλέπουμε τό μέλλον τῶν ἱερέων, τῆς ἱερατικῆς διακονίας καί τήν ὕπαρξη καί παρουσία τῶν ἐκκλησιαστικῶν ὀργάνων (ἐνορία, μητρόπολη, ἐκκλησιαστική διοίκηση) στή μετανεωτερική ἐποχή; Ἄρνητικές προοπτικές – Θετικές ἐλπιδοφόρες προσδοκίες</i>	127
Ἄρχιμ. Δημητρίου Ἄργυροῦ <i>Ἐρέας σήμερα; Γιατί ὄχι; Μήνυμα πού ἀπευθύνεται σέ σύγχρονους νέους ὑποψηφίους γιά τήν Ἱερωσύνη</i>	151
Ἄλεξάνδρου Μ. Σταυροπούλου <i>Ἡ Προδοσία τῶν Ποιμένων καί ἡ Καλή Ποιμαντική. Σχόλια σέ ἕνα πρόσφατο καί σ' ἕνα παλαιότερο κείμενο (Χρήστου Μαλεβίτση καί ἀγίου Ἀθανασίου τοῦ Παρίου).....</i>	180
Πορίσματα – Προτάσεις	209